

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK INSTITUTI
TURKIY TILLAR KAFEDRASI**

**ASOSIY O‘RGANILAYOTGAN TIL
(TURK TILI)**

fanidan

**O‘QUV-USLUBIY MAJMUA
(2-kurs)**

Bilim sohasi:	100000 - Gumanitar soha
Ta’lim sohasi:	120000 - Gumanitar fanlar
Ta’lim yo‘nalishi:	5120100 - Filologiya va tillarni o‘qitish (sharq tillari bo‘yicha)

Toshkent – 2018

O‘quv-uslubiy majmua O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 20__ - yil “____” ____dagi ____ -son buyrug‘i bilan tasdiqlangan fanning namunaviy dasturi asosida ishlab chiqilgan.

Tuzuvchi :

Altinboyev N.A., TDShI, Turkiy tillar kafedrası, o‘qituvchi

Taqrizchilar:

1. Aminova L.A., TDShI, Turkiy tillar kafedrası, filologiya fanlari nomzodi, dotsent
2. Tilavov A.X., TDANO‘TAU, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Fanning o‘quv-uslubiy majmuasi Toshkent davlat sharqshunoslik instituti Kengashining ____ 20__ - yildagi ____ - son majlisida ko‘rib chiqilgan va tasdiqlangan.

MUNDARIJA
“ASOSIY O‘RGANILAYOTGAN TIL (TURK TILI)” FANIDAN NAZARIY
MATERIALLAR

1-mavzu. Turk tilida ot so‘z turkumi (Türkçede isim).....	4
2-mavzu. Aniq va mavhum otlar. (Somut ve soyut isimler).....	7
3- mavzu. Atoqli va turdosh otlar. (Özel ve cins isimler).....	12
4-mavzu. Birlik, ko‘plik ve guruh otlari. (Tekil, çoğul ve topluluk isimleri).....	18
5-mavzu. Otlarda kichraytirish. (İsimlerde küçültme).....	23
6-mavzu. Ot yasovchi qo‘shimchalar (İsim yapım ekleri).....	27
7-mavzu. Turk tilida sifat. (Türkçede sıfat).....	32
8-mavzu. Asliy va nisbiy sifat. (Nitelendirme ve belirtme sıfatı)	36
9-mavzu. Ko‘rsatish sifatlari. (İşaret sifatlari) va Sifat yasovchi qo‘shimchalar. (Sifat yapım ekleri)	40
10-mavzu. Son so‘z turkumi. (Sayı sıfatı).....	44
11-mavzu. Olmosh va uning turlari (Zamirler ve onun türleri)	50
12-mavzu. Ravish va uning turlari (Zarf ve onun çeşitleri).....	55
13-mavzu. Fe‘l. (Fiil).....	59
14 - mavzu. O‘timli va o‘timsiz fe‘llar (Geçişli ve geçişsiz fiiller).....	64
15 –mavzu. Fe‘l nisbatlari. Aniq nisbat. (Fiil çatilari. Etken çatı).....	66
16-mavzu. Majhul nisbat (Edilgen çatı).....	70
17 –mavzu. O‘zlik nisbat (Dönüşlü çatı).....	73
18 –mavzu. Birgalik nisbat (İsteş çatı).....	75
19 –mavzu. Ortirma nisbat (Ettirgen çatı).....	77
20 –mavzu. Fe‘lning vazifadosh shakllari (Fiilimsiler).....	81
21 -mavzu. Harakat nomi (İsimfiiller).....	83
22-mavzu. Sifatdoshlar (Sifatfiiller) (1).....	88
23-mavzu. Sifatdoshlar (Sifatfiiller) (2).....	92
24 –mavzu. Ravishdoshlar (Zarffiiller) (1).....	97
25 –mavzu. Ravishdoshlar (Zarffiiller) (2).....	103
26 –mavzu. Qo‘shimchalar va ularning turlari	109
27 –mavzu. Ko‘makchilar (Edatlar).....	115
28 –mavzu. Bog‘lovchilar (Bağlaçlar)	117
29 –mavzu. Undovlar (Ümlemler)	120
30 –mavzu. Sinonimlar (Eş anlamlı kelimeler).....	124
31 –mavzu. Antonimlar (Zıt anlamlı kelimeler)	127
32 –mavzu. Omonimlar (Sesteş kelimeler).....	130
33 –mavzu. O‘zlashma so‘zlar va atoqli otlarning yozilishi (Yabancı sözcüklerin ve özel adların yazımı)	133
34 –mavzu. Joy nomlari imlosi (Coğrafik terimlerin yazımı).....	135
35 –mavzu. Frazeologik birliklar (Deyimler)	139
36 –mavzu. Ko‘chma ma‘no (Mecaz anlam).....	144
37 –mavzu. Xatlar va ularning turlari (Mektuplar ve çeşitleri).....	147
38 – mavzu. Insho yozish qoidalari (kompozisyon yozma kurallari).....	149
Mustaqil ta‘lim topshiriqlari.....	160
GLOSSARIY.....	162

**“ASOSIY O‘RGANILAYOTGAN TIL (TURK TILI)” FANIDAN NAZARIY
MATERIALLAR
1-MAVZU. TURK TILIDA OT SO‘Z TURKUMI (TÜRKÇEDE İSİM)**

Tayanch so‘z va iboralar: *ot (ad, isim), asl otlar (asıl adlar), aniq otlar (somut adlar), mavhum otlar (soyut adlar), atoqli otlar (özel adlar), turdosh otlar (cins adları), birlik otlari (tekil adlar), ko‘plik otlari (çoğul adlar), guruh otlari (topluluk adları), sodda otlar (yalın adlar), yasama otlar (türemiş adlar), otlarning turlanishi (isim (ad) çekimi), egalik kategoriyasi (iyelik ekleri), oidlik qo‘shimchasi (aitlik eki), kelishik kategoriyasi (ad durum ekleri), otlarda kichraytirish (isimlerde küçültme), otdan ot yasovchi qo‘shimchalar (isimden isim yapan ekler), fe‘ldan ot yasovchi qo‘shimchalar (fiilden isim yapan ekler), otlar bilan so‘roq yuklamasining qo‘llanishi (soru eki).*

Hozirgi zamon turk tilidagi so‘z turkumlari tilshunoslikning muhim tarkibiy qismi bo‘lgan «Morfologiya» bo‘limida o‘rganiladi. Morfologiya turk tilshunosligida **Morfoloji**, yoki **Biçimbilimi** deb nomlanadi. Ba‘zi turk tilshunoslari uni **Yapıbilimi**, yoki **Yapıbilgisi** deb atashadi. So‘z turkumlari esa turk tilida **kelime gruplari** (so‘z guruhlari) deb nomlangan. So‘z turkumlari turk tilshunosligida «morfologiya»ga sinonim bo‘lgan grammatik atama sifatida ham qabul qilingan, chunki tilshunoslikning ushbu bo‘limi so‘zlarning grammatik turkumlarga bo‘linishi, morfologik kategoriyalari, shakllar tizimi, so‘z shaklining yasalish yo‘llari va vositalarini o‘rganuvchi morfologiya bilan shu ma’noda vazifadosh hisoblanadi.

Tilshunoslikning muhim tarkibiy qismi bo‘lgan morfologiya tushunchasi, «so‘z turkumlari» dan ancha keng grammatik tushuncha bo‘lib, unda so‘zning yasalishi, uning o‘zagi, negizi va oladigan qo‘shimchalariga doir qator mavzular ko‘rib chiqiladi.

Yer yuzidagi barcha tillar morfologik nuqtai nazardan tadqiq etilib, ularning manbalari va boshqa tillar bilan munosabatlari, yaqinligi xususida to‘xtab o‘tiladi. Turk tilining morfologiyasiga kelsak, u agglutinatív til, ya‘ni so‘z oxiriga qo‘shimcha qo‘shish yo‘li bilan so‘z va shakl yasaluvchi til bo‘lgani uchun so‘z yasalishi va uning o‘zgarishida o‘zak, negiz, qo‘shimcha va ularning birlashishi boshqa tillarga ko‘ra ancha farqli va o‘ziga xosdir.

Ma‘lumki, bugungi kungacha turk tili grammatikasi boshqa tillar qolipida o‘rganib kelingan, hatto tilning grammatik xususiyatlari to‘g‘ri-noto‘g‘ri shaklda o‘sha g‘arb tillari grammatik qoidalariga taqlidan tadqiq etilgan. Buni Turkiyada chop etilgan hozirgi zamon turk tili grammatikasiga oid ko‘pgina kitoblar misolida tasdiqlash mumkin. Holbuki, hozirgi zamon turk tilini o‘rganish, bugungi kunga kelib, alohida o‘ziga xos ilmiy yondoshuvni talab etadi.

Yuqorida ta’kidlangani kabi, turk tilshunosligida ot keng ma’noda, bir nechta turkum (*ot, sifat, son, olmosh va ravish*) ni o‘z ichiga oluvchi umumiy so‘z turkumi hisoblanadi. Bularning ichidan ot turkumiga kiruvchi so‘zlar predmet yoki hodisalarning asl nomlaridir: *masa (stol), kapı (eshik, darvoza), araba (mashina, arava), ışık (chiroq, yorug‘lik)* kabi. Sifat predmetning o‘z nomi emas, uning belgi nomidir: *büyük (masa), demir (kapı), yeni (araba), kırmızı (ışık)* kabi. Son predmetning miqdori va siralash tartibini bildiruvchi nomdir: *bir, iki, otuz, sekizinci, yüzde elli, birer, onar* kabi. Olmoshlar predmetlarni atash, ko‘rsatish, belgilash va boshqa yo‘llar bilan ifodalovchi so‘zlardir: *ben, sen, bu, řu, o, kim, kimi* va h. Ravishlar makon, zamon, holat nomlaridir: *ileri, aşağı, dün, şimdi, böyle, çok* kabi.

Demak, turk tili grammatikasi nuqtai nazaridan ot deb nomlangan umumiy so‘z turkumining besh xil turi (*ot, sifat, son, olmosh, ravish*) mavjud ekan. Quyida bu turkum ustida batafsil to‘xtalamiz.

Aşağıdaki tekil adları çoğul biçimiyle yazınız. Çoğul adları ise tekil biçimleriyle yazınız.

yağmur = boncuklar = bulut =
Orhanlar = yemek = karlar =
ödev = řu = ışıklar =
silgi = iğneler = ders =

Tablodaki adların özelliklerine uygun olan kutucuklara örnekteki gibi x işareti koyunuz.

Adlar	Tekil ad	Çoğul ad	Topluluk adı	Somut ad	Soyut ad
Pastalar		X			
Aynurlar					
Fikir					
Ordular					
Düzine					
Yemek					
Börekler					
Sürüler					
Millet					
Deste					
Sevgi					
sokak					
İstanbul					
Duvarlar					

YAZ TATILI

Okulların tatil olması ile birlikte dinlenme ve hazırlanma vakti gelir. Eğitim öğretim döneminin ardından eksiklerimizi tamamlama, dinlenme ve geleceğe hazırlıktır. Kendini geliştirebileceği bir dönem olduğu gibi yılın yorgunluğunu üzerimizden atabiliriz.

Tatil ile beraber deniz ve kumsalın hayali kurulur. Tadını çıkarabileceğiniz tatilin er

yada geç olmadan yerine gelmiştir. Güzel geçirilebilecek vakit, zaman dilimleri sayesinde insanlar kafasını dinler. Bayram vakti ile birlikte yaz tatilinin bir kısmı öyle geçip gitti. Ramazan'ında üstüne gelmesi ile her şeyin hayali kuruldu ama istediğimiz gibi olmamıştır. Güzel zaman geçirilebilecek zaman dilimi olmaktadır. Kafamızı dinlediğimiz gibi can sıkıntısından kurtularak dinleniriz. Monoton bir hayattan kurtularak okulda verdiğimiz emeğimizin karşılığında dinlenme fırsatına sahip oluruz. Altan kalan dersleri tamamlar, gelecek eğitim öğretim için hazır hale geliriz.

Yaz tatili daha çok dinlenmek, çalışmak ve faydalı bir şeyler yapmakla geçti. Arkadaşlarıma ayırabileceğim zaman dilimlerine sahip oldum. Bir yaz tatili daha kişisel gelişimimi sağlamak için geçirdim. Geleceğimde başarılarımla ulaşmak için gerekli olanların temellerini şimdiden attım.

TATLI YİYELİM TATLI KONUŞALIM

Burak: Hoş geldiniz! Buyurun, ayakkabılarınızı içeride çıkarın.

Yerlan: Hoş bulduk! Yalnız mısınız?

Burak: Hayır, annem var evde. Mutfakta bir şeyler yapıyor, birazdan gelir.

Samet: Hoş gördük Burak! Eviniz de çok güzelmiş.

Burak: Üç ay önce aldık. Balkondan vadiyi seyrediyoruz. Vadiye bakarak ders çalışmak çok zevkli oluyor.

Yerlan: Güle güle kullanın! Bizim Kazakistan'daki evimize çok benziyor.

Samet: Tamam, memleketi hatırlatmayın, harkesi, her şeyi özledim zaten. Herkes, herşey burnumda tütüyor. Ata binerek yaylarda dolaşmayı, Özbek pilavı yemeyi, kısacası her şeyi özledim.

Burak: Ayakta kalmayın, geçin şöyle oturun.

Nur Hanım: Hoş geldiniz çocuklar! Nasılsınız?

Yerlan: Hoş bulduk efendim, teşekkürler, iyiyim, siz nasılsınız?

Nur Hanım: Sağ olun, ben de iyiyim.

Samet: Hoş bulduk efendim, ben de iyiyim. Burak bize evi gösteriyor. Eviniz çok güzel. Güle güle oturun!

Nur Hanım: Sağ olun, daha iyileri sizlerin olsun. Siz rahatınıza bakın. Benim biraz işim var.

Burak: Arkadaşlar! Müzik dinleyerek sohbet edelim mi, ne dersiniz?

Yerlan: İyi olur, Barış Manço'nun kaseti var mı? Ben onun şarkılarını çok seviyorum. Özellikle "Gülpembe" ve "Can Bedenden Çıkmayınca" adlı parçalarını gitarla çalarak söylüyorum.

Burak: Olamaz olur mu, bizim ailede herkes Barış Manço'yu çok sever. Bütün şarkılarını severek dinleriz. Sadece biz değil, bütün Türkiye severek dinliyor şarkılarını. Bu kasette o iki şarkı da var. Bunun CD'si de var bende.

Samet: Öyleyse CD'sinden dinleyelim. Senin müzik setinde CD çalar var. Barış Manço öldüğünde önce inanamadık. Biz de onu çok seviyoruz.

Nur Hanım: Çocuklar buyurun, size un helvası yaptım. Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım. Sesiniz mutfığa kadar geliyor. Onu bizler kadar sizlerin de sevmesi çok doğal. Barış Manço hepimizin ortak duygularını yansıtıyordu şarkılarında. Köklerimiz bir, dilimiz bir, kültürümüz bir.

Yerlan: Doğru söylüyorsunuz. Yalnız, önemli bir problemimiz var. Ben Kazakça konuşuyorum, Samet Özbekçe konuşuyor ve anlaşıyoruz. Özbek kitaplarını da okumaya çalışıyorum ama zorlaşıyorum.

Nur Hanım: Alfabe farklılığından. Alfabelerimiz de bir olsa birçok problem ortadan kalkar. Ama, konuşma dili ile yazı dili farklıdır. Edebi dili de ayrı düşünmek gerek. Farklılıklarımızın olması normaldir. Onları öğrenmemiz gerek.

Burak: Arkadaşlar annem Türkolog. Bu sohbet çok uzun sürebilir.

Samet: Benim annem de dil bilimci. Böyle sohbetlere bayılıyorum.

Nur Hanım: Burak'la aynı sınıfta mı okuyorsunuz?

Samet: Hayır, biz Yerlan'la tarih bölümünde okuyoruz. Burak'la sınıflarımız aynı katta. Orada tanıştık. Türkçeye de çok ilgi duyuyoruz.

Burak: Ben de tarihle çok ilgileniyorum. Türk Dili bölümünde özümseyerek iyi bir dilci olabilirim ancak.

Yerlan: Yani, annenin izinden gidiyorsun. Ne kadar güzel! Bizim evde dinci yok. Babam inşaat mühendisi, annem ise matematik öğretmenici ben de iyi bir tarihçi olarak ülkeme hizmet etmek istiyorum.

Nur Hanım: Bunun için çok okumanız, kendinizi çok iyi yetiştirmeniz şart. İçinizde bu isteğin olması çok güzel. Önemli bir kişi olmaktan çok, eser bırakmayı düşünün. Ülkeniz için, insanlık için en önemlisi bir eser bırakmaktır. Barış Manço da eserleriyle yaşıyor. İki haftadır Abay hakkında kitaplar okuyorum. Kazakçadan tercüme ediyorum bazı yazılarını.

Yerlan: O zaman siz çok iyi Kazakça biliyorsunuz, demektir.

Nur Hanım: Kazakça, Kırgızça, Özbekçe, Tatarca, Türkmence, Azerice, Gagauzca, Uygurca vb. Hepisi aynı kaynaktan besleniyor. Ortak atasözlerimiz var. Mesala biz "Dost acı söyler". Diyoruz. Azerbaycan'da "Dost acı söyleyer". Kazakistan'da "Dos, batırıp aytadı". Kırgızistan'da "Dos küydürö aytat". Özbekistan'da "Dost açıtıp sözleydi". Türkmənistan'da ise, "Dost dogrucıl bolar". Diye söyleniyor. Ufak tefek farklarla yüzyıllardan beri aynı söylüyoruz. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün.

Burak: Arkadaşlarla bir yere gideceğiz anne, sohbe daha sonra devam ederiz.

Samet: Her şey için teşekkür ederiz.

Yerlan: Allaha ısmarladık.

Nur Hanım: Güle güle, her zaman bekleriz. Bir gün de akşam yemeğine gelin.

Aşağıdaki sorulara metne göre cevap verin.

- 1 Burak evlerinin balkonunu niye çok seviyor?.....
- 2 Samet neleri özlemiş?
- 3 Burak arkadaşlarına ne teklif ediyor?.....
- 4 Nur Hanım konuklarına ne ikram ediyor?.. ..
- 5 Yerlan, Barış Manço 'nun hangi parçalarını çok seviyor?.....
- 6 Nur Hanıma göre ülkeye hizmet etmek için ne yapmak gerekir?.....
- 7 Yerlan, gelecekte ne yapmak istiyor?.....

GAZETA TARJIMASI

Ayakları Kırılan Hayvan İçin Özel Ambulans Yalova'nın Armutlu ilçesinde bir aracın çarptığı sokak köpeği özel ambulansla Bursa'ya sevk edildi.

Yalova'nın Armutlu ilçesinde bir aracın çarptığı sokak köpeği özel ambulansla Bursa'ya sevk edildi.

Armutlu ilçesinde bir aracın altında kalarak arka ayakları kırılan köpek Yalova Belediyesi Veterinerlik İşleri Müdürlüğü tarafından hayvanlara tahsis edilen "haybulans" ile bulunduğu yerden alındı. Araçta ilk müdahalesi yapılan köpek hayata döndürüldü. Ardından veterinerliğe getirilen köpeğin röntgeni çekildi. Hayvanın arka ayaklarında parçalı kırık tespit edilince hayvanın acilen ameliyata alınması gerektiği anlaşıldı. Bu ameliyatı yapacak teknik donanımına sahip olan Bursa Nilüfer Belediyesi ile irtibata geçildi. Yaralı köpeğe ambulans tahsis edildi. Sedyeye ile ambulansa alınan yaralı köpek hızla Bursa'ya sevk edildi. Yaralı köpek burada ameliyata alınacak.

Veterinerlik İşleri Müdürü Erkut Feriştatoğlu, "Köpeği bulduğumuzda durumu çok ağırdı. Arka ayaklarında kırık vardı. Geçtiğimiz gün Orman ve Su İşleri Bakanımız Veysel Eroğlu'nun talimatı ile bize gönderilen röntgen cihazıyla çekilen filmde, hayvanda parçalı kırık tespit olduğu görüldü. Bu hayvanın ayaklarına platin takılması lazım. Bursa'da ayaklarına platin takılacak" diye konuştu. –

YALOVA

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

2-MAVZU. ANIQ VA MAVHUM OTLAR. (SOMUT VE SOYUT İSİMLER)

Aniq otlar (*somut adlar*). Turk tilining grammatika kitoblarida otlarga quyidagicha ta'rif beriladi: «Voqelikda yoki tasavvurda bir borliqning ism (nom)i bo'lgan so'zlarga ot deyiladi»¹. Masalan: *Turgut, Ayşe, taş, kavak, güvercin, şeref, aşk, nefret, düşünce, akıl* va h. Bularndan bir guruhi aniq (konkret) narsalarning nomlari bo'lib, ularni ko'z bilan ko'rib, qo'l bilan tutish mumkin. Bular aniq (konkret) otlar (*somut adlar*) dir: *taş, kavak, güvercin, çiçek, sandalye* va h.

Mavhum otlar (*soyut adlar*). Insonning ongida mavjud bo'lgan, qo'l bilan tutib, ko'z bilan ko'rib bo'lmaydigan tushunchalarni bildiruvchi so'zlarni mavhum (abstrakt) otlar deymiz. Ular turk tilshunosligida *soyut adlar* deyiladi. Turk tili grammatikasiga oid ba'zi kitoblarida mavhum otlar *yalin adlar* deb nomlanadi. Bular turk tilidagi *duygu* (*tuyg'u*), *akıl* (*akıl*), *şeref* (*shon-sharaf*), *aşk* (*ishq, sevgi, muhabbat*), *nefret* (*nafrat*), *düşünce* (*fikr, tushuncha*), *düşmanlık* (*dushmanlik*), *süphe* (*shubha*) kabi so'zlardir.

Ma'lumki, otlar o'z (asosiy) ma'nosidan tashqari ko'chma ma'nolarda ham qo'llanadi. Masalan, "*stolning oyog'i*", "*kemaning burni*" kabi. Agar "*odamning oyog'i*" birikmasini olsak, "*stolning oyog'i*" birikmasidagi "*oyoq*" so'zining ma'nosi paydo qilingan, ya'ni yasama ma'no bo'ladi. Demakki, ma'no kengayishi yo'li bilan, ko'pincha, aniq ot mavhum ma'no kasb etishi mumkin. Masalan, turkcha *yürek* so'zi o'z ma'nosida qo'llanganda inson tanasining muhim a'zosini bildiruvchi aniq ot bo'lsa, ko'chma ma'noda jasorat, qahramonlik, qo'rqqmaslikni ifodalab, mavhum otga aylanadi.

Otlar asl va ko'chma ma'nolaridan tashqari munosabat va o'xshashlik yo'li bilan bir tushunchani anglatgan holda, majoziy ma'no tashishi mumkin. Masalan, turkcha *yuva* so'zi "uya"(qush uyasi) va "uy"(insonlar yashaydigan joy, makon) ma'nosida, *ekmek* so'zi "non" (inson ozig'i) va "kun kechirish uchun ishlab topiladigan mablag", yoki *koltuk* – "o'tiradigan uy jihozi" (mebel turi) va "lavozi", "mansab" ma'nosida qo'llanadi. Bu misollardagi majoziy ma'no to'g'ridan-to'g'ri predmetning nomini bildirmaydi, nutqda ifodaviylikni oshirish, ma'noni kuchaytirish, rangbaranglashtirish (uslubiy) maqsadida qo'llanadi.

Aniq (konkret) otlardan bir guruhi faqatgina bir borliq yoki muayyan bir guruhni ko'rsatishga xizmat qiladi: *Turgut, Sarman* (mushukning oti), *Adana, İstanbul, Rize* va h. Bular atoqli otlar (*özel adlar*) dir.

SOMUT İSİMLER

Kalem	Silgi	Telefon
Kitap	Elma	Portakal
İplik	Bardak	Gözlük

¹ Banguoğlu T., Türkçenin Grameri, Ankara, 1998.; Hengirmen M., Türkçe Dilbilgisi, Engin Yayınevi, Ankara, 1998

Gömlek

Top

Kulaklık

SOYUT İSİMLER

Özlem	Sevgi	Saygı	Heyecan	Düşünce
Korku	Cin	Peri	Rüya	Dürüstlük
Akıl	Aşk	Zeka	Şeytan	Bencillik
Umut	Neşe	Üzüntü	İblis	Sevap
Gönül	İyilik	Kötülük	Şefkat	İnanç
Fikir	Melek	Öfke	Merhamet	Hayat
Allah	Ruh	Keder	Özgürlük	Kuşku
Hasret	Adalet	Günah	Esaret	Vicdan
Can	Kaygı	Merak	Hüzün	Ülkü

Aşağıdaki tabloda yer alan somut ve soyut isimleri örnekteki gibi çarpı işareti koyarak işaretleyiniz.

SÖZCÜK	SOMUT	SOYUT	SÖZCÜK	SOMUT	SOYUT
Kapı	X		saygı		
Üzüntü		X	kin		
Kalem			halı		
Sevgi			sevinç		
Korku			kağıt		
Otobüs			melek		
Ahlak			kitap		
İnanç			kötü		
Köpek			arkadaşlık		
Ayakkabı			güneş		
Çirkin			uyku		
Yemek			yatak		
fedakârlık			güzel		
El			sevgi		
Çiçek			aşk		
Nefret			Dünya		
Dağ			çirkin		
İyi			dost		
İnsan			bebek		
Tencere			iyi		

ALİŞTIRMALAR

	ANLAMLARINA GÖRE
--	-------------------------

İSİMLER	ÖZEL	CİNS (TÜR)	SOMUT (MÂNÂ)	SOYUT (MADDE)	TEKİL	ÇOĞUL	TOPLULUK
Sepet		X	X		X		
Saygılar							
Toprak							
Aydın							
Takvimler							
Ordu							
Atatürk							
Sevgi							
Radyolar							
Kafa							
Sınıflar							
Küpe							
Şans							
Defterler							
Deste							
Kanepe							
Fatma							
Korku							
Çocuklar							
Gazete							
Melekler							
Nevşehir							
İplik							
Avrupa							
Öğretmen							
Gemiler							
Fedakârlık							
Kediler							
Düzine							
Portakal							
Cemaatler							
Turşu							

TATLI

Türk mutfağında, yemekten sonraki ikramların başında tatlılar yer alır. Çok yemek yedikten sonra bile tatlıların görüntüsü bizi cezbeder. Biraz tatmadan durmamız çok zordur.

Konukseverliğimizi herkes biliyor. Eve bir konuk çağırırdıktan sonra ilk olarak bir tatlı yapmak isteriz genellikle. Tuzlu poğaçaya veya börek gibi hamur işlerinin yanında tatlı da olur. Çoğu zaman konuklar da tatlı getirirler.

Tarih boyunca tatlılar soframızdan eksik olmamıştır. Özellikle bayramlarda ve ramazan ayında tatlısız sofraya olmaz. Tatlılar sohbetlerimizi bile yönlendirmiştir. Bu yüzden “ Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım.” deriz. Kısacası, ister zengin ister yoksul olsun herkesin sofrasında tatlıyı görürüz. Bayram öncesinde evlerde baklava açarlar, cevizli ve sütlü tatlılar yaparlar. Bülbül yuvası, kadayıf ve tulumba tatlı çeşitlerimizden yalnızca birkaçı.

Sütlü tatlılar da soframızda önemli bir yer tutar. Mesela, sütlaç, muhallebi, sütlü irmik tatlısı veya sütlü ekmek tatlısı gibi birçok çeşidi bir çırpıda söyleriz. Her evde değişik sütlü tatlılar yapar insanlarımız.

Tatlılardan söz ede ede canım tatlı istedi. Sizi bilmem, ama ben sokağın köşesindeki tatlıcıya gidip üzeri dondurmali bir kazandibi yemek istiyorum.

Aşağıdaki sorulara metne göre cevap verin.

1. *Türk insanının tatlıya düşkünlüğünü en iyi hangi cümle anlatmaktadır?*
2. *Konuklarla tatlılar arasındaki ilişki nedir?*
3. *Türk insanı, en çok hangi zamanlarda sofrasından tatlıyı eksik etmez?*
4. *Yazar niçin tatlı yemek istiyor?*

MUTLULUK HİKAYESİ

Hayatı boyunca mutlu olmadığını fark eden bir adam, artık mutlu olmak istiyorum demiş ve aramaya koyulmuş. Ne yaptıysa da mutluluğu yakalayamamış. Kimden yardım istesem diye düşünürken, uzak bir diyarda, zengin bir bilgeyi önermişler. Bu bilge akıllı, bilgisi ve malı ile ün salmış zengin birisiymiş. Kim yardımına gelse sorularına cevap verip derdine derman bulmadan geri göndermezmiş.

Bu bilgeden yardım istemeye, mutluluğu nasıl yakalarım diye sormaya karar vermiş. Uzun bir yolculuktan sonra bilgeyi bulmuş, ancak kapısında derdine derman arayanlardan oluşan çok uzun bir kuyruk varmış. Bilgenin gerçekten sorusuna doğru cevap vereceğine inanmış, beklemeye başlamış.

Sonunda sıra ona da gelmiş ve bilgeye mutluluğu nasıl yakalarım diye sormuş. Bilge bu soruyu cevaplarsa sıradaki diğer insanların beklemekten sıkılacağını düşünmüş, adamlarından bir kaşık istemiş ve içine iki damla yağ damlatmış sonra demiş ki:

– Sarayımın her yerini gez ve sonra tekrar gel ama sarayımı gezerken yağı dökmeden bu kaşığı ağzında taşıyacaksın.

Adam sorusuna hemen cevap alamadığı için biraz şaşkın tamam demiş, sarayı gezmiş gelmiş bilge bakmış yağ hala kaşıktaki, demiş ki:

– Aferin yağı dökmemişsin güzel, peki sarayımın güzelliklerini anlat bakalım, sarayında neler gördün.

Adam yağı dökmeyeceğim diye uğraşmaktan pek dikkat edememiş, bir şey diyememiş. Sonra bilge:

– Olmadı, yağı dökmeden, kaşığı tekrar ağzında taşı, bu sefer sarayındaki güzelliklere dikkat et, sonra tekrar gel.

Adam ne yapalım diyip tekrar kabul etmiş. Her yeri gezmiş, bu sefer sarayın güzelliklerinden çok etkilenmiş. Sonra ağzında kaşıkla gene bilgenin yanına gelmiş. Bilge sormuş:

– Sarayımın güzellikleri gördün mü, anlat bakalım.

Adam bu sefer hayran kaldığı güzellikleri anlatırken bilge onun sözünü kesmiş ve demiş ki:

– Güzel, peki ama yağ nerede?

Adam sarayı hayran hayran dolaşırken yağı tamamen unutmuş, utana sıkıla bilgeye demiş ki:

- Şey... yağı dökmüşüm. Bilge bizimkine anlamlı bir bakış atmış ve demiş ki:
- Mutluluk hayatın bütün güzelliklerini yaşamak, tadını çıkarmak ve sorumluluklarına, kaşıktaki yağ gibi sahip çıkmaktır.

Adam mutluluğun sırrına ulaştığı için sevinmiş, bilgeye teşekkür etmiş ve bilgenin huzurundan ayrılmış.

İş yerinde başarılı olmak ama hayatın sadece işten ibaret olmadığını bilmek, sevdikleriyle gülüp oynamak vakit geçirmek ama geçim sorumluluğunu ihmal etmemek. Mutlu insan, daha nice güzellikler ve sorumluluklar içinde hayat cambazı olarak dengeyi bulandır.

GAZETA TARJIMASI

Kız çocuklarını okutma mücadelesi sonuç veriyor

En etkili seferberlik

BM ve UNICEF'in 'Haydi Kızlar Okula' kampanyasıyla 150 bin çocuk okullu oldu. Özel kuruluşlarla sivil örgütlerin kampanyaları da başarılı. Yine de eksiklik çok

Başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere kız çocuklarını okula yollamak istemeyen aileleri ikna çabaları sürüyor.

İşbirliğinin sonucu

Türkiye'nin ciddi sorunlarından eğitimdeki seferberlik havası sonuç vermeye başladı. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu'nun (UNICEF) birlikte yürüttüğü 'Haydi Kızlar Okula' kampanyası ilk sonucunu verdi. İki yıl içerisinde 150 bin kız çocuğu okula kazandırıldı.

Hedef: 600 bin

MEB ve UNICEF'in 2003'te okullaşma oranının en düşük olduğu 10 ilde başlattığı kampanyada, sivil toplum örgütleriyle diğer kurumlarında destekleri alınarak iki yılda 53 il kapsama dahil edildi. Kampanyanın hedefi gelecek iki yıl içinde 600 bin kız çocuğunu okullu yapabilmek.

Altyapı güçlenecek

Geçen yıl 111 kızın okula kazandırıldığı Erzurum'da dün değerlendirme toplantısı yapan MEB ve UNICEF yetkilileri, 27 Ekim'de buluşarak gelecek yılların hedefleri hakkında kararlar alacak. UNICEF Türkiye yetkilileri "Altyapı çalışmalarının güçlendirilmesi ön planda olacak" dedi.

Kampanyalar ses getiriyor

Türkiye'de özel kuruluşlarla sivil toplum kuruluşlarının eğitime katkısı artıyor. Milliyet gazetesinin 23 Nisan 2005'te başlattığı "Baba Beni Okula Gönder" kampanyası çerçevesinde 17 yurt yapıldı, 4 bin 12

kıza burs verildi. 20 milyon YTL bağış toplandı. Beş yıldır Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Türkcell'in yürüttüğü "Kardelenler" projesiyle de 41 ilde 10 bin kızı burs imkanı sağlandı.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.

2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grammeri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

3- MAVZU. ATOQLI VA TURDOSH OTLAR. (ÖZEL VE CİNS İSİMLER)

Atoqli otlar (*özel adlar*). Atoqli otlar jonli mavjudotlar, predmet va narsalarning dunyoga kelgandan keyin olgan xususiy nomlaridir. Atoqli otlar dunyoda yagona, o'xshashi bo'lmagan mavjudot va predmetlarni bildiruvchi so'zlar, odatda, inson, hayvon va joy nomlaridir. Boshqa bir shaklda turk tilshunoslari ularni taqib qo'yiladigan narsa ma'nosida "yorliq otlar" ham deyishadi: *Ahmet, Fehmi, İbrahim, Erol, Türkan, Yılmaz, Tolga, Ankara, Almanya* kabi.

Atoqli otlar, aslida, ma'nosiz so'zlardir. Chunki bir predmetga qarab turib, uning nomini aytish mumkin (masalan: *kitap (kitob), çanta (sumka), televizyon (televizor)*), lekin bir insonga qarab, uning ismini topib aytish mumkin emas. Masalan, turdosh ot bo'lgan bir meva (*olma*) ga qarab turib, uning qanday meva (*olma*) ligini darrov aytish mumkin, lekin ismi *Ahmet* bo'lgan bir kishiga qarab turib, uning ismini aytib berishning hecham iloji yo'q. Shu bois atoqli otlar ko'p ma'noli ham bo'la olmaydi. Bu yerda masalaning boshqa tomonini ham ta'kidlamok kerak. Agar atoqli ot turdosh otdan o'zlashgan bo'lsa, asliga ko'ra ma'noga ega bo'ladi, lekin bu o'sha atoqli otning ma'nosi emas, u o'zlashgan turdosh otning ma'nosi hisoblanadi. Masalan, turk tilidagi *Yıldırım* (erkak kishining ismi) – «chaqmoq», *Deniz* (qiz bolaning ismi) – «dengiz», *Mert* (erkak kishining ismi) – «mard», *Özgür* (erkak kishining ismi) – «ozod» va h. Turdosh ot ekan ma'noga ega bo'lgan bu so'zlar atoqli otga aylangan. Masalan, bir kishi (*Mert*)ga qarab turib, uning otini aytish mumkin emas, chunki so'z asl ma'nosini yo'qotgan, turdoshlikdan chiqib, atoqli otga aylangan. Albatta, atoqli ot o'zlashtirilayotganda, uning turdosh otligidagi ma'nosi ko'zda tutilgan. Ya'ni inson o'z farzandiga *Mert* (mard) yoki *Özgür* (ozod) ismini qo'yayotganda bu otlarning asl ma'nosidan kelib chiqqan.

Atoqli ot deganda inson ismi, hayvonat, mamlakat, shahar, joy, makon, asar nomlari tushuniladi. Turk tilida atoqli otlar turdosh otlar bilan aralashib ketmasligi uchun har doim katta harf bilan yoziladi: *Oğuz, Tahsin, Uğur, İstanbul, Türkiye, Atatürk, Pamuk* (hayvonga qo'yilgan nom), *Çalikuşu* (roman nomi) va h. Hatto, so'z birikmasi shaklida bo'lgan tashkilot va muassasa nomlari, turli nashr va asar nomlari tarkibidagi so'zlar ham bosh harf bilan yoziladi, masalan: *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tashkent Devlet Sharkshinashlık Enstitüsü, Türk Dil Kurumu, Hürriyet Gazetesi, Adalet Menzili romanı* kabi.

Shuningdek, millat, til, din, mazhab nomlari ham atoqli otlar hisoblanib, jumladagi o'rnidan qat'iy nazar ularning bosh harflari katta yoziladi: *Özbek, Türk, İngiliz, Arap, Özbekçe, Türkçe, Müslümanlık, Mevlevilik* kabi.

Turdosh otlar (*cins adları*). Turdosh otlar, asosan, har xil predmetlarning nomlaridir. Boshqacha aytganda, turdosh otlar birdan ortiq turga ega bo'lgan predmet, narsa yoki hodisalar nomidir. Turdosh otlar har tilda ot turkumiga oid so'zlarning asosiy qismini tashkil etadi. Ular asl ma'noga ega va nutqda shu ma'nolari bilan qo'llanadi: *kitap (kitob), eser (asar), taş (tosh), dağ (tog'), at (ot), gemi (kema)* kabi.

Turdosh otlarda, atoqli otlardan farqli o'laroq, so'z bilan uning ma'nosi orasida uzviy bog'liqlik, muayyan munosabat mavjud. Tilning qadimdan kelgan tabiiy ma'noli so'zlari bo'lgan turdosh otlar predmetlarning ajralmas nomlaridir.

Özel İsim

- Tek olan, digər varlıklar içinde tam bir benzeri bulunmayan varlıklara verilen isimler "özel" isimlerdir.

• Aslında bir türün içinde olup sonradan isim verilen ve verileni özelleştiren takılmış isimlerdir de denilebilir.

Özel isimler genel olarak nelere verilir aşağıda bunu inceleyelim:

a. İnsan isim ve soy isimleri:

Büşra, Harun, İlknur, Ramazan, Yeter, Özlem, Bahri, Mustafa, Nazım Hikmet, Yavuz Bülent Bakiler

b. Kurum, kuruluş, dernek, üniversite isimleri:

Mimar Sinan Lisesi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Türk Tarih Kurumu, Kırıkkale Üniversitesi, Kırşehir Valiliği, Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

c. Millet, ümmet, din, mezhep isimleri:

*Türk, Azeri, Almanlar, Çeçen, Ruslar
Müslüman, Hristiyan, Yahudi, Musevi...
İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik, Musevilik...
Hanefi, Şafii, Alevi...*

d. Dil isimleri:

Türkçe, İngilizce, Fransızca, Özbekçe, Tibetçe...

e. Kıta isimleri:

Afrika, Asya, Amerika, Antarktika, Okyanusya, Avustralya, Avrupa

f. Ülke ve bölge isimleri:

*Türkiye, Lübnan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Afganistan...
Güney Amerika, Doğu Trakya, Güney Yemen, Batı Avrupa, İç Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Karadeniz Bölgesi...*

g. İl, ilçe, mahalle, bulvar, cadde, sokak isimleri:

Kırşehir, Tokat, Amasra, Boztepe, Yenimahalle, Keçiören, Atatürk Bulvarı, İvedik Caddesi, Nigar Sokak...

h. Deniz, okyanus, göl, akarsu, boğaz ve geçit isimleri:

*Karadeniz, Akdeniz, Marmara Denizi, Hint Okyanusu, Atlas Okyanusu
Tuz Gölü, Hazar Denizi, Abant Gölü, Kızılırmak, Yeşilirmak, Çanakkale Boğazı, Zigana Geçidi, Süveyş Kanalı...*

ı. Dağ, tepe, ova, yayla isimleri:

Uludağ, Mescit Dağı, Erciyes dağı, Everest Tepesi, Harran ovası, Konya Ovası...

i. Yıldız ve gezegen ve adları:

Uranüs, Mars, Jüpiter, Venüs, Büyükayı...

j. Kitap, gazete, dergi, eser isimleri:

Milliyet (gazetesi), Sabah (gazetesi); Nokta (dergisi), Aksiyon (dergisi); Türk Dili (dergisi); Çalığışu, Araba Sevdası...

k. Hayvanlara ve varlıklara takılan özel isimler:

Karabaş, Pamuk, Maviş, Tekir, Boncuk, Oyuncağım Tomtom...

Cins İsim

- Aynı cinsten bir çok varlığın ortak olan ismine “cins” isim denir.
- Bu isimlerin varlıkları tek nesne ile sınırlı değildir.
- Cins isimlerde kelime ile nesne arasında herkes tarafından bilinen gerçek bir bağlantı vardır. Örneğin “göz” denildiğinde bir organ ismi olduğu herkesçe bilinir.
- “şehir” kelimesi dünyada olan bütün şehirlerin cins ismiyken, memleketinizi ifade ederken söylediğiniz “Kırşehir, İstanbul” vs kelimeleri özel isimdir.

Cins isimleri örnekleriyle sıralarsak:

a. Organ/uzuv isimleri:

bel, kol, beyin, kalp, göz...

b. Akrabalık isimleri:

anne, baba, kardeş, amca, babaanne, enişte, dayı...

c. Araç/eşya/enstrüman isimleri:

kaneppe, kulaklık, çatal, tablo, gitar, saz...

d. Hayvan/bitki/çiçek isimleri:

köpek, şahin, aslan, fındık, vişne, biber, papatya, karanfil...

e. Kavramlar:

hüzün, kaygı, akıl, ümit...

f. Meslek/meslek sahibi isimleri:

öğretmenlik, öğretmen, mühendislik, mühendis, memur, futbolcu, spiker...

g. Giyecek isimleri:

gömlek, palto, ceket, etek, şapka, eldiven, smokin...

h. Yiyecek/İçecek isimleri

barbunya, mihlama, menemen, ekmek, lahmacun, meşrubat, su, gazoz ...

ı. Sayı isimleri:

üç, iki yüz, altı, yedi bin...

i. Renk isimleri:

mavi, yeşil, turuncu, kırmızı...

j. Zaman isimleri:

salise, saniye, dakika, saat, gün, ay, yıl, yüz yıl, asır...

k. Soru Kelimeleri:

neden, niçin, kim, nereden, hangi, kaç, kaçınıcı...

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki tümcelerde geçen özel adları boş bırakılan yerlere yazınız.

Nevşehir turistik bir şehirdir.....Nevşehir.....
Ben Kalecik Kasabası'nda doğdum.....
Tatilde Yunanistan'a gideceğiz.....
Bizim yudumuz Türkiye'dir.....
Bugün Cumhuriyet gazetesinde bir haber okudum.....
Evrensel günlük yayınlanan bir gazetedir.....
Tatilde Sefiller romanını okudum.....
Orhan Pamuk ödül alan bir yazardır.....
Ezgi ile Berke kardeştir.....
Ben İbn-i Sina Hastanesi'nde ameliyat oldum.....

2. Sizde istenen varlıklara ait üç tane özel ad yazınız.

Kıta Adı: Afrika, ...Amerika, ...Antarktika
Devlet Adı:
Şehir Adı:
Dil Adı:
Kurum Adı:
Din Adı:
Dağ Adı:
Nehir Adı:
Deniz Adı:
Bölge Adı:
Mahalle Adı:
Gazete Adı:
Dergi Adı:
Kitap Adı:
Yazar Adı:
İnsan Adı:
Bina Adı:
Hayvanlara Verilmiş Adı:

3. Aşağıdaki tümcelerdeki özel isimlerin yazılışlarında yapılan yanlışlıkları düzelterek karşlarına yazınız.

Dayım ankaraya gitti.

Dayım Ankara'ya gitti.

İngilterede ingilizce öğrenmeye gidiyorum.

Berkenin babası Nevşehirde çalışıyor.

Yaşar kemal çok iyi bir yazardır.

Doğum gününe ezgiyi, ozanı, sılayı ve çiğdemi çağıracağım.

Yazın antalyaya ve Mersi'ne gideceğiz

Atatürk'cü düşünceden vazgeçmemiz mümkün değildir.

4. Aşağıda belirtilen türlerde üçer tane isim yazınız.

Çiçek adı:

Eşya adı:

Meyve adı:

Sebze adı:

Hayvan adı:

Balık adı:

Gün adı:

Ay adı:

Mevsim adı:

5. Aşağıdaki tümcelerde bulunan tür adlarını karşlarına yazınız.

Bir yılda dört mevsim vardır.bir,....yılda,....dört,....mevsim.....

Derste güzel resimler yaptık. →

Kuzular ilkbaharda kırlara çıkar . →

Annem tabağı elinden düşürdü. →

Kitap en iyi dosttur. →

Sınıfımızı süslemek için bayraklar getirdik. →

Okan parasını dikkatli harcar. →

Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. →

Pazardan elma, erik, kiraz ve çilek aldım. →

BENİM HAYATIM

Hayat ne demektir? Neden yaşıyorum? Yaşamak nedir? Nedir bu yaşamak? diyerek geçen yıllardan sonra Hayatın Anlamı- Hayatın Ben Tarafı diye bir yazı yazdım. Edebiyat olarak iyi değil ancak soruya yanıt vermesi açısından benzersiz oldu. Evde kendi başıma duvarlara bakarak çözmeye çalıştığım anlamı anlatmaya çalıştım. Çözmüş numarası yapamayacağım. Ancak çözmemiş de değilim. En azından çok merak ettiğimi söylemeliyim. Bu soru için merak ettim. Hayatı izledim, canlıları okudum. Kendimi ve varlığı düşündüm. Bütüne bakmaya çalıştım. Önemli olan da buydu. İnsanın bu tarafına sorular sordum. Çabam hayatın bu naçizane tarafı için keyifli ve faydalıydı.

Hayatın anlamının bir yanıt biçiminde mevcut olmadığını anladım. Hayatın içindeki küçük bir araçla, dille, hayatın anlamı belirlenemez. Ancak en azından betimlenebilir. Küçük çocukların anlamını bilmediği şeyleri benzetmesi gibi, hayatı hayattaki şeylere benzetebiliriz. Bu, hem çocukların, hem de bizim, ihtiyaçlarımızın geçici olarak görülmesini sağlar. Elimizdeki

araçlar, bütünün tarifine yetmiyorsa onu tasvir etmeyi deneriz. Böylelikle, aslında her insanın sorduğu hayatın anlamı sorusunu anlayabiliriz. Her insan hayatın içindeki olaylarda neden- nasıl diye merak etmiştir. Hayatın içindeki küçük çabalarımızı merak etmişizdir. Bildiğimiz tüm çabaların içinde bulunduğu hayat çabasını sormanın yalnızca bir ölçek farklılığı olduğunu düşünürsek, herkesin anlam arayışında olduğunu varsayabiliriz.

İŞE YARAMANIN HAZZI

Çocuklar küçükken iş yapmayı çok severler. Kimi ev temizliğinde yardımcı olmak ister, büyükler izin vermez. Kimi, annesi mutfakta yemek pişirirken yanına gidip yardımcı olmayı teklif eder. Annesinin cevabı hazırdır: “Sen daha küçüksün, ayak altında da çok dolaşma”. Kimi de, babasının evdeki bir tamir işine katılıp bir civata sıkmak veya bir çivi çakmak ister. O zaman da cevap bellidir: “Yanlış bir şey yaparsın. Sen kenarda durup beni izle.”

Oysa, el becerileri okul öncesi eğitim ve ilköğretim sırasında gelişir. Aileler, evde çocuklarına çeşitli görevler ya da işler vermek zorundadır. Aileler çocuklara bu görevleri vererek onlara sorumluluk sahibi olmayı da öğretirler. Böylece okul ile ev hayatı arasında bocalamaz çocuklar. Çocukların el becerilerinin gelişmesi onların ufkunu da açacaktır.

Çocuklar, evde çiçek dikerek, küçük bir duvarı boyayarak, ya da lezzetli bir yemek pişirerek işe yaramanın hazzını tadacaklardır. Çocuk, tam bir işe el atacakken onun hevesini kırmak doğru değildir. Aksine, çocuk bir işe başlamışken ya da heves etmişken onu destekleyerek yüreklendirmek gerekir.

Aşağıdaki sorulara metne göre cevap verin.

1. Büyükler çocukların evde iş yapmalarını niçin istemezler?
2. Çocukların evde iş yapmaları hangi açıdan çok önemlidir?
3. Çocukların el becerileri ne zaman gelişir?
4. Çocuklar “işe yaramanın hazzı”nı nasıl tadarlar?
5. Çocukları ne zaman yüreklendirmek gerekir?

GAZETE TERCÜMESİ

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Özbekistan Cumhurbaşkanı Vekili Mirziyayev ile bir araya geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, görüşmeden önce yaptığı açıklamada, "(Özbekistan'da 4 Aralık'ta yapılacak seçimler) Seçimlerden sonra, cumhurbaşkanı düzeyindeki ilk ziyareti Özbekistan'dan ülkemize veya ülkemizden Özbekistan'a gerçekleştirmesinden memnuniyet duyuyoruz" dedi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, resmi ziyarette bulunduğu Özbekistan'ın tarihi Semerkant kentindeki Devlet Konuk Evi'nde Cumhurbaşkanı Vekili Şevket Mirziyayev ile bir araya geldi.

"MERHUM KERİMOV'A ALLAH'TAN RAHMET DİLİYORUM"

Erdoğan, görüşmeden önce yaptığı açıklamada, "Uzun bir aradan sonra Özbekistan'a gelmiş olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. G20 Zirvesi münasebetiyle Çin'de bulunduğum için merhum İslam Kerimov'un cenazesine maalesef katılamamıştım. Törende, ülkemizi Başbakan Yardımcısı Tuğrul Türkeş temsil etti. Bugün kabrini ziyaret etmek suretiyle milletim adına bu görevi şahsen ifa ettim. Bu vesileyle bir kez daha merhum Kerimov'a Allah'tan rahmet, tüm Özbek halkına başsağlığı diliyorum" ifadelerini kullandı.

"SİYASİ İSTİKRARIN VE EKONOMİK KALKINMANIN SÜRECEĞİNE İNANIYORUM"

Özbekistan'ın köklü devlet geleneğini, tarihi mirası ve stratejik konumuyla bölgede istikrarın teminatı olduğunu vurgulayan Erdoğan, "Özbekistan'ın siyasi istikrarını ve ekonomik kalkınmasını sürdüreceğine inanıyorum. Bu vesileyle 4 Aralık'taki seçimlerde sizlere de başarılar diliyorum. Yeni dönemde, iki ülke arasındaki ilişkileri, Türkler ve Özbekler arasındaki ebedi kardeşliğe layık bir düzeye taşımak istiyoruz. Bunu sadece ortak çıkarlarımızın bir gereği

olarak değil, kardeşlik hukukumuzun ve tarihi sorumluluğumuzun bir icabı olarak görüyorum." dedi.

"YENİ DÖNEMDE İLİŞKİLERİMİZİ HER ALANDA GELİŞTİRMEK İÇİN ÇALIŞMALIYIZ"

"Yeni dönemde, ilişkilerimizi her alanda geliştirmek için çalışmalıyız." diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: Daha önce de söylediğim gibi, seçimlerden sonra, cumhurbaşkanı düzeyindeki ilk ziyareti Özbekistan'dan ülkemize veya ülkemizden Özbekistan'a gerçekleştirmesinden memnuniyet duyarız. Bu konuya önem atf ediyoruz. Dışışleri bakanlarımız, geçen ay Taşkent'te önemli görüşmeler yaptı. Görüşmede, bir yol haritası çizdik. Bu belgeye Özbek tarafının değerli katkı ve önerilerini bekliyoruz. Belgede yer alacak hususların hızla hayata geçirileceği suretiyle kaybettiğimiz zamanı inşallah kısa zamanda telafi edeceğiz.

"TÜRK HALKI BÜYÜK BAŞARILAR ELDE ETMEKTEDİR"

Mirziyayev de Erdoğan'ı ülkesinde görmekten duyduğu memnuniyeti dile getirerek, "İslam Kerimov'un vefatından dolayı başbakan yardımcısı düzeyinde ülkemize heyet göndererek ve taziye mesajı göndererek acımızı paylaştığınız için huzurunuzda bir kez daha teşekkür ederim. Bugün ise, bizzat kendiniz gelerek ziyaret etmeniz, İslam Kerimov'a ve Özbek halkına olan gösterdiğiniz saygı için teşekkür ederim. İslam Kerimov, bağımsız Özbekistan'ın kurucusudur. Atatürk Türkiye'nin bağımsızlığı için nasıl çaba göstermişse, İslam Kerimov da Özbekistan'ın bağımsızlığı için çaba gösteren ilk cumhurbaşkanımızdır. İslam Kerimov ve Atatürk, kendi ülkelerini dünyadaki en gelişmiş ülkeler sıralamasına çıkmasını sağlamak, halkın barış, refah ve huzur içinde yaşaması için çok büyük çaba göstermiştir. Onların büyük işleri bizler için ibret olarak hizmet etmektedir." diye konuştu.

Türkiye'nin Özbekistan'ın bağımsızlığını ilk tanıyan ve büyük destek sağlayan ülke olduğuna işaret eden Mirziyayev, şunları söyledi:

"Biz bunu hiçbir zaman unutmayacağız. Özbek ve Türk halklarının dini, dili, tarihi ve kültürü birbirine çok yakın ve bağlıdır ve bu çok doğaldır. Türkiye günümüzde dünyada oldukça saygın ve büyük imkanlara sahip bir ülkedir. Siz, büyük bir hayati tecrübeye ve siyasi deneyime sahip bir lidersiniz. Sizin öncülüğünüzde Türk halkı büyük başarılar elde etmektedir. Sizin Türk halkına olan sonsuz sevginiz ve göstermekte olduğunuz gayretiniz çoğu insanı olduğu gibi beni de şaşırtmıştır ve bize ibret olmaktadır. 2023 yılı Yeni Türkiye hedefiniz, ve Türkiye'yi dünyadaki en gelişmiş ilk 10 ülke sırasına girmesi yolundaki çabalarınız saygıya layıktır. İkimizin bu görüşmemiz, 13 yıl sonra yeniden buluşmamız çok sembolik önem taşımaktadır. O dönemde siz de, ben de yeni başbakan olarak göreve başlamıştık."

Sizin 'Özbekistan Türkiye için bölgedeki öncelikli ortak ülke' diye nitelendirmenize ben de tam olarak katılıyorum ve destekliyorum. Siz, bu görüşünüzü her zaman yüksek sesle dile getiriyorsunuz, biz bunu çok iyi takip ediyoruz ve katılıyoruz. Dolayısıyla bugün kutsal bir yerde bir araya gelmemiz, zannediyorum ki, söylediklerimizi artık uygulamada, yapacağımız işlerde göstermenin tam zamanı gelmiştir. İki büyük halk ise, bu kardeşliği, iş birliği ile tüm dünyaya göstermesi gerekir. Sizin, bir çok defa söylediğiniz gibi, "kardeşlik, sadece lafta değil, iş birliğinde, yapacağımız işlerde gösterme zamanı geldi" demeniz, bana çok yakın gelmektedir. İnanıyorum ki, bu görüşmelerden sonra, yürüteceğimiz iş birliği, aynı zamanda diğerlerine de örnek olacak şekilde gerçekleştirmeye kadirdir. Amacımız, ilişkilerimizi eşit haklara ve karşılıklı saygıya dayalı olarak gerçekleştirmek ve iş birliğimizde yeni sayfa açmaktır. "

Açıklamaların ardından görüşmeye geçildi.

Görüşmede Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Özbekistan Dışışleri Bakanı Abdulaziz Kamilov da hazır bulundu.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.

3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

4-MAVZU. BIRLIK, KO'PLIK VE GURUH OTLARI. (TEKIL, ÇOĞUL VE TOPLULUK İSİMLERİ)

Turk tilshunosligida turdosh otlar birlik va ko'plik otlari o'laroq ikkiga bo'linadi:

Birlik otlari (*tekil adlar*) faqat bir narsaga nom bo'lib kelgan so'zlardir: *bal* (*asal, bol*), *şeker* (*shakar*), *elma* (*olma*), *çiçek* (*gul*), *kent* (*shahar*), *ev* (*uy*), *kuş* (*qush*), *yol* (*yo'l*) kabi.

Ko'plik otlari (*çoğul adlar*) bir xil jinsda va miqdori bittadan ortiq bo'lgan narsalarga nom bo'lib kelgan so'zlardir: *okullar* (*maktablar*), *kuşlar* (*qushlar*), *kalemler* (*qalamlar, ruchkalar*), *kitaplar* (*kitoblar*), *masallar* (*ertaklar*) kabi. Ko'plik otlari birlik otlariga **-ler (-lar)** ko'plik qo'shimchasini qo'shish yo'li bilan yasaladi.

Guruh otlari (*topluluk adlari*). Ba'zi otlar ko'plik qo'shimchasi olmasdan ko'plikni ifodalaydi: *ordu* (*armiya, qo'shin*), *bölük* (*bo'linma*), *takım* (*jamoat, guruh, yig'im*), *alay* (*diviziya, polk*), *sürü* (*suruv*), *dizi* (*tizim, serial*), *gençlik* (*yoshlik, yoshlar*) kabi. Bunday otlarga guruh otlari (*topluluk adlari*) deyiladi. Turk tilida guruh otlariga ko'plik qo'shimchasi qo'shilishi mumkin. Unda bir nechta guruh anglashilishi mumkin: *ordular* (*qo'shinlar*), *bölükler* (*bo'linmalar*), *takımlar* (*jamoalar, guruhlar*), *sürüler* (*suruvlar*) kabi.

Yuqorida sanab o'tilgan ot turlaridan faqat atoqli otlar ko'plik qo'shimchasi olmaydi. Lekin, ba'zan bir shaxs yoki narsaning o'xshashlarini anglatish uchun ularga ko'plik qo'shimchasi qo'shilishi mumkin, ya'ni ko'plik qo'shimchasi mashhur shaxs yoki asar qahramonlarining nomlariga qo'shilganda "ko'plik – o'xshashlik" ma'nosini ifodalaydi: *Bugün Oğuzlar sizde misafir olacak* (*Bugun O'g'uzlar siznikida mehmon bo'lishadi*). *Alişir Nevai'ler*, *Ulugbey'ler yaşamış bizim zeminde* (*Alisher Navoiylar, Ulug'beklar yashagan bizning zaminda*) kabi.

Tekil – Çoğul ve Topluluk İsimleri

Türkçede tekil, çoğul ve topluluk isimleri / adları nedir, bu adların cümle örnekleri ile ilgili sıkça mesaj gelmesi üzerine bu yazıyı yazıyorum. İsimler, çeşitli yönlerden sınıflandırılır. İfade ettikleri varlığın sayısına göre yapılan sınıflandırmada ise, tekil isim, çoğul isim ve topluluk isimleri kavramları karşımıza çıkar. Bu konuda dikkat edeceğimiz şey, ismin karşıladığı varlığın sayısı veya miktarı olacaktır. Şimdi kısa kısa tanımlar yaparak bu terimleri açıklayalım:

Tekil İsim

Bir isim, eğer yalnızca bir varlığı, nesneyi, kişiyi, eşyayı veya kavramı karşılıyorsa, ayrıca **"-lar/-ler"** çokluk ekini almamışsa bu kelime tekil isim olarak adlandırılır. Yani bu isimlerin, belirttiği varlık grubundan yalnızca bir tanesini göstermesi gerekir. Adından anlaşıldığı üzere **"teklik"** ifade eder.

Örnek: *kalem, insan, bulut, çiçek, başarı, dostluk, kapı, ödev...*

Çoğul İsim

Birden fazla varlığı, nesneyi, kişiyi, eşyayı veya kavramı ifade eden ve mutlaka **"-ler/-lar"** çokluk ekini almış olan isimlere çoğul isim denir. Çoğul isimler, aynı türden birden fazla varlığı kapsayan ve adından anlaşılabileceği üzere **"çokluk"** ifade eden isimlerdir.

Örnek: *öğrenciler, evler, çiçekler, insanlar, dostluklar, halılar...*

NOT: Dünyada yalnızca bir tane bulunan bazı kelimeler çokluk eki alamaz. Örneğin **"gökyüzü"** kelimesine çoğul eki getirerek **"gökyüzüler"** diye bir kelime türetmek yanlıştır.

UYARI: Çoğul eki ile çokluk eki aynı şeyi ifade eder. İkisi de isimleri çoğul hâle getiren **"-ler / -lar"** ekidir. Bu ek, isimlerden veya şahıs zamirlerinden sonra gelerek "ailesi, çevresi" anlamı kazandıran **"-ler / -lar"** ekiyle karıştırılmamalıdır. Mesela *"Ağşeler bize gelecek."* cümlesindeki

“-ler” eki, birden fazla Ayşe’yi ifade etmez. Ayşe ve ailesini ifade etmek için kullanılır. Bu nedenle bu ek, çoğul eki değildir.

Topluluk İsmi

Görüntüsü tekil isim gibi olmasına rağmen, aynı türden birden fazla varlığı ifade edebilen isimlerdir. Adından anlaşılacağı üzere, bu isimler topluluk ifade eder. Bir isim “-lar / -ler” çoğul ekini almamasına rağmen, çok sayıda varlığı ifade edebiliyorsa, ona topluluk ismi denir.

Örnek: ordu, demet, orman, takım, ekip, deste, sürü...

NOT: Topluluk isimleri de bazen çoğul eki alabilir; fakat bu onların topluluk ismi olma özelliklerini değiştirmez.

Örnek:

–**Ordular** ilk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!

–Dağın yamacında **sürüler** dolanıyor.

– **Ulusları** ayakta tutan kültür ve dildir.

UYARI: Aynı isim, farklı cümlelerde farklı anlamları karşılayacak şekilde kullanıldığında tekil veya topluluk anlamı ifade edebilir.

Örnek: 23 Nisan için **sınıfı** bayraklarla donattık. (tekil)

Bütün **sınıf** anlatılanları can kulağıyla dinledi. (topluluk)

Aşağıda sizler için hazırlamış olduğumuz tekil, çoğul ve topluluk isimlerinin görsel örneği bulunmaktadır. Bu örnek sayesinde, konuyu daha somut bir şekilde kavrayabilirsiniz.

Tekil İsimler	Çoğul İsimler	Topluluk İsimleri
 Ağaç	 Ağaçlar	 Orman
 Asker	 Askerler	 Ordu
 Oyuncu	 Oyuncular	 Takım
 Koyun	 Koyunlar	 Sürü
 Çiçek	 Çiçekler	 Buket

Ayrıca aşağıya tekil, çoğul ve topluluk isimleriyle ilgili karışık örnekler sıralanmıştır:

- Bahçede çok değişik **böcekler** gördüm. (çoğul)
- Kırtasiyeden bir **düzine** boyama kalemi aldım. (topluluk)
- Çaycı eline ondan fazla **bardak** aldı. (tekil)

- Annem **halıları** yıkamacıya verdi. (çoğul)
- Köyde **sürü** sahibi çok insan varmış. (topluluk)
- **Bilgisayar** çağımızın iletişim aracıdır. (tekil)
- **Öğretmenler** 1 Eylül’de seminere başlıyor. (çoğul)
- **Ekip** tamam, hemen işe başlıyoruz. (topluluk)
- Sadece bu **lamba** iyi aydınlatıyor. (tekil)
- Türk **ordusu** dünyanın en güçlü ordularındandır. (topluluk)
- Otobanda **arabalar** aşırı süratli gidiyor. (çoğul)
- 12 Dev Adam, dünyaya adını yazdıran **takım**dır. (topluluk)
- Atalarımız **ev** alma komşu al derler. (tekil)

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıda verilen isimleri tekil hale getiriniz.

kelimelerin →kelimenin... evler →
 çocuklar → taşlar →
 vatandaşların → öğrencilerim →
 derslerimiz → çiçeklerden →
 balıkları → babalardan →
 evlerimi → çobanların →
 bahçelerdeki → elmalarımız →

2. Aşağıdaki isimleri –ler, -lar eklerini kullanarak çoğul hale getiriniz.

üzümdeki →üzümlerdeki..... okulumuz →
 toprağımız → çiçekteki →
 ineği → zeytinin →
 gözü → soruyu →
 yolcunun → ağaç →
 gömleğim → zarfı →
 elmanın → kömürlükteki →

3. Aşağıdaki tabloda yer alan tekil, çoğul ve topluluk adlarını örnekteki gibi işaretleyiniz.

İSİMLER	TEKİL	ÇOĞUL	TOPLULUK	
Odun	X			
Deste				
Balinalar				
Tencere				
Sürü				
Sınıf				
Kilim				
Dereler				
Düzine				
Su				
Meclis				
Çorbalar				
Bölük				
Takım				
Göller				

Aile				
cemaat				
Terzi				
Ordu				
Televizyon				
parti				

TELEFON KONUŞMASI

Doğru: Seka Holding, ben Dilara nasıl yardımcı olabilirim?

Doğru: İyi akşamlar, Ben Dilara Öztan, Seka Holding'ten arıyorum Kemal San Bey'le görüşebilirmiyim lütfen?

Doğru: Ahmet Bey şu anda ofiste değil, not bırakmak isterseniz ben alayım, kendisi döner dönmez aradığınızı iletirim.

Yanlış: Ahmet Bey yok. Daha sonra arayın.

Doğru: Efendim Ahmet Bey şu anda toplantıda, yaklaşık 2 saat sonra biteceği düşüncesindeyim, dilerseniz notunuzu alayım, kendisine mutlaka iletirim

Yanlış: Ahmet Bey toplantıda, ne zaman biteceğini bilmiyorum, kendisini görürsem söylerim.

Doğru: Ahmet Bey şu anda ofis dışında, konuyu öğrenebilirim sizi ilgili başka bir departmanla görüştürebilirim.

Yanlış: Ahmet Bey yok, yerine bakan kimse yok, daha sonra arayın.

Doğru: Rica etsem Mehmet Beye Ahmet Beyin acil olarak telefon beklediğini iletebilir misiniz? Teşekkür ederim ben kiminle görüştüm?

Yanlış: Ahmet Bey'in aradığını söyleyin. Klik...

Doğru: Seka Holding Günaydın... Serhat Bey merhaba nasılsınız?

Doğru: Seka Holding Günaydın... Kimin aradığını söyleyeyim efendim?

Yanlış: Alo... Kimsiniz?

Doğru: Canan Hanım Mehmet Bey'i öğleden sonra kaçta arasam uygun olur acaba?

Doğru: Kemal Bey evet bugün ikinci arayışınız... Emre Bey bugün çok yoğun sanırım sizi aramaya fırsatı olmadı ben tekrar hatırlatacağım.

Yanlış: Aaaaa ben söyledim sizi aramadımı?

Doğru: Evet notumu aldım Serpil Hanım sizi 286 66 86 numaralı telefondan arayacağız (teyit)

Doğru: Tabii efendim telefon beklediğinizi ileteceğim kendisinde numaranız var mıydı?

Doğru: Kemal Bey'in telefon görüşmesi biraz uzun süreceğe benziyor dilerseniz biz sizi bitince arayalım

Yanlış: Hattı meşgul daha sonra arayın

Doğru: Kusura bakmayın sizi bekletiyorum ama kendisi yerinde değil bulmaya çalışıyorum.

Yanlış: Bekleyin...

Doğru: Biliyorum haklısınız efendim, Ahmet Beye durumu izah edip sizi aramasını hatırlatacağım.

Yanlış: Ay ne yapabiliriz sizi aramıyorsa benim suçum ne?

GAZETA TARJIMASI

"ÖZBEKİSTAN'A İNANIYOR"

Rusça yayınlanan Pravda Vostoka gazetesi de ilk sayfasında yer verdiği Erdoğan'ın bu ülkeye yaptığı ziyarete ilişkin haberde, Erdoğan'ın "Türkiye'nin **Özbekistan**'ı Orta **Asya**'daki öncelikli ortak ülke olarak gördüğü ve **Özbekistan**'ın siyasi istikrarı ve ekonomik kalkınmasının sürdürüleceğine inandığı" yönündeki açıklamalarına yer verildi.

TİCARET ORTAKLIĞI

Haberde, görüşmelerde **Özbekistan** ile **Türkiye** arasındaki karşılıklı güven ortamının pekiştirilmesi, iki ülke dışişleri bakanlıkları arasındaki istişareler, uluslararası kuruluşlar çerçevesinde iki ülkenin birbirini desteklemesi ile ilgili konuların gözden geçirildiği kaydedildi. **Türkiye**'nin **Özbekistan**'ın en önemli ticari ortaklarından olduğu ve geçen sene iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin 1,2 milyar dolara ulaştığı bilgisine yer verilen haberde, bu rakamın iki ülke arasındaki mevcut potansiyeli tam olarak yansıtmadığı ve bu miktarın yakın yıllar içerisinde 2-3 kat arttırılmasının mümkün olduğuna işaret edildi.

YENİ SAYFA

Görüşme sırasında tarafların gelecek yılın başında **Taşkent**'te iki ülke karma ekonomik komisyon toplantısı ile Özbekistan-Türkiye Yatırım Forumu'nun düzenlenmesi konusunda anlaşmaya vardığı belirtilen haberde, Erdoğan ve Mirziyoyev'in bu görüşmede varılan mutabakatların ikili ilişkilerin yeni düzeye çıkarılarak, karşılıklı menfaatlere dayalı alanlarda işbirliğinin yeni sayfasını açmaya hizmet edeceğine inandığı vurgulandı.

"ERDOĞAN BÜYÜK SEMERKANT'TA"

Ülkedeki en çok okunan haber sitelerinden Kun.uz ise, "Erdoğan büyük Semerkant'ta", "Mirziyoyev ve Erdoğan yaklaşık 3 saat yüz yüze görüştü", "İki ülke ilişkilerinde yeni sayfa", "**Türkiye Özbekistan** ile işbirliğini derinleştirmek istiyor", Mirziyoyev'in konuşmasından alıntı yaparak "**Türkiye** büyük imkanlara sahip ve dünya çapında büyük saygı duyulan bir ülke" başlıklarıyla yayımladığı haberleriyle okuyucularına Erdoğan'ın **Özbekistan** ziyaretinin detayları hakkında bilgi verdi.

AY KIZ

Güneşe nazar boncuğu taktım. Samanyolunu avucuma aldım. Yıldızları bir bardağa doldurup lıkır lıkır içtim. Ben Aykızım. Aykız olan güneşe nazar boncuğu takar. Samanyolunu avucuna alır. Yıldızları bardağa doldurup lıkır lıkır içer. Sonra gökkuşağındaki parıltıları gözlerine emdirir, yedi rengin güzellemesinde dünyaya gülümser, bir sevgi öpücüğü gönderir. — Hey dünyalılar! Siz de beni seviyor musunuz? Cevap yok. Bir çocuk görürüm camın arkasında, elleri açık dua eden. Bir çocuk daha görürüm bana bakarken. Sonra biri daha. Çocuk değil bu. Yaşlı bir kadın. Başı secdede. Yanı başında bir bebek oturmuş ağlıyor. — Niye ağlıyorsun bebecik? Kim bilir niye? Belki uykusuzdur, belki aç. Belki bebeğini kaybetmiştir, belki düşmüş dizini incitmiştir. Dünyanın bence en güzel hali kara çarşafına sarınıp uyuduğu andır. Gecedir o zaman. Karanlık her şeyi örter. Çirkinlikleri kapatır. Gölgele oynar sokaklarda. Güzelle çirkin birbirine karışır. Yüzleri seçemezsiniz. Kısa boylular bile mutludur gece. Ay ışığında uzayan gölgelerine bakıp boylarının uzadığını düşünürler. İnsanların bir ismi yoktur artık. Karanlıkta kimse kimseyi tanımaz. Meşhurlar sıradanlaşır. Herkes mutludur. Herkes mi? Hani şu namaz kılan yaşlı kadının yanı başında ağlayan çocuk da mı? Bilemiyorum sanki bir derdi var gibi. Çözemedim. Bazı sırlar var ki ben bile çözmem. Aydınlık bakışlarım bütün gizlilikleri göremez. Biri daha var. Seslendim. Çok seslendim ama duymadı. Bir çocuk. On yaşlarında. Evi yok, ailesi yok. Kimsesiz bir çocuk. Sevimli ama hırçın. Kimsesizlik kolay değil. Gece karanlığında kuytulara çekilip ağladığını kaç kez gördüm. Hiç kimse tarafından sevilmediğini düşünüyor. Oysa ben onu seviyorum. Ama o bunu bilmiyor. Belki hiçbir zaman bilmeyecek. Çünkü söyleyemiyorum. Siz haber veremez misiniz ona? Bütün kimsesiz çocuklara söyleyemez misiniz Aykız hepinizi çok seviyor diye? Benim de başım bulutlarla dertte. Tam dünyanın güzelliklerine bakarken, önümü kapatıyorlar. Kızıyorum. Ama kızmaya hakkım yok. Onların görevi bu. Onlar olmasa yağmur olmaz. O zaman kurur etraf. Bitkiler bile yaşayamaz. Belki de milyonlarca çocuk ölür. Bu yüzden bulutları suçlamıyorum. İşlerini bitirmelerini sabırla bekliyorum. Sizleri bir süre görememeye katlanıyorum. Bazen mehtap gezisine çıkıyorsunuz. Işıl ışık aydınlatıyorum. Bir de eşlik ediyorum size. Nereye gitseniz geliyorum. Beni seyrediyorsunuz. "Bu gece ay ne kadar güzel!" diyorsunuz. Pırıl pırıl! Siz de çok güzelsiniz. Pırıl pırıl! Ne güzel yaratılmış deseniz olmaz mı? Siz zeki çocuklarsınız ne demek istediğimi anlamış olmalısınız. Ben pek zeki sayılmam. Işığımı bile güneşten alırım. Parıldamamı güneşe

borçluyum ya güneş kime borçlu ışıltısını. Dedim ya! Pek zeki sayılmam. Herhalde siz cevabı biliyorsunuz. Doğrusu çok merak ediyorum. Güneşi yani. Milyonlarca yıldır parlıyor. Işık veriyor, ısı veriyor. Ne yakıyor acaba? Akıl erdiremiyorum. İşte bu yüzden güneşe nazar boncuğu taktım. Samanyolunu avucuma aldım. Yıldızları da bir bardağa doldurup lıkır lıkır içtim. Ben kim miyim? Aykız dedim ya! Hani geceleri bayrağınızdaki hilal gibi olan Aykız. Ya da altın tepsi gibi parlayan beni. Gülücükler gönderen dünyanıza. Sizi seven çok seven... Siz iyi çocuklarsınız.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

5-MAVZU. OTLARDA KICHRAYTIRISH. (İSİMLERDE KÜÇÜLTME)

Bir varlığın küçüklüğü genel olarak "küçük, ufak, minik" sözleriyle ifade edilir ama dilde çoğu zaman bu anlam aşağıdaki eklerle yapılır.

Örnekler:

- küçük adam > adamcık
- küçük çocuk > çocukcağız
- küçük tepe > tepecik

Serçecik, ne kadar da üşümüş. (Küçük, sevimli, zavallı serçe ...)

Adamcağız, sığınacak yer arıyor. (Zavallı adam...)

Arkada bir tepecik vardı. (Küçük tepe ...)

Yavrucağız neye uğradığını şaşırıyor. (Zavallı küçük yavru ...)

Anneciğim ... Teyzeciğim ... Babacığim ... (sevgi anlamı)

Uyarı: Bu ekler her zaman küçültme anlamı vermez. Bazen sevgi, acıma anlamı katar.

Örnekler:

Anneciğimi çok özledim. (Sevgi)

Hayvancağız açlıktan öldü. (Acıma)

Uyarı: Küçültme eki ile türetilmiş bazı adlar küçültme anlamını tamamen yitirmiştir:

Örnekler:

Mehmetçik, arpacık, gelincik, tatarcık (Küçük bir sinek, bir hastalık), maymuncuk (Her kilidi açacak şekilde (bilgi yelpazesini.net) yapılmış bir alet), yılandık (Bir hastalık.)

Uyarı: "-cik, -cek, -ceğiz" yapım ekleriyle, adlara "küçültme, sevgi, acıma" gibi anlamlar katılabilir.

1. -cik: Şu denizin ortasındaki adacığı (küçük adayı) görüyor musun?
2. -cağız: Çocukcağız, (küçük çocuk) soğukta dışarıda kalmış.
3. -ce: Büyükçe (biraz büyük) bir salona girdi.
4. -msi: Mavimsi (maviye yakın) bir elbise giydi.
5. -mtrak: Elmanın ekşimtrak (ekşi gibi) bir tadı vardı.

– **cağız (- ceğiz)**. Bu qo'shimcha bundan oldingi –**ca (-ce)** qo'shimchasining sinonimi bo'lib, u bilan bir xil vazifani bajaradi, ammo u kuchsizlik, ojizlikni ifodalash nuqtai nazaridan tilda oldingisidan ko'ra ancha faol qo'llanadi. Adabiy tilda bu qo'shimcha juda ko'p uchraydi: *kız-cağız, hayvan-cağız, kadın-cağız, çocuk-cağız, adam-cağız, kedi-ceğiz, efendi-ceğiz, ev-ceğiz, köy-ceğiz* kabi.

–**cak (-cek)**. Bu qo'shimcha ham kichraytirish va erkalash qo'shimchalari bo'lib, bundan oldin ko'rib chiqilgan qo'shimchaga sinonim hisoblanadi. Biroq hozirgi kunda uning qo'llanishi sustlashib, uni faqat sanoqli so'zlardagina uchratish mumkin: *kuzu-cak*, *yumur-cak* (*yumru-cak*), *yavru-cak*, *büyük-cek* (*büyük-cek*), *demin-cek*, *sevdi-cek* (*sevdik-cek*) kabi.

Turk tilida *kuzu-cağ-ı-m*, *sevdi-ceğ-i-m* kabi misollarda ushbu qo'shimchaning eski ko'rinishiga duch kelish mumkin. Qo'shimchaning *oyun-cak* so'zida o'z vazifasidan tashqariga chiqib, predmet nomi yasovchi qo'shimchaga aylanganini ko'rish mumkin.

Bu qo'shimchaning **-ca, -ce** o'rnida qo'llanuvchi shakl yasovchi qo'shimchalik vazifasi ham mavjud: *ev-cek*, *aile-cek* kabi.

Alıştırma

Lütfen verilen kelimelere uygun yapım ekleri getirerek cümle içinde kullanınız.

Kayak	→ kayakçı.....
Oyun	→
Tiyatro.....	→
Yüzü.....	→
Mobilya.....	→
Keman.....	→
Sanat.....	→
Kömür.....	→
Dilen.....	→
Pazar.....	→
Kitap.....	→
Gözlük.....	→
Diş.....	→
Bakı.....	→
Yazı.....	→
Fizik.....	→
Demir.....	→
Satı.....	→
Yoğurt.....	→
Peynir.....	→
Futbol.....	→

İŞ GÖRÜŞMESİ SIRASINDA SIK SORULAN SORULAR

Soru: Bana kendinizden bahsedin.

Cevap: İş görüşmelerinde en sık sorulan, klasik ve adayalar için en ürkütücü sorulardan biridir. Genellikle iş görüşmesine gelen adaya sorulan ilk sorudur. Bu soruya vereceğiniz cevap niteliklerinizi, iş alışkanlıklarınızı karşı tarafa anlatacaktır. Cevap sırasında genellikle iş ve iş hayatınız ile ilgili bilgiler vermeye çalışın.

Soru: Önceki işinizden neden ayrıldınız ya da mevcut işinizden neden ayrılmak istiyorsunuz?

Cevap: Bu soruyu cevaplarken dikkatli olun. Önceki işvereniniz ve iş yerinizle ilgili kötü cümleler kullanmayın ve onları karalamaya çalışmayın. “Daha fazla paraya ihtiyacım var” gibi belirgin bir bildirim yapmak yerine “bu bir kariyer değişikliği” gibi genel cümleler kurmaya özen gösterin.

Soru: Güçlü yönleriniz nelerdir?

Cevap: Kendinizle ilgili başvurduğunuz işe dair tecrübelerinizi ve özelliklerinizi ön plana çıkartan bir cümleyle bu soruyu yanıtlatabilirsiniz.

Soru: Zayıf yönleriniz nelerdir?

Cevap: Herkesin zayıf noktası vardır. bu soruyu cevaplarken özel hayatınızdaki veya insan ilişkilerinizdeki zayıflıklar yerine işle ilgili bir kaç küçük sorunuzdan bahsedebilirsiniz. Mesela “yaptığım işin kalitesinden her zaman emin olamıyorum” gibi bir cevap uygun olabilir. “İşkoliğim ve özel hayatıma zaman ayıramıyorum” cevabı genellikle beklenen bir cevap olduğu için kullanmayın. Her zayıflık için işe karşı güçlü bir yönünüzü ön plana çıkartın.

Soru: Kendinizi anlatmak için hangi sıfatları kullanırdınız?

Cevap: Bu soruyu yanıtlarken pozitif ve işle ilgili özelliklerinizi ön plana çıkartacak sıfatları kullanın. Özenli, çalışkan, vicdanlı, dürüst gibi sıfatları kullanabilirsiniz. Bu sıfatları söylerken neden sizin için uygun olduğunu kısa bir cümleyle anlatabilirsiniz.

Soru: Şirketimiz hakkında neler biliyorsunuz?

Cevap: Bu soruyu cevaplamak için görüşmeye gitmeden önce firma hakkında araştırma yapmış olmanız gerekiyor. Firmanın sizin ilginizi çeken olumlu yanlarının altını çizebilirsiniz.

Soru: Neden bizimle çalışmak istiyorsunuz?

Cevap: Yukarıdaki soruda olduğu gibi şirket hakkında bilgi sahibi olmanız bu soruya cevap verebilmenizi kolaylaştıracaktır.

Soru: Sizce bu iş için neden sizi seçmeliyiz?

Cevap: Açık iş pozisyonu ile ilgili tecrübelerinizi ve özelliklerinizi ön plana çıkararak cevap verin.

Soru: Ne tür başarılar sizi tatmin eder?

Cevap: Bu soruya elde ettiğiniz ödülünden çok başarıyı anlatan önceki firmalarda yaşadığınız deneyimlerle cevap verebilirsiniz. Prim almanıza neden olan başarılarınız arasından seçim yapabilirsiniz.

Soru: Nasıl bir iş ortamında çalışmayı tercih edersiniz?

Cevap: Bu sorunun cevabını başvuru yaptığınız iş ortamına göre verebilirsiniz. Örneğin bir laboratuarda yalnız çalışacaksanız bağımsız çalışmayı sevdiğinizi söyleyebilirsiniz. Eğer bir projede ekip çalışması yapacaksanız iyi bir ekip elemanı olduğunuzu ve bir ekibin parçası olmanın sizi mutlu ettiğini söyleyebilirsiniz.

Soru: Bu işi neden istiyorsunuz?

Cevap: Bu soruya en iyi cevabı verebilmek iş için iş başvurusu bulduğunuz pozisyonla ilgili bilgilere sahip olmalısınız. Bu nedenle önceden işle ilgili araştırma yapmanızı ve “maaşı iyi” ve “işe ihtiyacım var” gibi basit cevaplardan kaçınmanızı tavsiye ederiz.

Soru: Baskı ve stresle nasıl başa çıkarsınız?

Cevap: Bu sorunun cevabı zaten stresli olacağınız iş görüşmesindeki performansınızın içinde gizlidir. Herkes belli koşullarda streslidir. Cevap için “içki içerim”, kedimi tekmelerim”, “kavga çıkarırım” uygun olmayacaktır. Stresli anlarınızda başvurduğunuz hobileriniz, ilgi alanlarınızdan bahsedebilirsiniz.

GAZETE TERCÜMESİ

Demet BALTACI

Değişimler ve sürprizler heyecan yaratabilir.

İkizler burcundaki **Ay** güne hareketli ve değişken enerjiler veriyor. İletişim, eğitim, seyahat, ticaret ve yakın çevre ilişkileri ilgi alanımıza girebilir.

Öğle saatlerinde **Ay**, Kova burcundaki **Güneş** ile üçgen görünüm yaptığında hedeflerimize ulaşmamız daha kolay olabilir. Karşı cinsle ilişkilerimiz ve sosyal faaliyetler de destekleyici olabilir. Eğitim, bilim, teknoloji, bilişim ile ilgili işler dikkat çekebilir.

Akşam saatlerinde **Ay**, **Jüpiter** ve **Uranüs** ile olumlu görünümeler yapacak.

Yeni ve farklı şeyler öğrenme konusunda daha hevesli olabilir, ilginç bilgilerle karşılaşabiliriz. Çok sayıda haber duymamız, kültürlü insanlarla biraraya gelmemiz mümkün. Planlarımızda meydana gelebilecek değişimler ve sürprizler heyecan yaratabilir.

Terazi burcundaki **Jüpiter** bugün **retro** harekete geçiyor. **9 Haziran'a** kadar Jüpiter retro olacak.

Bu dönemde Jüpiter'in Eylül'den bu yana bize sunduğu gelişim ve büyüme fırsatlarını gözden geçirebilir, içselleştirebilir, özellikle adalet, eşitlik ve ilişkiler alanında manevi ve ruhsal yönümüzü güçlendirebiliriz.

Trump: 'Biz de sert olmalıyız'

HÜRRİYET HABER

03 Şubat 2017 - 23:56Son Güncelleme : 03 Şubat 2017 - 23:56

Washington Post (WP) gazetesi, Donald Trump'ın başkan olarak yabancı liderlerle telefon görüşmelerini değerlendirdi.

WP, iki ülke arasındaki anlaşmaya göre ABD'nin Avustralya'daki bir merkezden 1250 mülteciyi alması gerektiğini hatırlatan Avustralya Başbakanı Turnbull ile yaptığı çekişmeli telefon görüşmesine dikkat çekti. Gazete, Turnbull ile gerginliğin ardından Trump'ın Ulusal İbadet Kahvaltısı toplantısında sarf ettiği, "Sert telefon görüşmeleri yaptığımı duyduysanız; inanın bana, endişe duymayın. Onlar sert. Biz de sert olmak zorundayız" sözlerine yer verdi.

ÜRDÜN KRALI İLE GÖRÜŞTÜ

ABD Başkanı Donald Trump ile Ürdün Kralı 2'nci Abdullah arasında Washington'da gerçekleşen görüşmede "Suriye'de güvenli bölgeler kurulmasının" ele alındığı bildirildi. Trump'ın daha önce de Suudi Kralı ile Suriye ve Yemen'de güvenli bölge oluşturulmasını konuştukları açıklanmıştı.

'İRAN ATEŞLE OYNUYOR'

Trump, balistik füze denemesi gerçekleştirdiği hafta başında Pentagon tarafından duyurulan İran'a Twitter'dan yüklendi. Trump sosyal paylaşım sitesinden, "İran ateşle oynuyor – Başkan Obama'nın onlara ne kadar 'kibar' olduğunun kıymetini bilmiyorlar. Ben değilim!" ifadelerini kullandı. İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif de Twitter'dan "Biz asla savaş başlatmayacağız ama yalnızca kendi savunma araçlarımıza güvenebiliriz" dedi.

İSRAİL'E ELEŞTİRİ

Beyaz Saray'ın yeni Sözcüsü Sean Spicer, İsrail'in Filistin topraklarında yeni yerleşim alanları oluşturma girişimlerinin barış görüşmelerine yardımcı olmadığını kaydetti. Spicer, "Trump yönetimi resmi olarak yerleşim yerlerine ilişkin bir tavır almadı ve İsrail Başbakanı Netanyahu'nun önümüzdeki günlerde yapacağı ziyarette konuyu gündeme getirmek dahil olmakla birlikte konuya ilişkin müzakerelerimizi yapacağız" dedi.

BİR BARDAK SÜTÜN HATIRI

Howard, yoksul bir ailenin çocuğuydu ve okul giderlerini karşılamak için kapı kapı dolaşarak eşyalar satıyordu. O gün, hiçbir şey satamamıştı ve karnı da çok açtı. Bundan sonra çalacağı ilk kapıdan yiyecek bir şeyler istemeye karar verdi. Kapıyı açan sevimli genç kadını görünce utandı. Yiyecek bir şeyler yerine "Affedersiniz, bir bardak su rica edebilir miyim?" diyebildi yalnızca. Genç kadın çocuğun aç olabileceğini düşünerek onu içeri aldı ve ona bir bardak süt ile biraz kurabiye getirdi. Çocuk sütü yavaş yavaş içine sindirerek içtikten sonra, "Çok teşekkür ederim, borcum ne kadar?" diye sordu genç kadına. Genç kadın, "Borcunuz yok" diyerek yüzünde sıcak bir gülümsemeyle devam etti: "Annem, gösterdiğimiz şefkat ve nezaket karşılığı olarak bir bedel ödenmesini asla beklemememiz gerektiğini öğretti bize," dedi. Çocuk: "O halde çok teşekkürler, yürekten teşekkür ederim size," dedi. Howard Kelly, evin önünden ayrıldığı zaman kendisini yalnızca bedensel olarak değil, ruhsal olarak da güçlü hissediyordu. Yıllar sonra genç kadın çok ender rastlanan bir hastalığa yakalanmıştı. Yöredeki doktorlar çaresiz kalınca, hastalığı ile ilgili araştırmalar yapılması için onu büyük bir kente gönderdiler. Dr. Hovvard Kelly, konsültasyon yapması için çağrıldığı hastanın hangi kasabadan

geldiğini duyunca heyecanlandı. Artık genç olmasa da yıllar önce kendisine sevgiyle yaklaşan kadını, baygın haliyle bile, ilk gördüğü anda tanımıştı ve onun yaşamını kurtarmak için elinden geleni yaptı. Uzun süren tedaviden sonra kadın sağlığına kavuştu. Dr. Kelly, denetlenmesi için önüne getirilen faturaya şöyle bir baktı, üstüne bir şeyler yazarak zarfın içine koydu ve hasta kadının odasına gönderdi.

Kadın, elleri titreyerek aldı zarfı eline. Açmaya korkuyordu. Hastane faturasını asla ödeyemeyeceğini ve geri kalan yaşamı boyunca bu faturayı ödemek için çalışacağını biliyordu.

Sonunda zarfı açtı ve faturaya iliştilmiş bir not dikkatini çekti. Notta şunlar yazılıydı "Hastane giderlerinin tamamı bir bardak süt karşılığı ödenmişti.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

6-MAVZU. OT YASOVCHI QO'SHIMCHALAR (İSİM YAPIM EKLERİ)

Otlarning yasalishi haqida so'z yuritishdan oldin, avvalo, til zahirasidagi so'zlarning manbalarini sanab o'tish lozim, bu: 1. o'zak (tub) so'zlar (*kök kelimeler – kaz, beş, seç-*); 2. yasama so'zlar (*türeme kelimeler – çiçekçi, terlik, şaşkın*); 3. qo'shma so'zlar (*birleşik kelimeler – yüzbaşı, delikanlı, kahvaltı*); 4. o'zlashgan so'zlar (*alıntı kelimeler – mal, namaz, pasta, soför*).

Turk tilida otlarning yasalishiga kelsak, ularning salmoqli qismi so'z yasovchi qo'shimchalar vositasida yuzaga kelgan. Bunday so'zlar otlarga so'z yasovchi qo'shimchalar qo'shilishi (*addan yapılan adlar*) va fe'llarga so'z yasovchi qo'shimchalar qo'shilishi (*fiilden yapılan adlar*) natijasida yuzaga kelgan. So'z yasovchi qo'shimchalar turk tilshunosligida *yapım ekleri* deyiladi.

Otdan ot yasovchi qo'shimchalar

Otdan ot yasovchi qo'shimchalar so'zning o'zak yoki negiziga qo'shilib yangi so'z yasash uchun xizmat qiladi. Qo'shimchalar qo'shilishi natijasida yasalgan so'zlarning ma'nolari ularning qo'shimchasiz shakldagi ma'nosiga yaqin bo'ladi. Odatda, ulardan ot bilan bog'liq joy, kasb - hunar, oidlik va tegishlilikni ifodalovchi otlar yasaladi. Ularning soni unchalik ko'p emas, lekin aksariyat kismi o'ta faol va samaradordir. Otdan ot yasovchi qo'shimchalar quyidagilardir:

–**aç (-eç)**. Turk tilida munosabat va o'xshatishni ifodalagan ushbu qo'shimcha vositasida juda kam so'z yasalgan: *top-aç, kır-aç, boz-aç, bak-aç* kabi.

–**ak (-ek)**. O'xshatish ma'nosini ifodalovchi bu qo'shimchani ham bir nechta so'zdagina uchratish mumkin: *top-ak, sol-ak, baş-ak, ben-ek, dur-ak* kabi.

–**ay (-ey)**. Bu qo'shimchani turk tilidagi *gün-ey, kuz-ey*, shuningdek, keyinchalik yasalgan *bir-ey* va fe'ldan yasalgan *dik-ey, yat-ay, düş-ey* so'zlarida uchratish mumkin.

–**ca (-ce, -ça, -çe)**. Bu qo'shimcha, aslida, shakl yasovchidir (*insan-ca, yavaş-ça*), ammo keyinchalik u o'z vazifasini o'zgartirib, so'z yasovchi qo'shimchaga aylangan. U so'z yasovchi qo'shimcha sifatida turk tilida til nomlarini yasagan: *Alman-ca, İngiliz-ce, Arap-ça, Fransız-ca, Türk-çe, Fars-ça* kabi.

Ba'zan bu qo'shimcha qoliplashgan holda alohida otlar yasagan: *ala-ca, kara-ca, ak-ça, ak-çe* kabi.

Bunday qoliplashgan shakl ko'pincha Turkiyadagi joy nomlarida kuzatiladi: *Sütlü-ce, Kanlı-ca, Çekme-ce, Tuzlu-ca, Çamlı-ca, Yarım-ca, Derin-ce, Yeni-ce* kabi.

Ta'kidlash kerakki, bugungi kunga kelib bu qo'shimchani so'z yasash samaradorligi kuzatilmaydi va uni, asosan, turk tilining shevalaridagina uchratish mumkin.

–**ci** (**-ci**, **-cu**, **-cü**, **-çi**, **-çi**, **-çu**, **çü**) qo'shimchasi turk tilidagi eng samarador otdan ot yasovchi qo'shimchalardan biri bo'lib, uning asosiy vazifasi har qanday otning oxiriga kelib, kasb-hunar, mashg'ulot va ish bajaruvchi otlar yasashdir: *av-ci*, *eski-ci*, *bek-çi*, *araba-ci*, *söz-cü*, *koltuk-çu*, *aş-çi*, *çöp-çü*, *oyun-cu*, *üfürük-çü*, *simit-çi*, *süt-çü* kabi.

Ushbu qo'shimcha yordamida yasalgan kasb-hunar, mashg'ulot nomlarini bildiruvchi otlarning oxiriga mavhum ot yasovchi **-lik**, **-lık**, **-luk**, **-lük** qo'shimchasi qo'shilishi natijasida yangi otlar yasaladi: *av-ci-lik*, *kitap-çi-lik*, *teneke-ci-lik*, *bek-çi-lik*, *pul-cu-luk*, *yoğurt-çu-luk*, *göz-cü-lük*, *süt-çü-lük* kabi.

Bu qo'shimcha yordamida yasalgan va turk tilida qadimdan ishlatib kelingan *el-çi* ga o'xshash so'zlar ham uchraydi (undosh uyg'unligi qoidasiga ko'ra ushbu so'zda /l/ dan keyin **-ci** qo'shimchasi kelishi, ya'ni *elci* bo'lishi kerak edi).

–**daş** (**-taş**). Bu qo'shimcha ham juda samarador bo'lib, uning asosiy vazifasi birgalik, sheriklik, oidlik va bog'liqlikni ifoda etishdir. Bu qo'shimchani hozirgi paytda faqat qalin shakli saklanib qolgan. Faqat ma'lum so'zlarda, cheklangan sohalarda ishlatiladi: *ırk-taş*, *din-daş*, *sır-daş*, *arka-daş*, *soy-daş*, *meslek-taş*, *karın-daş*, *yol-daş*, *yurt-taş*, *vatan-daş*, *sağ-daş*, *sınır-daş*, *ad-daş* (qisqargan shakli *adaş*) kabi.

Bu qo'shimchani ingichka shakli ba'zi otlardagina kuzatiladi: *kardeş*, *beydeş*, *gündüş* kabi.

–**lık**, **-lık**, **-luk**, **-lük**. Bu qo'shimcha turk tilida qadimdan keng qo'llanib kelinadi va uning asosiy vazifasi joy, predmet, narsa, mehnat quroli, mavhum otlar va sifatlar yasashdir:

a) bu qo'shimcha vositasida joy nomlari yasalgan va ular predmetning makonini yoki ular juda ko'p uchraydigan joyni ifodalaydi: *taş-lık*, *zeytin-lik*, *ağaç-lık*, *ot-luk*, *orman-lık*, *odun-luk*, *çimen-lik*, *ekin-lik*, *gül-lük*, *boş-luk*, *çukur-luk*, *kömür-lük*, *meyve-lik*, *çöp-lük* va hok. Bu guruhdagi ba'zi so'zlar joy nomlariga aylangan: *Arnavutluk*, *Ayvalık*, *Susurluk*, *Zeytinlik* kabi.

b) predmet, narsa otlari yasaydi va ular predmet bilan bog'liq bir asbob yoki ashyoni bildiradi: *baş-lık*, *korku-luk*, *kulak-lık*, *burun-luk*, *güneş-lik*, *göz-lük*, *gece-lik*, *kül-lük*, *şeker-lik*, *söz-lük*, *parmak-lık*, *çaydan-lık* va hok.

v) ma'lum inson guruhi va jamoa nomlari yasaydi. Yangi yasalgan so'z otning boshlang'ich shaklda ifodalagan ma'nosi bilan bog'liq bo'lgan guruh, jamoa ma'nosini ifodalaydi:

genç-lik - yoshlar, butun yoshlar, yoshlar jamoasi

türk-lük - turklar, turkiy xalqlar

insan-lık - insoniyat, butun insonlar

–**man** (**-men**). Bu qo'shimcha ancha murakkab. Uning vositasida sifatlar, qolaversa, fe'llar ham ot yasaladi. Mubolag'a va o'xshashlikni ifodalab, amalda kam qo'llanadigan ushbu qo'shimchani *koca-man*, *kara-man*, *ak-man*, *köle-men*, *küçük-men* (*küçük-men*), *köse-men* so'zlarida ko'rish mumkin. Turk tilidagi *az-man*, *göç-men*, *şiş-man* misollarida o'zakni tashkil etuvchi *göç* va *şiş* so'zlari ot turkumiga oid. Lekin ushbu so'zlar *göçmek*, *şişmek* ma'nosida kelganda fe'l hisoblanadi. Shundan kelib chiqqan holda, ushbu yasallishni otdan ot yasallishiga ham, fe'ldan ot yasallishiga ham kiritish mumkin.

Fe'ldan ot yasovchi qo'shimchalar

Turk tilida fe'ldan ot yasovchi qo'shimchalar quyidagilardir:

–**amak** (**-emek**). Bu qo'shimcha vositasida turk tilida fe'ldan bor-yo'g'i uchta so'z yasagan: *kaç-amak*, *tut-amak*, *bas-amak*.

–**anak** (**-enek**). Bu yasovchi qo'shimchani ham faqat eskirgan *sağ-anak*, *boğ-anak*, *gör-enek*, *gel-enek*, *değ-enek* (*değnek*), *yığ-anak*, *tak-anak* so'zlarida kuzatish mumkin.

–**ç**. Bu qo'shimcha ham fe'ldan ot va sifatlar yasaydi. U faqat **-n** bilan tugagan fe'l negizlariga qo'shilib ot yasaydi: *kıskan-ç*, *korkun-ç*, *inan-ç*, *iğren-ç*, *gülün-ç*, *sevin-ç*, *utan-ç*, *güven-ç*, *ödün-ç*, *kıvan-ç*, *kakın-ç*, *kazan-ç*, *ilen-ç* kabi. Birgina *tıka-ç* so'zi bu yerda istisnoni tashkil etadi.

–**gaç** (–**geç**, –**kaç**, –**keç**). Bu qo‘shimcha yuqorida keltirilgan –**gıç** (–**giç**, –**guç**, –**güç**) qo‘shimchasining sinonimi bo‘lib, turk tilida bir nechta so‘zdagina uchraydi: *yüz-geç*, *süz-geç*, *kıs-kaç*, *utan-gaç* kabi.

–**gı** (–**gi**, –**gu**, –**gü**, –**ki**, –**kı**, –**ku**, –**kü**). Bu qo‘shimcha vositasida ham turk tilida azaldan, asosan, bir bo‘g‘inli fe‘llardan ko‘p ot yasalgan: *say-gı*, *il-gı*, *duy-gu*, *bıç-kı*, *sar-gı*, *bil-gı*, *bur-gu*, *bas-kı*, *çal-gı*, *sev-gı*, *sor-gu*, *at-kı*, *ser-gı*, *ver-gı*, *gör-gü*, *iç-ki*, *çiz-gı*, *uy-ku* (*uyu-ku*), *kes-ki* va hok.

–**ıcı** (–**ici**, –**ucu**, –**ücü**). Bu qo‘shimcha fe‘ldan ot, kasb-hunar nomlari, ba‘zan esa sifatlar yasaydi: *al-ıcı*, *oyala-y-ıcı*, *gör-ücü*, *yap-ıcı*, *ver-ici*, *kur-ucu*, *yüz-ücü*, *sat-ıcı*, *besle-y-ici*, *oku-y-ucu*, *dondug-ucu*, *kal-ıcı*, *dinle-y-ici*, *uç-ucu*, *düşündür-ücü* kabi.

–**m** (–**im**). Fe‘lga aloqador turli predmetlarning nomini yasaydi: *al-ı-m*, *geç-i-m*, *kuşa-m*, *ver-i-m*, *giy-i-m*, *tak-ı-m*, *sat-ı-m*, *bıç-i-m*, *öl-ü-m*, *uçur-u-m*, *doğ-u-m*, *yud-u-m* (*yut-u-m*) kabi.

“SEVGİNİN ANATOMİSİ”

Kurumuş bir yaprağın yere düşüşü gibi benliğinden kopup ayrılan değersizlik duygusu kendisini aşağılarda hissetmesine neden oluyordu. Zaten insanın en büyük korkularından birisi de sevilmemek durumu değil miydi? İnsan önemsendiğinde, kâle alındığında kendini mutlu hissederdi. Hayata tutunmasını sağlayan denklem, şimdi tersine dönmüştü. “Sevilmiyorum=değersizim” düşüncesi beyinde anlamsız uğultulara neden oluyordu. Tabanı delinmiş çorap gibi atılmıştı. Terk edilmesine bir türlü anlam veremiyordu. Kabul etmekte zorlansa da, gerçek değişmeyecekti. “Anlamalısın, çok zorlanıyorum, ama seni sevemiyorum” demişti sevgilisi. “Sarı renkli çoraplarımı bir türlü sevemiyorum” gibi bir cümleydi bu. Bu kadar basit miydi, sevemiyorum duygusunu ifade etmek? Ancak bir fark vardı, çorap sevilmediğini anlamazdı. Çünkü benliği yoktu.

Yücelttiği, kalbine sığdırmakta güçlük çektiği sevgili bir anda buharlaşıvermişti. Onunla birlikte kendi varoluşunun da anlamını yitirdiğini hissetmişti. Artık yüce bir varlık tarafından sevilmiyordu. Öyleyse insan bir başkasını severken kendisini değerli hissediyordu. Sevdği kişiyi yüceltiyor, yüce bir varlık tarafından sevilme ve önemsenme, kendi varoluşunu değerli kılıyordu. Sevgilisi ile birlikteyken hayat yaşanılmaya değer, güneş parlak, dünya güzel, yıldızlar gizemliydi. Şimdi ise, hayat çekilmez bir hal almıştı. Kendi varlığı ile birlikte, etrafındaki her şey anlamını yitirmişti.

Eskiden her fırtınaya tutulduğunda sığınacağı bir liman vardı. Oysa şimdi deniz fenerleri sönmüş, liman belirsizleşmiş, hatta kaybolmuştu. Okyanusun ortasında yapayalnız kalıvermişti.

Benliği varoluşuyla kıyasıya bir çatışmaya girmiş, kendisini fırlatılıp atılmış bir eşya gibi hissetmesine neden olmuştu. Benliği varoluşu kuran değil, seyreden olmaktan dolayı zaten hep bir çelişki halindeydi. Kendi varlığı ile ilgili hiçbir kararı kendisinin vermemiş olmasından dolayı, varlığında hep bir kusur arar, mükemmel olmadığı için mutsuz olurdu. Mükemmellik tutkusu nedeniyle tüm ilginin üzerinde olmasını istemiş, sevgilisini bunaltmıştı.

İlişkisinin kopma noktasına gelmesinde mükemmellik tutkusunun ruhunda oluşturduğu gerginlik fazlasıyla etkili olmuştu. Yapısı gereği insan istese de, mükemmel olamazdı. Mükemmel olmak için, mutlak olmak gerekirdi. Halbuki insan acizdi, gücü her şeye yetmezdi. Narsisleşmiş benliği bunu bir türlü kabullenemiyordu. Kendisinden başlayarak var edilmiş her şeye eleştirel açıdan bakma alışkanlığı kusursuzluk arayışından kaynaklanıyordu. Fazla kilolarını, burnunun neden simetrik olmadığını, dudaklarının şeklini, havaların bulutlu oluşunu, yağmurun neden yağdığını, ekonominin kötü gidişini... her şeyi eleştiriyor ve sürekli şikayet ediyordu. Zaaflarını kabullenemiyor, hata yapmamaya çalışıyor ve sevgilisi ile kusursuz aşk yaşamayı hayal ediyordu. Tedirgin oluşu sevgilisinin gözünden kaçmamıştı. İnsan özgürlüğüne düşkün olurdu. Nazenin bir kuş misali çok sıkı mı ölümüne sebep olurdu. Aralarındaki sevginin ölümüne aslında kendisi sebep olmuştu. Zaaflarını kabullenemediği için, olduğundan farklı davranmaya çalışıyordu. Böyle davrandıkça doğal olmaktan uzaklaşıyor, yapmacık hareketleri ile gün geçtikçe sevgilisi ile arasında uçurumlar oluşuyordu.

Kabiliyetlerden değil, zaafılardan korkulmalıydı. Çünkü insan kabiliyetli olduğu alanlarda rahat, kuşatıcı ve bağışlayıcı davrandığı halde; zaaf hissettiği alanlarda ise sıkıntılı, katı ve kompleksli davranabiliyordu. Zaaflarını aşma noktasında erteleyici ve önemsemez tavırları yüzünden uzun süreden beri çevresindekilere sıkıntı yaşıtıyordu. Zaafları nedeniyle kimse kendisini suçlamamalıydı. Zaaflar varoluşun vazgeçilmez gerçeklerindendi. Benlik tarafından varoluştaki aranılan mutlak özellikler, bir ölçü birimi olması nedeniyle benliğe yerleştirilmiş olan farazi hatlardan başka bir şey değildi. Nasıl ki, yeryüzünde hesaplama yaparken meridyenleri varmış gibi kabul ediyoruz, benliğin de varoluştaki aradığı mutlak özellikleri Yaraticının özelliklerini anlamak için konulmuş farazi hatlar olarak kabul etmemiz gerekmektedir.

Sevgilisinden ayrıldığı günleri takip eden süreçte, kendisinden nefret etmeye başlamıştı. Nefret eden ve edilen aynı kişi olduğuna göre böyle bir durum insana mahsus olmalıydı. Kuşların böyle bir derdi olamazdı. Hallerinden gayet memnun görünüyorlardı. İnsan bu kanaate benliği sayesinde varıyordu. Nasıl oluyor da benlik kendi varoluşundan nefret edebiliyordu? İnsana rahatsızlık veren ne olabilirdi? Acı çekmesine dayanamıyor, zihni bulanıklaşıyor ve her şeyden nefret ediyordu.

Tüm bu olanlara kendisinin sebep olduğunu kabullenmeliydi. Mükemmellik bir yolculuktu, varılacak hedef değil. İnsan taşıdığı zaafı nedeniyle hataları ile barışık yaşamayı öğrenebilmeliydi. Varoluşsal suçluluk duygusundan ancak bu şekilde kurtulabilirdi. Mutluluğun ise, hiçbir dala sahibi olarak konmayacak kadar ürkek olan bir kuş misali olduğunu akılda tutmaya çalışmalıydı.

Sorular:

1. Sevilmemeden korkuyor musunuz?
2. Neden çorap sevilmediğini anlamaz?
3. İnsana rahatsızlık veren nedir?

KURALLAR BİZİ SIKIYOR MU? (DENEME)

Hepimiz insanız! Bu ülkede yaşayanı-yaşamayanı, yerlisi-yabancıyı, çekik gözlüsü, kıvrıkcık saçlısı, siyah derilisi. Hepimiz insanız!

İnsan olarak hepimiz ilgi çekmekten, kabul görmekten, iltifat almaktan hoşlanırsınız. Hepimiz kendimizi beğenir, bizim sözlerimizin ve yaptıklarımızın daha doğru olduğunu düşünürüz. Arkadaşlarımız arasında dikkat çekmek, öne çıkmak ve dahası beğenilmek isteriz.

Herkes bulunduğu ortamda kendisinin fark edilmesini ister. Üç beş kişinin oturduğu bir mekâna girdiklerinde hoş karşılanmak onları mutlu eder; ilgilenilmediğinde ise huzursuz olurlar. Herkes dostlarının veya aile fertlerinin de girdikleri sosyal çevrelerde saygın olmalarını, itibar görmelerini arzu eder.

İşçisi de, köylüsü de, memuru da, emeklisi de, serbest meslek sahibi de, iş adamı da, öğretim üyesi de, polisi de, askeri de... Evet, bunların hepsi de insandırlar ve hepsi övülmeğe hoşlanır, yerilmekten rahatsız olurlar.

Hepimiz insanız ve hepimiz şefkate, sevmeye ve sevilmeye ihtiyaç duyarız. Hepimiz, annemizin bizimle ilgilenmesinden mutluluk duyar, yaptığımız işlerde başarılı olmak için çabalarız.

Hepimiz kazanmayı sever, para kazanmak, daha iyi yaşamak isteriz. Hepimiz insanız ve hepimiz iyi şeyler yapmak, iyi şeyler görmek isteriz. İyi şeyler yemek-içmek, konforlu evlere ve arabalara sahip olmak isteriz. Yeni aldığımız eşyaları dostlarımıza göstermekten hoşlanır, kıyafetimizin bize çok yakıştığını duymak isteriz.

Yardımlaşmaktan hepimiz mutlu olur, dürüstlüğü hepimiz doğru buluruz. Adaletin önemini bilmeyenimiz yoktur ve hakkının zayı olmasına itiraz etmeyen de olmaz. Hepimiz haktan, hukuktan ve huzurdan yana oluruz.

Hepimiz insanız! İnsan olmamızın gereği ve doğal olarak hepimiz aynı veya benzer etkenlerin tesiriyle çoğunlukla aynı veya benzer tepkilerde bulunuruz.

Bütün bu benzerliklerimize rağmen farklılıklarımız da vardır, şüphesiz... Hiçbir insanın parmak izi bir diğerkinkiyle aynı değildir, meselâ... Aynı anne-babanın iki çocuğundan biri de

diğerinden farklıdır birçok açıdan... Tek yumurta ikizleri bile birbirlerinden oldukça farklıdırlar aslında.

Dünyamızdaki sorunlara bakıldığında; bu sorunların, ayrı ırklardan, boylardan, soylardan, coğrafyalardan, milletlerden veya memleketlerden insanların kendi gurupları için en doğru kabul ettikleri değerler bütününe sahip çıkmalarından ve kendi değerlerinin diğer gurupların değerlerinden daha ileri ve daha doğru bir cetvel oluşturduğunu iddia etmelerinden kaynaklandığını düşünebiliriz. Kavgaların, çatışmaların veya problemlerin her gurubun kendi değerlerini diğerlerine dayatmak istemesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Ancak bu doğru mudur? Sorunlar, “benim kural kitabım seninkinden daha doğrudur” tartışmasından mı kaynaklanmaktadır? İnsanların farklılıkları mıdır, problem olan? Yoksa insanların tamamına yakını, aslında aynı veya benzer tavır mı göstermektedirler, bu konuda?

Bütün doğru-yanlış cetvelleri aslında insanlar içindir ve aslında genel olarak herkesin kabul ettiği, kendince yeterli bir doğru-yanlış cetveli de vardır. Her insan, kendi cetvelinin daha doğru olduğunu kabul eder ve bu cetvelin bütün insanlara huzur vereceğini iddia eder. Evet, bu cetvel bir gün bütün insanlık tarafından kabul edilse ve herkes bu cetvele uysa, insanlık huzura kavuşmuş olacaktır, ona göre... Fakat az önce de belirttiğimiz gibi hiçbir cetvel tek başına dünyadaki insanların hepsi tarafından kabul edilecek değildir. Ayrıca dünyadaki bütün cetveller yok olsa (veya yok edilse) ve ortada sadece bizim cetvelimiz kalsa bile yine de bütün insanlık bu cetveli kabul edecek değildir. Herkes bu cetveli kabul etse dahi bu kez herkes bu cetvele uyacak değildir. Hatta herkes bu cetvele uyduğunu söylese bile cetveldeki metinlere aynı anlamları yüklemeyecek, aynı yorumları yapmayacak, bu kez de cetvelin uygulama farklılıkları ortaya çıkacaktır. İnsan olmamızın gereği olarak hepimizin birbirimize benzemesi gibi yine aynı sebepten hepimizin farkları ve farklılıkları da olacaktır. Oluyor da! İnsanlık tarihi de bunu gösteriyor bize...

Hepimiz insanız! Yeter ki insan olduğumuzu unutmayalım! Kurallar bizi sıkı fakat uymak zorundayız bence. Aksi halde hepimiz mutsuz oluyoruz. Daha mutlu ve yaşanabilir bir dünya için hepimiz, öncelikle, kabul ettiğimizi iddia ettiğimiz kendi kural kitabımıza dosdoğru uyarak işe başlayabiliriz! Sanırım bu, birçok sorunu çözecektir.

Sorular:

1. Sizce problem nedir?
2. Siz bulunduğunuz ortamda kendinizi fark edilmesini ister misiniz?
3. Hangi kurallar sizi sıkıyor?

GAZETE TERCÜMESİ

Özbekistan Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde Marmara Grubu Vakfı Gözlemciydi

6 Aralık 2016 Salı

yeni kazanımlar elde ettiğini vurguladılar.

Dr. Suver ayrıca; "Bu seçim Özbekistan demokratik yaşamında yeni bir merhale oluşturmuştur. Seçim kararının alınmasından, seçimlerin gerçekleşmesine kadar profesyonelce yönetilen ve gerçekleştirilen bir sürecin yaşandığına tanık olduk. Gerek bizlerin, gerekse de diğer uluslararası gözlemcilerin şahit olduğu gibi seçimlerin tarafsız, demokratik kurallara uygun olarak icra

edildiğini memnuniyetle müşahade ettik. Bu seçimin başarısı kardeş Özbekistan'ın demokrasisinin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Zira seçim sürecinde gözlemlediğimiz açıklık, şeffaflık, Özbek demokrasisinin artık belirli bir olgunluğa eriştiğini de göstermektedir.

Seçimleri izlemeye gelen biz gözlemcilere gösterilen misafirperverlik, sağlanan şeffaf ortam ise her türlü takdirin ve övgünün üzerindedir." dedi. Seçimlere katılımın yüksek olduğunu da vurgulayan Dr. Akkan Suver 15. 906.724 Özbek'in oy kullandığını ve Başbakan Shavkat Mirziyoyev'in oyların %88.61'ni alarak Özbekistan'ın yeni Cumhurbaşkanı olduğunu belirtti.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

7-MAVZU. TURK TILIDA SIFAT. (TÜRKÇEDE SIFAT)

Mavzuning o'quv maqsadi: turk tilidagi sifat va uning ma'no turlari haqida ma'lumot berish, sifatning yasalishiga ko'ra turlarini aniqlash ko'nikmasini shakllantirish.

Tayanch so'z va iboralar: *sifat (sifat), asl sifatlar (nitelendirtme sifatleri; vasiflama sifatleri), nisbiy sifatlar (belirtme sifatleri), ko'rsatish sifatleri (isharet sifatleri), so'roq sifatleri (soru sifatleri), noaniq sifatlar (belirsizlik sifatleri), kuchaytiruv sifatleri (pekiştirme sifatleri), kischraytiruv sifatleri (küçültme sifatleri), sifat darajalari (sifatlarda derecelendirme), sifatlarning otlashishi (Sifatların isim görevinde kullanılışı).*

Sifatlar turk tilshunosligida ko'pincha otning bir turi o'laroq ko'rib chiqiladi, ya'ni sifatlariga predmetning belgi nomi deya qaraladi. Masalan: **ağaç, ev, çiçek** kabi **kırmızı, büyük, güzel** so'zlari ham bir belgi nomlari sanaladi: **güzel ev, büyük ağaç, kırmızı çiçek** kabi.

Undan tashqari sifatlar nutqda ot vazifasida ham keladi:

Küçük küçüklüğünü hissetmeli (Kichik kichikligini qilishi kerak).

Şu güzele bir bakın (Shu go'zalga bir qarang).

Okuma güzel bir şeydir (O'qish qanday yaxshi) kabi.

Demak, bu yerda so'zning yakka holda sifat bo'lishi emas, sifat kabi qo'llanishi bahs mavzusini tashkil etadi. Shundan kelib chiqqan holda, turk tilshunosligida sifatning faqat aniqlovchi vazifasini bajarayotganda haqiqiy sifat bo'la olishi, yakka holda uning haqiqiy sifat hisoblanmasligi, uning ot bo'lishi ta'kidlanadi.

Shu bois turk tilida sifatlar otlar kabi qo'llana oladi va predmetning belgisini bildirgan har qanday ot sifat kabi qo'llana oladi.

Shundan kelib chiqqan holda, turk olimlari har sifatni bir ot, belgini ifodalovchi har otni esa bir sifat deb qaraydilar, ammo bunda har qanday otning sifat bo'la olmasligi ta'kidlanadi. Ular orasidagi farq shu².

² Otlar sintaksis qoidalariga ko'ra, asosan, ega va to'ldiruvchi, ba'zan qaratqichli aniqlovchi vazifasini bajaradi. Sifatlar morfologik nuqtai nazardan otlardan hech qanday farq qilmaydi (**-ki, -mtrak, -msi, -si, -al, -sal** affiksi olgan so'zlar bundan mustasno). Shuningdek, turk tilida arabchadan o'zlashgan **tarihi, milli** singari sifatlar ham turk tilida istisno so'zlar hisoblanadi.

Turk tilidagi ot turkumlari tahlil etilayotganda ot va sifatlar orasidagi so'z yasalishi va sintaktik munosabatlar yaqqol namoyon bo'ladi. Otlar va sifatlarni kontekst ichida alohida ajratish mumkin. Boshqa so'zlar qurshovisiz, ko'p hollarda ot turkumiga oid so'zning ot yoki

Ma'lumki, sifat predmetnig ichki belgisi yoki tashqi belgisini bildiradi. Sifatning ichki belgisi unga yopishgan, ajralmas belgisi, xususiyatidir, tashqi belgi esa unga bog'liq bo'lmagan belgisidir. Masalan, **beyaz elbise**, **bu elbise** sifat birikmalaridagi **beyaz** va **bu** sifatleri o'sha **elbise** ning belgisidir, lekin **beyaz elbise** ning ichki, ajralmas bir qismi ichki sifattir va **bu elbise** dagi **bu** uning ajralmas qismi emas. Chunki **o elbise** deganda **elbise** ning so'zlovchidan ancha uzoqda ekanligi anglashiladi, ya'ni bu uning tashqi belgisidir.

Shu nuqtai nazardan sifatlar ikkiga ajratiladi: asl sifatlar (**vasiflandırma sıfatları**), nisbiy (**nitelendirme sıfatları**) sifatlar.

Aşağıdaki tümcelerde geçen sıfatları bularak noktalı yerlere yazalım.

Özge'nin düz saçları var.düz.....
 Annem sivri topuklu ayakkabı aldı.
 Bu yıl ikinci sınıfta okuyoruz.
 Soğuk havalara dikkat edelim.
 Hastalanınca sıcak çorba yaptım.
 Kardeşim üç yaşına girdi.
 Araba eğri yollardan ilerliyordu.
 İhtiyar kadın ağlıyordu.
 Mor menekşe boynunu bükmüştü.
 Babam bize yarım ekmek köfte aldı.....
 Sen şuradaki evde mi oturuyorsun?
 Bütün leylekler güneye uçar.
 Kısacık eteği çok yakışmış.
 Kuşlar masmavi gökte uçuyor.
 Evimizin geniş balkonu var.
 Titreyen ellerini saklayamadı.
 Kırmızı arabası çok güzeldi.
 Annem tatlı elmalar almış.
 Solgun yüzünden hasta olduğu belli.
 Törene kırk kişi gelmiş.

Aşağıdaki varlıkların önüne bir sıfat getiriniz.(isimlerin önüne gelerek onların rengini, biçimini, durumunu, sayısını yada şeklini bildiren sözcüklere sıfat denir.)

.....kitaptopdomates
çilekevbiber
önlükkazakdefter
toparabakalem
silgiekmekyol
limongömlekçocuk
çorapkitapkapı
ayakkabıbilyesimit

DOĞRU SEÇİMLER

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir kasabada yaşayan dünyalar kadar güzel bir kız yaşarmış. Bu kız öyle güzelmış ki çok uzak şehirlerden ve ülkelerden çok zengin, çok yakışıklı,

sifatlığını ajratish mumkin emas. Boshqa tomondan, sifat o'laroq ko'p qo'llanadigan bir so'z harakat tarzini han ifodalab kelishi mumkin. Masalan: **iyi çocuk iyi okuyor** (yaxshi bola yaxshi o'qiydi). Bu gapdagi **iyi** (yaxshi) so'zi ham sifat, ham ravishdir.

Yuqorida keltirilganlardan kelib chiqib, so'zlar ot va sifat (ba'zan ravish) o'laroq turkumga ajratilayotganda quyidagi murakkab mezonlarga amal qilish kerak bo'ladi, bu: 1. Morfologik ko'rsatkichlar; 2. Semantika (qaysi so'z turkumi sifatida ko'proq qo'llanishi); 3. Sintaktik qo'llanishi (izofa yoki izofa emaslik); 4. Turk tilida so'zlashuvchilarning jonli til tafakkuri.

asil pek çok delikanlı onu görmeye gelirmiş. Kendisiyle evlenmek isteyen nice prensi, nice şövalyeyi reddeden güzel kız kimseleri beğenmezmiş. Bu arada aynı kasabada yaşayan ve bu kıza âşık olan bir delikanlı da bu kıızı istemiş. Ama kız onu da reddetmiş. Aradan uzun yıllar geçmiş. Bizim delikanlı kasabadan ayrılmış. Kendine başka bir hayat kurmuş ve evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış. Bir gün yolu bir zamanlar yaşadığı güzel, küçük kasabaya düşmüş. Orada tanıdık birine rastladığında aklına bir zaman orada yaşayan dünyalar güzeli kız gelmiş ve ona ne olduğunu sormuş. Yaşlı adam önünde gül bahçesi olan bir evi göstererek kızın evlendiğini söylemiş. Bizimki bir zamanlar herkesi reddetmiş olan kızın kocasını çok merak etmiş. Bir gün gizlenip kocasını evden çıkarken görmüş. Kızın kocası şişman, kel ve çirkin mi çirkin bir adammış. Üstelik zengin bile değilmiş. Çok merak eden adam kocası gittikten sonra evin kapısını çalmış. Kız kapıyı açınca kendini tanıtmış ve neden böyle bir adamla evlenmiş olduğunu sormuş. Kız da ona, arkasındaki gül bahçesinden en güzel gülü koparıp getirirse, cevabı vereceğini, bu arada tek şartının bahçede ilerlerken, geriye dönmemesi olduğunu söylemiş. Adam da bunun üzerine yüzlerce gülün olduğu bahçede ilerlemeye başlamış. Birden çok güzel sarı bir gül görmüş. Tam ona doğru eğilirken biraz ilerde pembe bir gül gözüne çarpmış. Tam ona uzanırken daha ilerde muhteşem güzellikte kırmızı bir gül goncası görmüş, tam onu koparıırken ilerde... Derken bir de bakmış ki bahçenin sonuna gelmiş ve mecburen oradaki sonuncu gülü koparıp kıza götürmüş.

Bahçenin en güzel gülünü beklerken kız bir de ne görsün yaprakları solmuş cılız bir gül.

Gülmüş adama..."Bak gördün mü?" demiş. "Her zaman daha iyisini bulmak isterken ömür geçer ve en sonunda en kötüsüne bile razı olmak zorunda kalırsın."

"Bu yüzden fırsatlar ve güzel seçenekler gitmeden doğru seçimler yapmayı öğrenmek gerekir".

DÖRT MEVSİM

Bir zamanlar Toprak Ana, evinde yalnız yaşıyormuş. Yalnız yaşamak zormuş, bu yüzden canı çok sıkılıyormuş. Bir gün kalkmış, gök kralına misafirliğe gitmiş. Sarayın kapısına varınca, gürültüler, patırtılar duymuş. Kapıdaki nöbetçiye, "bunların ne olduğunu" sormuş.

Nöbetçi:

- Ne olacak, demiş. Mevsim kardeşlerin gürültüsü. İkisi kız, ikisi oğlan dört yaramaz çocuk var. Kavga edip duruyorlar.

Toprak Ana :

- Onları bana gönderin, demiş. Ben yalnızım, biraz da benimle otursunlar.

Nöbetçi Toprak Ananın isteğini krala söylemiş. Kral da "Peki" demiş. Toprak Ana bunun üzerine evine dönmüş, mevsim kardeşleri beklemeye başlamış. Önce en küçük kardeş gelmiş.

Pembe, beyaz saçlı, güzel bir çocukmuş. Toprak Anaya :

- Benim adım İlkbahar, demiş. Size ufak bir armağan getirdim.

İlkbahar, çantasını açmış, çantasından tomurcuklanmış dallar, renk renk çiçek demetleri, cıvıl cıvıl ötüşen kuşlar çıkarmış. Çok geçmeden ikinci kardeş gelmiş. Tombul, kırmızı yanaklı bir kızmış. Adı da Yaz'mış. Kardeşine :

- Haydi çekil bakalım, bak, ben geldim, demiş. Sonra o da çantasından çilek, kiraz, şeftali, erik gibi meyveler çıkarmış, bunları Toprak Anaya sunmuş.

Derken üçüncü kardeş gelmiş. Sarı sapsarı bir çocukmuş. Toprak Ana'ya :

- Ben sonbaharım demiş. Yalnızlığı, sessizliği çok severim, demiş.

Sonra da kuşları kovmuş, her yeri sarıya boyamış. Ortalığa bir sessizlik çökmüş. Tam bu sırada dördüncü kardeş gelmiş. Çiçekleri, meyveleri dağıtmış, cebinden beyaz bir su çıkarmış, bu suyla her yeri beyaza boyamış. Bir yandan da :

- Benim adım kış, benim adım kış diye bağırıyormuş.

Dört kardeş de Toprak Ananın evinden gitmek istememiş. Kavgaya tutuşmuşlar. Ortalık alt üst olmuş. Toprak Ana kızmış :

- Beni dinleyin, demiş. Ya sırayla gelin, evimde üçer ay misafir kalın, ya da çekilip gidin.

Hepinizi birlikte istemiyorum.

- Bunun üzerine mevsim kardeşler düşünmüşler. Aralarında anlaşır Toprak Anaya, “peki” demişler. İşte o günden beri sırayla geliyor, Toprak Anada üçer ay misafir kalıyorlar.

GAZETA TARJIMASI

TRUMP’IN GİRİŞ YASAĞINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Trump’ın özellikle yedi İslam ülkesinden insanların ABD’ye girişiyle ilgili yapmış olduğu açıklamayı "talihsiz bir açıklama" olarak nitelendiren Erdoğan şöyle devam etti:

"Çünkü bu ülkelerin insanları belli bir seyahat hürriyetine hakim; seyahat hürriyetinin yanında da bu insanların bir çoğu çifte vatandaşlık sayesinde aynı zamanda ABD vatandaşıdır. Şimdi ABD’nin vatandaşı olan bu insanlara karşı, kalkıp da belirli ülkelere hareketle böyle bir yasak getirilmesi, atılmış hatalı bir adımdır diye düşünüyorum. Nitekim yargı kurumları da bu konuyla ilgili olarak şu anda, ABD’de malum farklı adımlar atmak suretiyle o ülkelerin mensubu insanların haklarını koruma noktasında belli kararlar alıyorlar. Tabii özellikle şu anda Körfez’de, özellikle yine Suudi Arabistan’da atılacak olan birlik ve beraberliğe dayalı adımlar, birçok şeyi inanıyorum ki çözecektir. Burada mesele duruş meselesidir. Bu duruşu başarılı bir şekilde bizim sürdürmemiz lazım."

"Tabii bizim telefonla görüşmelerimizden sonra yakın zamanda Sayın Trump’la öyle zannediyorum ki bir yüzyüze görüşmemiz de olacaktır." ifadelerini kullanan Erdoğan, şunları kaydetti:

"Bu yüz yüze görüşmede NATO’nun mensubu iki ülke olarak, birçok şeyleri ele alma fırsatımız olacak. NATO’nun dışında bizim Amerika’yla tabii bir stratejik ortaklığımız var. Bu stratejik ortaklığımızın gereği olan adımları da atma fırsatını bulacağız. Bugüne kadar bunu bu şekilde getirdik, bundan sonra da bunu bu şekilde getirmemiz lazım. Bu askeri alandadır, siyasi alandadır, ekonomik, ticari, bütün bu alanlarda Amerika’yla olan bu münasebetleri Sayın Trump’la birlikte de bu dönemde sürdürme arzusu, niyetinde olduğumuzu zaten telefon görüşmesinde de kendilerine söyledik. Onların da niyetinin bu olduğunu telefon görüşmesinde bizzat kendilerinden duyma fırsatını buldum. Temennim odur ki dünyada Müslümanların tefrik edildiği, Müslümanların bir kenara konulduğu bir yaklaşım tarzı olmamalı, olamaz. Yani her inanç mensubu bu özgürlükten istifade etmek suretiyle her ülkeye girmelidir, girebilmelidir. Eğer buraya bazı yasaklar gelirse, bu bir defa gerek inanç özgürlüğü, gerek seyahat hürriyeti noktasında bu tür özgürlüklerin engellenmesi anlamına gelir ki bu modern dünyada kesinlikle karşılaşmamamız gereken bir durumdur diye düşünüyorum."

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O’quv qo’llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O’quv qo’llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O’quv qo’llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O’quv qo’llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

8-MAVZU. ASLIY VA NISBIY SIFAT. (NİTELENDİRME VE BELİRTME SIFATI)

Asl sifatlar turk tilshunosligida *vasıflandırma sıfatları* yoki *vasıflama sıfatları* deyiladi. Asl sifatlar predmetning ichki belgi (xususiyat) larini ko’rsatadi, shu sababdan ularning soni ko’pchilikni tashkil etadi: *beyaz (elbise), altın (yüzük), doğru (söz), aç (hayvan), eski (hali), çetin (ceviz), geçen (ay), demir (kapı) sayısız (fayda)* va hok.

Asl sifatlar ikkiga ajratiladi: predmetning belgisini ko'rsatuvchi sifatlar va harakatning belgisini ko'rsatuvchi sifatlar.

Predmetning belgilari doimiydir: *beyaz, eski, pash, do'g'ru*.

Harakat belgilari doimiy emas (*hızlı, yavaş*). Ular predmetlarning vaqtinchalik harakat belgisini ifodalaydi. Harakatni ifoda etuvchi boshqa so'zlar (ravishlar) ham bor (*çabuk, koşucu*). Ular doimiy asl sifatlardir.

Harakat sifatleri turk tilshunosligida *partisip* ham deyiladi.

Kuchaytiruv sifatleri turk tilshunosligida *berkitme sıfatları* yoki *pekiştirme sıfatları* deyiladi. Shaxs, predmet yoki voqea – hodisaning belgisini yuqori darajada ko'rsatuvchi sifatlariga kuchaytiruv sifati deyiladi. Turk tilshunosligida sifatning bunday shakli 'o'xshash bo'g'in ishtiroki' da (*benzer hece katkısı*) yasaladi. Bunday sifatlar so'zning birinchi bo'g'ini olinib, bo'g'inning oxiriga *m, p, s, r* undoshlaridan biri qo'shilib, so'zning boshiga keltirish yo'li bilan yasaladi:

açık = a+p+açık (*apaçık – lang ochiq*);

kara = ka+p+kara (*kapkara - qopqora*);

temiz = te+r+temiz (*tertemiz - toptoz*);

yeşil = ye+m+yeşil (*yemyeşil - yamyashil*);

katı = ka+s+katı (*kaskatı – juda qattiq*) kabi.

Shu tarzda birinchi bo'g'inda old tovushlarning takrorlanishi ta'minlanadiki, natijada bir old qo'shimcha paydo bo'lib, sifatning kuchaytiruv shakli yuzaga keladi. Bunday shakllarning yuzaga kelishiga takroriy kuchaytiruv (*kara kara, diri diri*) va qo'shma kuchaytiruv (*kara kuru, deli dolu*) shakllarining asos bo'lganligi ham turk tili grammatikasiga oid kitoblarda ta'kidlanadi.

Ba'zi sifatlarda esa yasalgan old qo'shimchadan keyin tovush oqishini ta'minlovchi bir tekis, ochiq unli paydo qilinib, ikkinchi bo'g'in yasalganini ham ko'rish mumkin: *dübedüz* (*tep-tekis*), *sapasağlam* (*soppa-sog'*), *yapayalnız* (*o'ta yolg'iz*), *güpegündüz* (*kuppa-kunduz*) kabi. Kuchaytiruv shakllarining hammasida urg'u birinchi bo'g'inga tushadi.

Sifatlarni to'la takrorlash yo'li bilan ham kuchaytirish mumkin. Bunday shakllar sifatning ma'nosini kuchaytirib, otlar bilan birikadi: *kara kara gözler, küçük küçük odalar, mahmur mahmur bakışlar, iri iri meyveler* kabi.

Shuningdek, kuchaytiruv sifatleri otlarni takrorlash yo'li bilan ham yasaladi: *takım takım elbiseler, kucak kucak hediyeler, çeşit çeşit yolcular, öbek öbek çalılar, yer yer lekeler* kabi. Bunday shakllar ko'pincha ravish o'rnida ham ishlatilib, fe'llardan oldin kelishi mumkin: *adım adım izlemek, karış karış gezmek* kabi.

Kuchaytiruv sifatleri ot kesimli gaplarda (*isim cümleleri*) kesim vazifasini bajaradi: *Ovalar yemyeşildi. Eviniz tertemiz. Çicekler kıpkırmızıydı* kabi.

Nisbiy sifatlar turk tilshunosligida *belirtme sıfatları* deyiladi. Ba'zi grammatika kitoblarida ular *niteleme (nitelendirme) sıfatları* deb ham beriladi. Nisbiy sifatlar qo'llanishiga ko'ra asl sifatlariga juda o'xshasa-da, kelib chiqish nuqtai nazaridan ulardan farq qiladi. Nisbiy sifatlar predmetlarning ichki belgisini emas, faqat uning tashqi xossasini bildiradi.

Predmetlarning tashqi belgilari ularning joyi, soni, so'roq shakllari, noaniqlik holatlaridir. Nisbiy sifatlar, asosan, uchga bo'linadi: *ko'rsatish sıfatları (işaret sıfatları, gösterme sıfatları), so'roq sıfatları (soru sıfatları), noaniq sıfatlar (belirsiz sıfatlar)*. Turk tilshunosligida nisbiy sifatarning to'rtinchi guruhi hisoblanadigan *sayı sıfatları (sonlar)* bizning kitobimizda o'zbek tilshunosligi prinsiplariga ko'ra alohida so'z turkumi sifatida beriladi.

Verilen cümlede varlığın hangi özelliği belirtiyorsa örnekteki gibi karşısına yazınız.

Beş hikâye kitabı aldım.	Sayısını belirtiyor
Yeşil atkımı bulamıyorum.	Rengini belirtiyor

Genç çocuk kıpır kıpır oynuyordu.	
Arkadaki sırayı buraya getirin.	
Birinci sırada oturuyorum.	
Üçer kişi buraya gelsin.	
Şişman çocuk ağlıyordu.	
Yazılarınızda kırmızı kalem kullanın.	
Dört çocuk yanıma geldi.	
Kırmızı gülleri ona verdim.	
Mavi balonu sevdiğinibiliyorum.	
İlerideki sokaktan dönmelisin.	
Dört patates aldım.	
Kırmızı bisiklet alalım mı?	
Yeni arabasıyla geldi.	
Beyaz gelinlik içerisinde prenses gibiydi.	
Siyah gözlüğümü nerede bıraktığımı hatırlamıyorum.	
Arkadaki çocuk nereye gitti?	
Tembel öğrenciyi kimse sevmez.	

BALON

Küçük çocuk, baloncuyu büyülenmiş gibi takip ederken, şaşkınlığını gizleyemiyordu. Onu hayrete düşüren şey, "Bizim eve bile sığmaz" dediği o güzelim balonların adamı nasıl havaya kaldırmadığı idi. Baloncu dinlenmek için durakladığında o da duruyor ve sonra yine takibe koyuluyordu. Bir ara adamın kendisine baktığını fark ederek ona doğru yaklaştı ve bütün cesaretini toplayarak:

-Baloncu amca, dedi. Biliyor musun benim hiç balonum olmadı. Adam çocuğu söyle bir süzdükten sonra:

-Paran var mı? diye sordu, sen onu söyle.

-Bayramda vardı, diye atıldı çocuk, önümüzdeki bayram yine olacak.

-Öyleyse bayramda gel, dedi adam. Acelem yok, ben beklerim. Çocuk sessizce geri döndü. O ana kadar balonlardan ayırmadığı gözleri dolu dolu olmuş, yürümeye bile mecali kalmamıştı. Bir kaç adım attıktan sonra elinde olmadan tekrar onlara baktığında, gördüklerine inanamadı. Balonlar, her nasılsa adamın elinden kurtulmuş ve yol kenarındaki büyük bir akasya ağacının

dallarına takılmıştı.Çocuk, olup bitenleri büyük bir merakla takip ederken, baloncu ona doğru dönerek:

-Küçük, diye seslendi. Balonları ağaçtan kurtarırsan birini sana veririm. Yapılan teklif, yavrucağın aklını başından almıştı. Koşarak ağacın altına doğru yöneldi ve ayakkabılarını aceleyle fırlatıp tırmanmaya başladı. Hedefine adım adım yaklaşırken duyduğu heyecan, bacaklarını kanatan akasya dikenlerinin acısını hissettirmiyordu.Sponsorlu Bağlantılar Sincap çevikliğiyle balonlara ulaştığında bir müddet onları seyretti ve dallara dolanan ipi çözerek baloncuya sarkıttı. Ancak balonlardan birisi iyice sıkıştığından diğerlerinden ayrılmış ve ağaçta kalmıştı. Çocuk onu kurtarmaya kalkışsa, dikenlerden patlayacağını çok iyi biliyordu. İster istemez balonu yerinde bırakıp aşağıya indi ve adam dönerek:

-Birini bana verecektiniz, dedi. Hangisi o?Adam elini tersiyle burnunu sildikten sonra:

-Senin ki ağaçta kaldı evlat, dedi. İstersen çık al. Çocuk bu sefer ayakta bile duramadı. Kaldırım kenarına oturup baloncunun uzaklaşmasını bekledikten sonra, dallar arasında parlayan balona uzun uzun bakarak:

- "Olsun", diye mırıldandı. "Olsun." Ağacın üzerinde kalsa da, bir balonum var ya artık... dedi.Ancak bu yaşananları an ve an izleyen yaşlı bir amca vardı, parktaki bankta oturmuş, yaşananlara şahit olmuştu. Az önce yanından gönderdiği torunu yaşındaydı çocuk. Ona doğru usul usul yaklaştı, saçlarını hafifçe okşadı, sonrasında ise çocuğa bir değil daha fazla balon alabileceği kadar bozukluk paralarından uzattı. Çocuk sevinçle yakındaki oyuncakçıya doğru koşar adımlarla gitti...Baloncu ise balonlardan önünü göremediği için, bir araca çarpmış ve yol kenarında acı içinde kıvranıyordu, kaza nedeniyle elinden kaçan balonlar da havada hayli yükselmişti, bir an önemsemediği, küçümsediği çocuk geldi aklına, "çocuğun ahını aldım sanırım" dedi sessizce...

KELOĞLAN VE PADİŞAHIN KIZI

Keloğlan saçsız olarak dünyaya gelmiş. Annesi oğlunu her akşam uyuturken "kel oğlum, keltoş oğlum aklından saçları dökülen zeki oğlum" diye severmiş. Bütün köy halkı, Keloğlanın her durum için üretebildiği fikirlerinden çok etkilenirmiş. Ne zaman zorda kalsalar, "Hımm, bunu halledebilecek tek kişi; keloğlan" derlermiş.Bir gün köyün tellalı akşam saatlerinde saraydan gelen bir haberi duyurabilmek için düşmüş yollara, davulunun sesi sarmış dört bir yanı; gümbede güm güm. Gümbede güm güm "Duyduk duymadık demeyin, ey ahali kulak verin, Padişahımız kızını evlendirmek için damat adayları arasında bir yarışma tertiplemiştir" gümbede güm güm gümbede...güm... güm Hemen yaşlı annesinin yanına koşan keloğlan "Anacığım, hazırla çıkınımı, giysilerimi, bende katılacağım yarışmaya" der. Der demesine de annesinin gönlü pek razı değildir bu işe; nasıl der ki? "oğlum sen kelsin, beğenmez seni padişah kızı" diye. Düşüncelerini içine saklayarak susar keloğlanın annesi. İçinde bir burukluk, yapar keloğlanın istediklerini. Ertesi sabah bizim keloğlan erkenden yola revan olur.Padişahın sarayına vardığında bir de ne görsün? Saray halkının ileri gelenleri, zengin kimseler bir çok aday yarışmaya katılmıştır. Padişahın kızı, öyle güzel öyle güzeldir ki, aşk ne kelime?, deli divane olmuştur Keloğlan. Padişahın gür sesi ile kendine gelir. Padişah "Sizlere üç soru soracağım. Cevabını verebilen olur ise kızım ile evlenebilmeyi hak kazanacaktır. "Bir çok aday, yarışmayı at binmek, kılıç tutmak, cirit oynamak gibi düşündüğünden şaşırır. Keloğlan ise kendisinden emindir.Padişah sorar "Gökyüzünde kaç tane yıldız vardır?" Uzun bir sessizlik olur. Padişah, sessizliği bozarak bilemeyeceğinden emin olduğu Keloğlan'a dönerek "Sen söyle tüysüz" der. Keloğlan gafil avlanmasına rağmen, hemen cevabını verir "Sizin başınızda ne kadar saç teli var ise, o kadar yıldız vardır gökyüzünde, siz sayısını daha iyi bilirsiniz".Padişah vezirlerine bakar, çok hoşlarına gider bu cevap ve onay verirler "Doğrudur, padişahım". Padişahın kızı, bu genç, zeki adamdan etkilenir. Padişah ise içten içe sinirlenmiştir. Bu kel adama kızını vermek istemez, daha zor bir soru seçer "Söyle bakalım o zaman, Dünya'nın merkezi nerededir?" Keloğlan için ise bu sorunun cevabı oldukça basittir. Yüzünde yaramaz bir gülümseme ile "Ayaklarımın altındadır, isterseniz ölçtürün" der. Vezirleri bir anda korku kaplar; ya "ölçün" derse padişah, hemen cevabı hep bir ağızdan onaylarlar "Doğrudur, padişahım ayaklarının altındadır."

Padişahın iri yanakları kızarmaya başlar, padişah kızı büyülenir Keloğlan'ın her zor soruyu bilmesi ile. Padişah, verdiği sözden dönemeyeceğini bilerek, en zor soruyu sormasının gerektiğinin farkındadır. Öyle bir kurnazlık düşünür ki, gülümsemekten kendini alamaz, bıyıklarını burkarak devam eder, "Peki iki soruyu bildin. Bunu bilecek misin bakalım? İki parmağın ile dünyayı nasıl ters çevirebilirsin?". Padişah, böyle bir şeyin mümkün olmadığını bildiği için, gayet rahat bir şekilde dolanmaya başlamıştır. Vezirler birbirlerine bakıp kalmışlar, keloğlan ise saçsız başını kaşımaya başlamıştır. Keloğlanın güneşle birlikte, aynadan yansıyan ışık gözüne girdiğinde, muhteşem fikirde aklına düşmüştür. Hızlı adımlar ile yürüyerek kalabalığın içinde duran hanımdan aynasını rica eder. Padişahın karşısına geçerek "müsaadenizle" der ve aynayı padişahın başının üstünde iki parmağı ile tutarak "Bakınız, dünya sizin için artık ters". Vezirlerden ve halktan inanılmaz bir alkış sesi kopar, padişahın kızı oldukça heyecanlanmıştır. Padişah 3. Soruya da bir cevap bulan keloğlana kızını vermek zorundadır. Düğün için köydeki annesine haber ulaştığında, annesi "Kel oğlum, zeki oğlum, padişahın kızını da aldın ya" diye sevinerek düğün için yola koyulur. Keloğlan ve padişahın kızı harika bir düğün ile evlenerek, bir ömür mutlu yaşarlar.

özledim seni...

ayrılık yüreğimi uyuşturuyor karıncalandırıyor nicedir.
beynimi uyuşturuyor özlemin...
çok sık birlikte olmasak bile
benimle olduğunu bilmenin
bunca zamandır içimi ısıttığını
yeni yeni anlıyorum
Yokluğun,
Hatırladıkça yüreğime saplanan bir sizi olmaktan çıkıp
mütemadiyen bir boşluğa
Sabahları seni okşayarak başlamaları
aksamları her isi bir kenara koyup
seninle baş başa konuşmaları özlüyorum;
oynaşmalarımızı,
yürüyüşlerimizi,
sevimli haşarılığını,
çocuksu küskünlüğünü...
Nasıl da serttin başkalarına karşı
beni savunurken;
ve ne kadar yumuşak
bir çift kısık gözle kendini
ellerimin okşayışına bırakırken
Gitmeni asla istemediğim halde
buna mecbur olduğunu görmek
ve sana bunları söylemeden
'git artık' demek
'beni ne kadar çabuk unutursan, o kadar çabuk
kavuşacaksın mutluluğa'
demek sana nede zor
seni görmemek ve belki yıllar sonra
karsılaştığımızda
bana bir yabancı gibi bakmanı istemek senden...
yeni bir sevdayı yasakladığım kalbime söz geçirmek....

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

9-MAVZU. KO'RSATISH SIFATLARI. (İŞARET SIFATLARI) VA SIFAT YASOVCHI QO'SHIMCHALAR. (SIFAT YAPIM EKLERİ)

Ko'rsatish sifatleri (işaret sıfatları yoki gösterme sıfatları). Ko'rsatish sifatleri otlar bilan birga kelganda predmetni ko'rsatish yo'li bilan aniqlashtiradi va unga makon, zamon yoki tasavvurda uzoq-yaqinligiga ko'ra bir joyni belgilaydi. Ko'rsatish sifatleri predmetlarning o'rmini ko'rsatadi, ularga ishora etadi: *bu ağaç, şu çiftlik, o dağlar, bu yaz, bu davranış, o anlaşma* kabi.

Ko'rsatish sifatlerining shakli ko'rsatish olmoshlari bilan bir xil: *bu, şu, o, ol, şol, işbu*. Hozirgi zamon turk tilida qo'llanib kelinayotgan ko'rsatish sifatleri *bu, şu, o* dir.

“*Ol*” va “*şol*” ko'rsatish sifatleri eskirgan shakllar bo'lib, ular eski turkiy matnlarda uchraydi. Adabiy tilda eskirgan deb qaraluvchi *ol şol < iş ol, iş-bu < iş bu* olmoshlari, kopincha, ko'rsatish sifatleri vazifasida qo'llanadi, ya'ni hozirgi turk tilidagi “*o*” ko'rsatish sifati eski “*ol*” dan, “*şol*” ko'rsatish sifati esa eski “*uş*” ko'rsatish ko'makchisi bilan “*ol*” olmoshining birikuvidan tashkil topgan “*uşol*” dan yuzaga kelgan: “*Ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet?*”³

İşbu ko'rsatish sifati turk tilida kam qo'llanadi. Bu so'z “*bu*” sifatining kuchaytirilgan shakli bo'lib, “*uş*” va “*bu*” dan yuzaga kelgan. Oldin “*uşbu*”, keyinchalik *işbu* shakliga kirgan. Bu “*i'lashuv*” hodisasi turk tilidagi “*uşda*” ning “*işte*” (o'zbekchasi «mana») ga aylanishi natijasida ro'y bergan.

Sifatlar ko'plik qo'shimchasi olmaydi. Ta'kidlash joiz, turk tilidagi *bunlar, şunlar* va *onlar* so'zlari ko'rsatish sifati emas, ko'rsatish olmoshi bo'lgan *bu, şu* va *o* ning ko'plik shakllaridir.

Ko'rsatish sifatleri asl sifatlar singari gapda kesim vazifasida keladi: *Mesele budur. Kitaplar şunlar. Anayol oymuş* каби.

So'roq sifatleri (soru sıfatları). So'roq sifatleri predmetlarni so'roq shaklida ifodalovchi sifatlar bo'lib, ular quyidagilardir: *kaç gün, hangi tarla, ne yazık, nasıl iş, nice mutlu yıllar, neredeki ev, kaçınıcı sınıf, kaçar kişi, nelik kumaş* каби.

Kaç so'roq sifati predmetning miqdorini so'roq shaklida ifodalaydi: *kaç (kişi), kaç (gün), kaç (türli), kaç (kuruş)* kabi.

Hangi so'roq sifati predmetning qaysi predmet ekanligini, bir xildagi predmetlar ichidan aynan qaysi biri ekanligini so'rovchi sifattir: *hangi (gün), hangi (kız), hangi (iş)* kabi.

Ne so'roq sifati predmetning holatini so'rovchi sifat bo'lib *hangi* ma'nosida keladi: *ne (gün), ne (zaman), ne (vakit), ne (iş)* kabi.

Ba'zan esa so'roq ma'nosida kuchaytiruvni ifodalab keladi: *ne (güzel), ne (çabuk), ne (mutlu), ne (iyi)* kabi. Bu birikmalarda qo'llanilgan *ne* so'roq sifati *nasıl* va *çok* so'zlarining sinonimi hisoblanadi.

Turk tilida ko'makchili birikma shaklidagi qo'shma (murakkab) so'roq sifatleri ham qollanadi: *ne asıl, ne denli, ne gibi, ne kadar, ne biçim, ne türlü* каби. Bu yerda ham so'roq ma'nosi ostida kuchaytiruv ifodalanadi.

³ Hozirgi o'zbek tilidagi “*u*” kishilik olmoshining o'zbek klassik adabiyoti namunalaridagi “*ul*” shakliga tez-tez duch kelinadi (“*Ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet?*” *tarcimasi*: “*Ul mahkamaning hukmiga derlarmi adolat?*”).

Nasıl so'roq sifati predmetning mohiyatini so'rovchi, *ne* va *asıl* so'zlarining qo'shilishidan yuzaga kelgan so'roq sifatidir: *nasıl (adam)*, *nasıl (yer)* kabi. *Nasıl* so'roq sifati gap ichida kesim vazifasida qo'llanadi: Hava nasıl? Fiyatlar nasıl?

Nice so'roq sifati qadimdan bugungacha yetib kelgan, hozirda *kaç* va *hangi* ma'nosida, asosan, shevalarda saqlanib qolgan so'zdir: *nice yıl (kaç yıl)*, *nice Ahmet (hangi Ahmet)* kabi.

Nice so'roq sifati hozirgi paytda turk adabiy tilida juda kam qo'llanadigan noaniq sifat holiga kelgan: *nice yıllar*, *nice demler*, *nice mutlu yıllar* kabi. Hatto bunday qo'llanishda 'ko'p', 'qancha qancha' ma'nosini tashuvchi tilak ifodalanadi: *nice bayramlara*, *nice mutlu yıllara* kabi.

O'rin-payt kelishigi qo'shimchasi va oidlik shakli qo'shimchasini olib yuzaga kelgan *neredeki* so'roq sifati predmetning joyi, o'rnini so'rovchi so'zdir: *neredeki (yol)*, *neredeki (kız)* kabi.

Noaniq sifatlar (*belirsizlik sıfatları* yoki *belirsiz sıfatlar*). Noaniq sifatlar predmet(ot)larni noaniq shaklda ifodalovchi sifatlardir. Bunda otni noaniq holga keltirish uchun unga "**bir**" so'zi qo'shib qo'llanadi: *bir (gün)*, *bir (adam)*, *bir (kitap)* kabi.

Darajalarga ega bo'lgan noaniq sifatlar predmetlarning soni, miqdorini belgilab keladi. Noaniq sifatlar quyidagilardir: *bir*, *bütün*, *başka*, *bazı*, *her*, *kimi*, *çoğu*, *çok*, *hiç*, *falan*, *filan*, *falanca*, *filanca*, *az*, *fazla* (*bir kadın*, *her kadın*, *birçok kadın*, *çoğu kadınlar*, *kimi kadın*, *bir kaç kadın*, *bir iki kadın* каби).

Noaniq sifatlarning bir qancha sodda va murakkab shakllari mavjud: *bütün bitkiler*, *ekseri öğrenciler*, *bazı insan*, *başka adam*, *öbür masa*, *hiç bir tehlike* каби.

Ko'rinib turibdiki, bularning orasida qoliplashgan egalik shakllari ham bor: *kimi (gün)*, *çoğu (zaman)* kabi. Undan tashqari *öteki*, *beriki*, *şimdiki*, *buradaki*, *bizdeki* kabi oidlik shakllari ham unga ilova qilinishi mumkin: *öteki (iş)*, *beriki (ev)* kabi. Ularda noaniqlikdan ko'ra ko'proq aniqlik ma'nosi bor. Faqat noaniqlik va aniqlik sifatlarning turlari o'laroq ayni kategoriyaga kiradi. Shu bois ularning barchasini noaniq (belgisiz) sifatlar deymiz. Ushbu guruhga turk tilidagi *öbür* va *diğer* sifatlarini ham kiritgan ma'qul.

Turk tilida yasama sifatlar salmoqli qismni tashkil etadi. Ular, asosan, ot, sifat, olmosh va fe'llardan so'z yasovchi qo'shimchalar qo'shish yo'li bilan yasaladi. Sifat yasovchi qo'shimchalar, asosan, quyidagilardir:

-cik (-cik, -cuk, -cük). Ba'zi tilshunoslar tomonidan shakl yasovchi qo'shimcha ham deb qaralayotgan **-cik** qo'shimchasi turk tilida ko'p uchraydigan kichraytirish va erkalashni ifodalovchi otlar yasash bilan birga bir qator sifatlar ham yasagan. Bu qo'shimcha so'zlarga qo'shilib o'zidan oldin kelgan undoshni tushishiga sabab bo'ladi. Bunda, odatda sifatlardan sifatlar yasaladi: *ufacık (ufak-cık)*, *küçükük (küçük-cük)*, *yumuşacık*, (*yumuşak-cık*) kabi. Ba'zan esa u o'zidan oldin bir vokal (unli) orttiradi: *az-ı-cık*, *dar-a-cık* kabi.

Bu qo'shimchani qo'llashning yana bir o'ziga xos shakli uning **-ca**, **-ce**, **-ça**, **-çe** qo'shimchasidan keyin kelishidir: *usul-ca-cık*, *yavaş-ça-cık*, *demin-ce-cık*, *ufa-cı-cık (ufa-ca-cık)* kabi.

Bu qo'shimcha hozirda vokal garmoniyasiga bog'liq o'laroq to'rt shaklga ega. Ularda **-ç** qo'llanganda talaffuz qo'pol ("quloqni tirmalovchi") bo'lgani uchun, deyarli qo'llanmaydi. Uning erkalash va mehr-sevgini ifodalash vazifasi juda samarador bo'lib, bu vazifasi bilan unga ko'pincha egalik qo'shimchasi qo'shilib juda ko'p otlar yasalishini "Ot" bobida ko'rib chiqdik.

-cik qo'shimchasi sifatlariga qo'shilganda o'ta kichraytirish ma'nosini ifodalaydi va urg'usi tushadi: *kısa-cık*. Xuddi shu yo'nalishda boshqa so'zlarga ham qo'shilib, kichraytiruv ma'nosida qo'llanadi: *ince-cık*, *ufa-cık*, *küçük-cük*, *dar-a-cık*, *az-a-cık*, *mini-cık* kabi.

-cıl (-cıl, -cul, -cül, -çıl, -çıl, -çul, -çül). Bu qo'shimcha ham juda kam ishlatiladi va o'xshatish, mubolag'ani ifodalaydi: *ev-cıl*, *ben-cıl*, *balık-çıl*, *tavşan-cıl*, *ölüm-cül*, *kır-çıl*, *ak-çıl*, *insan-cıl*, *av-cıl*, *adam-cıl* kabi.

-k (ka), -k (ke). Fe'ldan sifat yasovchi qo'shimcha bo'lib, harakatdan yuzaga kelgan yoki harakat belgisini ifodalovchi sifatlar yasaydi: *aç-ı-k*, *yat-ı-k*, *saç-ı-k*, *yan-ı-k*, *buruş-u-k*, *düş-ü-k*, *sön-ü-k*, *yuvarla-k*, *çek-i-k*, *çürü-k*, *çök-ü-k*, *yürü-k* kabi.

Shuningdek turk tilida ushbu qo'shimcha bilan yasalgan otlarni ham uchratish mumkin: *del-i-k, tükür-ü-k, yan-ı-k, çatla-k, bulaş-ı-k, üfür-ü-k, ele-k, dile-k, döşe-k* kabi.

-gın (-gin, -gun, -gün, -kın, - kin, -kun, -kün). Tilda faol qo'llanilayotgan bu qo'shimcha ham, asosan, bir bo'g'inli fe'llarga qo'shilib sifatlar yasaydi. Bunday sifatlar kuchaytirish, orttirish, mubolag'a ma'nolarini ifodalaydi: *dal-gın, sal-gın, ol-gın, düz-gün, az-gın, bay-gın, dur-gın, bas-kın, dar-gın, gir-gın, üz-gün, çap-kın, kır-gın, bil-gın, sür-gün, aş-kın, yetiş-kin, geç-kin, kes-kin, coş-kun, küs-kün, düş-kün, tut-kun, piş-kin, alış-kın, eriş-kin* kabi. Shuningdek, turk tilida ushbu qo'shimcha vositasida qator otlashgan sifatlar ham yasalgan: *bas-kın, çap-kın, bil-gın, sür-gün, tut-kun* kabi.

-gan (-gen, -kan, -ken). Bu qo'shimcha bir bo'g'inli fe'llarga qo'shilmaydi: *alın-gan, sokul-gan, yapış-kan, sıkıl-gan, çekin-gen, sırt-kan, konuş-kan, giriş-ken, unut-kan, dövüş-ken, somurt-kan, doğur-gan* kabi

BENİM HOBBİLERİM

Her gün vaktimizi ayni şekilde geçiririz. Sabah okula, üniversiteye ya da işe gideriz, akşam eve yorgun döneriz. Bazen bu işleri yapmaktan usanırız, bizim dinlenmemiz de gerekir. Biz sıkılırken, başımız ağrırken, bizi avutan, moralimizi düzelden bazı işleri de yapabiliriz.

Hobiler bizim hayatımızın önemli bir parçasıdır, biz ara sıra hobilere zaman ayırabiliriz. Hobiler bizim için eğlenceli zamanlardır, çünkü onları yaparken biz dinleniriz, onları yapmaktan hiç sıkılmayız. Bazı insanların hobileri müzik dinlemek, kışın kayak yapmak, bilgisayarda oturmak, satranç ya da dama oynamak. Bunlar çok güzel hobiler. Bazıları için de kitap okumak, şiir yazmak, dil öğrenmek hobiler güzeldir. Bunlar da fena değil, çünkü okurken yeni bir şeyler, bilgiler öğreniriz, onlar daima aklımızda kalır. Duyduğuma göre bazı insanlar paraşütle atlamaktan zevk alırlarmış, fotoğraf çekmekten hoşlanırlarmış. Günümüzde hobilerin türleri çok, bu yüzden insanın canı ne isterse onları yapar, neyle ilgilenirse onları inceler. Mesela, benim akrabalarımın birisi tarihi eserlerle ilgilenir. Okuldaki kütüphaneden tarihi eserlerle dolu kitapların fotoğraflarını kopya çeker, kitap mağazalarından da alır. Onları daima araştırır, öğretmenlerine tarihi eserlerle ilgili sorular sormaktan hiç bıkmaz. Kendisi öğrendiği bilgileri anlatmayı alışkanlık haline getirmiş. Bazen biz onun anlattıklarını dinleriz bazen de susmasını rica ederiz. Ancak şimdi anlıyorum ki o akrabamın hobisi kendisi için ne kadar ilginçmiş, zamanını boşu boşuna geçirmiyormuş.

Şimdi bana geçelim. Benim hobim tenis oynamak, fantastik kitaplar okumak ve dans etmek. Tabii ki dans edersem müzik dinlemeyi de severim. Ben tenis oynarken hiç yorulmam, çünkü bedenimi hafif ve sağlam hissederim, arkadaşlarım da benim oynamamı beğenirler. Kitap okumaktan bıkmam, çünkü kitaplar moralimi yerine getirir, okumayı önemserim. Kitap okumayı dışarıda gezmeye tercih ederim. Küçükken dans etmekten hiç vazgeçemezdim. Televizyonda dans eden insanları görünce onların dans etmesine dikkat ederim, her adımı ezberlerim ve sonra kendim yaparım, onların dans etmelerini hatırlayıp tekrar yaparım. Hobileri yapmaktan hoşlanırım, onları yapmaktan fayda da var. Sağlıklı, akıllı, hareketli olabilirim.

Günümüzde heyecan verici hobiler de var. Mesela, dağa tırmanmak, sörf yapmak, motosiklet sürmek. Renkler ve zevkler tartışılmaz, hobiler de tartışılmaz, çünkü hangi hobi olursa olsun, hayatımızın daha renkli ve daha ilginç olmasına (geçmesine) yardım eder.

Sorular:

1. Gününüz her zaman aynı mı geöiriyor?
2. Hobilerinize zaman ayırabiliyor musunuz?
3. Sizin hobiniz ne?

GAZETA TARJIMASI

Şanlıurfa'da Tipiye Yakalanan 300 Kişi Mahsur Kaldı

Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde, Karacadağ Bölgesi'nde yoğun kar yağışı nedeniyle çoğunluğu öğrenciler ve öğretmenlerden oluşan yaklaşık 300 kişi yolda mahsur kaldı.

Şanlıurfa'da Tipiye Yakalanan 300 Kişi Mahsur Kaldı, System.String

Şanlıurfa ve Diyarbakır'dan gezi amaçlı Siverek'e 45 kilometre uzaklıktaki Karacadağ Kayak Merkezi'ne giden grup, yoğun kar yağışı ve tipiye yakalandı.

Araçlarında bekleyen vatandaşların telefonla yardım istemesi üzerine bölgeye, AFAD, Şanlıurfa Büyükşehir Belediye, Karayolları ve 112 acil servis ekipleri sevk edildi.

"KURTARMA OPERASYONU BAŞLATILDI"

AFAD İl Müdürü Mahmut Söylemez, Şanlıurfa ve Diyarbakır'dan kayağa giden çoğunluğunu öğrenci ve öğretmenlerin oluşturduğu 300 kişinin bölgede aniden başlayan kar yağışı ve tipi nedeniyle mahsur kaldığını söyledi.

AFAD koordinasyonunda bölgeye ekipleri yönlendirdiklerini belirten Söylemez, kapanan yolun iş makineleriyle açıldığı ve mahsur kalanların kontrollü bir şekilde bölgeden tahliye edilmeye başladığını ifade etti.

Mahmut Söylemez, bölgede çalışmaların devam ettiğini de sözlerine ekledi.

ADANA'NIN METROSU DA KADINLARA EMANET

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:11

Adana'da yılda ortalama 10 milyon kişinin ulaşım sağladığı Adana Büyükşehir Belediyesi Hafif Raylı Sisteminde (Adana Metrosu) vatman koltuğunda 4 kadın oturuyor

Adana'da yılda ortalama 10 milyon kişinin ulaşım sağladığı Adana Büyükşehir Belediyesi Hafif Raylı Sisteminde (Adana Metrosu) vatman koltuğunda 4 kadın oturuyor.

KADININ ELİ RAYLARA DA DEĞDİ

Belediye otobüslerinde 120 kadın şoföre istihdam sağlayan Adana Büyükşehir Belediyesi, Hafif Raylı Sistem'de de kadınları baş tacı etti. Vatman koltuğunda oturan Simge Özkan, Gülten Kaya, Nazlı Baştuğ ve Gülşah Çinçin, demir yollara zarafet kattı. Hayata dair her alanda kadının erkekle birlikte eşit fırsatlara ulaşabilmesinin çok önemli olduğu görüşünü birçok platformda dile getiren Başkan Hüseyin Sözlü, kadın lehine pozitif ayrımcılığı 32 kişilik vatman kadrosunda da ortaya koydu.

DEV TRAMVAYLARA HÜKMEDİYORLAR

13.5 kilometrelik güzergahta 06.00-23.00 saatleri arasında 13 istasyonda toplu ulaşım hizmeti veren Adana Metrosu'nda dev tramvaylara hükmeden kadın vatmanlar, bu işin hem yorucu, hem de dikkat gerektirdiği için kolay olmadığını belirtiyor.

En çok duraklarda yolcuların sıkışma riskine çok dikkat eden vatmanlar, direksiyonu olmayan tramvayı kumanda koluyla kontrol ediyor. Kolu öne iterek tramvayın ileri, geri çekerek durmasını sağlayan vatmanlar, bu konuda meraklı vatandaşların sorularını sabırla cevaplandırırken, güleryüzlü davranışlarıyla sempati topluyor.

KÜLTÜRLÜ OLMAK NE DEMEK?

Kültürlü olmak tam olarak ne ifade ediyor? Müzik ya da sanat hakkında bilgi sahibi olmak mı bizi kültür sahibi yapıyor? Kültür deyince kimin kültürünü atıf çerçevesi olarak kabul ediyoruz? Kültür sahibi olmakla Batı kültürünü kabul etmeyi özdeşleştiren Türkiye gibi ülkelerde, kültür kelimesini tam olarak hangi anlam(lar)da kullanıyoruz?

Modern dünyada kültürlü olmak, medeniliğin birinci şartı olarak tanımlanıyor. Eğitimin nihai amacı insanları kültür sahibi kılmak. Çağdaşlaşmanın yolu, belli bir kültür seviyesine sahip olmaktan geçiyor. Tersinden bakıldığında ise, kültürsüz olmak, bizi belli sosyal ve siyasi ayrıcalıklardan mahrum kılıyor.

Bu tanımları rutin olarak benimsememize rağmen, kültürlü olmanın anlamı konusunda kavramsal bir açıklığa sahip değiliz. Kültür kavramı etrafında şekillenen sorulara cevap verebilmek için, önce kültür kelimesinin tarihine kısaca bir göz atalım.

Latince kökenli kültür kelimesinin etimolojisi, (toprağı) işlemek, sürmek, geliştirmek anlamlarını içeriyor. Buna göre kültür, belli değer ve simgelerin bir süreç içerisinde işlenip geliştirilmesini ifade ediyor. Bu anlamıyla kültür, bir sürekliliğe ve geleneğe atıfta bulunur. Fakat kültür kendi başına bir değer üretmez. Kültür, yerel ve tarihi geleneklerin ötesinde bir dünya görüşünün ve değerler skalasının bir tezahürüdür.

Sorular:

1. Batı kültürünü kabul etmeyi özdeşleştiren Türkiye gibi ülkelerde, kültür kelimesini tam olarak hangi anlamlarda kullanıyoruz?
2. Müzik ya da sanat hakkında bilgi sahibi olmak mı bizi kültür sahibi yapıyor?
3. Kültürlü olmak tam olarak ne ifade ediyor?

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

10-MAVZU. SON SO'Z TURKUMI. (SAYI SIFATI)

Tayanch so'z va iboralar: son va uning turlari (*Sayı sıfatları ve çeşitleri*), miqdor sonlar (*Asl sayı sıfatları*), tartib sonlar (*Sıra sayı sıfatları*), jamlov sonlar (*Topluluk sayı sıfatları*), ulashtiruv sonlari (*Üleştirme sayı sıfatları*), kasr sonlar (*Kesir sayı sıfatları*).

Sonlar turk tilshunosligida sifatlarning bir turi (qismi) sifatida olinib, nisbiy sifatlar jumlasiga kiritiladi. Sonlar predmetlarning miqdorini bildiruvchi so'zlar bo'lib, gapda sifatlar kabi predmet nomlaridan oldin kelgani uchun turk tilshunosligida *sayı sıfatları* (*son sıfatları*) deb yuritiladi. Sonlar gap ichida aniqlovchi vazifasini bajaruvchi sifatlar kabi qo'llanadi. Sonlar turk

tilida besh turga bo'linadi: *sanoq sonlar, tartib sonlar, ulashtiruv sonlari, jamlik sonlari, kasr sonlar*.

Sanoq sonlar (*asıl sayı sıfatları*). Sanoq sonlar asl sonlar sifatida predmetlarning miqdorini ko'rsatadi: *bir (karpuz), iki (defter)* kabi. Turk tili grammatikasi kitoblarida sonlarning aslida bir nom (*sayının ismi - sonning nomi*) ekanligi ta'kidlanadi. Sanoq sonlarning o'zi ham uchga bo'linadi: bir so'z shaklida bo'lgan sonlar; so'z birikmasi shaklida bo'lgan o'nlik, yuzlik, minglik sonlar; sonli birikma shaklidagi murakkab sonlar:

1. so'z shaklida bo'lgan sonlar: *bir, iki, yedi, on, otuz, kırk, doksan, yüz, bin* va h. Bunga qadimda qo'llanilgan *tümen (on bin)*, keyinchalik fransuz tilidan o'zlashgan *milyon, milyar* kabi sonlarni ham qo'shish mumkin.

Turk tilida *yüz* va *bin* dan oldin bir qo'llanilmaydi (*yüz elli dört, bin dokuz yüz altmış üç*), lekin *milyon, milyar* sonlaridan oldin bir qo'shib qo'llanadi: *bir milyon sekiz yüz bin, bir milyar iki yüz altmış üç milyon* kabi.

2. so'z birikmasi shaklida bo'lgan o'nli, yuzli, mingli sonlar katta sonlar orasidagi o'nlik, yuzlik sonlar uchun qo'llaniladi: *iki yüz, beş yüz, altı yüz bin, bir milyon, dokuz yüz milyar* va h. Bunday son birikmalarida kichik son oldin, katta son keyin keladi.

3. son birikma shaklidagi aralash sonlar. Bu guruhga *on bir, altmış altı, yüz doksan, bin beş yüz, üç milyar beş yüz milyon* kabi butun sonlar kiradi. Bu yerda katta son oldin, kichik son keyin keladi.

Yirik sonlar katta sonlardan boshlanib, kichik sonlar sari (o'ngdan chapga) siralanadi: *38 (otuz sekiz), 2.729 (iki bin yedi yüz yirmi dokuz), 3.295.457 (üç milyon iki yüz doksan beş bin dört yüz elli yedi)* kabi.

Turk tilidagi *seksen, doksan* kabi sonlar, aslida, *sekiz on, dokuz on* birikmalaridan yuzaga kelgan. Shuningdek, *yirmi* soni aslida *yigirme* bo'lgan. So'ngra, *yigirmi, yiğirmi* shaklida o'zgara borgan va bir bo'g'in tushishi bilan adabiy tildan *yirmi* bo'lib o'z joyini olgan. Hozirgi paytda turk tili shevalarida ushbu sonning *yiğirmi* deb qo'llanayotganini ham uchratish mumkin.

Miqdorni ifodalovchi sonlar (*bir* sonidan boshqa) ko'plik ma'nosiga ega. Shuning uchun ulardan keyin kelgan otga ko'plik qo'shimchasi (*-ler, -lar*) qo'shilmaydi: *beş elma, on sekiz çocuk, yüz lira* kabi. Albatta, bunda istisno holatlar ham mavjud: *kırk haramiler (qırq qaroqchi), dört büyükler, iki ahbap çavuşlar* va h.

Tartib sonlar (*sıra sayı sıfatları*) predmetlarning sirasini ko'rsatadi. Ular otidan ot yasovchi *-nci (-ncı, -ncü, -ncu)* qo'shimchasi yordamida sanoq sonlardan yasaladi. Qadimgi turk tilida tartib son yasovchi affiks *-inç* bo'lgan (*üçünç, sekizinç*), keyinchalik bu affiks *-i* egalik qo'shimchasi bilan uzaytirib qo'llanila boshlangan.⁴

Sanoq son undosh tovush bilan tugagan bo'lsa yasovchi qo'shimchadan oldin *-i* unlisi va uning variantlari orttiriladi (*-inci, -ıncı, -üncü, -uncu*): *bir-inci, iki-nci, üç-üncü, dört-üncü, beş-inci, altı-ncı, dokuzuncu, beş yüz kırk üçüncü* va h.

Turk tilshunosligida darajani ko'rsatuvchi *sonuncu, kaçınçı, filancı, ortancı* kabi so'zlarni ham tartib sonlar jumlasiga kiritish mumkin. Shuningdek, turk tilidagi *ikindi* so'zi, aslida, *ikinci* dir, ammo keyinchalik bu so'z faqat kun vaqtini ko'rsatadigan bo'ldi. Ertalabgi (bomdod) namoz quyosh chiqmasdan o'qilgan. *İkinci namazı* esa quyosh chiqqandan keyin o'qilgan ikkinchi namozdir. Shu bois ikkinchi nomoz, ya'ni *ikindi namazı* nomini olgan.

Tartib sonlardan keyin keluvchi otlar ko'plik qo'shimchasini olishi mumkin: *birinci sınıflar, üçüncü şahıslar*.

Turk tilida yana bir guruh sonlar borki, ular *üleştirme sayı sıfatları* (*ulashtiruv sonlari*) deb nomlanadi. Bu sonlar predmetlarning miqdorini guruh-guruh qilib ko'rsatadi. Ular ayiruv, bo'luy, baham ko'ruv, tarqatuv ma'nolarini ifodalaydi. Bunday sonlar sanoq sonlarga otidan ot yasovchi *-er (-ar, -şer, -şar⁵)* qo'shimchasini qo'shish yo'li bilan yasaladi: *bir-er (bittadan yoki*

⁴ *-inci* qo'shimchasi ba'zi so'zlarga qo'shib yangi so'zlar yasaydi: *sonuncu, kaçınıcı*. Shuningdek, turk tilida *birinci* tartib soni o'rnida *ilk* sifati ham qo'llanadi.

⁵ Agar son unli bilan tugagan bo'lsa, qo'shimchadan oldin *|ş|* undoshi orttiriladi (*-er; ş+er, ş+ar*)

bitta-bitta), **üç-er** (*uchtadan* yoki *uchta-uchta*). Xuddi shunday: *dokuz-ar*, *on-ar*, *iki-şer*, *yedi-şer*, *altı-şar* va h.

Soʻz birikmasi shaklidagi sonlarning ulashtiruv shakllari ikki xil tarzda yasaladi: *on biner – onar bin*, *beş yüzer – beşer yüz* kabi. Ogʻzaki nutqda bu juft misollardagi faqat ikkinchi shakllar birichisidan faolroq qoʻllanadi. Ayniqsa, minglik sonlarda *otuzar bin*, *ellişer bin* shakllari *otuz biner*, *elli biner* shakllaridan koʻra koʻproq qoʻllanadi.

Xuddi shu qoʻshimcha bilan yasalgan *teker*, *azar*, *kaçar* soʻzlari ham ulashtiruvni ifodalaydi. Ular koʻpincha takrorlanib (ikkilanib) keladi: *teker teker* (*bitta bitta*, *bitta bittalab*, *yakka yakka*), *azar azar* (*oz oz*, *oz ozdan*), *kaçar kaçar* (*nechtadan*, *nechta nechta*, *nechta nechtadan*). Bularndan faqat **kaçar** soʻzi nutqda son sifatida qoʻllanishi mumkin (*kaçar gün – necha kundan*). Bunday sonlardan keyin keluvchi otlar koʻplik qoʻshimchasi olmaydi, chunki ularning oʻzida koʻplik maʼnosini aks etib turadi (*ikinci sınıflar*, *üçüncü şahıslar*).

Jamlik sonlari (topluluk sayı sıfatları). Bu sonlar kishilar, hayvonlar orasidagi yaqinlikni, kichik guruhni ifodalaydi: *ikiz (çocuk)*, *üçüz (yavrular)* kabi. Ular asl sonlardan **–z** va **–iz (üz)** yasovchi qoʻshimchasi vositasida yasaladi. Turk tilida bunday soʻzlarning miqdori juda kam. Ular tugʻilish, qarindoshlik kabi yaqinlik maʼnolarini ifodalaydi.

Jamlik sonlari tilda koʻproq ot sifatida qoʻllanadi va koʻplik qoʻshimchalari oladi: *ikiz – ikizler*, *üçüz–üçüzler*, *dördüz–dördüzler* kabi. Turk tilida jamlik sonlariga baʼzan **–li** qoʻshimchasi qoʻshilishi ham mumkin: *ikizli badem*, *üçüzlü*, *beşizli* kabi.

Shuningdek, sanoq sonlarga bevosita **–li** qoʻshimchasi qoʻshilishi yoʻli bilan ham jamlik shakllari yasaliishi mumkin: *ikili görüşme*, *üçlü takım elbise*, *beşli tabanca*, *yedili şamdan* kabi. Turk tilida *‘çift’* (juft) soʻzi ham *‘ikili’* maʼnosida jamlik soni hisoblanadi.

Kasr sonlar (kesir sayı sıfatları) predmetlarning qism, parchalarini belgilaydi. Ular asl sonlar asosida oʻrin-payt kelishigi qoʻshimchasi yordamida soʻz birikmasi shaklida yasaladi: *üçte bir* (1\3), *dörtte üç* (3\4), *yüzde altı* (6\100 = %6), *üç yüzde bir* (1\300), *binde yedi* (7\1000) kabi.

Kasr sonlar ham nutqda kam qoʻllanadi. Ular koʻpincha otlar bilan birga qoʻllanadi: *üçte bir (elma)*, *dörtte üç (ekmek)* oʻrnida *elmanın üçte biri*, *ekmeğin dörtte üçü*, *paranın yüzde yirmisi*, *nüfusun yüzde beşi* kabi. Kasr sonlar ogʻzaki nutqda 2.3 (*iki nokta üç*), 80.7 (*seksen nokta yedi*) shaklida ham keng qoʻllanadi.

$1\frac{1}{2}$ = *yarım*, $1\frac{1}{4}$ = *çeyrek* soʻzlari ham kasr sonlardir. Butun sonlardan keyin kelgan *‘yarım’* soni turk tilida *‘buçuk’* deyiladi (1.5 = bir buçuk, 5.5 = beş buçuk).

BANKADA

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih bölümü ikinci sınıf öğrencisi İsmail, Özbekistanlı sınıf arkadaşı Azat ile birlikte Ulus’ta bir banka şubesinin önünde buluştular.

İsmail döviz bozdurmak, para göndermek; Azat ise, hesap açtırmak ve havalesinin gelip gelmediğini öğrenmek istemektedir.

İsmail : Saat 9.00 oldu Azat. Hadi girelim artık.

Azat : Olur. Hadi bakalım.

Banka çok tenhadır. Her ikisi de görevli bir memurun önüne gelirler.

Görevli : Buyurun efendim. Size nasıl yardımcı olabilirim?

Azat : Ben, dolar bozdurmak ve para göndermek istiyorum. Arkadaşım ise hesap açtıracak. Ayrıca Özbekistan’dan parasının gelip gelmediğini soracak.

Görevli : Hemen efendim. Önce sizin işleminizi tamamlayalım.

Azat : Doları kaç liradan alıyorsunuz?

Görevli : 3.84 TL’den alıyoruz.

Azat : 100 dolar bozdurmak istiyorum. Buyurun.

Görevli : Peki efendim. Buyurun 383 liranız. Bu da belgeniz.

Azat : İzmir’e 150 lira gönderebilir miyim?

Görevli : Olur efendim. Lütfen paranızı alayım.

Azat : Buyurun 150 lira.

Görevli : Şu belgeyi doldurup imzalayın lütfen.

Azat : Olur efendim. Teşekkür ederim.

İsmail : Ben hesap açtırmak istiyorum. Yalnız döviz hesabı olacak.

Görevli : Dolar mı olacak efendim?

İsmail : Evet. 500 dolar yatırmak istiyorum.

Görevli : Kimliğiniz lütfen.

İsmail : Buyurun efendim. Bu da beş yüz dolar.

.....
Görevli : Şu belgeyi imzalayın lütfen. Bu banka cüzdanınız. Bu da kimliğiniz.

İsmail : Teşekkür ederim efendim. Adıma havale gelecekti. Bakabilir misiniz?

Görevli : Havaleniz nereden gelecekti?

İsmail : Özbekistan'dan.

.....
Görevli : Yok efendim. Henüz gelmemiş.

İsmail : Teşekkür ederim. İyi günler.

Görevli : İyi günler.

Dışarı çıkmadan Azat kredi kartıyla bankamatikten para çeker ve birlikte okula dönerler.

Banka terimleri :

Dolar – dollar

Türk lirası (TL) – türk lirası

Som – so'm

Ruble – rubl

Banka havalesi – pul jo'natması

Kağıt para – qog'oz pul

Banka memuru – bank xodimi

Nakit para – naqd pul

Bozuk para – mayda pul

Kredi kartı – kredit kartochka

Para yatırmak – pul qo'ymoq

Kıymetli evrak – qimmatli qog'oz

Para çekmek – pul olmoq

Kambiyo bölümü – valyuta bo'limi

Ödeme – to'lov

Miktar – miqdor

Makbuz – chek

Hisse senedi – aksiya

Alışveriş – savdo

Vezne – kassa

Seyahat çeki – yo'l cheki

Bankamatik – bankomat

Banka cüzdanı – hisob daftarchasi

Bankacı – banker

TABIATİ KORUMALIYIZ!!!

Tabiatın korunması için yapılacak en önemli işler arasında şunlar sayılabilir:

a) Toprağın erozyonla kaybolmasının önüne geçmek

Erozyonu önlemenin tek yolu, çıplak arazileri tekrar ağaçlandırmaktır. Ülkemizde her yıl erozyonla kaybedilen toprak miktarı çok fazladır. Bu durum toprağın verimini düşürür ve

çoraklaşmaya sebep olur. Çoraklaşan topraklar ise ne insanın, ne de diğer canlıların işine yarar. Değerli tarım alanları üzerinde kurulan fabrikalar ve artık ürün veren tesisler, bu alanlar üzerinde yetişen ürünleri yok etmektedir. Tabii kaynaklarla birlikte ülkemiz ekonomisinde çok önemli yeri olan tarım alanlarının da korunması ve iyileştirilmesi gerekir.

b) Türlerin ve ekosistemlerin korunması

Tarımda aşırı sun'î gübreleme ve tarım ilaçlarının kullanılması ile belki ürün artışını sağlamak ve böcekler gibi zararlı canlıları ortadan kaldırmak mümkündür. Fakat kullanılan bu kimyasal maddelerin çoğu, tabiatta yararlı olan pek çok böcek ve memeli hayvana da zarar verir. Meselâ bal arıları, böcek öldürücü ilaçlardan en çok etkilenen yararlı böceklerdendir. Böylece tarım alanlarındaki yanlış uygulamalar ekosistemin içinde bir dengesizlik meydana getirir ve bunun zararı da yine insana döner.

Denizlerdeki kirlenme, balıkları ve diğer deniz ürünlerini yok etmektedir. Ormanlık sahada dikkatsizce kullanılan bir ateş, yüzyıllar içinde meydana gelmiş olan ormanlarımızın büyük bölümünü bir gün içinde ortadan kaldırmaktadır. Bir çok hayvan türü, yaşama ortamlarının bozulması ve aşırı avlanma yüzünden yok olmaktadır.

Biyosfer sadece biyolojinin değil, mühendislikten tıba kadar birçok bilim dalının da çok önemli bilgi deposudur. Bir türün ekosistem içindeki görevi bilinmeden ona zarar vermek, başka felaketlere yol açabilir. Meselâ, Güneydoğu Anadolu bölgesinde 1930'lu yıllarda yılanların yok edilmesi için yapılan mücadele, bir kaç yıl sonra tarla farelerinin çoğalmasına ve tahıl ürünlerinin büyük zararlar görmesine sebep olmuştur.

c) Su kaynaklarının korunması ve kullanılması

Su; tarımda, enerji üretiminde ve evlerde kullanılan önemli bir maddedir. Aşırı su kirlenmesi sonucu, bu çok önemli tabii kaynak yararsız hale gelmekte ve ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Sanayi artıklarının, lağım sularının ve tarım ilaçlarının sulara karışması, bu suları kullanışsız hale getirmektedir. Ayrıca, ormanların tahrip edilmesi ile çok faydalı olan su, çevreye zarar veren bir afet haline gelmektedir.

d) Ormanların korunması

Ormanlar onbinlerce yıldan beri, çeşitli amaçlar için kullanılan en değerli tabii kaynaklarımızdandır. Ormanlarımız kontrolsüz kesim, yangın ve keçilerin yaptığı tahribatlarla gün geçtikçe azalmaktadır. Buna karşılık, orman ürünlerine olan ihtiyacımız artmaktadır. Bu olumsuz etkiler ile ormanlar içindeki “yaban hayatı” da yok olmaktadır.

e) Sağlıklı sanayileşme

Tabiattaki ham maddelerin işlenerek mamül madde haline getirilmesine “sanayii” denir. İnsanların yeryüzünde daha iyi bir hayat sürmeleri için sanayi tesisleri kurmaları gerekir. Günümüzde çok büyük sanayiiler kurulmuştur. Uçak sanayii, otomobil sanayii, petrokimya sanayii, demirçelik sanayii gibi... Sanayileşme ile birlikte çevre problemleri de artmıştır. Sanayi kuruluşlarının çevreye aşırı zarar vermemesi için yeni tedbirler alınmalıdır. Sanayi kuruluşlarının toplumun refahı için vazgeçilmez tesisler olduğu muhakkaktır. Ancak sanayileşme sonucunda hava, su, toprak gibi tabii ortamlar da büyük oranda kirlenmektedir. Bu tesislerin artıkları herhangi bir arıtma yapılmadan havaya, suya ve toprağa verilirse, insan için tehlikeli çevre problemleri meydana gelir. Bu kirlenmeler temizlenemez türden değildir. Sanayii artıklarının arıtılması veya başka tip üretimlerde tekrar hammadde olarak kullanılması günümüzde çok önem kazanmıştır. Bu sebeple, fabrikaların arıtma tesisleri, fabrika için temel bir yapı olarak düşünülmelidir. Arıtma tesislerinin kurulması, hem en değerli varlık olan insanı korumak için, hem de ülke ekonomisi için gereklidir. Meselâ Murgul Bakır Fabrikasının artık ürünü olarak dışarı atılan hidrojen sülfür (H_2S)’den sun'î gübre, sülfürik asit (H_2SO_4) yapımı gibi faydalı yeni ürünler elde edilebilir.

Sanayileşmenin doğal dengeyi bozmaması ve insan sağlığına zarar vermemesi lâzımdır. Bu yüzden sanayi tesislerinin kurulacağı yerlerin çok iyi seçilmesi gerekmektedir. Sanayi tesislerinin değerli tarım arazisinden, doğal ve kültür değeri olan alanlardan biraz uzakta kurulması gerekir.

Sonuç olarak, tabiatı korumanın ilk şartı, doğal kaynaklarımızı şuurulu bir şekilde kullanmaktır. Herşeyden önce, bunun doğrudan kendi hayatımızla ilgili olduğunu hatırdan çıkarmamalıyız.

KELEBEĞİN HİKAYESİ

Bir gün, kırlarda gezintiye çıkan bir adam, kenara oturduğu otlardan birinin dalında , küçük bir kozanın varlığını fark etti. Koza ha açıldı ha açılacak gibiydi. Adam , bunun bir kelebek kozası olduğunu tahmin ediyordu. Böyle bir fırsat bir daha ele geçmez diye düşündü; ve bir kelebeğin dünya yüzü gördüğü ilk dakikalara şahit olmak istedi. Dakikalar dakikaları kovaladı , saatler geçmeye başladı , ama henüz kelebeğin küçük bedeni o delikten çıkmadı. Sanki , kelebeğin dışarı çıkmak için çaba harcamaktan vazgeçmiş olabileceğini düşündü.

Sanki kelebek elinden gelen her şeyi yapmış da , artık yapabileceği bir şey kalmamış gibi geldi ona. Bu yüzden , kelebeğe yardımcı olmaya karar verdi: cebindeki küçük çakıyı çıkarıp kozadaki deliği bir cerrah titizliğiyle büyüttüme başladı.

Böylece , bir-iki dakika içinde kelebek kolayca dışarı çıkıverdi. Fakat bedeni kuru ve küçücük , kanatları buruş buruştu. Adam kelebeği izlemeye devam etti; çünkü kanatlarının her an açılıp genişleyeceğini ve narin bedenini taşıyacak kadar güçleneceğini umuyordu. Ama bunlardan hiçbirisi olmadı. Kelebek , hayatının geri kalanını , kurumuş bir beden ve buruşmuş kanatlarla yerde sürünerek geçirdi. Ne kadar denese de , asla uçamadı.

Adamın bütün iyi niyetine ve yardımseverliğine rağmen anlayamadığı şey , kozanın kisitlayıcılığının ve buna karşılık kelebeğin daracık bir delikten dışarı çıkmak için gereken çabanın , Allah'ın kelebeğin bedenindeki sıvıyı onun kanatlarına göndermek ve bu sayede kozanın kisitlayıcılığından kurtulduğu anda onun uçmasını sağlamak için seçtiği bir yol olduğuydu.

Bu gerçeği öğrendiğinde , hayat boyu unutamayacağı bir şey de öğrenmişti: Bazen , hayatta tam olarak ihtiyaç duyduğumuz şey , çabalardır. Eğer Allah , hayatta herhangi bir çaba olmadan ilerlememize izin verseydi , o zaman , bir anlamda sakat kalırdık . Olabileceğimiz kadar güçlenemezdik o zaman . Ve asla uçamazdık.

GAZETE TERCÜMESİ

Belediye Konservatuarı'na Büyük İlgi

Giresun Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesine bağlı Belediye Konservatuarı'na her yaştan vatandaşlar yoğun ilgi gösteriliyor.

Giresun Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesine bağlı Belediye Konservatuarı'na her yaştan vatandaşlar yoğun ilgi gösteriliyor.

1994 yılında kurulan konservatuvarın Giresun müzik hayatında hatırı sayılır bir yere sahip olduğunu belirten Giresun Belediye Başkan Kerim Aksu, "Kurulduğu yıldan itibaren THM, TSM koro çalışmaları ve enstrüman eğitimi veren

konservatuvarımız çeşitli etkinlikler de düzenleyerek ilimizin kültürel ve sosyal anlamda gelişmesine katkıda bulunmuştur. 2000-2001 Öğretim Sezonu'nda bünyesinde Batı Müziği ve Halk Oyunları Bölümünü'de faaliyete geçiren konservatuvarımız bu alanda da birçok öğrenci yetiştirmiştir" dedi.

"200 olan öğrenci sayısı Bin 380'e yükseltti"

"Belediye Konservatuarı 2009 yılı öncesinde 150-200 civarında olan öğrenci sayısını arttırarak bin 380'e, 8 olan öğretmen sayısını da 33'e yükseltmiştir" diyen Aksu, "4 yıllık eğitim

veren kurumumuz üniversitelerin müzik bölümleriyle aynı müfredatı işlemektedir. Günümüze kadar olan müzik çalışmalarımızda kurumumuzda yetişen 85 civarında öğrencimiz çeşitli üniversitelerin Müzik Öğretmenliği ve Devlet Konservatuarları bölümlerine kazandırılmıştır. Konservatuarımızda 1,2,3,4. sınıflar düzeyinde toplam 430 gitar, 225 bağlama, 185 keman, 96 piyano, 15 ney, 12 klarnet, 8 ut, 3 kanun, 120 halk oyunları, 25 bireysel ses eğitimi, 25 perküsyon eğitimi öğrencisi ile eğitim ve öğretime devam etmektedir" bilgisini verdi. GİRESUN

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

11-MAVZU. OLMOSH VA UNING TURLARI (ZAMIRLER VE ONUN ÇEŞİTLERİ)

Mavzuning o'quv maqsadi: turk tilidagi olmosh va uning turlari haqida tushuncha hosil qilish

Tayanch so'z va iboralar: *olmosh va uning turlari (Zamir ve çeşitleri), kishilik olmoshlari (şahıs zamirleri), so'roq olmoshlari (soru zamirleri), ko'rsatish olmoshlari (işaret zamirleri), belgisiz olmoshlar (Belirsizlik Zamirleri), o'zlik olmoshi (dönüşlülük zamiri (kendi)).*

Olmoshlar turk tilshunosligida **zamidler** yoki **adillar** deb nomlanib kelinayotgan, ot turiga o'xshash, lekin ot, sifat va ravishlardan farqli va o'ziga xos so'z turkumidir. Bu farqlarni olmoshlar ega bo'lgan quyidagi olti xususiyatga ko'ra ajratish mumkin. Bu: 1. **ma'no**; 2. **kenglik**; 3. **so'z yasash**; 4. **egallik**; 5. **turlanish**; 6. **yordamchi so'zlarga bog'lanish** xususiyatlaridir.

1. Ma'no jihatdan olmoshlarning ot so'z turkumlaridan farqi uning alohida so'z turkumi sifatida olinganda ma'noga ega emasligidir. Olmoshlar, masalan, **kalem, defter, su, toprak** kabi bir predmetning nomlari emas. Ular so'z sifatida ham bir borliq, narsani bildirmaydi. Olmoshlar predmetlarning o'zini bildirmasdan, faqatgina ularga ishora etuvchi, ko'rsatuvchi so'zlardir. Turk tilshunoslari qisqa va obrazli qilib olmoshlarni «aktyor» so'zlar deya ta'kidlashadi. Aktyorlar haqiqiy qahramon emas, uni sahnada jonlantiruvchi shaxs bo'lgani kabi, olmoshlar ham predmetlarning haqiqiy nomlari emas, ularni tamsil etuvchi (ko'rsatuvchi) so'zlar hisoblanadi. Olmoshlar bu rolni ikki shaklda «bajaradi»: yo tamsil etadi, yo ko'rsatadi. Masalan, **sen** olmoshi **Ahmedni, Fatmani, o'g'rencini, kitapni** tamsil etadi, ya'ni tanishtiradi, ko'rsatadi. Yoki, **bu** olmoshi ishora qilib, shaxs va predmetni anglatadi.

Demak olmoshlar ot emas, ot o'rnida kelib, uning o'rnini bosa oladigan so'zlar ekan.

2. Olmoshlar har shaxs va har predmetning o'rnini bosa olsa-da, o'zlari so'z sifatida mustaqil ma'noga ega bo'lmasdan turib, katta imkoniyatlarga ega so'zlar ekan. Birgina **o** olmoshi yoki **bu** olmoshi yuzlab va hatto minglab predmetlarni ko'rsata oladi. Masalan, **kitap** mustaqil ma'noga ega bo'lgan bir otdir. Ammo u bor yo'g'i bitta predmetni ifodalay oladi. Lekin **bu** olmoshi ma'nosiz bo'la turib, **kitapni** ham, **defterni** ham yoki boshqa yuzlab predmetlarni ham ifodalash, ko'rsatish qobiliyatiga ega.

3. Olmoshlarning boshqa ot turkumlaridan yana bir farqi ot turkumlari singari so'z yasalishi uchun qulay emasligidir. Ulardan bor-yo'g'i **ben** va **sen** asosida bir-ikkita so'z yasalishi

mumkin: **ben-lik, sen-li, ben-siz, ben-cil** kabi. Ammo, masalan, ushbu yasovchi qo'shimchalarni boshqa olmoshlarga qo'shib yangi so'z yasashning imkonini yo'q. Shu tarzda olmoshlardan sanab o'tilgan shu to'rt so'zdan boshqa yangi so'z yasalmaydi.

4. Olmoshlarning ot so'z turkumlaridan yana bir farqi egalik qo'shimchalarini olmasligidir. Albatta, bunda ba'zi istisno holatlar uchrashi mumkin.

5. Olmoshlarning ot so'z turkumlaridan asosiy, eng muhim farqi esa turlanishlarda o'zakning o'zgarishidir: **ben - bana, sen – sana** kabi.

Aslida, turk tili qo'shimcha qo'shib, so'z va shakl yasaluvchi til bo'lgani uchun turlanishlar asnosida o'zak o'zgarmasligi kerak. Bu borada so'z turkumlari ichida olmoshlar eng ko'p istisnoga ega bo'lgan so'z turkumidir.

6. Olmoshlarning ot so'z turkumlaridan yana bir farqi uning yordamchi so'z turkumlariga bog'lanayotganda qo'shimcha olishidir. Masalan: **taş gibi, su için** deymiz, lekin **ben gibi, o için** demaymiz, **benim gibi, senin için** deymiz.

Sanab o'tilgan bu farqliliklar olmoshlarning ot so'z turkumlari ichida (ot, sifat va son) o'ziga xos o'rni borligini ko'rsatadi. Ammo, tabiiyki, qanchalik farq bo'lmasin, baribir, olmoshlar ot jinsidagi so'z turkumi hisoblanadi. Chunki:

1. Ko'rsatadimi, tamsil etadimi, baribir, olmoshlar barcha ot so'z turkumlari kabi ma'lum bir predmetni bildiradi;

2. Olmoshlar otlar kabi turlanadi: **ben-den, bu-nu** kabi.

3. Olmoshlar co'z birikmalari va gapda ot kabi turlanib keladi, ot vazifasini bajaradi.

Olmoshlarning quyidagi turlari bor: **kishilik olmoshlari, ko'rsatish olmoshlari, so'roq olmoshlari, gumon olmoshlari, bog'lovchi olmoshlar.**

Kishilik olmoshlari (Şahıs zamirleri)

Kishilik olmoshlari shaxslarni bildiruvchi so'zlardir. Turk tilshunosligida kishilik olmoshlari, ya'ni shaxslar uchta deya ta'rif etiladi: **so'zlovchi, tinglovchi, ismi tilga olingan.** Grammatikada ular **birinchi shaxs, ikkinchi shaxs, uchinchi shaxs** deb ataladi. Shaxslar birlikda va ko'plikda bo'lishi mumkin. Shunga ko'ra uchta birlik va uchta ko'plik, jami oltita shaxs ajratiladi:

So'zlovchi Birlik 1- shaxs

Tinglovchi 2- shaxs

Ismi tilga olingan 3- shaxs

So'zlovchilar Ko'plik 1- shaxs

Tinglovchilar 2- shaxs

Ismi tilga olinganlar 3- shaxs

Kishilik olmoshlari mana shu shaxslarni bildirib keluvchi so'zlardir:

Birlik 1- shaxs ben

2- shaxs sen

3- shaxs o

Ko'plik 1- shaxs biz

2- shaxs siz

3- shaxs onlar

Ko'plik 3-shaxsda **n** tovushi orttiriladi.

Olmoshlarning turlanishi

Olmoshlar turlanish chog'ida o'zaklarini o'zgartirishi mumkin:

Bosh kelishik	<i>ben sen o biz siz onlar</i>
Qaratqich kel.	<i>benim senin onun bizim sizin onlarnın</i>
Jo'nalish kel.	<i>bana sana ona bize size onlara</i>
Tushum kel.	<i>beni seni onu bizi sizi onlari</i>

O'rin-p. kel.	<i>bende sende onda bizde sizde onlarda</i>
Chiqish kel.	<i>benden senden ondan bizden sizden onlardan</i>
Tenglik shakli	<i>bence sence onca bizce sizce onlarca</i>

Qaratqich kelishigida **benim** va **bizim** shakllari istisno holatni tashkil etadi. Bu kelishikning qo'shimchasi **-in, -in** bo'lsa-da, **ben** va **biz** olmoshlari **-im** qo'shimchasi olgan. Bu holat 1-shaxs egalik qo'shimchasi **-m** ning ta'sirida yuz bergan. Birlik va ko'plik 3-shaxslardagi **-n** esa **ben** va **sen** olmoshlaridagi **-n** ning ularga ko'chib o'tishi natijasida yuzaga kelgan. Bu **-n** tovushi egalik qo'shimchalaridan keyingi **-n** tovushining ham asosiy manbaidir.

Jo'nalish kelishigida ham olmoshning o'zagi o'zgargan. 1- va 2-shaxslar 3-shaxsga **-n** tovushini bergan, bunga muqobil ravishda 3-shaxs ham 1- va 2-shaxsni qalinlashtirgan.

Bu turlanish bugungi kunda shevalarda xuddi ilgari bo'lganidek jarangsiz (*sağır*) **-n (ng)** olgan: **banga, sanga, onga**. Buning sababi bugungi jo'nalish kelishigi qo'shimchasi **-a, -e** ning aslida **-ga, ge** shaklida bo'lganidir. G'arb turkchasiga o'tar ekan jo'nalish kelishigi shaklining **gi, g** tovushlari tushgan. Faqat olmoshlarda bu tushish yuz bermasdan **n** va **g** birlashib, jarangsiz **n (ng)**ga aylangan va bu tovushlar hozirgacha davom etib kelgan. Ya'ni **banga, sanga** eski **ben-ge, sen-ge** dan yuzaga kelgan, uning davomidir.

O'rin-payt kelishigida ham 3-shaxslarda ortiqcha **-n** tovushi ko'zga tashlanadi.

Shuningdek, ortiqcha **-n** tovushini chiqish kelishigi va tenglik shakllarida ham (3-shaxslar) ko'rish mumkin.

Kishilik olmoshlarining yordamchi so'zlarga bog'lanishi

Kishilik olmoshlari otlardan farqli o'laroq, hozirgi zamon turk tilida **ile, için, gibi, kadar** kabi yordamchi so'zlarga qaratqich shaklida bog'lanadi:

Benimle (benim ile), seninle, onunla, bizimle, sizinle, onlarla

Og'zaki nutqda uchraydigan **benle, bizle, senle, sizle** kabi shakllar noto'g'ridir. Bunga e'tibor berish va to'g'ri qo'llanish lozim:

Benim gibi, senin gibi, onun gibi, bizim gibi, sizin gibi, onlar gibi

Og'zaki nutqda uchraydigan **ben gibi, sen gibi** kabi shakllar ham noto'g'ridir. Ilgari ora-sira qo'llanilgan **benle, senle, ben gibi, sen gibi** singari qo'llanishlarga e'tibor berilmasligi kerak:

Benim için, senin için, onun için, bizim için, sizin için, onlar için.

Quyidagi shakllarning qo'llanishda xatoga duch kelinmaydi:

Benim kadar, senin kadar, onun kadar, bizim kadar, sizin kadar, onlar kadar.

Mabodo, **ben kadar, sen kadar** shakllari nutqda uchrasa, bu noto'g'ridir. Ko'rinib turibdiki, yuqorida keltirilgan shakllarning barchasida faqat ko'plik 3-shaxs qaratqich kelishigi qo'shimchasi olmasdan bog'lanmoqda.

Turk tilining shevalarida ayrim istisno holatlarga duch kelinishi mumkin. Yuqorida keltirilgan shakllar adabiy til me'yorlariga to'la mos bo'lib, qolgan shakllar xato hisoblanadi.

O'zlik olmoshlari (dönüşlülük zamirleri)

Turk tilshunosligida o'zlik olmoshlari kishilik olmoshlarining boshqa bir shakli sifatida qabul qilingan. Ular asl kishilik olmoshlaridan kuchliroq ifodaviylikka ega. Ular yakka holda asl kishilik olmoshlarining o'rnini ham bosa oladi. Undan tashqari, o'zlik olmoshlari kishilik olmoshlari bilan birgalikda qo'llanishi ham mumkin: **ben yaptım, kendim yaptım, ben kendim yaptım** kabi.

Og'zaki nutqda **benim kendim yaptım** kabi shakllar ham keng qo'llanadi. Faqat bu yerda **kendim** so'zi o'zlik olmoshi bo'lishdan ko'proq, ot (ega) vazifasini bajarib keladi.

Turk tilida o'zlik olmoshlari **kendi** so'zining egalik shakllaridan iboratdir:

kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri

kendi so'zi yakka holda «öz» ma'nosida keluvchi bir otdir: **kendi elim, kendi gözün** misollarida bo'lgani kabi.

Birlik 3-shaxsning to'g'ri shakli **kendisi** shaklidir. **kendi** so'zining oxiridagi **-i** tovushi egalik qo'shimchasi deb faraz qilinib, so'zni ozgina qisqartirish (tejash) maqsadida **onun kendi,**

kendi kendine kabi shakllar ham qo'llanadi. Faqat to'g'risi **onun kendisi, kendi kendisine** shakllaridir.

Ko'rsatish olmoshlari (*İşaret zamirleri*)

Ko'rsatish olmoshlari predmetlarni ko'rsatadi, ularga ishora qiladi. Ko'rsatish olmoshlari predmetlarning joylashgan yeri, o'rnini ko'rsatgan holda bildirib keladi. Turk tilidagi ko'rsatish olmoshlari quyidagilardir: **bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar**.

Bu (bunlar) yaqinni, **şu (şunlar)** o'rtacha yaqinlikni, **o (onlar)** esa uzoqni ishora qilib ko'rsatadi.

Ko'plik shakllarida olmoshning **-n** - tovushi orttirilgan.

Ko'rsatish olmoshlarining kelishik shakllari quyidagicha:

Bosh kelishik	<i>bu şu o bunlar şunlar onlar</i>
Qaratqich kel.	<i>bunun şunun onun bunların şunların onların</i>
Jo'nalish kel.	<i>buna şuna ona bunlara şunlara onlara</i>
Tushum kel.	<i>bunu şunu onu bunları şunları onları</i>
O'rin-payt. kel.	<i>bunda şunda onda bunlarda şunlarda onlarda</i>
Chiqish kel.	<i>bundan şundan ondan bunlardan şunlardan onlardan</i>
Tenglik shakli	<i>bunca şunca onca bunlarca şunlarca onlarca</i>

Tushum kelishigida birlik **-nu** qo'shimchasi (**bunu, şunu, onu**), ko'plik **-ı (bunları, şunları, onları)** qo'shimchasi mavjud.

Turk tilining shevalarida birlik shaxslaridagi **-n** jarangsiz (**sağır -n - ng**) dir. Bu birlik shakllari **bunga, şunga, onga** dan yuzaga kelgan. Ularda ham kishilik olmoshlaridan o'tgan yasama **-n** ga duch kelinadi. Aks holda ular **buya, şuya, oya** bo'lishi mumkin edi.

O'rin-payt, chiqish va tenglik shakllarida ham **-n** tovushiga duch kelinadi. Ko'rsatish olmoshlarining tenglik shakllari hozirgi zamon turk tilida ko'p qo'llanilmaydi. Ulardan eng ko'p qo'llanadigani **bunca** dir. Tenglikni ifodalash uchun **göre, kadar** kabi yordamchi so'zlar qo'llanadi: **buna göre, bu kadar, şuna göre, şu kadar** kabi.

Ko'rsatish olmoshlarining **bura, şura, ora** shakllari yo'nalishni ifodalovchi shakllar kabi ko'rinadi, lekin bu aniq xulosa emas va ularning **bu ara, şu ara, o ara** kabi birlashmalardan yuzaga kelganligi faraz qilinadi. Albatta, bunga yo'nalish qo'shimchasining ta'siri borligiga hech shubha yo'q.

Ko'rsatish olmoshlarining yordamchi so'zlarga bog'lanishi

Ko'rsatish olmoshlari ham **ile, için, gibi** kabi yordamchi so'zlarga qaratqich kelishigi qo'shimchasi yordamida bog'lanadi:

Bununla (bunun ile), şununla, onunla, bunlarla, şunlarla, onlarla

Ko'rsatish olmoshlari **ile, için, gibi** kabi yordamchi so'zlarga faqat qaratqich kelishigi qo'shimchasi yordamida bog'lanadi:

Bunun için, şunun için, onun için, bunlar için, şunlar için, onlar için.

Bunun gibi, şunun gibi, onun gibi, bunlar gibi, şunlar gibi, onlar gibi

Shuningdek, nutqda **bu gibi, şu gibi, o gibi** singari qaratqich kelishigi qo'shimchasi olmagan shakllar ham keng qo'llanadi. Faqat bunday shakllar **böyle, şöyle** so'zlarining o'rnida va biroz farqli ma'noda qo'llanadi. Ko'rsatish olmoshlari **kadar** so'ziga ikki shaklda bog'lanadi: **bunun kadar, şunun kadar, onun kadar** yoki **bu kadar, şu kadar, o kadar** kabi.

So'roq olmoshlari (*Soru zamirleri*)

So'roq olmoshlari predmetlarni so'roq shaklida ko'rsatuvchi, predmetlarning so'roq shaklidagi ko'rinishidir. Predmetlarni so'rash uchun ikki xil so'roq olmoshi qo'llanadi: **kim, ne (kimler, neler)**.

Kim co'roq olmoshi turk tilida insonga nisbatan qo'llanadi: **kim geldi? kimi seviyor?** kabi.

Kim co'roq olmoshi ham **ile, için, gibi** kabi yordamchi so'zlarga qaratqich kelishigi qo'shimchasi yordamida bog'lanadi: **kiminle (kimin ile), kimin için, kimin gibi** kabi.

kimle shakli noto'g'ri, ba'zan uchraydigan **kim için ham** to'g'ri emas. Turk tilida hozirgi paytda ham **kim gibi** shakli **kimin gibi** kabi qo'llanilmoqda va har ikki shakl ham noto'g'ri hisoblanmaydi.

Ne co'roq olmoshi turk tilida insondan tashqari barcha jonli (jumladan, hayvon va hasharotlar) va jonsiz predmetlarga nisbatan qo'llanadi: **sütü ne içti? neyi götürdün?** kabi.

Ne olmoshining egalik va qaratqich shakllarida bir istisno holatining mavjudligini yuqoridagi mavzularimizda ta'kidlagan edik: **ne-y-i-m, ne-m** (egalik) va **ne-y-i-n, ne-nin** (qaratqich) kabi. Egalikda **nesi** shaklidan ko'ra **neyi** shakli afzal ko'riladi. Qolgan shakllar aralash qo'llanaveradi.

Ne olmoshining jo'nalish kelishigi shakli **neye** dir. Uning asosida yuzaga kelgan **niye** so'zi esa yordamchi so'z, bir so'roq ravishidir. Ushbu so'roq olmoshining chiqish kelishigi shakli **neden** dir. Uning **neden (niçin)** shakliga ega bo'lgan ikkinchi ko'rinishi so'roq olmoshi emas, yordamchi so'zdir.

Ne olmoshi yuqorida ko'rilgani kabi so'roq sifati o'laroq bir qancha qo'shma shakllar yasaydi: **ne kadar, niçin (ne için) nasıl (ne asıl)** kabi. Bu olmosh o'zidan keyin keluvchi fe'llarning yonida ham **nasıl** ravishi kabi qo'llanadi: **ne yapayım** kabi. Undan tashqari, unli tovush bilan boshlangan so'zlar bilan ham oson birlashadi: **niçin, nolur, nideyim** kabi.

Kim va **ne** olmoshlarining ko'plik shakllari ham mavjud: **kimler geldi? Neler oldu?** kabi.

Asl so'roq olmoshlari bo'lgan **kim** va **ne** dan boshqa so'roq sifatlarining egalik shakllari ham so'roq olmoshi sifatida qo'llanishlari mumkin: **hangisi, kaç, kaçınıcı** kabi.

-ki qo'shimchasi olgan so'roq sifatlari ham yakka holda so'roq olmoshlari bo'ladi: **nerede ki, kimde ki, nedeki, kiminki, neyinki** kabi.

Gumon olmoshlari (Belirsizlik zamirleri)

Gumon olmoshlari predmetlarni noaniq shaklda ko'rsatuvchi ko'rinishdir. Asl gumon olmoshlarining hozirgi zamon turk tilidagi miqdori juda kam: **kimse, herkes**.

Gumon ma'nosi turk tilida gumon olmoshi kabi qo'llanayotgan egalik shakllari orqali ifodalanadi: **biri, başkası, hepsi, bazı, kimi, kimisi, birisi, hepimiz, bir kaç, bir çoğu, her biri, hiç biri, bir çoğumuz** kabi.

Falan, filan, falanca, filanca, şey, şeyi, şeyisi so'zlari ham yakka holda qo'llanganda gumon olmoshi vazifasini bajaradi.

-ki sifat va olmosh yasovchi qo'shimcha bilan yasalgan so'zlar ham gumon olmoshlari singari qo'llanadi: **öteki, beriki, deminki, alttaki, dağdaki, benimki, seninki** va hok.

TAŞKENT

Taşkent Çatkal dağlarının batısında, Çirçik vadisinde yerleşmiştir. Çirçik ırmağına da bağlı bir dizi kanal kentin içinden geçer. Taşkent'in ilk kuruluşu M.Ö. I-II. yüzyıla kadar iner. Kent kuruluşundan bu güne kadar Çaç, Çaçkent, Şaşkent ve Binkent gibi değişik adlarla anılmıştır. Taşkent adı ise kayıtlara ilk kez XI. yüzyılda geçmiştir.

Taşkent Özbekistan Cumhuriyeti'nin başkentidir. Cumhuriyetin en önemli devlet kuruluşları, yabancı devlet büyükelçilikleri ve diplomatik temsilcilikler de Taşkent'te bulunmaktadır.

Günümüzde Orta Asya'nın kültürel ve ekonomik merkezi olan Taşkent'te Cumhuriyet Bilimler Akademisi, çok sayıda Yüksek Öğretim Kuruluşları, üniversite ve enstitüler bulunmaktadır. Alishir Nevai adını taşıyan Milli Kütüphane önemli bir kuruluştur.

Taşkent, Orta Asya'nın en büyük kültür merkezidir. Kentte çeşitli müzeler, tiyatrolar ve sanat sarayları bulunmaktadır. Tiyatroların başında 1943'de inşa edilen Nevai Opera ve Bale Tiyatrosu gelir.

Ayrıca, Taşkent Özbekistan'ın büyük sanayi kentidir. Burada büyük fabrikalar, üretim tesisleri, iş yerleri bulunmaktadır.

Özbekistan Cumhuriyeti 1991'de Bağımsızlığını ilan ettikten sonra geçen süre içinde Taşkent çok gelişti ve daha güzelleşti.

DİYET

Diyet; kilo problemi olanlar için hayatın ve doğal olarak herşeyin kısıtlanmış halidir. Kilo problemi olan insanlar toplumdan kopuk, yaşama küsmüş gelecekte hiçbir beklentisi olmayan bireyler haline gelebiliyorlar. Bu tamamen kişinin yaşadığı şeylerden veyahut aileden gelen genlerden kaynaklanabiliyor.

Kişi çok kilolu ise mutlaka diyet yapmalıdır gibi bir kaide olamaz. O diyet onun ölümüne veya sakat kalmasına neden olabilir. Mutlaka bir hekime başvurulmalı ve gerekli kontrollerden geçirilmelidir. Bu süre zarfında diyetli hastanın moralinin yüksek tutulması birinci kuraldır. Psikolojisi sarsılmış bir insan hayata küser ve yaşamı kendince anlamsızlaşır. Yaşıtlarına göre daha pasif ve sosyal aktiviteleri neredeyse yoktur. Spor kelimesi ona çok uzaktır. En çok sevdiği kelime yemektir. Yemek yiyerek mutlu olur bu tür hastalar. Hayatı yemekte bulurlar. Bu diyet sorunu küçüklükten başladıysa eğer o kişinin çocukluğu olduğu yada yaşadığını söylemek pek mümkün görünmüyor.

Diyet bazı insanların korkulu rüyası olmuştur. Hayatının anlamının kaybedildiği zamanlar diyetle başlanılan zamanlar olarak söylenir hep. Aksine bu durumu kişinin bedensel sağlığına kavuşacağı gün veya ruhsal dengesinin düzeleceği günün başlangıcı olarak algılamak gerekir. Kişiler bu şekilde motive edilmeli. Diyet evde ise ev halkının diyetli kişiye anlayış ve sağ duyu gösterip ayak uydurması gerekir. Topluca yapılması gereken bir çalışma gibi düşünülmeli diyet. Herkes uymalı kimse kırıcı bir söz sarf etmemelidir. Diyetli kişinin direnci kırılırsa kırılan direnç yerini umutsuzluğa ve izi kalacak hastalıklara dahi bırakabilir. Kişi zaten kendi dünyasında olduğundan tek çıkışının ve onu rahatlatanın yemek olduğunu düşünerek o tükettiği gıdalara sarılacaktır. Obezitenin bu denli artış gösterdiği ülkemizde herkes sağlığına bilhassa yediklerine dikkat etmelidir. Bu nedenle 2050 yılında dünyanın yarısının obozite ile mücadele ediyor olabileceği ön görülüyor. Fast food ve ayakta atıştırmalar ile başlayan döngü sonsuz bir kısır döngüye dönüşmeden bir evvel bunu fark edin ve sağlığınız için zayıf olsanız dahi spor yapmayı ihmal etmeyin. Spor günlük yaşamınızın vazgeçilmezi olmalı ve sporu zorunlu olarak değil sağlığınızın bir parçası düşüncesi ile yapmalısınız.

İSTANBUL

İstanbul zengin tarihi ve eşsiz güzelliği ile dünyaya tanınan bir büyükşehirdir. O yüzyıllar boyu farklı dinleri, kültürleri ana sıcaklığıyla hep bağrına basmış, büyütmüş ve bugüne kadar aktarmış bir tarihi kenttir. Bu nedenledir ki Antik, Bizans ve Osmanlı döneminde hep önemsenerek başkentlik yapmıştır.

Bir efsaneye göre kent, Trakya'lı bir kahraman tarafından kurulur. Byzas adlı kahraman günümüzde Sarayburnu denilen mevkiye gelerek bir kent kurar ve onun güzelliğine hayran kalır. Bu nedenle Boğazın Asya kıyısında yer alan bugünkü Kadıköy'ü Chalkedon, yani Körler Ülkesi olarak tanımlar. Antik Çağ Poma ve İstanbul İmparatorluğu derken o eski görkeminden hiçbir şey kaybetmeyerek bugün Yunanistan kadar nüfus yoğunluğuna sahip bir megapol durumuna gelmiştir. Aynı zamanda önemli bir liman, sanayi, turizm kenti olarak dün olduğu gibi bugün de yerini almıştır. Çeşitli dönemlere göre, Byzantion, Constantinopolis, Dersaadet ve İstanbul adlarıyla tanınan kentin belli başlı ana yapıları, özellikle tarihi yarımada denilen Marmara Denizi - İstanbul Boğazı - Haliç arasındaki alanda toplanmıştır. Surlar, su kemerleri, sarnıçlar, dikilitaşlar, kilise, cami, mescit, türbe, han, hamam, imaret, bedesten, kapalıçarşı ve saraylar bezemeleriyle ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Bu eserlerden, Yerebatan Sarnıcı, Ayasofya, Kariye müzeleri, Süleymaniye ve Sultanahmet Camileri, Topkapı ve Dolmabahçe Sarayları gezilebilecek ilk akla gelen yerlerdendir. Ayrıca, Boğaziçi'ni süsleyen yalılar da Osmanlı sivil mimarisinin önemli örnekleri olması açısından görülmeye değerdir. Adalar, Şile, Polonezköy ve Belgrad Ormanları ise başlıca deniz ve dinlenme alanlarıdır.

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

12-MAVZU. RAVISH VA UNING TURLARI (ZARF VE ONUN ÇEŞİTLERİ)

Mavzuning o'quv maqsadi: turk tilidagi ravish va uning ma'no turlari haqida tushuncha hosil qilish.

Tayanch so'z va iboralar: *Ravish va uning turlari (Zarf ve çeşitleri), Ravishlarning ma'no va tarkib xususiyatlari (Zarfların anlam ve yapı özellikleri ve çeşitleri), Juft so'zlar shaklidagi ravishlar va ularning xususiyatlari (Çift kelime (tekrar) şeklinde olan zarfların özellikleri), Payt ravishlari (Zaman zarfları), O'rin ravishlari (Yer ve Yön Zarfları), Miqdor ravishlari (Miktar zarfları), So'roq ravishlari (Soru Zarfları).*

Nutqda fe'llar va sifatlardan oldin kelib, ular ifodalagan ish-harakat yoki predmet belgisini izohlovchi, o'zgartiruvchi so'zlar turk tilshunosligida ravishlar (**zarflar**) deyiladi. Turkiyadagi maktab dasturlarida ravishlar **belirteçler** ham deyiladi. Shuningdek, turk tilshunosligida ravishlarning joy, vaqt (zamon), holat va miqdor nomlari ekanligi ham aytiladi (**geç kalmak, pek çirkin, az tuzlu**).

Turk tilshunosligida sifatlar yakka holda bir ot deb qaralgani kabi, ravishlar ham alohida olinganda bir ot bo'lishi, faqat boshqa so'zlar bilan munosabat holatidagina u ot yoki sifat emas, ravish o'laroq namoyon bo'lishi ta'kidlanadi. Buning boisi, ravishlarning nutqda ot yoki fe'llar kabi nutqda alohida qo'llanmasligidir.

Turk tilida **hemen, şimdi, çok, az, az çok, en çok, biraz, son derece, sabaha karşı, önce, sonra, çabuk, hızlı, yavaş, ileri, geri, birden bire, ansızın** va boshqa bir qancha so'zlar ravishlar hisoblanadi.

Ravishlarning birikmalarda sifat va ravishlardan oldin kelib, ularning ma'nosini o'zgartirishi aslida sifatga xos xususiyat, vazifa hisoblanadi. Masalan, **çok güzel yazı, pek çok güzel** birikmalaridagi **çok** va **pek** so'zlarini ba'zi olimlar ravish deb, ba'zilari esa sifat deb atashgan.

So'z birikmasi ichida ravishlar fe'l (**yukarı çıkmak**) yoki sifat (**pek güzel**) ning ta'siri ostida bo'ladi. Ravishlar asl fe'ldan oldin kelib, unga ta'sir etuvchi va ma'nosini o'zgartiruvchi joy, vaqt, miqdor nomlarini bildiradi. Ular fe'l bilan munosabat o'rnatishda tuslanmaydi yoki turlanmaydi. Masalan: **ileri gitmek** birikmasida **ileri** so'zi ravish bo'lsa, **ileriye gitmek** birikmasida **ileriye** so'zi ravish emas, kelishik qo'shimchasi olgan ot hisoblanadi.

Turk tilshunosligida ravishlarning, asosan, to'rt turi ajratiladi: o'rin ravishlari (**yer, yön zarfları**), payt ravishlari (**zaman zarfları**), holat ravishlari (**hal zarfları**), miqdor ravishlari (**azlık-çokluk zarfları**). Undan tashqari, ba'zi turk tilshunoslari ravishlarning beshinchi turi - so'roq ravishlari (**soru zarfları**) ni ham ajratadilar.

Quyida ravishlarning turlari birma-bir ko'rib chiqiladi.

O'rin ravishlari (yer, yön zarfları)

O'rin ravishlari joy, makonni ifodalovchi so'zlar bo'lib, ko'pincha fe'llarning yo'nalishini ko'rsatadi. Boshqacha aytganda, o'rin ravishlari fe'llarga makon, yo'nalish ma'nosida ta'sir etib,

ish-harakat, holatning makon ichidagi o'rnini bildiradi va **nerede? (qaerda?), nereye? (qaerga?, qayoqqa?), nereden? (qaerdan?, qayoqdan?), neresi? (qaer?, qayoq?)** so'roqlariga javob beradi.

Ravishlarning ko'pchiligi eski va yangi jo'nalish, o'rin-payt va chiqish kelishigi shaklida bo'lgan ba'zi (soni unchalik ko'p bo'lmagan) otlar, olmosh va ravishdoshlardir: **ileri, geri, aşağı, yukarı, beri, içeri, dışarı, öte, alt, üst, yan, karşı, uzak, yakın, ön, arka, sağ, sol, bura, şura, ora** kabi.

Bularning ichida eng faol qo'llanadiganlari: **ileri, geri, aşağı, yukarı, beri, içeri, dışarı** ravishlaridir.

Öte ravishi ilgari ravish o'laroq qo'llanib kelingan: **öte geçti** kabi. Bu hozirda faqat turk tilining ba'zi shevalaridagina saqlanib kolgan.

Alt, yan, karşı, uzak, yakın ravishlari kam qo'llanadi: **alt etmek, yan gelip yatmak, karşı gelmek, karşı çıkmak** kabi.

Uzak, yakın so'zlarida ham ba'zan bir o'rin ravishi ifodasi namoyon bo'ladi: **uzak durmak, yakın gelmek** kabi.

Ayşe içeri girdi. Araba geri yürüdü. Annem beni dışarıda bekliyordu. Kalabalıkta önümde ve arkamda çok insan vardı. Uçak kentin üstünden geçti va hok.

Payt ravishlari (zaman zarfları)

Payt ravishlari turli xildagi vaqt, zamon nomlaridir: **dün (geldi), yarın (gidecek), şimdi (yürüyor), kışın (dinlendi)** kabi. Payt ravishlari ish-harakat, yuz berishning zamon ichidagi o'rnini ko'rsatuvchi so'zlardir. Payt ravishlari sirasiga, asosan, quyidagilar kiradi: **dün, bugün, yarın, şimdi, şimdicek, gece, gündüz, yazın, demin, önce, sonra, demincek, er, geç, erken, daha, kışın, gene, yine, akşam, sabah, sabahleyin, geceleyin, gündüzün, akşamleyin, şimdilik, artık, sonra, öğleyin, öğleleyin, ilkin, eskiden** va hok.

Bu co'zlarga o'xshash o'nlarcha boshqa so'z turkumlariga oid so'zlar ham gap ichida payt ravishlari vazifasini bajarib kelishi mumkin.

Ravishlardan **daha** aslida miqdor ravishidir, lekin u turk tilida payt ravishi sifatida ham **henüz** ravishi o'rnida qo'llanishi mumkin.

Sabahlari, geceleri, akşamları, önceleri, sonraları kabi ko'plik egalik shakllari ham vaqt ravishlari sifatida qo'llanadi.

Önceden, sonradan, eskiden, çoktan kabi chiqish kelishigi shakllari ushbu kelishik shaklining qoliplashgan holda payt ravishiga aylanganligini ko'rish mumkin.

Turk tilida quyidagi so'zlar nutqda keng qo'llanib kelinayotgan payt ravishlaridir: **evvela, daima, hep, henüz, hala, hemen, derhal, bazı, bazen, nihayet, ahir, ekseriye, halen, mütemadiyen**.

Turk tilida fe'llarning ma'nosiga payt, zamon nuqtai nazaridan ta'sir etuvchi boshqa o'nlab so'zlar ham ravishlar vazifasini bajarishi mumkin. Bunday gaplarda ravish vazifasini bajaruvchi so'z yoki birikmani topish uchun **ne zaman? (qachon?), ne zamana kadar? (qachongacha?), ne kadar? (qancha (vaqt)?), ne zamandan beri? (qachondan beri?)** kabi savollarni berish kerak:

Ahmet **ne zaman** döndü? Ahmet **dün gece** döndü.

Bu **ne zamana kadar** sürecek? Bu **yıl sonuna kadar** sürecek.

Almanya'da **ne kadar** kalacaksın? Almanya'da **iki hafta** kalacağım.

Holat ravishlari (hal zarfları)

Holat ravishlari holat, tarz, ish harakatning qanday, qay tarzda yuz berganligini, sabablarini, oqibat-natijalarini ifodalaydi. Shuning uchundir, holat ravishlarining soni boshqa turdagi ravishlardan ancha ko'pdir. Barcha sifat nomlari, tenglik, o'xshashlik va vosita shakllariga ega bo'lgan otlar turk tilida holat ravishi sifatida qo'llana oladi: **iyi (yapmak), yavaş (gitmek), güzel (yazmak), bir (kalkmak), kardeşçe (geçinmek), dostça (konuşmak), cahilcesine (hareket etmek), durmaksızın (ilerlemek)** kabi. Holat ravishlari, asosan, **nasıl? (qanday?), ne şekilde? (qay tarzda?)** so'roqlariga javob beradi.

Holat ravishlari ish-harakatning yuz berish sabablari, oqibat-natijalarini ifodalaganligi uchun **nasil, niye, niçin** kabi so'roq olmoshlari ham payt ravishlari sifatida qo'llanadi.

Aslida holat ravishlari deyilganda, dastavval, **böyle, şyle, öyle** so'zlari keladi. Ular qolgan ravishlarning ham o'rnini osongina bosa olgani uchun nutqda ko'p qo'llanadi. Misollar: Çocuk düşündüklerini **güzel** anlatıyor. Akşam yemeğini **birlikte** yedik. Kadın **yalnız** yaşıyordu. Bu iş artık **böyle** gitmez.

Miqdor ravishlari (azlık-çokluk zarfları).

Miqdor ravishlari ish-harakatning miqdorini, darajasini, ozlik-ko'pligini ifodalaydi va **qancha?, nechta?, qay darajada?** so'roqlariga javob bo'ladi. Ularning ham soni chegaralangan: **en, daha, pek, çok, az, biraz, eksik, fazla, gayet, aşırı, hep, fevkalade, müthiş, kısmen, azçok.**

Miqdor ravishlaridan eng ko'p qo'llanadigani **en** ravishidir. Bu ravish yakka holda hech qanday ma'no ifodalamaydi va nutqda mustaqil qo'llanmaydi. U fe'ldan emas, faqat sifat va ravishlardan oldin keladi. **Yen** ravishi, sifat kabi qo'llanib, ma'noni kuchaytiradi. Uning so'z birikmasi va gap ichidagi o'rni yordamchi so'z kabitir: **en** (*güzel söz*), **en** (*çok çalışın*), **en** (*iyi bilmek*) misollarida bo'lgani kabi.

Daha ravishi qiyos ma'nosini ifodalaydi. Bu ravish fe'ldan oldin kelib, payt ravishi kabi vazifa bajaradi, shuningdek miqdorni ham ifodalaydi: **daha** (*doymadım*), **daha** (*bitmedi*), **daha** (*gelmeyecek*) kabi. Bu ravish sifat va ravishlardan oldin kelib, sifat vazifasini bajaradi: **daha** (*büyük ayakkabı*), **daha** (*çok çalışmak*), **daha** (*net konuş*) kabi.

Bunga **eksik, seyrek, sık, bol** kabi so'zlarni ham ilova qilish mumkin: **eksik** (*vermek*), **seyrek** (*görmek*), **sık** (*görüştük*), **bol** (*su içmek*) kabi.

Undan tashqari miqdorni ifodalovchi **ziyadesiyle, fazlasıyla, çokça, hadsız, hesapsız** kabi shakllar ham ozlik-ko'plik ma'nosini ifodalaydi: Hakan **çok** çalıştı, ama **çok az** maaş aldı. Dükkü maçta bizim takımımız **pek güzel** oynadı. Öğretmen konuyu **daha kısa** anlattı.

So'roq ravishlari (Soru zarfları)

Fe'llar va sifatlarning ma'nolarini so'roq yo'li bilan belgilab keluvchi **ne, nasıl, nereden, niçin, neden, hani, ne biçim, ne kadar** kabi so'roq olmoshlari ba'zi turk tilshunoslari tomonidan so'roq ravishlari (**soru zarfları**) deb alohida guruhga ajratiladi: Sence ben şimdi **ne** yapmalıyım? Anne bunları **nasıl** anlatacağız? **Neden** başını eğiyorsun? Bu Selime dedikleri **ne biçim kız?** kabi.

İYİ BİR VATANDAŞ NASIL OLMALI

İyi vatandaşı şöyle tanımlayabiliriz: Bir ülkede yöneten ve yönetilen diye tanımlayacağımız iki grubun toplumsal ilişkisi çerçevesinde, hak ve ödevlerinin bilincinde olan ve onları yerine getirmekle yükümlü bireydir.

Şöyleki, vatandaşın ülkesine karşı olduğu gibi, devletinde vatandaşına karşı görev ve sorumlulukları vardır. Ancak bizim işleyeceğimiz iyi yurttaşlık değeri, bizim vatanımıza karşı sorumluluklarımızı ve tutumumuzu içerecektir.

Bir birey olarak; 1.Devlete çeşitli adlar altında vergi vermek, 2.Askerlik yapmak, 3.Seçime katılmak başlıca yurttaşlık görevlerimizdir. Peki bu sorumlulukları alana kadar kendimizi nasıl yetiştireceğiz?

İyi vatandaş adayı bir öğrenci:

Okulda; arkadaşlarına eşit davranır, arkadaşlarının fikirlerine saygılı olur, dinlemeyi bilir, birlikte bir şeyler paylaşmayı öğrenir, kendine olan güveni gelişir. Herkese hoşgörülü ve dürüst davranır, kurallara uyar, kavga etmez, problemlerini konuşarak halleder. Derste söz isteyerek konuşur ve düşüncelerini çekinmeden söyler. Sınıfta ve okul içinde mala ve malzemelere zarar verici davranıştan sakınır. Arkadaşlarını huzursuz edici şekilde hareket etmez. Kendi hakkını savunurken, başkasını kırmaz ve başkasının hakkına el uzatmaz. Öğretmenlerini sayar ve itaat eder.

Evde; anne ve babasını sever, sayar ve itaat eder. Kardeşleriyle iyi ilişki kurar, onlara değer verir. Alınacak kararlarda pay sahibidir. Üzerine düşen görevleri eksiksiz yerine getirir.

Görev ve sorumluluklarının bilincinde olup, diğer aile fertlerine saygılı ve paylaşımcıdır. Ev ekonomisine tutumu ile katkıda bulunur.

Toplumda; sosyal çalışmalara katılır. Bilinçli tüketici olur, doğaya saygı gösterir ve korur. Kent kurallarına uyar. Trafik kurallarını öğrenir ve uygular. Herkese saygı göstermeyi bilir ve sorumluluklarını yerine getirir. En önemlisi insana değer verir ve haklarını savunur. Kendini doğru ifade eder, insanlarla rahat iletişim kurar. Saygılı, cesaretli, hoşgörülü, dürüst, açık görüşlü, herkese eşit davranan, adaletli, yasalara titizlikle uyan, sorumluluklarının bilincinde, uzlaşmacı bir tutum sergiler.

İyi bir vatandaş olursak, yurdumuzda barışa yardımcı oluruz. Bunu gerçekleştirdiğimizde diğer ülkeler de bu şekilde davranacağından dünyada barış olacaktır. Peki nasıl iyi bir vatandaş olacağız? Yurdumuzu çok severecek.

İyi vatandaş işini en iyi yapan insandır. Ancak bencillik insanın doğasından yok edildiği vakittir ki ülkede saflık ve temizlik olacaktır. En iyi vatandaş, bencilsiz bir sevgiyle, anavatanına hizmet sunan yurttaşdır.

GAZETA TARJIMA

1 ÇOCUK HAYATINI KAYBETTİ, 15 KİŞİ YARALANDI

Şanlıurfa Valisi Tuna, 18-20 yaşlarında bir kişinin savcılar lojmanlarının yakınına park ettiği aracı uzaktan kumandayla patlatması sonucu 1 çocuğun hayatını kaybettiğini, 15 kişinin de yaralandığını söyledi.

Şanlıurfa Valisi Güngör Azim Tuna, Viranşehir ilçesindeki patlamanın bombalı araçla gerçekleştirildiğini, olayda 3 yaşında bir çocuğun yaşamını yitirdiğini, 15 kişinin de yaralandığını bildirdi.

ARACI PARK EDEN, 18-20 YAŞLARINDA BİR KİŞİ

Tuna, aldıkları ilk bilgilere göre akşam saatlerinde 18-20 yaşlarında bir kişinin Yenişehir Mahallesi'ndeki Savcılar Sitesine bomba yüklü bir aracı park ettiğini belirtti.

UZAKTAN KUMANDAYLA PATLATTI

Vali Tuna'nın açıklaması şöyle:

"Patlayıcı yüklü bir araç daha sonra uzaktan kumandayla patlatılarak lojmanlara yönelik bir terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Lojmanlar büyük ölçüde hasar görmüştür."

ZABIT KATİBİNİN 3 YAŞINDAKİ OĞLU HAYATINI KAYBETTİ

Tuna, "Olayda zabıt katibinin 3 yaşında erkek çocuğu hayatını kaybetmiştir. 15 civarında ağır olmayan yaralı mevcut olup, tedavileri hastanede devam etmektedir." dedi.

VALİLİKTEN YAZILI AÇIKLAMA

Şanlıurfa Valiliği, Viranşehir İlçesi'nde PKK'lı teröristlerin hakim ve savcılarının kaldığı lojmanlara yönelik bomba yüklü araçla düzenlediği saldırıya ilişkin açıklama yaptı. Açıklamada, şöyle denildi:

"İlimiz Viranşehir İlçesi'nde bulunan adliye personeli ile emniyet personelinin ikamet ettiği lojmanların bulunduğu sokak içinde muhtemel bomba yüklü araç ile yapılan saldırı sonucunda, saat 21.45 itibarıyla Viranşehir Devlet Hastanesi'ne 16 yaralı vatandaşımız intikal ettirilmiş, bunlardan 3 yaşındaki bir çocuk yaşamını yitirmiş ve durumu ağır olan bir vatandaşımız ise il merkezine sevk edilmiştir."

DOLMABAHÇE SARAYI

Dolmabahçe Sarayı Osmanlı Sultanı Abdülmecit (1839-1861) tarafından 1853'te dönemin saray mimarı Balyan Ailesi'nden Serkis Balyan'a inşa ettirilen görkemli bir saraydır. Boğazın Avrupa kıyısında, günümüzde Fındıklı adıyla tanınan semtte yer alır. Denizin doldurulması ile kazanılan alanda inşa edildiği için bu adı almıştır. Saray, batısında bulunan ve aynı adla tanınan cami ve saat külesi ile de bütünlük gösterir.

Dolmabahçe sarayının yapımı Osmanlı'daki değişimin bir göstergesi olarak kabul edilir. Devletin kısıtlı bütçesine karşın sarayın yapımında büyük paralar harcanmıştır. Avrupa sarayları

örnek alınarak inşa edilen saray, tek seferde inşa edilmesi, bahçe düzenlenmesi ve görkemiyle Topkapı Sarayından büyük farklılıklar gösterir ve Doğubeyazıt'taki İshak Paşa Sarayı ile benzerlik yansıtır. Sarayda özellikle bahçe düzenlenmesi ve havuz mimarisinde, cephe ve giriş kapılarının mimari ve bezemesinde Avrupa'dan gelen sanat akımlarının etkisi kuvvetle hissedilir.

Dolmabahçe Sarayı 18 salon ve 322 odasıyla büyük bir saray kompleksidir. 284 m. uzunluktaki saray, haremlik, selamlık ve şimdi Resim Heykel Müzesi olarak kullanılan veliaht daireleri ile servis mekanları ve bahçeden meydana gelmektedir. Sarayın bezemesinde ve mobilyalarında Avrupa etkisi ağır basmaktadır. Bilindiği kadarıyla sarayın duvarlarını süslemek için 14 ton altın yıldız kullanılmıştır. Salonlar göz alıcı mermer taklidi boyama ve dev avizelerle süslüdür. Sarayın Mısır mermerlerinden yapılmış hammamı da dikkat çekicidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

13-MAVZU. FE'L. (FİİL)

Mavzuning o'quv maqsadi: turk tilidagi fe'l va uning turlari haqida tushuncha hosil qilish, fe'lning tuslanish tizimi, fe'l nisbatlari, mayllari va zamonlari shakllarini yasalishi haqida ma'lumot berish; fe'lning vazifadosh shakllarining o'ziga xos xususiyatlari va vazifalarini izohlash.

Tayanch so'z va iboralar: O'timli va o'timsiz fe'llar (*Geçişli ve geçişsiz fiiller*), *Fe'llarning tuslanishi (fillerin çekimi)*. mayli yasalishida qo'llaniluvchi shaxs-son qo'shimchalari (*Fiil Çekimlerinde Kullanılan Şahıs Ekleri*), *İyelik Kökenli Şahıs Ekleri*, *Emir Kipindeki Şahıs Ekleri*), fe'l mayllari (*Kipler*), fe'lning buyruq, istak va shart mayl shakllari (*Tasarlama kipleri*, 1. *Emir Kipi*, 2. *İstek Kipi*, 3. *Şart Kipi*), fe'lning keraklilik shakli (*Gereklilik Kipi*), fe'lning xabar mayli, fe'l zamonlari, fe'l nisbatlari (*Fiilin çatısı. Etken ve edilgen fiiller*), birgalik nisbati (*işteş fiiller*), o'zlik nisbati (*dönüşlü fiiller*), fe'lning murakkab zamon shakllari (*Birleşik eylem zamanları*), fe'lning vazifadosh shakllari (*Yatık fiiller. Fiilimsiler*).

Turk tilshunosligida ish-harakat, holat, umuman, bajarilgan ish, bo'lib o'tishni anglatuvchi so'zga **fe'l (fiil)** deyiladi: **gitmek, vermek, büyümek, yapmak, kılmak, oturmak, durmak, uyumak, esmek** va hok. Fe'llar turk tilida **eylemler** ham deyiladi. **Eylem** atamasining lug'aviy ma'nosi «ish-harakat» (harakat) dir. Aslida, **fiil** atamasi turk tiliga arab tilidan o'zlashgan bo'lib, hozirgi zamon turk tilidagi **eylem** grammatik atamasiga sinonim hisoblanadi. Bu yerda yana shuni ta'kidlash joizki, turk tilidagi fe'llarning asosiy qismi, boshqa so'z turkumlaridan farqli o'laroq, deyarli sof turkiy so'zlardir.

Harakatlar butun jonli mavjudotlar va predmetlarning makon va zamon ichida o'z joyini o'zgartirishi, siljishidir. Boshqacha aytganda, fe'llar jonli mavjudot va predmetlarning harakati, holati, bo'lishi, ish bajarishi, qisqasi, ularning barcha faoliyatini ifodalovchi so'zlardir. Harakat yoki holat, yuz berishning xarakteriga ko'ra fe'llar quyidagicha nomlanadi: **harakat fe'llari: gelmek, almak, taşımak; holat fe'llari: yatmak, susmak, beklemek; bo'lishli fe'llar: doymak, uzamak, kararmak;**

Fe'llar, turk til bilimida umumiy qilib, bildirilgan tushunchalarga ko'ra to'rt asosiy guruhga bo'lib ko'rib chiqiladi, bu: ish (**yemek, içmek, yıkamak, ezberlemek, okumak**), bo'lish (yuz berish) (**güzelleşmek, büyümek, küçülmek, aşığılanmak**), harakat (**gitmek, kaçmak, çıkmak, girmek, yüzmek, fırlamak**) va holat (**oturmak, uyuklamak, sevinmek, ayaklanmak, bulunmak**) kabi.

Shuningdek, fe'llarni umumiy tilshunoslik nuqtai nazaridan, eng katta so'z zahirasiga ega bo'lgan mustaqil so'z turkumi sifatida olinib, ma'no xususiyatlariga ko'ra quyidagi semantik belgilarga ko'ra guruhlashtirish maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. Faol va aniq ish-harakatni ifodalovchi fe'llar: **gitmek, gelmek, çıkmak, yürümek, gezmek, koşmak, atmak, vurmak, yapmak;**
 2. Jismoniy holatni ifodalovchi fe'llar: **uzanmak, yatmak, uyumak, durmak, oturmak;**
 3. Ruhiy holatni ifodalovchi fe'llar: **üzülmek, kızmak, acımak, korkmak, sevmek, sinirlenmek;**
 4. Fikrlashni ifodalovchi fe'llar: **düşünmek, anlamak, unutmak, planlamak, tasarlamak, hatırlamak;**
 5. Co'zlash, nutqni ifodalovchi fe'llar: **konusmak, demek, söylemek;**
 6. Tovush, ovoz chiqarishni ifodalovchi fe'llar: **bağırmaq, çağırmak, haykırmak, seslenmek, mırıldanmak;**
 6. Yashash, bor bo'lish, kun kechirishni ifodalovchi fe'llar: **olmak, yaşamak, bulunmak, barınmak, kalmak, geçinmek;**
 7. Munosabatni ifodalovchi fe'llar: **davranmak, önemsemek, horlamak, hafifsemek, kibirlenmek, evlenmek, ayrılmak;**
 8. O'zini tutish, hatti-harakat manerasini ifodalovchi fe'llar: **cesaretlenmek, kandırmak, dolandırmak;**
 10. Belgi, alomat, ko'rinish (namoyon bo'lishi)ni ifodalovchi fe'llar: **şımarmaq, nazlanmaq, gözükmek, görünmek;**
 11. Faoliyat turi, mashg'ulotni ifodalovchi fe'llar: **çalışmaq, korumak, okutmak, eğitmek, öğretmek;**
 12. Bir narsani qila olish, amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lish, bilishni ifodalovchi fe'llar: **yapabilmek, öğrenebilmek;**
 13. Olish, topish, bir narsaga ega bo'lishni ifodalovchi fe'llar: **almak, bulmak, sahiplenmek, benimsemek;**
 14. Modal fe'llar: **istemek, dilemek;**
- Turk tilida fe'llar leksik-grammatik xususiyatlariga ko'ra ikkiga bo'linadi: 1) **mustaqil fe'llar;** 2) **yordamchi fe'llar;**

Mustaqil fe'llar mustaqil ma'noga ega bo'lib, ish-harakat, holatni to'la ifodalaydi va gap ichida uning bo'lagi sifatida boshqa so'zlar bilan munosabatga kirishgan holda ularni boshqaradi: **gezmek, koşmak, düşünmek, anlamak, konuşmak** kabi.

Shuningdek, mustaqil fe'llar grammatik kategoriyalar, vazifadosh shakllarga egadir.

Yordamchi fe'llar mustaqil ma'noga ega bo'lmaydi va shu sababdan ish-harakat, holatni mustaqil ravishda ifodalay olmaydi. Ular turli grammatik ma'nolarni ifodalash, xususan, so'z yasash uchun xizmat qiladi va bog'lash vazifasini bajaradi: **et-, ol-, kıl-, eyle-.** **Teşekkür etmek, mutlu olmak, gerekli kılmak, rahmet eylemek.** kabi. Yordamchi fe'llar fe'l va fe'l bo'lmagan so'zlar bilan birgalikda qo'llanib, qo'shimcha ma'no ifodalaydi, fe'llarning analitik shakllarini yasaydi.

BİLİM DÜNYASINDAN ALBERT EİNSTEİN

Albert Einstein, Almaniya'nın Ulm kasabasida, 14 Mart 1879 tarihinde dunyaya geldi. 1880 yılında ailesi Münih'e taşınarak, babası Hermann ve amcası Jakop birlikte elektrik şirketi kurdu. Annesi Pauline Einstein, müziğe ilgi duyan başarılı bir piyanistti. Albert Einstein, henüz 2 yaşındayken konuşmada zorluklar çekmeye başlayınca, ailesi onu doktora götürmeye karar verdi.

Albert Einstein Okul Hayatı

Albert Einstein'ın ailesi Yahudi kökenli olmasına rağmen, çiftin dini inançları pek sağlam değildi. Çift için önemli olan şey Albert Einstein'ın iyi bir eğitim alması olduğu için Einstein 5 yaşına geldiğinde, onu iyi bir eğitim verdiklerine inandıkları Katolik bir ilkokula gönderdiler.

Ancak, Albert Einstein buradaki katı disiplinden ve ezberci eğitim sisteminden oldukça rahatsız oldu. Buna rağmen kilisedeki notları oldukça yüksekti.

Albert Einstein'ın annesi müziğe büyük ilgi duyduğu için onu keman derslerine kendisinden 2,5 yaş küçük olan kız kardeşi Maja'yı ise piyano derslerine yollamaya başladı. **Albert Einstein**, 6 yaşından 11 yaşına kadar, yaklaşık 5 yıl boyunca keman dersleri aldı. En çok Mozart ve Beethoven dinliyor ve onların eserlerini çalışıyordu.

Albert Einstein, 9,5 yaşına geldiğinde Katolik lisesinden ayrılarak, Gymnasium'a yazıldı. Edebiyat, coğrafya, matematik, Latince ve Antik Yunanca derslerinin verildiği ilkokulda Einstein, en çok Matematik ve Latince derslerini seviyordu. Albert Einstein o yıllarda oldukça isyankardı, ilkokuldaki otoriteyi sevmiyordu ve durumdan öğretmenleri oldukça rahatsızdı.

1894 yılında Albert Einstein babası ve amcasının ortak kurdukları şirket iflas edince, ailesi ve amcasının ailesi birlikte İtalya'ya taşınma kararı aldı. Einstein'ı Münih'te bırakmalarına rağmen, ailesinin yanına İtalya'ya gidebilmek için psikolojik rahatsızlığı olduğunu söyleyerek doktor raporu aldı ve İtalya'ya taşındı. Almanya'da liseyi bırakmak zorunda kalınca, İsviçre Federal Politeknik Okulu'nda okumaya hak kazanabilmek için sınava başvurdu ancak sınavı geçemedi. Bunun üzerine Albert Einstein İsviçre'de başka bir liseye kayıt oldu ve lise öğrenimini İsviçre'de tamamladı.

Albert Einstein, liseyi tamamlayana kadar 5 yıl boyunca vatansız yaşadı çünkü Almanya'nın militarizminden nefret ettiği için Alman vatandaşlığından ayrılarak, İsviçre vatandaşlığına başvurmuştu. 1901 yılında İsviçre vatandaşlığına hak kazandı ve üniversite öğrenimine çok istediği Politeknik'te başladı. Politeknik'te öğrenci iken, ileride evleneceği **Mileva Maric** ile tanıştı.

Albert Einstein derslerine pek ilgi göstermiyor, çoğu profesörü yetersiz buluyor ve bunu onlara söylüyordu. Bu yüzden de, Politeknik'ten mezun olduktan sonra asistan olmak için bir referans bulamadı. Tüm profesörler, onun saygısız tavırlarından şikâyetçi oldukları için onun Politeknik'te çalışmasını istemedi.

Albert Einstein İş Hayatı

İki yıl boyunca öğretmen olmak için iş arayan ancak bulamayan Albert Einstein, en sonunda bir arkadaşının babasının yardımıyla Bern'de iş buldu. Görevi patent ofisinde asistan müfettiş olarak çalışmaktı. Patent Ofisinde çalışırken, Albert Einstein Bern'de arkadaşlar edinerek "**The Olympia Academy**" isimli bir grup kurmuş ve arkadaşlarıyla bilim, felsefe konularında tartışmıştır.

1903 yılında, patent ofisinde çalışırken, Mileva Maric ile evlendi ve Hans Albert ve Eduard adında iki çocuk babası oldu. 1909 yılına gelindiğinde, işinden ayrıldı ve Zürih Üniversite'sinde profesör olarak, **kuramsal fizik** dersleri vermeye başlamıştır.

1911 yılında Einstein, Prag'da Karl Ferdinand Üniversitesi'nde profesör oldu. 1914 yılında Almanya'ya geri dönerek, önce Kaiser Wilhelm Fizik Enstitüsü'nde yönetici sonra Berlin Humboldt Üniversitesi'nde profesör oldu. 1916 yılında ise, Alman Fizik Derneği'nin başkanı seçilmiştir.

Albert Einstein Evlilik Hayatı

Albert Einstein, 1912 yılında teyzesinin kızı **Elsa Loewenthal** ile ilişki yaşamaya başlayınca eşi ile arası bozuldu. 1919'da Mileva' dan ayrılarak Elsa Loewenthal ile evlendi. Elsa, Einstein'ın iki oğluna da annelik yaptı.

1933 yılında, Alman hükümetinin Yahudileri bütün resmi kurumlarda çalışmaktan men etmesi üzerine Albert Einstein, ABD'ye göç etme kararı aldı. Einstein, New Jersey'de, Institue for Advanced Study'de görev alarak ölümüne kadar orada yaşadı.

Albert Einstein Manhattan Projesi

Albert Einstein, 1939 yılında gerçekleştirdiği **Manhattan Projesi** ile ABD'nin ikinci dünya savaşı sırasında bombayı geliştirebilen tek ülke olmasını sağladı.

Einstein, ikinci dünya savaşından hemen önce 02.08.1939 tarihinde ABD Başkanı Roosevelt'e bir mektup yazarak, Nazi Almanyasının atom bombasını geliştirebileceğini ve bu

konuda dikkatli olunması gerektiğini belirtti. Bu mektup üzerine, ABD nükleer atom bombası ve silahlar hakkında araştırmalar yaparak, atom bombasını geliştirdi.

MAQOLLAR VA UNING TARKIBIDAGI YANGI SO‘ZLAR

Çoban armağanı - çam sakızı.
Çay geçerken, at değiştirilmez.
Ağız yer - yüz utanır.
İki el bir baş içindir.
Kendi düşen ağlamaz.
Buldum bilemedim, bildim bulamadım.
Yaman komşu, yaman avrat, yaman at: birinden göç, birini boşa, birini sat.
Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna.
Besle kargayı: oysun gözünü.
Aşını, eşini, işini bil.
Kardeşten karın yakın.
Dilim seni dilim dilim dileyim.
Yerine düşmeyen gelin yerine yerine eskir.
Aç ile eceli gelen söyleşir.
Ağaç yaşken eğilir.
Ölmüş koyun kurttan korkmaz.
Koça boynuzu yük değil.
Erkek - sel, kadın - göl.

ANNEYE ARMAĞAN

Anne olmak hayatı her bakımdan değiştirir. Beklenti ve deneyimler, kadınların içinde yaşadığı hayatın sosyal ve kültürel bağlamı tarafından şekillendirilse de, anne olmanın bireysel yaşamöyküsünde çok önemli bir yeri vardır. Bu kitap da, bir grup kadının anneliğe giden yolculuklarını nasıl anlamlandırdığını ele alıyor. Kitap, geç modernitede anne olmanın ne anlama geldiğini kuramlaştırırken aynı zamanda bir grup kadının anne olduğunda yaşadığı deneyimleri de keşfediyor.

Anne olmanın benlik duygusu üzerindeki etkisi nedir? Kadınlar, annelik deneyimleri ve sorumluluklarıyla ilgili neleri ifade edip neleri edemiyorlar? Hayatlarının kontrolünü kendi ellerinde tutan kadınlar anneliğe geçiş sürecinde neler yaşıyorlar? Oxford Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümü öğretim görevlisi olan Tina Miller bu kitapta, İngiltere'de yürüttüğü araştırmayla Bangladeş'te ve Solomon Adaları'nda kadınların anne olurken ve annelik yaparken yaşadıkları deneyimleri aydınlatmaya yönelik saha çalışması gözlemlerini bir araya getiriyor. Miller kitapta, benliğin nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğü üzerine yapılan sosyolojik ve feminist tartışmalardan yararlanarak, çağdaş anneliğin sosyal, kültürel ve ahlaki çerçevesini çiziyor.

Kadınların anneliğe yaptıkları yolculukların kişisel ve derin anlatılarından oluşan bu kitap, akademisyenler ve anne olmayı bir arzu, bir deneyim ya da kaygı duyulacak bir şey olarak gören tüm kadınlar için eşsiz bir kaynak.

ANNEN

Sen bir avuç bebektin
Kimdi süt veren sana,
Hastalandın ölecektin
Kim kanat gerdi sana?
Senin minik başını
Avuçlarına alıp
Gece uykusuz kalıp
Kucağında kim salladı

Ağladın, seninle kim ağladı
 Annen!
 Sana ilk adımını attıran kimdir
 Konuşmayı öğretti sana bir bir
 Annen!
 Sen şimdi giderken okula
 Sefertasını kim hazırlar?
 Kim bakar arkandan yola?
 Sende en çok kimin hakkı var
 Kimdir seni en çok seven
 Annen!
 Dünyayı hiç değilse bir günlüğüne
 allı pullu bir balon gibi verelim oynasınlar
 oynasınlar türküler söyleyerek yıldızların arasında
 dünyayı çocuklara verelim
 kocaman bir elma gibi verelim sıcacık bir ekmek somunu
 gibi
 hiç değilse bir günlüğüne doysunlar
 dünyayı çocuklara verelim
 bir günlük de olsa öğrensin dünya arkadaşlığı
 çocuklar dünyayı alacak elimizden
 ölümsüz ağaçlar dikecekler

Nâzım HİKMET

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

14 - MAVZU. O'TIMLI VA O'TIMSIZ FE'LLAR (GEÇİŞLİ VE GEÇİSSİZ FİİLLER)

Fe'l tuslanishida ish-harakat o'zak yoki negizda ifodalanadi. Fe'ldan anglashilgan harakat yo tashqariga, yo ichkariga yo'nalgan bo'ladi, ya'ni predmetga harakat tashqaridagi harakatni amalga oshiruvchiga yo'nalgan bo'ladi. Fe'l ot(ega), yoki bo'lmasa boshqa so'zga ta'sir etadi. Shu nuqtai nazardan fe'llar ikki asosiy guruhga bo'linadi: **o'timli** fe'llar va **o'timsiz** fe'llar. Bunga fe'lning ma'no jihatdan ham bo'linishi deyiladi. Sodaroq aytganda, ba'zi fe'llar vositasiz to'ldiruvchi oladi, ba'zisi esa olmaydi. Vositasiz to'ldiruvchi oluvchi fe'llar **o'timli**, vositasiz to'ldiruvchi olmaydigan fe'llar esa **o'timsiz** fe'llar bo'ladi. Masalan: **Bariş Bey kitabı açıyor** gapida **Bariş Bey** ning qilgan ishi **kitar** ga ta'sir etmoqda. Shu bois **açıyor** fe'li **o'timli** dir. Bu gapdagi **kitar** so'zi ega amalga oshirgan ishni belgilagan va fe'lning ma'nosini to'ldirib kelgan.

O'timli fe'llar. Harakati boshqasiga qaytgan, ya'ni gap ichida bir predmetga (borliqqa) ta'siri bo'ladigan fe'llarga **o'timli fe'llar (geçişli fiiller)** deyiladi: **kır-, çek-, ara-, bul-** kabi. **O camı kırdı, kapıyı çekti, birisini aradı, babasını buldu** va hok. Ta'sirni qabul qiluvchi borliqning nomi ko'pincha **kimni? (kimi?) kim? (kim?)**, ba'zan esa **kimga? (kime?)** savollariga javob bo'ladi va gapda vositasiz to'ldiruvchi (**nesne**) vazifasini bajaradi: **Ali motoru getirdi. Birlikte çorba içeriz. Çok paraya kıymışsınız** va hok.

Bu misollarda fe'llarning otlarga ta'siri ko'rinib turibdi. O'timli fe'llarda harakat bilan o'sha harakatni amalga oshiruvchi (ega)dan boshqa bir predmet ham mavjud. Bu vositali to'ldiruvchi (**nesne**) dir. Harakat o'sha predmetga qaratilgan va uni o'z ta'siri ostiga olgan, ya'ni harakat o'sha predmet ustida amalga oshiriladi. O'timsiz fe'llarda esa harakat va uni bajaruvchisi (ega)dan boshqa uchinchi unsur, ya'ni ega va u amalga oshiradigan ish-harakatdan boshqa narsa (predmet) yo'q. O'timsiz fe'llarda ot (ega) harakat bilan yakkama-yakka holatda bo'ladi, ish-harakat vositasiz to'ldiruvchiga o'tmaydi, uning o'ziga qaytadi.

O'timsiz fe'llar. Harakat gapning egasiga yo'nalgan fe'llarga **o'timsiz fe'llar (geçişsiz fiiller)** deyiladi (**yat-, asık-, kalk-, dur-** kabi). **O yattı, asıktı, kalktı, durdu** misollarida ish-harakatning boshqasiga o'tmaganligi va faqat egaga yo'nalgan ekanligi aniq ko'rinib turibdi. Demak, o'timli fe'llarda harakat boshqa predmetga o'tadi, o'timsiz fe'llarda o'tmaydi, eganing o'zida qoladi. Fe'llarning gap ichida biror bir borliq, predmetga ta'siri bo'lmaydi. Ular gap ichida vositali to'ldiruvchi (**tümleç**) bo'ladi: **Arkadaşım Konya'dan geldi. Yarın evde oturacağım. Biz Üsküdar'a geçeceğiz** va hok.

Holat va bo'lishni ifodalovchi fe'llar, ko'pincha, o'timsiz bo'ladi: **Her gün yazıhanede bulunurum. Yemek pişti. Biraz daha büyümelisin.**

Qo'llanish o'rni va ma'no farqiga ko'ra ham fe'llar o'timli va o'timsizga ajratiladi: **Kırlarda çiçek topladık. Yazın biraz dinlenmişsin. Eve bir kat çıkacağız. Yarın Uludağ'a çıkacağız.**

Bunday fe'llar turk tilida o'rtoq fe'llar deyiladi. Fe'llning o'zak va negizi ish harakatni boshlang'ich shaklda ifodalaydi va bu holatda qo'llanish sohasiga chiqmaydi. Shuning uchun ularning boshlang'ich holatlari **yap-, kes-, ol-, git-, ver-, otur-, uyu-** shaklida yoziladi.

Xulosa shuki, o'timli fe'llar ish-xarakatning bajarilishini, o'timsiz fe'llar esa yuz berishi (bo'lishi)ni ifodalar ekan. Fe'llar boshlang'ich shaklda xoh o'timli, xoh o'timsiz bo'lsin, ma'lum va ish bajaruvchi shaxsni talab qiladi. Shu bois passiv ko'rinish qarshisida faol ko'rinish namoyon bo'ladi: **kurulmak** emas **kırmak**.

Turk tilida o'timsiz fe'llarga **-dir (-tir)** qo'shimchalari qo'shilganda ular o'timli fe'llarga aylanishi mumkin. Masalan: **Anne beşiğin üzerinde uyudu (o'timli); Anne çocuğunu uyuttu (o'timsiz).** Yoki **Kız delikanlıya güldü (o'timli); Kız delikanlıyı güldürdü (o'timsiz).**

ALİŞKANLIKLARIMIZ

Uzun zamanlar geçirdiğimiz insanlara veya hayvanlara zaman ilerledikçe alışırız. Alışınca da bu kişilerden veya hayvanlardan ayrılmakta güçlük çekeriz. Bazı kişiler insanlar ve hayvanlar dışında eşyalara da alışabilir. Bu insanlar arasında oldukça sık görülen bir durumdur. Alışkanlıklar ne kadar farklı şeylere olsa bile ortak bir özelliği var o da bu alışkanlıklardan insanların zor vazgeçmesidir. Özellikle alışılan insanlardan ayrı kalındığı zaman insanlarda büyük bir üzüntü oluşmaya başlar.

Bazı alışkanlıklar insanlara zarar verebilir. Alışkanlıklar insanlarda zamanla bağımlılık seviyesine gelebilir. Bu evrede ise kişi alıştığı şeyi kaybedince psikolojik olarak büyük problemler yaşayabiliyor. Bu yüzden alışkanlıkların dozuna dikkat edilmesi gerekir. Bazı alışkanlıklarımız ise aslında bize ve ailemize tamamen zarar veren sigara, alkol veya uyuşturucu gibi maddelere olabilir.

Zararlı alışkanlıklar hakkında bahsedebileceğimiz en önemli konu uyuşturucu, içki sigara ve alkol bağımlılığıdır. Bunlarda kendi dertlerini aramaya çalışan insanların birçoğu kötü bir alışkanlık kazandığını reddeder. Ama aslında o alışkanlığın kölesi olmuştur bu insan ve farkında değildir. Böyle zararlı alışkanlıklar edinmiş ve benzerleri bulunan bağımlı kişiler bu alışkanlığı hem sonlandırarak kendisine yeni bir sayfa açmalıdır. Bildiğiniz gibi ailenin önemi büyüktür ve bu konuda en büyük destekçi yine ailenin kendisi olacaktır.

BAYRAMINIZ KUTLU OLSUN.

Erol: Baba, ver elini öpeyim!

Lütfi Bey: Niçin?

Erol: Bugün bayram ya! ...

Lütfi Bey: Oğlum, bugün 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramı. Bu bayramda el öpülmez.

Erol: Neden öpülmez, her bayram öpüyoruz ya!

Lütfi Bey: Resmi bayramlarda el öpülmez. Sadece Ramazan ve Kurban bayramlarında el öpülür.

Erol: Ramazan ve Kurban bayramları resmi bayramlar değil mi?

Lütfi Bey: Hayır, onlar dini bayramlar.

Berna Hanım: Canım, çocuklar resmi bayramı, dini bayramı ne bilsinler, ver elini öpsünler! Elin aşınacak değil ya!

Lütfi Bey: Ama el öptükten sonra bayram harçlığı, diye para isteyecekler.

Berna Hanım: Ne olacak! Çocuklara üç beş kuruş harçlık ver! Bayram günü harcasınlar!

Lütfi Bey: Peki, sen niçin vermiyorsun?

Berna Hanım: Benden istemediler, senden istediler. Benim elimi öpsünler, ben hemen veririm.

Erdal: Yaşa anne! Zaten bizi hep sen düşünürsün. Ver elini öpeyim!

Lütfi Bey: Bak şimdi. Çocuklarla aramı açıyorsun. Doğruyu söylese, resmi bayramlarda el öpülür mü?

Berna Hanım: Öpülmez, ben de biliyorum. Ama çocukların canı el öpmek istiyor. Niçin engel olalım! Gel, oğlum, öp annenin elini!

Lütfi Bey: Bugün 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, resmi bir bayramdır. 23 Nisan Çocuk Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, resmi bayramlardır.

Berna Hanım: Resmi bayramlarda el öpülmez. Ama Ramazan ve Kurban Bayramları dini bayramlardır, el öpülür. Yine tartışmayalım, haydi çocuklar! Çabuk hazırlanın, yoksa bayrama geç kalacağız.

GAZETA TARJIMASI

Dto Kadın Girişimcilere Seminer Verilecek

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:13

Denizli Ticaret Odası (DTO) tarafından 23 Şubat'ta kadın girişimcilere AB İmar Bankasının kredi ve desteklerinden yararlanma yollarının anlatılacağı bir seminer verilecek.

Denizli Ticaret Odası (DTO) tarafından 23 Şubat'ta kadın girişimcilere AB İmar Bankasının kredi ve desteklerinden yararlanma yollarının anlatılacağı bir seminer verilecek.

Denizli Ticaret Odası, Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı kapsamında 23 Şubat Perşembe günü saat 12.30'dan 16.30'a kadar sürecektir bir seminer verilecek. Ticaret Odası Başkanı Uğur Erdoğan, AB ve İŞKUR kaynaklı krediler veren bankaların da toplantı öncesi stand açacağını belirterek, kadın girişimcilere, bu fırsatı kaçırmamaları

çağrısında bulundu.

Denizli Ticaret Odası Başkanı Uğur Erdoğan, seminerin kadın girişimciler için faydalı olacağını belirterek, işletme sahibi ve işletmelerde yönetici pozisyonunda çalışan kadınları, bu seminerlere katılmaya davet etti.

Kadının iş hayatında daha fazla yer alması anlamında hükümetin pozitif bir ayrımcılıkla kadın girişimcilerin önünü açmaya yönelik çalışmaları olduğunu belirten Erdoğan, "Biz de Denizli Ticaret Odası olarak kadınlarımızın iş hayatında daha etkin ve başarılı olmaları adına

yürütülen her çalışmanın yanında yer alıyoruz. Denizli Ticaret Odası Konferans Salonu'nda yapılacak eğitim seminerinde Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) tarafından uygulanan Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı hakkında bilgi verilecek. Ayrıca, İŞKUR ve AB kaynaklı kredileri veren bazı bankalar da toplantı öncesi stand açacaklar. Toplantıda ayrıca 'İş hayatına 'İşletme Merceği' ile bakış' konulu sunumların yanı sıra İşletmenizi Büyütenin Anahtarı, 'Bilgi Teknolojileri' konulu bir de eğitim gerçekleştirilecek. Sunum ve eğitimleri Frankfurt School uzmanları verecek. Kadın girişimcilerimize ve iş hayatındaki kadın yöneticilerimize bu toplantıya mutlaka katılmalarını tavsiye ediyorum" diye konuştu. - DENİZLİ

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

15 –MAVZU. FE'L NISBATLARI. ANIQ NISBAT. (FİİL ÇATILARI. ETKEN ÇATI)

Fe'l tuslanishida ish-harakat o'zak yoki negizda ifodalanadi. Fe'ldan anglashilgan harakat yo tashqariga, yo ichkariga yo'nalgan bo'ladi, ya'ni predmetga harakat tashqaridagi harakatni amalga oshiruvchiga yo'nalgan bo'ladi. Fe'l ot(ega), yoki bo'lmasa boshqa so'zga ta'sir etadi. Shu nuqtai nazardan fe'llar ikki asosiy guruhga bo'linadi: **o'timli** fe'llar va **o'timsiz** fe'llar. Bunga fe'lning ma'no jihatdan ham bo'linishi deyiladi. Sodaroq aytganda, ba'zi fe'llar vositasiz to'ldiruvchi oladi, ba'zisi esa olmaydi. Vositasiz to'ldiruvchi oluvchi fe'llar **o'timli**, vositasiz to'ldiruvchi olmaydigan fe'llar esa **o'timsiz** fe'llar bo'ladi. Masalan: **Barış Bey kitabi açıyor** gapida **Barış Bey** ning qilgan ishi **kitar** ga ta'sir etmoqda. Shu bois **açıyor** fe'li **o'timli** dir. Bu gapdagi **kitar** so'zi ega amalga oshirgan ishni belgilagan va fe'lning ma'nosini to'ldirib kelgan.

Ma'lumki, gap ichida ish-harakatning amalga oshishida ot turlicha ko'rinishga ega bo'ladi: ta'sir ko'rsatadi, ta'sirlanadi yoki bo'lishsiz munosabatda bo'ladi. Bunga mutanosib ravishda fe'l negizi turli ko'rinishlarga kirib, otning gap ichidagi vaziyatini belgilaydi: **Ahmet döv-dü, Ahmet döv-ül-dü, Ahmet döv-me-di** va hok.

Fe'l o'zagining tuslanishdan oldin olgan bunday shakllari uning **ko'rinishi (aspekt yoki çati)** deyiladi. Turk tilida fe'lning olgan bunday ko'rinishlari turlicha (6 xil) bo'lib, ularning har biri maxsus qo'shimchalarga ega bo'ladi va birgalikda **fiilin çatısı** deyiladi. Boshqacha aytganda, fe'llarning vositasiz to'ldiruvchi (**nesne**) olishi yoki olmasligi, yoki bo'lmasa gap egasining holatiga ko'ra qo'shimchalarning fe'l o'zak va negiziga qo'shilib, yangi fe'l yasalishiga **çati** yoki **görünüş** deyiladi.

Fe'llar vositasiz to'ldiruvchi (**nesne**) olishiga ko'ra 1. **o'timli (geçişli)** va 2. **o'timsiz (geçişsiz)** ga bo'linadi. Fe'llar gapning egasiga ko'ra ham quyidagi olti turga bo'linadi: 1. **bo'lishli ko'rinish (yalın görünüş) - döv-mek;** 2. **bo'lishsiz ko'rinish (olumsuz görünüş) - döv-me- mek;** 3. **o'zlik nisbati ko'rinishi (dönüşlü görünü) - döv-ün-mek;** 4. **majhul nisbat ko'rinishi (edilgen görünüş) döv-ül-mek;** 5. **birgalik nisbati ko'rinishi (karşılıklı görünüş) - döv-üş-mek;** 6. **ortirma nisbat ko'rinishi (ettiren görünüşü) - döv – dür - mek.**

DOST VE DOSTLUK ÜZERINE..

Gerçek dostluk diye başlayacaktım yazıya aslında ama düşündüm de gerçek dostluk demek; herkese dost diyenler içindir.. Dost dediğin tek anlam içerir zaten oda açık ve gerçektir..

O yüzden gerçek dost demeye gerek yoktur. Çok farklı şeyler birbirinden. Gerçek dostluğa önem veriyorsan herkese dostum deme ve o kavramın içini boşaltma..

Hayat bazen insana o kadar ağır geliyor ki ne yapacağını bilemez hale getiriyor kişiyi. Eminim herkes yaşamıştır bu durumu. Kendimizle çeliştığımız zamanlar geldi hiç yok yere boşu boşuna efkarlandığımız günler oldu. İşte o anda yanınızda olmasını istediğiniz kişilerdir dostlarımız.

Hayatın bize sunduğu en büyük sürprizdir bence Dost.. Çünkü böyle tam dibe vurduğın anlarda artık herşey bitti dediğin anda uzatır sana elini. Alır ve çeker seni her şeyin herkesin arasından. Bu dostluklarda yeni tanıdığın çok daha kıymetlidir sanırım. Bilindik varoluşları önemlidir elbette ama yıllar ilerledikçe insan olgunlaştıkça o zaman gerçekten seçici davranıyor. Büyüdükçe daha çok düşünmeye, öğrendikçe daha özenli seçmeye başlar insan yakınındakileri. Ne çocuk acemiliği kalmıştır artık, ne gençliğin körpe heyecanı. Artık kazanmış olur insan gerçek dostluğun anlamını, manasını.. İşte bu yüzden diyorum yeniler daha özeldir hayatımızda.

Kimileri öylesine umutsuzluğa kapılır ki dostluğa olan inancını kaybeder gerçekte dostluğun olup olmadığını sorgular duruma gelir. Umutsuzluğa kapılmamak gerekiyor çünkü hiç tahmin etmediğiniz bir anda karşınıza çıkıyor ve sizin o zor günlerinizde yüzünüzü güldürebiliyor ki zaten öyle de oluyor.

Genellemek istemiyorum ama hayatımızın olmazsa olmazı.. **Yaşadığımız yüzyılda sahip olduğumuz en büyük lükstür dostluk.** Çok zor bulunuyor, aramakla da bulunmuyor o gelip o zor anınızda sizi buluyor bunu öğrendim. Ama gerçekten o samimiyeti hissettiğinizde onu kaybetmekten korkmalısınız. Yada düşündüm de korkmamalısınız yaa. Dost bu ya kaybetme korkusu onda son bulmalı. Ağzımıza her geleni de söylesek, moralini de bozsak demediğimizi bırakmasak bile dost bu umurunda değildir ki ? Zaten gerçek dostlar birbirlerini hiçbir zaman gerçekten kıramazlar. Karakterlerine bağlı olarak çok kötü sözler de söyleseler o sözlerin hiçbirini içten söylememişlerdir. O kadar laf söyler bi sırtır sende sırtırsın olay orda biter işte.. İyi bilirler dostlar bunları... Kaybetme korkusu olmaz ama değerlerini çok iyi bilmek gerekir.

Yani böyle her iyi anlaştığın her iyi vakit geçirip beraber gülüp eğlendiğin dostun değildir. Arkadaşın olabilir yada yakın arkadaş denebilir ama dost diyorsan eğer o senin en berbat halini de bilip kabullenebilen kişidir. Bir insanı böyle her haliyle en iyi gününde olduğu gibi en kötü anında da kabul etmek herkesin yapabileceği bir şey değildir. Herkes yapamadığından dostlukların sayısı az, özü fazladır.. Denmemeli işte benim 3-5 dostum var diye. Bu yanılgıya düşmemeli insan. Hepsi işte “ **sanal** “ insanları “ **reel** “ gördüğümüz geçici körlüğümüzdür. Bu Dost sıfatını öyle olmadık insana/insanlara yakıştırıp sonra kendimizi de değerli sanabiliyoruz bazen. Ne kadar dost dersin de laftan öteye geçmiyor(muş). Sadece ortak yaşantıların bir araya getirdiği insanlar olarak zamanın gerektirdiklerini yaşıyoruz. O hani beraber dökülen gözyaşları, birlikte yapılan salaklıklar herşey işte herşey bir cümle ile çıkıverir hayatınızdan işte o zaman geride sadece mide bulantısı bırakır.

O zaman ney yapıyormuşuz her önümüze gelene, her güzel vakit geçirdiğimiz bişeyler paylaştığımız, en çok vakit geçirdiğimiz kişilere hemen “ **dost** “ sıfatını yakıştırıp o bu saf kavramı kirletmiyormuşuz.

Hani denebilir dost olmak yıllar sürer diye ama hiçte öyle değilmiş. Gerçek dost samimiyetine o anda inandığın o denli de güvendiğin kişiyi karşında görmekmiş. O en zor anında onun varlığını her zaman yanında hissetmekmiş. Çevrendeki herkese geçirdiğin süreyle orantılı olarak yakınlaşırsın ya dost böyle değil işte, farklı çok farklı bişey.. Belki tanışmanın üzerinden 1 hafta geçer ama yılların arkadaşlığını samimiyetini yaşayabilirsin o kişiyle. İnsana tüm yaşanan yalan arkadaşlıkları, çıkara dayalı dostlukları bir anda silip attırabiliyor. İşte maneviyattır böyle dostluk zamana bağlı değildir ki. Maddeden vazgeçmek de bu olsa gerek. Nasıl oluyor bilmiyorum ama kendine güvendiğinden çok güvenebiliyorsun o dost yerine koyduğun kişiye. Kendinden bile şüphe ettiğinde ondan edemiyorsun bu böyledir yani..

Şimdi yazsan yazılmaz anlatsan anlatılmaz. Dost öyle bişey ki umutsuz bir vakaya dönüşeceğimiz anda bizi gece gece güldürmeyi başarabiliyor. Kan bağıınız olmadığı halde

kardeşiniz yerine koyabiliyorsunuz. Bazen kardeşinizden yakın bile olabiliyor bu dost kişisi. Niye diyecek olursanız kardeş zorunlu kardeşlik ama dost seçilmiş kardeş oluyor. İnsan gerçekten o kadar masumane bir sevgi ile seviyor ki dostunu kimseyle paylaşması gelmiyor..

O dost ki işte gülmeyi unuttuğumuz anda bize gülmeyi tekrar hatırlatabiliyor. Şu dünyada bir insanın herşeyidir dostları. Saçmaladığımız zamanda sıkılmadan dinleyebiliyor gerçekten böyle 100 kere anlatsan birdaha ki anlatmada tavana bakmaz eminim. Ne kadar saçmalarsan saçmala işte sabırla dinliyor ve öğüt verebiliyor. Diyecek sözü kalmadı mı ağlıyor be abi seninle birlikte ağlayabiliyor.. Daha ne olsun da ? İşte benim canım yandığında gerçekten onun da canı yanıyor, hissettiğim acıyı benim kadar belki benden daha fazla yüreğinde hissedebiliyor.. Aynı şekilde ben mutlu olduğumda benim başarılarıma benden çok mutlu olabiliyor. Oysa bir başkasının sevincine, başarılı olmasından doğan mutluluğuna kıskanmadan ortak olmak her babayiğidin harcı değildir. Dost ya hani bu git dersiniz gitmez, ittiğinde sarılır insana. Herkesten kaçmak istediğinizde sizi hiç bırakmaz ki hayır diyemezsiniz dostlarınıza. Bunların hepsini içten ve menfaat beklemeksizin sevgiyle yaparlar.

Hani karşında işte konuşurken birşeyler anlatma gayreti içine girmene de gerek kalmıyor çünkü gözlerinden anlayabiliyor. Ses tonundan ne demek istediğini ne halde olduğunu o kadar iyi anlıyor, beni en az benim kadar düşünebiliyor ! Garip gibi geliyor ama öyle be valla düşünüyor. Canın sıkkın moralin bozuk olur ya hani herkes sorar “ **Nasılsın ?** “ diye.. “ **İyiyim yok bişeyim** “ der az bi tebessüm edersin geçer gider. Ama dost öyle değil abi.. Nasılsın dan önce gördüğü anda (görmese bile hissedebiliyor) “ **İyi misin ?** “ sorusunu yöneltiliyor. “ **İyiyim gerçekten iyiyim** “ diyip kahkahalar bile atsan biliyor içini iyi olmadığını biliyor ya anlıyor...

Sadece iyi gününde yanında mutluluğunu paylaştığın insanlar gibi değiller işte. Asıl için kan ağlarken yanında olup tüm derdini, tasanı paylaşır, acını gerçekten hissedebilir. Öylesine bir güven vardır ki dostluğunda temelidir. Bu güven ufacak da olsa kırılrsa, dostluk tehlikeye girer, hiçbir şey eskisi olmaz dostlukta..

Sizi böyle sadece işi düştüğünde aramıyor/mesaj atmıyor çünkü ne çıkarı var nede altında yatan başka bir sebep.. Sırf merak ettiği için sesinizi duymak istediği için yada bir mesajınızla iyi olup olmadığınızı kontrol etmek için hepsi.. Çok saçma bir konu hakkında yersiz bir yerde mesaj atabiliyor mesela sırf acaba nasıl diye merak ederek..

Dost ya hani bu ama her zaman yanınızda olmayabiliyor. Belki haftada bir belki ayda bir görüşüyor olabilirsiniz. Her gün konuşup görüşmeseniz de varlıklarının huzur ve mutluluk veriyor ve her zaman var olacaklarını biliyorsunuz. Arkadaşlarınız gibi belki dostunuzla gülüp eğlenemiyorsunuz, arkadaşlarınızla geçirdiğiniz zamanın binde birini bile geçerseniz dostunuzla yinede hiçbir sorun yoktur. Yanınızda işte olmasa bile hissettirebiliyor size her zaman yanında olduğunu.

Velhasıl kelim her insana nasip olmayacak hazinelerdendir. Her insanın hayatında en azından bir yahut iki tane olmasını dilediğimdir. Çok olmasına lüzum yok, zaten olamaz da.

Şu zamana kadar yazmış olduğum bunca zırva ve gereksiz şeyden sonra, onlar için bir şeyler yazmam gerektiğini fark etmemle bu yazıyı yazmam bir oldu. Tarifi imkansız bişey işte yazdıkça yazdırıyor, yazdırdıkça ağlatıyor.. Dost bu işte oturup bunları yazdırabiliyor insana..

Yanımda olan, değerli olduğumu, önemli olduğumu, ne yaparsam yapayım bu durumun değişmeyeceğini bana asla unutturmayan “üç” dostuma, sevgiyle...

ANADOLU’NUN CİRİT OYUNLARI

Anadolu’nun geleneksel seyirlik oyunları arasında ciridin yeri büyüktür. Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur. Cirit oyunlarının tarihi çok eskilere dayanır. Türkler bu sporu, binlerce yıl önce Orta Asya’da başlatmışlar, yüzyıllar boyunca bu geleneği sürdürerek Selçuklularla gibi birlikte Anadolu’ya getirmişlerdir. Güreş gibi cirit de milli ve geleneksel bir “**Ata Sporu**” sayılır.

Cirit oyununun kaynağı ve çıkışı üzerine çeşitli rivayetler vardır. Derler ki, bir zamanlar birbirine komşu aynı soydan iki obanın arası açılır. Bir oba diğerlerinden kız ister, vermezler. Darken, iş kavgaya ve savaşa dökülür. İki obanın yiğitleri, atlarına binip zırhlarını kuşanarak

silahlanırlar. İki obayı ayıran sınırın tam karşısında yerlerini alırlar. Kan dökülmek üzereyken obanın yaşlıları toplanırlar ve bir hiç yüzünden bunca kan dökülmesini istemezler. Karşı obanın yaşlılarıyla konuşup anlaşırlar.

Gençlerin elinden silahları alınır ve onlara birer sopa dağıtılır. At üstünde sopalarla çatışmaları, savaş hünerlerini göstermeleri istenir. İki obadan birer hakem seçilir ve meydana sürülür. Yiğitler, bir savaş düzeni içinde vuruşmaya başlarlar. Sonunda en çok isabet alan taraf hakemlerce yenik ilan edilir.

Bu olaydan sonra cirit, bir oyun, bir spor olarak yayılır. Bugün Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde cirit oynanır, ciritli yarışmalar yapılır. Kars'ta ve Erzurum'da şenlik ve yarışmalarda cirit oyunları başta gelir. Her yıl Konya'da Eylül ayında yapılan "Geleneksel Türkiye Ciritoyunları Yarışması"nı onbinlerce kişi izler, yarışmalarda derece alanlara ödülleri verilir.

Türklerin ata sporu olan cirit oyunları, Asya ve Avrupa'da başka milletleri de etkilemiş, ciride benzer oyunlar türemiştir. Atlı polo oyunu bunlar arasındadır.

Mehmet Önder
"Aldı Sözü Anadolu"
(Kısaltılmıştır)

GAZETA TARJIMASI

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğüne Ziyaret

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:13

Trabzon Valisi Yücen Yavuz'un eşi Şengül Yavuz, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünü ziyaret etti.

Trabzon Valisi Yücen Yavuz'un eşi Şengül Yavuz, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünü ziyaret etti. Yavuz, İl Jandarma Komutanı Okçin Akşit'in eşi Funda Akşit ile yaptığı ziyarette, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürü Cahit Gülbay'dan kadın çiftçiler konusunda yapılan proje çalışmaları hakkında bilgi aldı.

Kırsal alanda yaşayan kadınların, tarımsal üretimin her aşamasında sorumluluk üstlendiğini belirten Yavuz, "İlimizde tarım sektörü özellikle yöresel ve organik ürün üretilmesine imkan tanıyan önemli bir potansiyele sahip. Bu alanda, girişimci ve üretici olarak rol alacak kadınlarımız uygun yayın yöntemleri kanalıyla üretimde yeni teknik ve teknolojileri öğrenip kabiliyet ve imkanlarını daha fazla artıracaktır." diye konuştu.

Libya'daki Tm'ye Bağlı Güçlerin Komutanı General Hafter Açıklaması

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:13

Libya'daki Tobruk merkezli Temsilciler Meclisine (TM) bağlı güçlerin komutanı General Halife Hafter, demokratik dönüşüm sağlanmadan yapılan seçimlerin ülkeye fayda değil zarar getirdiğini söyledi.

Libya'daki Tobruk merkezli Temsilciler Meclisine (TM) bağlı güçlerin komutanı General Halife Hafter, demokratik dönüşüm sağlanmadan yapılan seçimlerin ülkeye fayda değil zarar getirdiğini söyledi.

Hafter, Mısır'da yayın yapan On Tv'de gazeteci Yusuf el-Huseyni'nin sorularını cevapladığı röportajın ikinci bölümünde, ülkede yaşananları baştan sona bir "oyalama" ve "vakit kaybı" olarak değerlendirdi.

General Hafter, "Seçimler, kötü sonuçlardan başka bir şey getirmedi. Terör örgütleri seçimler yüzünden ortaya çıktı. Bedelini ise Libya halkı ödedi. Savaştan demokrasiye dönüşün

yaşandığı bir siyasi geçiş döneminin olması gerekiyor. Suheyra Antlaşması bir devlet inşa edemez, aksine yıkar. Yaşananlar, baştan sona vakit kaybı." ifadelerini kullandı.

Libya'da diyalog süreci başlamadan güvenlik ve istikrarın hakim olması gerektiğini kaydeden Hafter, "Çünkü diyalog, istikrar olmadan işe yaramayacak." diye konuştu.

Libya'daki bekleyiş

Libya'da 17 Şubat 2011'deki devrimin ardından yaşanan siyasi istikrarsızlık ve karşıt gruplar arasındaki çatışmalar sonucu biri Tobruk'ta (Temsilciler Meclisi), diğeri Trablus'ta (Milli Genel Kongre) olmak üzere iki meclis ve rakip yönetim ortaya çıktı.

Birleşmiş Milletler'in (BM) girişimleriyle 17 Aralık 2015'te Fas'ın Suheyra kentinde varılan Libya Siyasi Antlaşması uyarınca Başkanlık Konseyi (BK) kuruldu. BM Güvenlik Konseyi 2259 sayılı kararlı BK'yı Libya'nın tek meşru temsilcisi olarak tanıdı. BK başkanlığı görevine Fayiz es-Serrac getirildi.

Ancak BK'nın sunduğu hükümet listeleri General Hafter'in baskıları nedeniyle Tobruk'daki Temsilciler Meclisinde onaylanmadığı için bakanlar görevlerini vekaleten yürütüyor.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

16 – MAVZU. MAJHUL NISBAT. (EDİLGEN ÇATI)

Fe'ning passiv shakli fe'l o'zak yoki negiziga **-il** qo'shimchasi qo'shilishi orqali yasaladi: **O Sivas'a gönderilecek. Arabanın camı kırılmış** kabi. Bu yerda bir ot ma'lum yoki noma'lum boshqa bir ot vositasida fe'ning ta'siriga uchraydi: **O Sivas'a** (biri tomonidan) **gönderilecek. Arabanın camı** (biri tomonidan) **kırılmış** kabi.

Mantiqan egasi noma'lum bir olmosh bo'lgan gapni ham passiv ko'rinishdagi fe'llar yordamida yasash mumkin: **Oradan eve gidilir. Bir haber gönderilir.**

Unli yoki **-l-** tovushi bilan tugagan negizlar passiv ko'rinishda **-in** qo'shimchasi oladi (**bil-in-mek, başla-n-mak**). Shu bois ba'zi fe'l negizlaridan kelgan passiv va majhul nisbat ko'rinishlari adash bo'lishi mumkin: **sil-in-mek** (birov tomonidan o'chirilmoq, artilmoq) va **sil-in-mek** (o'zini o'zi o'chirmoq); **koru-n-mak** (biri tomonidan muhofaza qilinmoq, qo'riqlanmoq); **koru-n-mak** (o'zini o'zi muhofaza qilmoq). Bir bo'g'indan iborat ba'zi fe'l o'zaklari passiv ko'rinishda ustma-ust **-in** va **-il** qo'shimchalarini olishi mumkin: **de-n-il-mek** (deyilmoq), **ko-n-ul-mak** (qo'yilmoq), **ye-n-il-mek** (yeyilmoq) kabi. Buni istisno holat deyish ham mumkin.

Mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar

YAZIN GÖLGE HOŞ, KIŞIN ÇUVAL BOŞ.

Her işin bir zamanı vardır. Çalışılması gereken zamanda eğlence ile keyfince yaşayan kişiler, daha sonra sıkıntıya düşer.

Öğrenciler, okul zamanı derslerine iyi çalışmalıdır. Ders zamanı, vaktinin çoğunu oyunla geçiren bir öğrenci başarısız olacaktır. Oyunun zamanı ayrı, dersin zamanı ayrıdır. Derslerine gereken özeni göstermeyip zayıf not almanın ve üzülmenin çok anlamı yoktur.

Geleceğe yönelik düşünceleri olan insanlar planlı çalışmalıdır. Her dersin ve sınıfın hakkını vermeli, böylece bir üst sınıfa geçmeye çalışmalıdır. Hedefine doğru adım adım ilerlemelidir. Çalışmadan, kendisine yüksek hedefler koymak, boş bir hayal olmaktan öteye

gitmeyecektir. Bir öğrenci bu gün ne ekiyorsa okulunu bitirince onu biçecektir. İyi üniversitelerde okumak isteyenler, şimdiden düzgün ve planlı çalışmalıdır.

Zahmetsiz ve eziyetsiz zengin olmak mümkün değildir. Çalışmayan bir fabrikadan ürün elde edilmez. Fabrikayı çalıştırmak ve oradan ürün elde etmek için düğmeye basmak gerekir. Fabrikanın içinde her işçi, üzerine düşeni tam olarak yaparsa orası verimli bir iş yeri olur. Bu durumda hem işçiler hem de fabrika sahibi kazanır.

Çiftçi, tembellik gösterip de tarlayı boş bırakırsa ürün alamaz. Kış mevsimi gelince başkalarının eline bakmak zorunda kalır. Bir çiftçi için kış mevsimi daha çok dinlenme mevsimidir. Diğer mevsimlerde üretmeyen çiftçi, kışın da rahat bir şekilde dinlenemez. Bu nedenle ekim mevsiminde ürünleri tarlaya ekmeli, gübresini suyunu vermelidir. Gerekliyse çapasını yapmalıdır. Elde ettiği ürünleri satınca da parayı kazanacaktır.

İnsan, rızkını temin etmek için çalışmak zorundadır. Meyve kurtları, yeni doğmuş bebekler, çalışmadan da yiyeceklerini elde ederler. Fakat bu durum, taklit edilecek bir kazanç elde etme şekli değildir. Halk arasında söylendiği gibi “Armut piş, ağzıma düş.” şeklindeki anlayış doğru değildir. Toplum içinde armudun olgunlaşıp ağzına düştüğü insanlar bulunabilir. Fakat böyle bir çalışma tarzını benimsemek dünyada işleyen kanunlara aykırıdır. İnsan çalışmalı ve çalıştığının karşılığını istemeklidir. Genel olarak, insan ancak çalışınca elde eder. Bir insan için, kendi el emeği ile yediği yemekten daha lezzetlisi yoktur.

Toplum içinde boş boş oturup rızkının ayağına gelmesini bekleyenler için “Boş ambarda peynir arıyor” denir. Böyle insanlar dilenci durumuna düşer. Ağustos böceği gibi karıncadan yardım istemek zorunda kalır.

İçinde bulunduğumuz imkanları ve şartları değerlendirmek, fırsatları kaçırmamak gerekir. Kışın çuvalımızın dolu, kafamızın rahat olması için, yazdan çalışmalı ve gelecek günlere hazırlıklı olmalıyız.

MİMAR SİNAN

Sultan Süleyman, bir gün Mimar Sinan'ı huzuruna çağırdı. Atalarının camileriyle karşılaştırılamayacak derecede muhteşem bir cami yapmasını emretti. Mimar, binanın resmini padişaha sunduğu zaman memnuniyetle kabul edildi. Caminin yapımında kullanılan dört direk vardı ki, tarihi bakımdan büyük bir önem taşıyordu. Bu direklerden biri İskenderiye'den, biri Baalbek harabelerinden, biri Saray-i Amire civarından getirildi. Dördüncüsü de Kıztaşı mahallesinden alındı. Yerine konmak için pek çok acemi oğlanlar çalıştırıldı. Binada kullanılan ak mermerler Marmara Adasından, yeşil mermerler Arabistan'dan getirildi. Cami kapılarının çoğu abanozdandı. Mimar Sinan, muazzam abidesini vücuda getirmek için durmadan çalıştı. Nihayet caminin kubbesi kapandı. Duvarları zarif çinilerle kaplandı. Hattat Karahisari Hasan Efendi'nin sanatkar kalemi duvarlar üzerinde güzel eserler meydana getirdi.

Sultan Süleyman sabırsızlanıyordu. Bir gün camii ziyarete gitti. Mimar Sinan mihrabın ve minberin düzenlenmesi ile meşguldü. Padişahı görünce nezaketle selamladı. Fakat Sultan Süleyman hiddetliydi. Ca-minin bitirilmemesini birçokları bahane etmişler; "Kubbenin durmasında şüphe vardır" demişlerdi; bazıları da caminin tamamlayıcısıdır diye, Sinan'ı, bir de türbe yapımına başlatmışlardı.

Sultan Süleyman, Mimar Sinan'a:

Niçin benim camim ile ilgilenmeyip önemsiz şeylerle vakit geçirirsin? dedi.

Mimar Sinan şaşırды: Bu hiddetin sebeplerini bir türlü anlayamıyordu. Nihayet cevap verdi:

- Saadetli padişahimin yardımlarıyla inşallah iki ayda tamam olur.

Sultan Süleyman, Mimar Sinan'ın bu sözlerine inanmadı. Mimarın aleyhinde söylenen sözlerin doğruluğuna inanacak gibi oldu. Mimar Sinan sözünü tuttu. Caminin kalan kısımlarını iki ayda bitirdi. Anahtarlarını padişaha teslim etti.

Süleymaniye Camii sekiz yılda bitti. Caminin bütün masrafı 897.380 flori, yani 537 yük, 72.900 akçe idi.

Mimar Sinan, bu tarihten itibaren şan ve şeref en yüksek noktasına ulaştı. İstanbul'un en muhteşem camileri Mimar Sinan'ındı. Haliç'in üzerinde dört yüz bin altınla inşa edilen Sultan Selim Camii, su kemerleri, medreseler, türbeler ve en sonra Süleymaniye Camii, koca mimarın şeref ve gururunu arttıracak şaheserlerdendi. O zamanlar Mimar Sinan altmış dokuz yaşında idi. Uzun boyu, zayıf vücudu, uzun sakalı, kara gözleriyle Ebussuutlar ve Sokullular arasında seçkin bir kişilikle kendini gösteriyordu.

GAZETA TARJIMASI

Yılmaz: "Seçilme Yaşının 18'e Düşürülmesi Çok Önemli Bir Kazanım"

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:14

Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz, seçilme yaşının 18'e indirilmesinin büyük bir kazanım olduğunu dile getirerek, "Türk gençliği öyle sıradan bir gençlik değil. Cumhurbaşkanımız ve kurucu genel başkanımızın kararı ile artık gençlerimiz de parlamentoda yer alacak" dedi.

Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz, seçilme yaşının 18'e indirilmesinin büyük bir kazanım olduğunu dile getirerek, "Türk gençliği

öyle sıradan bir gençlik değil. Cumhurbaşkanımız ve kurucu genel başkanımızın kararı ile artık gençlerimiz de parlamentoda yer alacak" dedi.

Siyaset Akademisi programı sunumu için Sivas'a giden Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz, Sivas Belediye Başkanı Sami Aydın, AK Parti Sivas İl Başkanı Ziya Şahin ve beraberindekiler ile birlikte Sivas Paşabahçe Mesire Alanı'nda yapımı devam eden Yamaçevler Projesi'ni yerinde inceledi. Ardından Sivas Merkez Cumhuriyet Meydanı'ndaki Osmanlı dönemi eserleri olan Sivas Valiliği, Cumhuriyetin temellerinin atıldığı Sivas Kongre Müzesi, Kale Camii ve Selçuklu dönemi eserleri olan Şifahiye Medresesi, Buruciye Medresesi ve Çifte Minare Medresesi'ni gezdi.

"Gençlerimiz ülke yönetiminde sorumluluk alacak"

Kentteki tarihi gezisinin ardından Sivas'tan yayın yapan televizyon kanalının ana haber bültenine konuk olan Başkan Yılmaz, seçilme yaşının 18'e düşürülmesi ile ilgili görüşlerini dile getirdi. Başkan Yılmaz, "Parlamentoda 18 yaşında milletvekilimiz olacak. Bu ne kadar güzel bir şey. Sadece parlamentoda olmayacak. Belediyelerin meclisinde de olacak. Gençlerimiz artık ülke yönetiminde sorumluluk alacak. Ülkemiz nüfusunun yüzde 50'si 25 yaş altında. Dolayısıyla bu kadar büyük potansiyeli olan bir ülkede sadece seçme hakkı değil seçilme hakkı da verilmesini ben çok önemli bir kazanım olarak görüyorum. Dünyanın çok gelişmiş batı demokrasilerinde böyle durumları çok havada olan ve kendilerini demokrasi ülkesi sayan birçok ülkede dahi bu yok. O bakımdan kurucu Genel Başkanımız ve Cumhurbaşkanımızın talimatları ile olmuş olan ve kararlaştırılmış olan bu kazanım için kendilerine şükranlarımı sunuyorum" ifadelerini kullandı. - SAMSUN

17-MAVZU. O'ZLIK NISBAT. (DÖNÜŞLÜ ÇATI)

Fe'ning o'zlik nisbat shakli fe'l o'zak yoki negiziga **-in** qo'shimchasi qo'shilishi orqali yasaladi va shu tarzda fe'ning ta'siri otga qaytgan bo'ladi: **Ayşe yıkandı, tarandı, giyindi. Gripten korunmalısın** kabi.

Fe'ning ta'siri otga to'g'ridan-to'g'ri yoki vositali ravishda qaytadi. Birinchi holatda ot gapning vositasiz to'ldiruvchisi bo'ladi: **Ahmet dövündü. = Ahmet kendini dövdü. Yikanacak**

mısınız? = *Kendinizi yıkayacak mısınız?* kabi. Bu turdagi o'zlik nisbat fe'llar nutqda faol qo'llanadi va o'timli fe'l deyiladi. Ikkinchi holatda fe'lning ta'siri otga qaytgan bo'lish bilan birgalikda gapning boshqa bir vositasiz to'ldiruvchisi bo'ladi, lekin u otning o'zi emas: *Sibel bir elbise dikiymiş.* = *Sibel kendisine bir elbise dikmiş.* *Bavulu yüklendim.* = *Bavulu kendime yükledim* kabi. Bular o'timli fe'llar hisoblanadi.

Turk tilida fe'lning o'zlik nibati va o'zlik olmoshlari orasida ifoda o'xshashligi (tenglik) mavjud: *Evde kapanmayınız.* = *Kendinizi eve kapamayınız.* *Çok şeyler yapınmışsın.* = *Kendine çok şeyler yapmışsın* kabi.

Turk tilida fe'lning o'zlik nisbatlari ma'no jihatdan boy va ular lug'atlardan keng o'rin olgan: *edinmek, kaçınmak, görünmek* va hok.

ALİŞTIRMALAR

Lütfen cümleleri dönüşlü çatı geçirin.

1. Armstrong, Ay yüzeyine bastığı anda “Bu bir insan için küçük fakat insanlık için dev bir adımdır.” demiştir.
2. Üzeri sularla kaplı olduğu için mavi gezegen olarak da bilinir.
3. Oğlan bunu bir yenilgi saydığı için, müthiş hırslanarak dikildi.
4. Güneşin altında boyuna çoğalan bir kalabalık sesli sesli gülüyor, daha çok gülebilmek için kendilerini zorluyorlardı.
5. İnsanoğlunun, ölüm karışısındaki derin, değişmeyen endişesini, yok olma için duyduğu korkuyu önlemek için bulduğu her şey: Dua, hayır, anıt, mezar, yazı, tarih... hepsi, onu devam ettiren, ona değer verdiren nesil bulunduk ça vardır.
6. Şu vartayı bir atlatalım, dinimin hakkı için üç koyun kurban edeceğim! diye adak adıyordu.
7. Kasaba gelince, o biraz evvel adadığı üç kurbanı ikiye indirmek için vicdanını dolandırmakla meşguldu.
8. Yeni bir daireye taşınmak için listeye alınmışlar ama, sıranın ne zaman geleceği, ne zaman taşınacakları hiç belli değilmiş.
9. Dedesinden bir süre daha sabredip bekleme-sini, dedesi de ona bunun için hiç üzülmemesini, asıl meselenin ko-casıyla iyi geçinmeleri olduğunu, gerisinin halledileceğini söylemiş.
10. Kendinden büyüklerin ne düşündüklerini öğrenmek için onların yazılarını okumak, öğretmenlerimizin sayısını çoğaltmaktır.
11. Yaşamak için çalışıp didinmelerimizden fırsat bulduk mu, elimize aldığımız şey ya bir roman ya da bir şiir kitabıdır.
12. Romancı veya şair ne için yazarsa, yazılanı okuyan da onun için okur.
13. Sırf vakit geçirmek, vakit öldürmek için okuduğunu sanır.
14. Yaş çay yaprağını işlemek için önce atölyeler, sonra fabrikalar kuruldu.
15. Milli kıyafetlerin orijinallliğini sağlamak için onlar seri şekilde çıkartılmıyor.
16. Özbekistan'da pilav pişirmek için özel yerler de bulunuyor.
17. Evinden ayrılan kızın üzüntüsünü yansıtan kına, aynı zamanda elleri, tırnakları ya da saçları boyamak için de kullanılan bir bitkidir.
18. Ablam resimleri sevdiği için odasının duvarlarında güzel resimler var.
19. Lisede öğren-diğim yabancı dilleri de geliştirip gelecekte Özbekistan'ın ulus-lararası iktisadî ilişkilerinin daha gelişmesi için katkıda bulunmak istiyorum.
20. Aldıklarımızın karşılığını ödemek için kasaya gidiyoruz ve kart-la ödüyoruz.

BUGÜNÜN İŞİNİ YARINA BIRAKMA

Her yeni bir günün ayrı isi,ayrı bir telaşı vardır.Bu gün yapman gereken işi yarına bırakmak,yarınki işi başka bir güne ertelemeyi gerektirir.Yarın daha önemli bir işimiz çıkabilir.Yığılan işler bıkkınlık oluşturur. Biriken işlerin hepsini aynı anda yapmak ,başarının temel kurallarından biridir. Ertelenen işler,ya geçiştirilir ya da eksiz bırakılır.

Oğretmeniniz,size hafta sonu için ev çalışması vermiş olsun . Siz, çalışmayı cumartesi günü yapmayı düşündünüz . Oyun oynadınız,televizyon seyrettiniz.O gün akşam oldu,sonra ödevi pazar günü yapmayı düşündünüz. Pazar günü geç kalktınız .Yine oyuna daldınız ve yoruldunuz. Pazartesi günü erkenden kalkıp ödev yapmaya başladınız faqat yetiştiremediniz. Zamanında çalışsaydınız böyle bir sıkıntı yaşamayacaktınız. Yazılı tarihini unutup çalışmadan sınava giden,ödevini yapmayı ihmal edip öğretmenini üzen bazı öğrenciler vardır. Bu örnekleri , öğrencilik hayatında çoğatabiliriz.

Okulda,her gün yeni bilgiler öğreniriz.Bunları düzenli olarak tekrar etmek gerekir.Düzenli olarak tekrar edilmeyen bilgiler,zamanla unutulur.Onları tekrar öğrenmeye çalışmak güç olur.

Çürük temel üzerine kurulan binalar sağlam,deprome dayanıklı olamaz. Bunun gibi temelsiz bilgiler uzarine yeni bilgiler eklemek de çok zordur. Bu durumda okuldan iyice soğuma tehlikesi bile vardır. Hangi meslek sahibi olursak olalım,günümüzde iyi eğitim olmamış kişilerin başarılı olma ihtimalleri zayıftır.

Peki bizi,işleri günü gününe yapmaktan alıkoyan nedir? Önce , problemi kafamızın içinde çözmemiz gerekir. Bir insanın öncelikli olarak yapaçağı işler vardır. Bunları bitirmeden başka işe başlamamalıyız.Çalışmamız gerektiği hâlde boş geçtiğimiz vakitlerimiz vardır.İşte bu anlar,işlerimizin sonraki güne ertelenmesine sebep olur. Burada tatil yapmakla,çalışma zamanını boşa geçirmeyi ayırmak gerekir.

Hangi vakitler boşa geçirilmiş sayılır? Sürekli olarak televizyon seyretmek,bilgisayarda gereksiz oyunlar oynamak , gereğinden fazla oyun ve eğlence,boşa geçirilmiş vakitler olarak düşünülebilir.

Dünya ile her alanda yarışmakta olan bir toplum olduğumuzu düşünelim.Bu yarışta geri kalmamak için işlerimizi günü gününe yapmamız lazım.Bu günün işini yarına biralarak bu yarıştaki yerimizi alamayız.Yarıшта en ön saflarda bulunamayız.

ANKARA

Ankara Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentidir. Ankara'nın değişik adlar altında uzun bir tarihi geçmişi vardır. Pek çok uygarlık tara-fından iskan edilen kent, coğrafi konumu nedeniyle bir merkez olma özelliğini her dönem korumuştur. Eski büyük ticaret yolları üzerinde ve korunaklı tepelerle çevrili olması kentin önemsenmesinde en bü-yük etken olmuştur. Cumhuriyet döneminde de çok önemli kararlara imzasını atan kentin nüfusu o günlerde 30.000 iken, bugün İstan-bul'dan sonra Türkiye'nin ikinci büyük kenti durumuna gelmiştir.

Ankara'nın tarihte bilinen eski adları Ankuva, Ancyra, Angora ve Engürüdür. Kent çevresinde yapılan kazılarda, Gavurkale, Karaoğlan, Ahlatlıbel, Etiyokuşu gibi Kalkolitik ve Bakır çağı dönemlerinde kurulmuş yerler ortaya çıkmıştır. Eski Ankara'yı oluşturan Hacıbayram Tepesi civarında yapılan kazılarla ilk kenti Friglerin kurduğu anlaşılmıştır. Friglerden sonra Ankara, tarihsel süreç içinde Lidya, Pers, Glat, Roma ve Bizans yönetiminde yaşamıştır. 1354'te Osmanlı topraklarına katılan kentte daha çok Roma, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi izleri ağır basmaktadır.

Ankara, Roma döneminde, tekstil sanayisinde ticari önem taşıyan *angora* yünü üretiminin merkeziydi. Bu dönemde Galatya eyaletinin başkenti olan kent, tiyatro, hamam, gymnasium, sütunlu yol ve anıt sütun gibi yapılarla bezenmişti.

Kentte daha sonraki dönemden günümüze ulaşan en önemli eserler Osmanlı'lara aittir. Bu dönemde Ankara önemli bir ticaret merkezi konumundaydı.

Cumhuriyetin ilanı ve başkent seçilmesiyle birlikte Ankara küçük bir bozkır ve kent kimliğinden sıyrılarak modern bir kent haline dönüşmeye başlar. Yeni Cumhuriyetin ilk kamu yapıları inşa edilir. Yeni semt ve mahalleler kurulur.

Günümüzde Ankara, önemli bir bürokrasi, kültür, sanat, ticaret ve sanayi kentidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.

2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

18-MAVZU. BIRGALIK NISBATI. (İŞTEŞ ÇATI)

Fe'ning birgalik nisbati fe'l o'zak yoki negiziga **-iş** qo'shimchasi qo'shilishi orqali yasaladi. Bunda gap ichidagi ikki shaxs yoki predmet birgalikda ish bajaradi: **Ali ile Veli görüştüler. O gün iki aile tanışacaktı. Seninle dövüşmüs** kabi.

Bu yerda fe'ning ta'siri har ikki shaxsga qaytgan. Bu qaytish ham to'g'ridan-to'g'ri yoki vositali ravishda yuz beradi. Birinchi holatda ikki shaxs ham bir-biriga ob'ekt bo'lib xizmat qiladi: **Ali ile Veli görüştüler. = Ali Veliyi, Veli Aliyi gördü. O gün iki aile tanışacaktı. = O gün birinci aile ikincisini, ikinci aile de birincisini tanıyacaktı** kabi.

Bu yerda fe'llar o'timsiz, lekin mantiqan ikki tomonli o'timli bo'ladi.

Ba'zi hollarda gap ichida vositasiz to'ldiruvchi qatnashadi: **Oğuz ile Serdar bu tarlayı bölüştüler. = İkiisi aralarında böldüler. Onlar yazışıyorlar. = Birbirlerine (mektup) yazıyorlar** kabi.

-iş qo'shimchasi qo'shilishi orqali yasalgan birgalik nisbatining yana bir ko'rinishi turk tilshunosligida hamkorlik ko'rinishi (**işbirliği görünüşü**) deyiladi. Bu yerda ham ega ko'plikda ikkidandan ortiq bo'lish bilan birga ish-harakat birgalikda amalga oshiriladi: **Çocuklar gülüşüyorlardı. Kuşlar uçuşuyorlar** kabi.

Shuni unutmashlik kerakki, hozirgi zamon turk tilida **-iş** qo'shimchasi yordamida boshqa shakllar ham yasalganini ko'rish mumkin va ularni birgalik nisbati shakllari bilan aralashtirib yubormaslik kerak: **çalışmak, görüşmek, konuşmak** va hok.

SAKLA SAMANI , GELİR ZAMANI

Her eşyanın ihtiyaç duyulduğu bir an vardır.İlleride kullanacağımızı düşündüğümüz bir eşyayı,uygun bir yere koyup temiz bir şekilde saklamakta yarar vardır.Faakat bu , her elimize geçeni,ileride kullanacağız diye saklamak anlamına gelmez.

Kışlık ayakkabılarımızı bir yıl boyunca saklarız. Fakat onları kış aylarında giyeriz. Kış mevsimi geçince onları tekrar dolaba kaldırız. Aldığımız fazla defterler,defter kapları olabilir . Bunları,bir sonraki dönemde kullanırız . Harçlıklarımızın bir bölümünü biriktirerek çok istediğimiz bir eşyayı olabiliriz.

Her gün yeni oyuncaklar üretiliyor.Bunların çoğu bozulmadan,eskimeden yenilerini alıyoruz.Peki kullanmadığımız oyuncakları ne yapabiliriz? Eğer küçük kardeşimiz varsa onun kullanması için saklayabiliriz. Bizim için ayrı bir önemi olanları hatıra olarak koruyabiliriz . Şunu da unutmamak gerekir ki oyuncuğu olmayan yakınlarımız,konşularımız bulunabilir. Kullanmadığımız sağlam oyuncakları onlara hediye edebiliriz.

Eşyaları saklama konusunda,geçmişte sıkıntı çekmiş insanların daha titiz olduklarını söyleyebiliriz.Zorluk çekmiş bu insanlar , eşyaları atmaya kıyamaz.

Önceden, bir eşya iyice eskimeden atılmazdı.Eskiye eşyalar,farklı şekilde kullanılırdı.Annelerimiz,eskimiş çorapları sökerek yeni çoraplar örerlerdi.Eski kazakları sökerek onların ipiyle kilim dokuturlardı.Şimdi ise çoğu eşya eskimeden kullanımdan kaldırılıyor.Yenileri alınıyor. Çoğu insanımız,kullanmadığı eşyaları atmaya kıyamıyor . Bu durumda,evimizde bazı eşya fazlalıklarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Daha önce kullanıları kara sabanlar,kağnılar bugün artık kullanılmıyor. Bunları ancak meraklıların yerlarında veya müzelerde görebiliyoruz.Bazı eşyalar,zamanla tamamen terk ediliyor. Onların saklanması,gelecek nasillere hatıra olarak aktarılması güzel ve eğlenceli bir iş olabilir. Geçmiş böylece yeni nesillere sunmuş oluruz.

Bir tanıdığımız şehirdeki arkadaşlarından,kullangan çocuk elbiselerini topladı.Onlar güzelce yıkayıp paketledi. Daha sonra doğduğu köye götürüp kimsesiz çocuklara dağıttı.Çocukların,bu elbiselere ne kadar sevindiğini anlatmak mümkün değildir.

Evdeki eski eşya yığılmalarının önüne geçmek için zaman zaman bu eşyaları gözden geçirmeliyiz.Gerekli olanları tekrar ayırıp diğerlerini uygun şekilde değerlendirmeliyiz.

Insanların,ihtiyaçtan fazla ve gereksiz yere harcama yapmaları doğru bir davranış değildir. Israfın,kişilerin ve toplumların başına birçok dertler açtığı bilinmektedir. Bol olan zenginliklerin kullanılması konusunda bile dikkatli olmak gerekir

Gelecekte lazım olacağını düşünerek bazı şeyleri saklayacağız.Çünkü gün gelir,işe yarar. Ancak bu konuda saklanması gereken şeyi iyi belirlememiz gerekir. Yoksa evimiz işe yaramaz eşya mezarlığına dönebilir

HERKES VATANINDA MUTLUDUR

Kocaman bir kartal, kanadından yaralanmıştı. Gökyüzünün bu hür kuşu, artık uçamaz olmuştu. Bir zamanlar, keskin bakışıyla çok yükseklerden gördüğü avını bir hamlede kapıp alan bu güçlü kahraman, şimdi çalıların arasından yiyecek bir şeyler bularak yaşamaya çalışıyordu. O sırada, anlayışı kıt bir kadın, yakacak bir şeyler toplarken kartalı gördü, görür görmez de hemen yakalayıp kendi kendine söylenmeye başladı: "Ne oldu sana güzel kuşum? Şu tırnaklarına, gagana, kanatlarının hâline bak! Seni bir güzel temizleyip bakımdan geçireyim, bu perişan hâlden kurtul!" Kadın, kartalı alıp evine götürdü. Kartalın tüyleri parlasın diye onu tuhaf maddelerle yıkadı. Zavallı, epeyce hırpalandı. Bununla da yetinmedi, gel senin tırnakların ne kadar da uzamış, şu gaganın hâline bak, deyip kartalın biricik av silahı olan pençelerini, gagasını kesti. Üstüne üstlük, zavallı hayvanın kanatlarını iyice kısalttı. Göklerin güçlü kuşu, şimdi gülünç bir durumdaydı. Zavallı kartal âdeta bir tavuğa dönmüştü. Kadın bunları düşünemedi. Kartala iyilik olsun diye yaptı bütün bunları. Aradan haftalar geçmişti. Kartalın yaralı kanadı iyileşti; ama ne yazık ki artık yüreği yaralıydı talihsizin. Kısacık kanatlarla, küt bir gaga ve kör pençelerle ne yapabilirdi? Gökyüzüne süzülüp dağları, ovaları, ırmağı, ormanı kuşbakışı seyredecekken, bulutlarla kol kola bir hayat sürecekken, şu hâline bak talihsizin! Tozda, toprakta kırıntıagalayan tavuklarla yaşamak, ne acı verici! Ama kartal hiçbir zaman yitirmedi ümidini. Tavukların arasında bir yandan besleniyor, bir yandan da تنها yerlere geçip uçuş talimleri yapıyordu. Aradan uzun zaman geçti, sonunda kartalın kanatları uzadı, yarası iyileşti ve her bakımdan kendini toparladı. Bu arada bir gün eski gücüne kavuşup tekrar gökyüzüne, yüce dağlara kavuşma ümidini hep canlı tuttu. Güneşli bir bahar günüydü, her yer rengârenk, ışıltı ışıltı. Muhteşem kartalımız artık eskisi kadar güçlü ve sağlıklıydı. Bugün benim için büyük gün, diye düşündü. Evin yakınındaki küçük tepeye çıktı. Bahçedeki bütün hayvanlara seslenir gibi kocaman bir çığlık kopardı, bütün kümes hayvanları pür dikkat ona bakıyorlardı. Ayrılık duygusu yüreğini biraz acıtsa da gerçek yurduna kavuşacağı için sabırsızlanıyordu. Aylardır birlikte vakit geçirdiği evcil arkadaşlarını kanatlarıyla selamlayarak büyük bir gürültüyle havalandı. Muhteşem kartalımız kendisine yakışır asalette gökyüzüne yükselirken bahçedeki evciller üzüntüyle karışık bir sevinçle bağıştılar: - Herkes vatanında mutludur. Güle güle muhteşem kuş!

Matnni tarjima qiling.

MUCİZE

Sally, küçük kardeşi George hakkında anne ve babasının konuşmalarını duyduğu zaman yalnızca sekiz yaşındaydı. Kardeşi çok hastaydı ve onu kurtarabilmek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardı. George'ın yalnızca çok pahalıya mal olacak bir ameliyatla kurtulma şansı vardı fakat bunun için yeterli paraları yoktu. Babasının, umutsuz bir biçimde annesine şöyle fısıldadığını duymuştu Sally: "Yalnızca bir mucize onu kurtarabilir." Bu sözleri duyar duymaz, usulca kendi odasına yürüdü Sally. Domuz biçimindeki kumbarasını gizlediği yerden çıkartarak içindeki paraları yavaşça yere dökerek saymaya başladı. Yanılgıya düşmemek için tam üç kez

saydı kumbaradan çıkardığı bozuk paraları. Sonra hepsini cebine koyarak aceleyle evden çıkıp, köşedeki eczaneye gitti. Eczacının dikkatini çekebilmek için büyük bir sabırla bekledi. Eczacı çok yoğun ve bir adama ilaçlarını nasıl kullanacağını anlatıyordu. Bu yoğun çalışmanın arasında sekiz yaşındaki bir çocukla ilgilenmeye hiç niyeti yoktu ama Sally'nin beklediğini görünce "Evet, ne istiyorsun söyle bakalım" dedi. "Biraz acele et, gördüğün gibi beyefendiyle ilgileniyorum" diyerek yanındaki şık giyimli adamı gösterdi. Sally "Kardeşim" dedi. Sessizce yutkunduktan sonra devam etti: "Kardeşim çok hasta, bir mucize almak istiyorum." Eczacı Sally'e bakarak: "Anlayamadım" dedi. "Şey, babam 'Onu ancak bir mucize kurtarabilir' dedi, bir mucize kaç paradır, bayım?" Eczacı Sally'e sevgi ve acımayla baktı bu kez: "Üzgünüm küçük kız, biz burada mucize satmıyoruz, sana yardımcı olamayacağım" dedi. Sally o kadar kolay vazgeçmek istemedi. Eczacının gözlerinin içine bakarak "Karşılığını ödemek için param var benim, bana yalnızca fiyatını söylemeniz yeterli" dedi. Bu arada Sally ve eczacının yanında bekleyen iyi giyimli bey Sally'e dönerek "Ne tür bir mucize gerekiyor kardeşin için küçük hanım? diye sordu. "Bilmiyorum" dedi Sally. Sonra gözlerinden aşağı süzülen yaşlara aldırmaksızın devam etti: "Tek bildiğim, o çok hasta ve annem ameliyat olmazsa kurtulamayacağını söyledi ailemin de ameliyat için ödeyebilecekleri paraları yok. Ama babam 'Onu ancak bir mucize kurtarabilir' deyince ben de paramı alıp buraya geldim." "Peki, ne kadar paran var?" diye sordu iyi giyimli adam. "Bir dolar ve onbir sent" dedi Sally. "Ve dünyadaki tüm param bu!" "Bu iyi bir şans, küçük kardeşini kurtarmak için gerekli olan mucize için yeterli bu para" dedi, iyi giyimli adam. Adam bir eline parayı aldı, öteki eliyle de Sally'nin elini tutarak "Beni yaşadığın yere götürür müsün lütfen?" diye sordu. "Küçük kardeşini ve aileni tanımak istiyorum" dedi. İyi giyimli adam Dr. Carlton Armstrong'du ve George için gerekli olan ameliyatı yapabilecek tanınmış bir cerrahtı. Ameliyat başarıyla sonuçlanmış ve aile hiçbir ödeme yapmamıştı. Hep birlikte mutluluk içinde evlerine döndükleri zaman hâlâ yaşadıkları olayların etkisinden kurtulamamışlardı. Anne: "Hâlâ inanamıyorum. Bu ameliyat bir mucize! Doğrusu maliyeti ne kadardır merak ediyorum" dedi. Sally kendi kendine gülümsedi. O bir mucizenin kaç malolduğunu çok iyi biliyordu. Tam tamına bir dolar ve onbir sent.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

19 – MAVZU. ORTTIRMA NISBAT. (ETTIRGEN ÇATI)

Fe'ning orttirma nisbati fe'l o'zak yoki negiziga **-dir-(-it-, -ir-)** qo'shimchasi qo'shilishi orqali yasaladi. Bunda gapning egasi bevosita ish-harakatning bajaruvchisi bo'lmaydi va boshqa otni ish-harakatning bajaruvchisiga aylantiradi: **Saçını kestirmişsin. Komşum ustaya bir çardak yaptırdı. O mektubu size okutacağım. Zeynep çocuğa sütü içirdi** kabi.

Bu yerda qatnashsa-qatnashmasa, ikki ot(ega) bor. Biri grammatik nuqtai nazardan ot-ega, ishni bajartiruvchi (yuqorida **Komşu** va **Zeynep**), ikkinchisi mantiqan ot-ega (**usta, çocuk**). Ko'pincha jo'nalish kelishigida kelgan va gap ichida grammatik jihatdan eganing mantiqan to'ldiruvchisi bo'lgan mantiqiy ega ta'kidlanmagan bo'lsa, bir savol bilan yuzaga chiqadi:

- **Saçımı kestirdim.** – kimga? – **Berbere.**
- **Sütü içirdi.** – kimga? – **Çocuğa.**

Albatta, bunday gaplarda har doim grammatik vositasiz to'ldiruvchi ishtirok etadi.

Undan tashqari, orttirma nisbatda faqat ish bajarish emas, bir narsa, voqea-hodisaning bo'lishi, ro'y berishi ham mumkin: *Kadın onu güldürdü. Şoför arabayı durdurdu. Bekçi ışıkları söndürdü. Fırsatı kaçırmayınız. Bu yolu kısaltacaklar* kabi.

Turk tilida orttirma nisbat, asosan, **-tir-** qo'shimchasi yordamida yasaladi (**döndürmek, sevdirmek**). Bu qo'shimcha eski turkchadagi **-it-** va **-ir-** fe'l orttirma nisbati qo'shimchalarining ustma-ust kelishi natijasida yuzaga kelgan.

-it- qo'shimchasi, shuningdek, **r** va **l** sonor undosh tovushlar bilan tugagan fe'l negizlariga qo'shiladi va bunda unli tushib qoladi: **belir-t-mek, otur-t-mak, kısal-t-mak, bunal-t-mak, üsütme, acıtmak, anlatmak** kabi.

Turk tilida ba'zi qattiq undoshlar bilan tugagan o'zaklarga ham **-it-** qo'shimchasi qo'shilishi mumkin (**akıtmak, korkutmak**).

Turk tilida fe'lning orttirma nisbat shakllari ma'no jihatdan boy va ular lug'atlardan keng o'rin olgan.

-ir- qo'shimchasi ba'zi bir bo'g'inli fe'l o'zaklariga qo'shib keladi: **pişirmek, geçirmek, yatırmak, uçurmak, şişirmek, kaçırmak, doyurmak, doğurmak** kabi.

Orttirma nisbati shakli gap egasining bir ishni boshqa shaxsga bevosita qildirishi va uning bir ishni boshqa shaxslarga vositali ravishda qildirishi, bajartirishiga ko'ra ikki darajali bo'lishi ham mumkin: **yaptırtmak, geçirtmek** kabi. Bunday holatda gap ichida uchta ot bo'ladi (**Ayakkabımı yaptırttum**): Ben – hizmetçi - ayakkabıcı. Bunda qo'shimchalar ketma-ket **-tir-** va **-ir-** + **-it-** + **-tir** shaklida keladi (**kes-tir-t-mek, doğ-ur-t-mak, kısal-t-tır-mak**). Ushbu shakl murakkab orttirma daraja (**katmerli ettirgen eylem**) deyiladi.

Bebek uyudu (chaqaloq o'zidan o'zi uxlab qolgan);

Anne bebeği uyuttu (chaqaloqni onasi uxlatgan)

Anne bebeği dadiya uyutturdu (onasi chaqalog'ini enagaga uxlattirgan).

Ikkinchi gapda ona (gapning egasi) ishni bevosita chaqaloqqa bajartirgan. Uchinchi gapda esa, ona (gapning egasi) ishni boshqa shaxs (masalan, enaga) vositasida amalga oshirgan. Shu sababdan murakkab orttirma daraja ko'rinishi ko'pincha nutqda qiyinchilik tug'diradi.

NE EKERSEN ONU BİÇERSİN

Tarlada buğday tohumlari ektiğimizde o ürünü oluru. Diken tohumlari ekenler, dikenyetistirir. Buğday ekip de başka bir ürün alan yoktur. Sadece buğdayı ekmek, yeterli değildir. Gerektigi kadar gübresini, suyunu vermeliyiz. İçindeki yabancı otlarla mücadele etmeliyiz. Sevgi eken, sevgi biçer. Nefret eken nefret biçer. Nefret ekip sevgi biçilmez. Bu nedenle sevgi ekilmesini sağlamak için gayret göstermeliyiz.

Kötü yetistirilmiş bir evladi ne ailesini ne de ülkesine faydası vardır. Kötü evladi çilesini önce ailesi, sonra ülkesi çeker. Bu nedenle çocukların iyi yetismesi ve yetistirmesi önemlidir. Gelecekte yavrusundan şefkat ve iyilik bekleyenler, çocuklarının yetistirmesi konusunda titiz olmalıdır.

Dünyada insan, yaptigının karşılığını görür. İyilikçe karşı iyilik, kötülüğe karşı kötülük görmek bir kural olarak karşımıza çıkar. Oysa bu dünyada Yunus Emre gibi, kötü söz söyleyenlere, tatlı dille karşılık verenler de vardır. Bunlar, genel kuralı bozmayan önemli kimselerdir.

Büyüklerimiz, “Burası etme bulma dünyasıdır” derler. Ne yaptıysan onun karşılığını göreceksin. Beklemediğimiz bir durum yaşadığımızda bunun başımıza niçin geldiğini düşünmemiz gerekir. Kötü niyetle yola çıkanlar, iyi sonuçlar elde edemezler.

Hal ve davranışlarımızla arkadaşlarımızın kalbini kırabiliriz. Kırıcı hareketlerimiz devam edince çevremizdeki dostlarımızı kaybederiz. Sonunda dostsuz kalırız.

“Tahta Çanaklar” adlı hikayeyi çoğunuz hatırlarsınız. Süleyman dede iyice yaşlanır. Gözleri görmez, kulakları duymaz olur. Yemekleri üstüne başına döker. Bu durum özellikle evdeki gelini rahatsız eder. Gelin, Süleyman dedeye demediğini ve yapmadığını bırakmaz. Aliş ise dedesini çok sevmektedir.

Bir akşam yemek yerken Süleyman dede yanlışlıkla yemek tabağını sofraya döker. Bu , bardağı taşıran son damla olur. Gelin hanım, Süleyman dedeye bağırıb çağırır. Süleyman dede hiçbir şey söylemeden karnı aç bir şekilde odasına gider. O artık, böyle bir hayat yaşamaktan, oğluna ve gelinine yük olmaktan bıkmıştır. Bu olaydan sonra Süleyman dede, aile sofrasına oturtulmaz. Onun için tahta çanak ve kaşık yaptırırlar. Yemeğini onlarla yer.

Aliş bir gün eline bir bıçak ve odun parçası alır. Onlarla bir şeylar yapmaya çalışır. Annesi babası ne yaptığını sorduklarında, Aliş:

-Tahta çanak yapıyorum. Yaşlandığınızda yemeklerinizi bu kaplara koyacağım, size öyle verceğim, der.

Karı koca, bu durum karşısında şaşırıp kalırlar. Söyleyecek tek kalime bulamazlar. Birden yaşlandıklarını ve Süleyman dedenin durumuna düştüklerini hayal ederler. İçlerine pişmanlık çöker. Hemen Süleyman dedenin odasına koşup ondan özür dilerler. O günden sonra da yemekleri birlikte yerler. Süleyman dedeye de çok iyi davranmaya başlarlar.

Bu hikayede olaylar, görüldüğü gibi mutlu sonla bitmektedir. Ama olaylar her zaman böyle sonuçlanmayabilir

Güzel işler yapanlar, er geç bunun karşılığını bulurlar.

ÜSTÜN ZEKALİ OLMAK YETMEZ

Bir çocuğun doğuştan üstün zekalı olması, doğanın bir lütfu... Bu yeteneği bulup geliştirmek ise, ailelere düşüyor.. Çünkü üstün zeka da, işlenmezse kısa sürede kaybolup gidebilir...

Üstün zeka ve yetenekli dediğimizde akla gelen ilk isimler. Kimileri onlar gibi bilim dünyasına isimlerini altın harflerle yazdırıp nesilden nesile ulaşan buluşlara imza atma şansını buluyor. Kimileri ise binlercesi arasında, farkedilemeden kaybolup gidiyor. Pekçok kişinin ilgisini çeken Üstün zeka, üstün yetenek nedir, nasıl anlaşılır, özellikleri nedir? gibi soruların cevabını, Çocuk Psikiyatristi Dr. Osman Sabuncuoğluna sorduk: Einstein, Newton, Edison, Stephen Hawking, Beethoven... Üstün zeka nedir? Normalin üstü, yüksek zeka diye tanımlanır. Tüm insanlar arasında en ileri noktada olanlardır. IQ olarak 90ın üstü normal, 135in üzeri üstün zekadır. Genetik mi? Tabii genetik etki var. Ancak dış dünyayla etkileşimi de önemli. Çocuk çok ileri zekayla dünyaya gelebilir ama yetiştirildiği ortam, yaşadıkları, geçirdiği hastalıklar kişiyi zeka açısından kötü bir duruma getirebilir. Üstün zeka nasıl anlaşılır? Çocukta 0 - 6 yaş gelişimi hızlıysa, yani yaşına göre daha çabuk yürüyor, hızlı öğreniyor, erken konuşuyor, insanlarla ilişkiyi erken kurabiliyorsa, konu ve kavramları çok kısa sürede ve yaşının ilerisinde anlama becerisi gösteriyorsa ileri zekadan bahsedebiliriz. Okul döneminde ise örneğin ilkökul 3. sınıf öğrencisi ama abisinin matematik problemlerini çözüyorsa bu ipucu olabilir. Yeteneği için fırsat gerek Üstün - özel yetenek nedir? Belli bir alanda diğerlerinden farklı kavrama, hızlı ilerleme ve farklılık göstermektir. Tesadüfen mi ortaya çıkar? Örneğin çocuğun müziğe çok büyük bir yatkınlığı olabilir. Ama evde bir enstrüman yoksa yeteneği ortaya çıkmaz. Çok iyi satranç oynayacak kapasitesi olabilir ama hiç oynamazsa bu yeteneğini anlayamazsınız. Üstün yeteneklerini ortaya çıkarmak için daha ayrıntılı bir yaklaşım ve imkan sağlamalı. Erken okuma yazma, zeka belirtisi mi? Tabi ileri zeka göstergesi sayılabilir. Ancak çok erken okuyan yazan bazı çocuklarda içe kapanıklık, hafif otistik belirtiler görülüyor. Okuyor ama yalnızca bir şifreyi çözmüş oluyor. Başka bir alanda kayıpları, eksikleri oluyor, örneğin sosyal ilişkilerde. Diğer çocuklardan uzak kalıyor. Ancak disleksi gibi öğrenme bozuklukları nedeniyle IQsu yüksek olsa da geç okuyup yazanlar var. Zeka ayrı yetenek ayrı Üstün yetenek ve zeka birlikte mi olur? Her zaman değil. Örneğin çok parlak müzik yeteneği olan birinin çok ileri düzeyde zekası olmayabilir. Nelere üstün yetenek diyemeyiz? Örneğin yazarlıkla ilgili üstün yetenekten bahsedilemez. Çünkü birikim işidir. Ya da Mozart bir günde konçerto besteledi. Çok çalışan biriydi. Bu çocuklara nasıl yaklaşmalı? Üzerlerine çok düşülmemeli. Süper çocuk yaratmak için aşırı çaba gösterilmemeli. Yaşıtlarından daha ileri gittiği bir potansiyeli varsa o alanda desteklenmeli. Çocuk üstün olan özellikleri nedeniyle yaşıtlarından soyutlanmamalı. Üstün zeka

ya da yetenek herşeyi garanti etmiyor. Bazıları keşfedilmeyip kaybolup gidiyor. Çocuğunuz özel mi? Yeni fikirleri çok çabuk algılayabilme, kabul edebilme, bilinmeyen araştırma isteği, güçlü sezgilere sahip olma, dikkatli, meraklı olma. Öğrenmeyi, zihinsel uğraşılarda bulunmayı ve problem çözmeyi sevmek. Sebep sonuç ilişkilerine meraklı olma, öğrendiklerini uygulayabilme ve gerçeği keşfetmeyi sevmek, yeni bir takvim ya da alfabe geliştirme. Birkez karşı karşıya kaldığı bir malzemeyi akılda tutma. Kelime bilgisinin çeşitliliği, kendini kolaylıkla ayrıntılı olarak ifade edebilme, farklı konularda derin bilgi edinebilme. Araştırmacı olma, yüksek not alma isteği ve dış yaptırımlara bağlı olmayan bir öğrenme isteğine sahip olma. Eleştirel düşünme yeteneğine sahip ve şüpheli olma, fikirleri kendine kanıtlama gereksinimi duyma. Yaratıcı ve mucit olma ve beyin fırtınası yapmayı heyecanlı bulma. Sonucu görmek uğruna bir konuya yoğunlaşma konusunda kararlı olma. Duyarlı olma, kendini karşısındakinin yerine koyarak onun duygularını anlama. Enerjik, uyanık ve istekli olma, yeni bir üretimde bulunurken yoğun çaba ve çalışmalara girme. İş ve çalışmada bağımsız olma, yalnız çalışmayı sevmek. Çok yönlü olma, değişik hobi ve becerileri denemekten hoşlanma. Arkadaş canlısı olma, dışa açık, sosyal olma. Çocuğunuz aşağıda sayılan yeteneklerin büyük çoğunluğuna sahipse, onun üstün zekalı olduğu ya da en azından doğuştan özel yeteneklerle donatılmış olduğu söylenebilir. Ancak bu kararı, yine de özel testler sonucu uzmanlar verir: Peki siz nasıl bir anne babasınız? Çocuğunuzun etkinliklerde aktif olmasını sağlıyor musunuz? Öğrenmesi gerekenleri birçok kez tekrar ediyor musunuz? Aktif araştırma ve keşif için çocuğunuzu cesaretlendiriyor musunuz? Evinizi çocuğunuz için tehlikesiz hale getirdiniz mi? Çeşitli oyuncak ve objeleri çocuğunuza sunuyor musunuz? Onunla sürekli konuşuyor, iletişim kuruyor musunuz? Neden - sonuç bağlantısı kurabilmesi için yardımcı oluyor musunuz? Çocuğunuz sesler çıkarttığında veya daha üst yaş grubunda sizinle konuştuğunda sevecen sözcüklerle yaklaşıyor musunuz? Bağırmanın, fiziksel cezalar uygulamamaya özen gösteriyor musunuz? Çocuğunuzla ilgilendiğinizi ona gösteriyor musunuz? Çocuğun doğuştan gelen zekasının yanı sıra, zihin gelişiminde anne ve babanın ebeveynlik tarzı da büyük önem taşıyor.

Sorular:

1. Pekçok kişinin ilgisini çeken Üstün zeka, üstün yetenek nedir, nasıl anlaşılır, özellikleri nedir?
2. Üstün zeka nasıl anlaşılır?
3. Üstün zeka nedir?

GAZETA TARJIMASI

Fibabanka'nın 2016 Yılı Net Kârı 114.9 Milyon Lira

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:15

Fibabanka, 2016 yıl sonu itibarıyla, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 47 artışla vergi öncesi karını 160.9 milyon liraya yükselttiğini, net karının da 114.9 milyon lira olduğunu duyurdu.

Fibabanka, 2016 yıl sonu itibarıyla, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 47 artışla vergi öncesi karını 160.9 milyon liraya yükselttiğini, net karının da 114.9 milyon lira olduğunu duyurdu.

Fibabanka'dan yapılan açıklamada, bankanın 2016 yılında aktif toplamını geçen yıl sonuna göre yüzde 38 arttırdığı belirtildi. Açıklamaya göre büyüme odaklı çalışmaların sonucu olarak, Fibabanka'nın 2016 yıl sonu itibarıyla aktif toplamı geçen yıl sonuna göre yüzde 38 artış göstererek 15.4 milyar liraya

ulaştı.

Fibabanka'nın 2015 yıl sonu itibarıyla 8.6 milyar lira olan toplam kredileri ise yüzde 33 artışla, 2016 yıl sonunda 11.4 milyar liraya ulaşırken, kredilerin toplam aktifler içindeki payı yüzde 74'e ulaştı. Aynı dönemde müşteri mevduatı toplam pasiflerin yüzde 59'unu oluşturarak 9.1 milyar liraya yükseldi.

2016 yılı sonuçlarını değerlendiren Fibabanka Genel Müdürü Ömer Mert sonuçlardan memnun olduklarını belirtti. Ömer Mert, "2016 yılında da Banka büyümesini istikrarlı bir şekilde devam ettirmiş ve hedefleriyle uyumlu sonuçlar elde etmiştir. İleriki dönemlerde de Türk ekonomisine verdiğimiz desteğe müşterilerimize en hızlı ve kaliteli servisleri sunarak devam edeceğiz" dedi.

- İstanbul

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

20 – MAVZU. FE'LNING VAZIFADOSH SHAKLLARI (FİİLİMSİLER)

Fe'ning shaxs va zamon qo'shimchalari olib tuslanmaydigan shakllari ham borligi, ularning o'zbek tilshunosligida fe'ning vazifadosh (funktional) shakllari deb ataladi. Bu shakllar turk tilshunosligida **yatk fiiller** (yotiq fe'llar) deyiladi. Fe'ning vazifadosh shakllari deyilishiga sabab, bu shakllar fe'ning biron-bir grammatik kategoriyasiga mansub bo'lmay, turli ma'nolar ifodalash yoki boshqa vazifalarni bajaradi. Turk tilida fe'ning bunday shakllari otlar kabi kelishik qo'shimchalari olib o'zgarishi va tugallanmagan fikrni ifodalovchi gaplarda kesim bo'lishi mumkin. Ot, sifat va ravishga o'xshash vazifa bajaruvchi bunday shakllarni fe'ning boshqa shakllaridan ajratib turuvchi xususiyati esa ularning tugallanmagan bir fikrni bildirgan gapga kesim bo'la olishlaridir: **Aliyi qarşında görmek (beni şaşırttı). Evi kiralayacak (hanım tekrar geldi). “Çayı görmeden (paçanı sıvama)”** kabi.

Bunday vaziyatda ular ravish va bog'lovchi vazifasini bajaradi. Fe'l xarakteriga ega bo'lgan ba'zi vazifadosh shakllar turk tilida zamon, mayl shakllariga negiz bo'lishi ham mumkin. Xususan, bulardan sifatdoshlr zamon shakllariga ega. Ularga fe'l shaxs qo'shimchalari qo'shilib, xabar mayli shakllari yuzaga keladi (**bil-miş-im, bil-ir-sin, bil-ecek-siniz**) va shu tarzda fe'ning vazifadosh shakllari tuslanuvchi fe'l kabi namoyon bo'ladi.

Fe'ning egalik qo'shimchasi olgan vazifadosh shakllari to'liqsiz gaplarga kesim bo'lib kelganda ulardagi shaxs olmoshi gapning egasi bo'ladi: **Veliyi birlikte getirmenizi isterdim. Evden çıkışım tatsız oldu. Manavın verdiği karpuz ham çıktı. Burada olacağımızı nereden bildin? Ankaraya geldiğinizde beni arayın. Fazla yorulduğumdan erken yatmıştım.** kabi.

Biroq fe'ning bunday vazifadosh shakllarining shaxs va zamon ma'nosiga ega bo'lishi ularni tuslanuvchi fe'llar guruhiga kiritmaydi. Chunki ular bu egalik olmoshlari bilan birgalikda ot kabi turlanadi.

Fe'ning vazifadosh shakllari uch xil bo'ladi: 1. harakat nomi (**adfiiller**) - fe'ning ot shakllari; 2. Sifatdoshlr (**sıfatfiiller**) - fe'ning sifat shakllari; 3. Ravishdoshlr (**zarffiiller**) - fe'ning ravish shakllari.

BÜYÜKLERE SAYGI VA KÜÇÜKLERE SEVGİ NASIL OLMALI

İslam olmak üzere bütün dinler büyüklere saygıyı ve küçüklere sevgiyle yaklaşmayı emreder. Anne, baba, amca, teyze, hala, dayı, dede, nine gibi yakın akrabalarımızdan büyüklere gösterdiğimiz saygıyı, yaşına hürmeten diğer büyüklere de göstermeliyiz. Yolda gördüğümüz büyüklerimize selam vermeli, onların iyi dualarını almalıyız. Tren, otobüs, metro gibi kitle iliteşim araçlarında yaşlı kimselere yer vermeli, yardım istediklerinde seve seve yardımlarına koşmalıyız.

Küçüklere sevgiyle davranmalıyız. Samimi, safdil çocuklara başka bir kötü davranmak mümkün değil. Onların duyabilmek, onların istediklerine saygı göstermek, onlara her zaman dikkat etmek, onları ne kadar sevdiğimizi onlara bazen gösterebilmek lazım. Ta ki onlar kendini ne kadar değerli olduğunu her zaman hissedebilsin.

Her kültürün kendisine özgü bir çok örfü, adeti, gelenekleri ve görenekleri vardır. Bu kültürel unsurlar kültürden kültüre milletten millete ne kadar değişse de bazı unsurlar değişmemektedir. Bunlardan birisi sevgi ve saygıdır.

Sevgi ve saygı insanların arasındaki iletişimi olumlu kılan ve güçlendiren iki olgudur. Genel olarak bakıldığında her ne kadar saygı büyüklere gösteriliyormuş gibi görülse de aslında insanlar birbirlerine yaşa bakılmaksızın insan oldukları için saygı göstermelidir. Çünkü saygı olmadan sevgi olmamaktadır.

Diğer bir açıdan baktığımızda sevgi ve saygı olguları büyükler ve küçükler arasındaki sınırları büyük ölçüde yok eder. Çünkü saygının ve sevginin olduğu muhabbet insanlar arasındaki ilişkiyi de olumlu ve zevkli bir hale getirir. Bu nedenle de küçükler büyüklerine karşı saygılı davranmalıdır ki böylece büyükler de saygı gördükleri küçüklerine karşı sevgi gösterirler ve düşüncelerine saygılı davranırlar.

İslam dini de biz insanlara büyüklere saygılı olmayı emretmiştir ve insanların toplum halinde yaşayıp birbirleri ile güzel ilişkiler kurmalarına büyük önem yüklemiştir. Çünkü dinimize göre karşılıklı yardım, kibarlık, nezaket, saygı, sevgi ve hayırseverlik önemli hususlardır. Bir ortamda ya da toplumda medeniyetin ve huzurun temelinde de insanların arasındaki karşılıklı saygı ve sevgi vardır.

Saygının ve sevginin olmadığı yerde huzursuzluk ile birlikte bir çok sıkıntı yaşanır; kim ve düşmanlıklar doğar. Bu nedenle de insanlar birbirlerini sevmeli ve birbirlerine öncelikle insan oldukları için saygı göstermelidir.

Unutmayalım, dünya etme bulma dünyasıdır ve kişi mutlaka ektiğini biçecektir. “Rüzgar eken fırtına biçer”denilmiştir. Evlatlarımızdan ve küçüklerimizden saygıgörebilmek için, ana-babamız ve büyüklerimize saygı da kusur etmemeliyiz. Özellikle gençlerin yaşlılara ve bayanlara, toplu taşıma araçlarında yer vererek onların hayır dualarını almayı ihmal ve saygıda kusur etmemeliyiz.

Özet olarak ifade edersek; Milletimizin toplumsal yapısı ve değerleri, köklü bir kültürün ürünü olarak sağlam temellere oturmaktadır. Bu toplumsal değerlerden biri de büyüklere saygı ve hürmettir. İnsanımızın inancından kaynaklanan, toplumun en saygın üyesi olarak gördüğü yaşlılarına ilgi ve yakınlık göstermek, onlara her konuda destek sağlamak yönünde köklü bir geleneğe sahibiz. Bu inançla, aile ve toplum içerisinde yaşlılar her zaman büyük değer görmüşve baş tacı edilmişlerdir. Bunun yanında tüm olumsuz gelişmelere rağmen milletimizin çoğunluğu, büyüğüne karşı bu hassasiyetini kaybetmemiştir.

BİLENLER BİLMEYENLERE ANLATSIN

Nasreddin hoca bir gün akşehirde camide vaaz vermek için kürsüye çıkıp:

-Ey cemaat bugün size ne söyleyeceğimi biliyormusunuz.Diye sormuş.Camideki topluluk:-Bilmeyiz demişler.bunun üzerine hoca:

-Siz bilmeyince bensize ne söyliyeyim.diyerek kürsüden inmiş ve camide kendisini dinlemeye hazırlanan topluluğu yüz üstü bırakarak cübbesini giydiği gibi camiye terk etmiş.Hoca ertesi günü yine vaaz etmek için aynı kürsüye çıkmış bu sefer yine topluluğa aynı soruyu sormuş

camideki topluluk bu sefer hocayı kaçırmamak için:-biliriz cevabını vermişler hoca bu seferde onlara:

-Mademki biliyorsunuz o halde benim söylememe ne lüzum var demiş ve yine topluluğa küserek cübbesini giydiği gibi camiye terk etmiş.Ertesi gün camideki topluluk hacayı vaazdan kaçırmamak için kimisi biliriz.kimisi bilmeyiz demeyi kararlaştırmışlar.Hoca ertesi gün vaaz etmek için kürsüye çıktığında topluluğa yine aynı soruyu sormuş.Toplulukta daha evvelden kararlaştırdıkları gibi bazıları biliriz bazılarıda bilmeyiz diye karşılık vermişler.Bu sefer hoca büyük bir ciddiyetle topluluğa dönerek onlara:-Ne âla öyleyse bilenleriniz bilmeyenlerinize öğretsin cevabını vererek yine kürsüden inmiş ve cübbesini giyerek camiye terk etmiş. Lafını esirgemeyen Nasreddin Hoca'nın her durumda verecek bir cevabı ve göreceği bir hesabı mutlaka vardır. Zekâsı ile olayların özünü kavrayan Nasreddin Hoca hazırcevaplığı ile birçok insanın sesi olmayı başarmıştır. Sadece kendisine değil başkasına yapılan haksızlıkları da tahammül edemeyen Nasreddin Hoca hiçbir lafın altında kalmaz; güç ve mevki sahiplerine aldırılmaz. Kitap, Nasreddin Hoca'nın bu özellikleri üzerine kurulmuş iki perdelik bir tiyatro oyunu. Çocuk edebiyatının sevilen yazarlarından **Süleyman Bulut** , bu kez olaylara eğlenceli yanından bakan bir oyunla sesleniyor çocuklara.

GAZETA TARJIMASI

Milas Kültür Rotası'na Muğla Valiliği'nden İnceleme

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:15

Muğla Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı yetkilileri Milas'ta hayata geçirilmesi planlanan 'Kültür Rotası' güzergahında incelemelerde bulundu.

Muğla Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı yetkilileri Milas'ta hayata geçirilmesi planlanan 'Kültür Rotası' güzergahında incelemelerde bulundu.

Milas Belediyesi tarafından hayata geçirilmesi planlanan 'Kültür Rotası' projesi kapsamında Milas'a gelen Muğla Valiliği Yatırım ve Koordinasyon Başkanlığı yetkilileri bir takım incelemelerde bulundu.

Milas Belediyesi KUDEB birimi sorumlusu Arkeolog İ. Ernur Öztekin'in tarafından bilgi aktarılan ekip Kültür Rotası'nın başlangıç noktası olarak düşünülen Baltalı Kapı'dan başlayarak rota güzergahında incelemelerde bulundu. Milas Belediyesi Başkan Yardımcıları Zeynep Mat ve Faik Karagöz'ünde eşlik ettiği ekip tarafından inceleme sonunda kapsamlı şekilde hazırlanacak olan rapor daha sonra Muğla Valisi Amir Çiçek'e sunulacak.

Daha önce Muğla Valisi Amir Çiçek tarafından da incelenen, ilk adımı 2012 yılında atılan Milas Kültür Rotası Projesi'nin Baltalı Kapı Sokak Sağlıklaştırma ve Hacıilyas Meydanı projeleri Yüksek Mimar Meral Oğuz tarafından hazırlandı. Proje, Baltalı Kapı'dan başlayarak, Balavca Deresi, Kral Hekatomnos Anıt Mezarı, Çöllüoğlu Hanı, Arasta, Hacıilyas Meydanı, Gümüşkesen Mezar Anıtı ve Macar Evleri'ni kapsayacak şekilde güncellendi.

Kültür ve Tabiat varlıklarını kullanarak Milas'ın turizm potansiyelini ön plana çıkartmak, turizmin 12 aya yayılmasını ve ekonomide de canlılığa katkı sağlanmasının düşünüldüğü projeye Muğla Valiliği tarafından onay verilmesi durumunda en kısa sürede başlanacak. - MUĞLA

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.

3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

21 –MAVZU. HARAKAT NOMI (İSİM-FİİL)

Harakat nomi fe'lining ot shakli, ya'ni ish harakat, holat $\pm$ ki bo'lish, ya'ni yuz berishning nomidir. Shu bois fe'llarni harakat nomlaridan biri bilan ataymiz (**atmak** fe'li, **istemek** fe'li, **uçurmak** fe'li). Harakat nomining bunday turiga masdar (**mastar**, **infinitif**) deyiladi.

Turk tilida **-mek**, **-me**, **-iş** qo'shimchalari qo'shilib yasalgan uch xil harakat nomlari mavjud (**bilmek**, **satmak**, **gelişme**, **çalışma**, **giriş**, **çıkış**). Undan tashqari, hozirgi zamon turk tilida kamdan-kam hollarda **-meklik** qo'shimchasi bilan uzaytirilgan holda yasalgan harakat nomlari ham qo'llanib kelinadi (**sevmeklik**, **yapmaklık**). Bular barchasi ish-harakatning nomlarini ifodalaydi.

Harakat nomlarida shaxs ma'nosi bo'lmagani kabi zamon ma'nosi ham yo'q, ammo ular orasidalarida ozmi-ko'pmi ma'no va qo'llanish farqlari mavjud. Masdar deb atalgan **-mek** harakat nomlari fe'lining grammatik va boshlang'ich shakli fe'lining noaniq shakli hisoblanadi va to'la ma'noli ot bo'la olmaydi. Ular, shuningdek, hozirgi zamon turk tilida harakat nomi qatnashgan gapda ham kamdan-kam hollarda qo'llanadi. Undan tashqari, masdarlar egalik va boshqa shakl yasovchi qo'shimchalar ham olmaydi. Boshqacha aytganda, **-mek** harakat nomlari hozirgi zamon turk tilida o'z o'rnini **-me** harakat nomi qo'shimchasiga bo'shatib bergan. Masalan, eski turkchadagi **yörimegüm**, **demege**, **etmegi** shakllari yangi turkchada **yürümem**, **demege**, **etmeyi** ko'rinishiga ega.

-mek masdar shakli turli xil harakat nomi kelgan gaplarda qo'llanadi: **“Kişi noksanını bilmek gibi ifran olmaz”**.

-me harakat nomi qo'shimchasi **-mek** qo'shimchasi asosida yuzaga kelgan bo'lib, hozirgi zamon turk tilida asl ish-harakat otlari sifatida faol qo'llanadi. Ular **hafif mastarlar** (yengil masdarlar) ham deyiladi: **gitme**, **çalışma**, **evlenme**, **okuma** va hok.

Harakat nomlari egalik va kelishik qo'shimchalari ola olgani uchun qo'shma gaplarda bosh gapning barcha unsurlarining yoki ularga oid so'z birikmalaridagi otlarning o'rnini egallashi mumkin: **Hatur için konuşmayı hiç başaramam. Sizi rahatsız etmeleri yersiz olmuş. Çiftliğinde avlanmamıza müsaade etmişti** va hok.

Nutqda **-me** harakat nomining egalik qo'shimchasini olib, uzaytirilgan yana bir shakli ham uchraydi: **Buradan karşıya geçmesi o kadar kolay değil**.

-iş qo'shimchali harakat nomlari ham ish-harakatning tarzini bildiruvchi ot-fe'llardir: **geliş**, **görüş**, **anlayış**, **davranış**. **-iş** qo'shimchasi ham **-me** kabi egalik qo'shimchalari va turli kelishik qo'shimchalari olib turlangan holda harakat nomi qatnashgan gaplarda keng qo'llanadi, lekin, baribir, ular **-me** qo'shimchali harakat nomlariga nisbatan kam tarqalgan: **Sizin araya girişiniz durumu kurtardı. Bunun mutlaka bir çıkış yolu vardır** kabi.

Harakat nomlarining yasalişi

Harakat nomi yasovchi qo'shimchalar fe'lining o'zak va negiziga qo'shiladi. Turk tilida ularning soni uchta: **-mek** (-mak), **-me** (-ma), **-iş** (-ış, -üş, uş).

1. **-mak**, **-mek**. Ko'p qo'llanilishi jihati bilan ushbu qo'shimcha hamma fe'l o'zagi va negizlariga qo'shiladi. Uning vazifasi fe'llarning mavhum harakat nomini yasashdir. Shaxs, zamon va shaklga bog'lanmasdan ham fe'llarning mavhum harakat ifodalari bilan qo'llanishlari zarur emas. Bu qo'llanish **-mak**, **-mek** qo'shimchalari yordamida ifodalanadi. Demak, bu qo'shimcha fe'llarning mavhum harakat nomini yasaydigan qo'shimchadir: **aç-mak**, **gör-mek**, **başlat-mak**, **yaz-mak**, **bekle-mek**, **vuruş-mak**, **oku-mak**, **çekil-mek**, **sevindir-mek**, **uyu-mak**, **düşün-mek**, **sürüklen-mek**, **kana-mak**, **karşılat-mak**, **ilikle-mek** kabi.

Bu qo'shimcha o'tkinchi harakat nomlari yasaydi. Ko'p qo'llanilishi jihati keng bo'lgan bu qo'shimcha, hamma fe'l o'zak va negizlariga qo'shiladi.

Harakat nomlari kamdan-kam hollarda predmet nomlarini bildiradi: *ye-mek, çak-mak* (predmet nomlari) kabi. Bu qo'shimchaning oxiridagi *-ka* va *-ke* tovushlari ikki unli orasida jaranglilashib, yumshaydi: *almağa, vermeğe* kabi. Talaffuzda qalin shakli esa «u» lashib *almaya, vermeye* deb talaffuz qilinadi. Shu bois bu so'zlar bilan ulardan keyin keladigan *-ma, -me* qo'shimchali so'zlar otlar singari turlanganda adashtiriladi: *al-ma-ya (al-mağ-a), al-ma-y-a* kabi.

Bu qo'shimchaning yana bir o'ziga xosligi egalik qo'shimchalarining qo'shilmasligidir, ya'ni uning *bilmeg-i-m, gez-meg-i-n* shakllari uchramaydi va ba'zida uchrasa-da, bu noto'g'ridir.

2. **-ma, -me.** Bu qo'shimcha ham *-mak, -mek* qo'shimchasi singari fe'lning o'zak va negiziga qo'shib, ish nomlarini yasashdir: *yaz-ma, yaklaş-ma, püskürt-me, oku-ma, darıl-ma, ezdir-me, git-me, uza-ma, açıklan-ma, gel-me, oyalan-ma* kabi. *-mak, -mek* qo'shimchasida jonli harakat ifodasi bor. *-ma, -me* esa bu harakat bilan amalga oshirilgan ishni ifodalaydi: *yürümek-yürüme, kapamak-kapama* kabi. Shundan kelib chiqqan xolda, *-ma, -me* da ot bo'lish xususiyati ham bor. Shuning uchun bunday harakat nomlari *-mak, -mek* lildan ko'ra oson predmet nomi bo'la oladi: *dondur-ma, yaz-ma, kavur-ma, dol-ma, iç-me* kabi. Turlanayotganda bu qo'shimcha va bundan oldingisi adashtirilishi mumkin: *gez-meg-e, gez-me-y-e* kabi. Ikkinchisida /u/ tovushi yordamchi tovushdir. Faqat bularni adashtirmaslik va harakatni bildirganida ularning yozilishiga ahamiyat berish lozim: *al-ma-ya (al-mağ-a), al-ma-y-a* kabi.

Bu qo'shimcha yordamida yasalgan so'zlar ba'zan sifat vazifasini ham bajaradi: *dol-ma kalem, süz-me göz, kar-ma liste, yap-ma hareket* kabi.

3. **-ış, -iş, -uş, -üş.** Bu qo'shimcha ham, bundan oldingi ikki qo'shimcha singari, eng ko'p qo'llaniladigan fe'ldan harakat nomi yasovchi qo'shimchadir. Bu qo'shimcha ham *-ma, -me* kabi ish nomlari yasaydi: *al-ış, çekil-ış, aldir-ış, ver-ış, karşılan-ış, kullanıl-ış, yürü-y-üş, düş-üş, otur-uş, ağla-y-ış, bilme-y-ış, durdur-uş* kabi.

Bu qo'shimchaning *-ma, -me* dan farqi yanada aniqroq va so'z yasaliş uchun qulayroq qo'shimcha ekanligidadir: *bul-uş, at-ış, anla-y-ış, göster-ış, gül-üş, dur-uş* kabi.

ALIŞTIRMA

Lütfen örnekteki gibi yapınız.

Örnek: yüzmek → yüzmeye → Bugün arkadaşlarla yüzmeye gidiyoruz.

1. gülmek → →
2. yazmak → →
3. atmak → →
4. görmek → →
5. çalışmak → →
6. okumak → →
7. kullanmak → →
8. örnek → →
9. koşmak → →
10. boyamak → →
11. söylemek → →
12. bilmek → →
13. dans etmek → →
14. tiyatro oynamak → →
15. gitar çalmak → →
16. kayak yapmak → →
17. para biriktirmek → →

Lütfen örnekteki gibi yapınız.

Örnek: dinlenmek → dinlenmeye karar verdim → dinlenmeyi düşünüyorum.

1. eğlenmek → →

2. çalışmak → →
3. nişanlanmak → →
4. alış veriş yapmak → →
5. dikiş dikmek → →
6. antrenman yapmak → →
7. kek pişirmek → →
8. İngilizce öğrenmek → →
9. ziyarete gitmek → →
10. barışmak → →
11. telefon etmek → →
12. çamaşır yıkamak → →
13. yarışmaya katılmak → →
14. televizyon seyretmek → →
15. şarkı söylemek → →
16. balık tutmak → →
17. maça gitmek → →
18. arkadaşları görmek → →
19. bütün gün uyumak → →

Lütfen örnekteki gibi yapınız

1. Şarkı söylemek → →
2. Gülmek → →
3. Yürümek → →
4. Uyumak → →
5. Telefon etmek → →
6. Bilgisayar kullanmak → →
7. Resim yapmak → →
8. Şiir yazmak → →
9. Çay içmek → →
10. Tenis oynamak → →
11. Yemek yapmak → →
12. Piyano çalmak → →
13. Yemek yemek → →
14. Türkçe konuşmak → →
15. Hızlı araba kullanmak → →
16. Karate yapmak → →
17. Gitar çalmak → →

İNSANI HAYATA BAĞLAYAN ŞEYLER NEDİR

Her insanın içerisinde yer aldığı hayat, teorik olarak aynı olsa da, anlam olarak ele alındığında birbirinden farklı olabilmektedir. Her insanın hayattan beklediği bir takım durumlar vardır fakat bu durumlar insandan insana farklılık gösterebilmektedir. Bir insanın herhangi bir şeye vermiş olduğu önem, başka bir insan için hiçbir anlam ifade etmeyebilir. Bu yüzden her insanın hayattaki anlamları farklıdır. Hangi insana sorarsanız sorun, onu hayata bağlayan bir şeylerin olduğunu size söyleyecektir. Fakat bu cevaplar insandan insana değişebilir. Genel olarak düşünecek olursak verilen cevaplar nihayetinde insanı mutlu eden varlıklardan ibarettir. Peki bu varlıklar neler olabilir? Bu sorunun yanıtı bilmeniz amacıyla düzenlemiş olduğumuz bu yazıda, sizlere insanı hayata bağlayan unsurlar nelerdir kısaca bilgi vereceğiz.

İnsanlar için bu hayatta maddi ve manevi değerler bulunur. Kimi insan maddi değerlere daha fazla önem verirken, kimi insan ise manevi değerlere daha çok önem verebilmektedir. Bu durumda insanları hayata bağlayan unsurlar da belli olmaktadır. Örneğin maneviyata daha fazla

önem veren bir insanı hayata bağlayan şeyi merak ettiğiniz zaman aile, eş, çocuk, din, iman, yaşam isteği ve buna benzer cevaplar alabilirsiniz.

Maddiyata önem veren insanlara bu soruyu sorduğunuz zaman güç, para, zenginlik, itibar, iş ve buna benzer cevaplar almanız mümkün olacaktır. Maddi ya da manevi her insanı bu hayata bağlayan bir şeyler mutlaka vardır.

İnsanı hayata bağlayan unsurlar kişiden kişiye göre değişebilir. Bence bir insanı hayata bağlayan unsurlar; Eş, yaşama isteği, çocuk, para, iş, iman vs. dir.

Güzel bir gündem konusu Sosyal Medyada “ Hayatta en önemli şey....” Diye başlayan cümlelerin tamamlanması istenmiş.İçlerinde ilginç yanıtlar var, ama en fazla hayatta en önemli şey “huzur” ,ardındanda hayatta ki en önemli şey “ben” denmiş.

Hayatta en önemli şey , mutlaka kişiden kişiye farklılık gösterecek,ama en çok neyin eksikliği duyuluyorsa hayatta ,en önemli şey de o olacaktır diye düşünüyorum. Doğamızda var çünkü sahip olduklarımızın kıymetini bilmemek ya da sahipken değerinin farkında olmamak.

Sizin ilk aklınıza gelen neydi bilmiyorum ama, ben hayatta en önemli şeyin” hayatın kendisi “olduğunu düşünenlerdenim.Çok genel veya çok politik bir yanıt gibi görülebilir ama yaşam bir bütün olarak düşünüldüğünde içerisindeki herşeyle,herkes ve her düşünceyle önemli değilmi dir?

Bana göre aslolan da yaşamımızı önemsemek ve önemsenir kılmak.Bize verilen bu armağanı hakkını vererek kullanmak,ne kadar süre ona sahip olacağımızı bilmediğimiz gibi, içerisinde neler sakladığını, ne gibi sürprizlere gebe olduğunu da bilmediğimiz bu hayatın bizden alabilecekleri ve alacakları ile ilgili de ne yazık ki öncesinde bilgilendirilmiyoruz.Olasılıklarla yaşıyoruz ve bence” hayatta en önemli şey bir bütün olarak sahibi olduğumuz bu yaşam”.Daha ötesi yok....

Özel ve güzel bulduğum, bu konuya dair paylaşımları aktarıyorum sizlere .Belki burada sizin içinde çok önemli olan ama zaman içerisinde önceliğini yitiren deteylar gizlidir . Ve yarından itibaren eski yerini alır nezdinizde....

*Hayatta en önemli şey yaşarken sevdiklerinin kıymetini bilmektir.

*Yaşamın kıymetini bilmektir.

*Hayatta en önemli şey aile huzurudur.

*Hayatta en önemli şey istediğini almak değil ,aldıktan sonrada kıymetini bilmektir.

*Yapılan iyilikleri ve dostlukları unutmamaktır.

*Hayata en önemli şey ,öbür hayata hazırlanmaktır.

*Hayatta en önemli şey aslında hiçbir şeyin o kadarda önemli olmadığını anlamaktır.

*Hayatta en önemli şey sağlık.

*Kalp kırmamaktır.

*Hayatta en önemli şey sağlam dostluklardır.

*Ailedir,ne yaparsa yapsın birine karşı duyulan sarsılmaz güvendir.

*İç güzellik,sağlam karakter,çocuklarımız,hayatımızda koşulsuz güveneceğimiz birinin olmasıdır.

*Kişinin kendine duyduğu saygı,sevgi,özveri,dürüstlük,hoşgörüdür.

Sorular:

Sizin hayattan beklediğiniz bir takım durumlar var mı?

Hayatınızda manevi zenginlik mi, ya da maddi zenginlik mi önem taşır?

Sizce genellikle insanı hayata neler bağlıyor?

YAŞ OTUZ BEŞ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafiye bugün,

Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah'ın bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?
Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, heyecan?
Bu güşer yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum, yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hatırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız

Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!

Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze, ölen kim?
Bu kaçınıcı bahçe, gördüm tarumar?

Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak.
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olaca,
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı TARANCI

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

22 – MAVZU. SIFATDOSHLAR (SIFATFİLLER) (1)

Sifatdoshlar turkilida *sifatfüller* deb nomlanadi. Ba'zi hozirgi zamon turk tili grammatikasi kitoblarida ularning *partisipler* deb atalganini ham ko'rish mumkin. Sifatdoshlar fe'ning ma'nosini zamonga bog'liq shaklda sifatlashtiruvchi shakl belgisidir. Boshqacha aytganda, sifatdoshlar predmetlarning harakat vasfini ifodalaydi. Shu tarzda, ular harakat va zamonni ifoda etadi (*geçmiş günler, oturan adam, satılacak eşya*). Sifatdoshlar zamon ma'nosiga ega bo'lishi bilan harakat nomlaridan farq qiladi, faqat fe'ning vazifadosh shakli o'laroq harakat nomlari kabi bo'lishsiz va passiv ko'rinishlar oladi: *pişmemiş et, kızartılmış ekmek, görülmemiş şey, yilmayan adam, açılacak sergi, tutulmayacak sözler* kabi.

Sifatdoshlar aktiv sifatdoshlar (*etkin sıfatfüller*), passiv sifatdoshlar (*edilen sıfatfüller*) va bo'lishsiz sifatdoshlar (*olumsuz sıfatfüller*) o'laroq uchga bo'linadi. Shu nuqtai nazardan ular fe'ldan yasalgan sifatlar(*kırık, keskin, çalışkan*)dan farq qiladi.

Aktiv sifatdoshlar sifat so'z birikmalari ichida ko'pincha ish harakatning egasiga (*batmış gemi, bilen adam, taşıyacak vasıta*), passiv sifatdoshlar esa ish harakatning mantiqiy vositasiz to'ldiruvchisiga aniqlovchi (sifat) bo'lib keladi: *atılmış kağıt, çekilen telgraf, alınacak işçi*. Undan tashqari ularning boshqa shakllarda ham qo'llanganini ham ko'rish mumkin: *yakacak, yakılacak odun; gidecek, gidilecek yol* kabi.

Sifatdoshlar, yuqorida fe'ldan yasalgan otlar mavzusida ham ko'rib o'tganimiz kabi, turkcha lug'atlarda sifat va ot bo'lgan juda ko'p so'zlarni yuzaga keltirgan: *dolmuş, tanıdık, gelir, kıran, satıcı, yakacak, veresi* kabi. Zamon ma'nosini yo'qotganga o'xshab ko'ringan bu fe'ldan yasalgan otlar sifatdosh vazifasiga o'tishi bilan o'zi qaysi zamonga oid bo'lgan bo'lsa, o'sha zamon ma'nosini ko'rsatib turadi. Shu sababdan ularni zamon ma'nosiga ko'ra ham

guruhlashtirish mumkin bo'ladi: 1. O'tgan zamon sifatdoshlari (*Geçmiş sıfatfiilleri*); 2. Hol sifatdoshlari (*Hal sıfatfiilleri*); 3. Kelasi zamon sifatdoshlari (*Gelecek sıfatfiilleri*).

O'tgan zamon sifatdoshlari (*geçmiş sıfatfiilleri*);

O'tgan zamon sifatdoshlari ikki xil shaklda namoyon bo'ladi: *-miş, -dik; (pişmiş aş, tanıdık adam).*

-miş sifatdoshlari ko'pincha o'timsiz va passiv fe'l negizlaridan yasalgan passiv (*edilen*) sifatdoshlar bo'ladi va sifat kabi qo'llanadi: *geçmiş, düşmüş, kokmuş, kurumuş, kesilmiş, bükülmüş, kavrulmuş, katlanmış, tanınmış* kabi.

Bunday sifatdoshlar egalik qo'shimchasi olmaydi va ergash gapning kesimi bo'lgan holda bosh gap unsurlaridan birining sifati (aniqlovchisi) bo'lib keladi: *Bütün ülkeyi dolaşmış bir gazeteciyle konuştum.*

Shuningdek, ular ergash gap ichida olmoshlar kabi kelishik qo'shimchalari olgan holda qo'llanadi: *"Mevlam sabırlar versin, yarinden ayrılmışa". Tecrübe görmüş aldanmaz.*

-miş sifatdoshlari turk tilida fe'l shaxs qo'shimchalari olib uzoq o'tgan zamon shaklini yuzaga keltirgan: *Çocuk oku.lndan çıkmış ve eve geç dönmüş.*

-dik sifatdoshlari turk tilida alohida sifat o'laroq kam qo'llanadi (*bildik arkadaş, olmadık iş, duyulmadık şeyler*). Ular boshlang'ich holatda, ko'pincha bo'lishsiz sifatdosh shaklida faol qo'llanadi: *"Devr eylemedik bir nice yıldır". "Çalmadık kapı bırakmamış". "Saçı bitmedik yetimin hakkını yedi"* kabi.

Buning aksi, *-dik* sifatdoshlari egalik qo'shimchasi olgan holda *-me* harakat nomlari kabi keng qo'llanadi: *sattığım araba, açtığınız dava, bildirdiği haber.*

Sifatdosh kesim bo'lib kelgan to'liqsiz gap ham bosh gapdagi bir bo'lakning sifati (aniqlovchisi) bo'lib keladi: *Oğuz'un köyden getirdiği haber doğru çıkmadı.*

Shuningdek, egalik qo'shimchasini olgan *-dik* sifatdoshlari boshqa turli vazifalarda ham qo'llanadi: *Oğuz'un köyden getirdiği (şey) doğru çıkmadı.*

Bu qo'llanishda ot xarakteriga ega bo'lgan bu sifatdosh kelishik qo'shimchasi olgan va o'zi kesim bo'lib kelgan to'liqsiz gap esa bosh gap tarkibidagi turli bo'laklarning o'rmini bosadi:

Söylediğimi unutma. = Unutma o şeyi ki söyledim.

Söylediğimi unutma. = unutma ki söyledim.

-ik va *-ili* qo'shimchalari vositasida fe'ldan yasalgan otlar ham eskirgan o'tgan zamon sifatdoshlaridir va ular ma'no jihatdan hozirgi zamon turk tilidagi passiv (*edilen*) sifatdoshlarga mos keladi (*kesilmiş, kesik, kesili*). Lekin bu oxirgi shakllar bo'lishsiz ko'rinishlarini yo'qotgan. Ular sifatdosh vazifasida rivojlanmay qolgan shakllardir.

Turk tilshunosligida *-di (-dı, -düy, -du, -ti, -tı, -tü, -tu)* qo'shimchasi olgan, nutqda juda kam qo'llanadigan sifatdoshlar ham ajratiladi. Ular bir nechta so'zda saqlanib qolgan fe'l tuslanishi shakliga egadir: *külbas-tı, beğen-di, de-di ko-du (de-di ko-du), gece kon-du (gecekondu), kaptı kaçtı, oldu bitti* kabi. Lekin bu shaklning qoliplashib qolgan fe'l shakllari ekanligi, *-di* qo'shimchasi va variantlarining sof fe'l qo'shimchasi ekanligi unutilmasligi lozim.

-miş, -dik, -en, -ecek, -r, -ici sifatdosh qo'shimchalarini qo'llab gaplar tuzing. – *–miş, -dik, -en, -ecek, -r, -ici* sıfatfiil eklerini kullanarak cümleler kurunuz.

Örnek: Dün İstanbul'dan gelmiş adam bugün ülkesine geri dönecek. Getirdiğin karpuz daha olmamış. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. Akacak kan damarda durmaz. Her gün buraya gelir olduk. Bin yapıcı bir yıkıcıyla başa çıkamazmış.

Boşlukları uygun sıfatfiil ekleriyle tamamlayınız.

Romatizma hastalığı, insanlığı korkut... hastalıklardandır.

Mona Lisa'nın gülüşü gençliğe gülüm... bir gülüştür.

Bu onun yap... en güzel eser, ama kimin resmi ol... bilinmiyor.

Resme bak... adam, gör... resimden çok etkilenmişti.

Söylemek iste... şeyleri söyleyeme... için çok üzgündük.

Günde sekiz saat çalış... iyi bir işçi bulabilir misiniz ?

Sağlık çalışmalarına gönüllü olarak katıl... insan arıyorum.

Çocuklarını sevmek... söyleyen anne baba tanıyor musunuz?

ANNELİK VE ANNELERDE OLAN HISLER

Anne olmak hayatı her bakımdan değiştirir. Beklenti ve deneyimler, kadınların içinde yaşadığı hayatın sosyal ve kültürel bağlamı tarafından şekillendirilse de, anne olmanın bireysel yaşamöyküsünde çok önemli bir yeri vardır. Bu kitap da, bir grup kadının anneliğe giden yolculuklarını nasıl anlamlandırdığını ele alıyor. Kitap, geç modernitede anne olmanın ne anlama geldiğini kuramlaştırırken aynı zamanda bir grup kadının anne olduğunda yaşadığı deneyimleri de keşfediyor.

Anne olmanın benlik duygusu üzerindeki etkisi nedir? Kadınlar, annelik deneyimleri ve sorumluluklarıyla ilgili neleri ifade edip neleri edemiyorlar? Hayatlarının kontrolünü kendi ellerinde tutan kadınlar anneliğe geçiş sürecinde neler yaşıyorlar? Oxford Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümü öğretim görevlisi olan Tina Miller bu kitapta, İngiltere'de yürüttüğü araştırmayla Bangladeş'te ve Solomon Adaları'nda kadınların anne olurken ve annelik yaparken yaşadıkları deneyimleri aydınlatmaya yönelik saha çalışması gözlemlerini bir araya getiriyor. Miller kitapta, benliğin nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğü üzerine yapılan sosyolojik ve feminist tartışmalardan yararlanarak, çağdaş anneliğin sosyal, kültürel ve ahlaki çerçevesini çiziyor.

Kadınların anneliğe yaptıkları yolculukların kişisel ve derin anlatılarından oluşan bu kitap, akademisyenler ve anne olmayı bir arzu, bir deneyim ya da kaygı duyulacak bir şey olarak gören tüm kadınlar için eşsiz bir kaynak.

Annelik, kendine özgü davranış kalıplarının sergilendiği, beyindeki nöroendokrin sistemler tarafından yönetilen doğal ve fizyolojik bir süreçtir.

Yeni doğan bebeğe yönelik içgüdüsel bakım ve korunma sağlayan davranışlar “annelik davranışı” olarak tanımlanır. Annelik davranışında genetik ve hormonal faktörler esas olsa da, çocukluktan itibaren alınan eğitim, aile ve özellikle anneye yaşanan olumlu ya da olumsuz olayların yanı sıra çevresel ve kültürel etkenlerin de rolü vardır.

Tüm hayvanlarda yavrunun beslenmesi için süt gerektiğinden ve süt üretebilme yeteneği dişilerde bulunduğundan, yeni doğan yavrunun bakımı doğa tarafından anneye verilmiştir. Annelik görevi de içgüdüsel bir yetenek olup, türlerin devamı açısından şarttır.

Memelilerin tümünde ilk sosyalleşme anne- yavru ilişkisiyle başlar. Avcı türlerin yavruları anne bakımına daha uzun süre ihtiyaç duyarlar. En gelişmiş varlık olan insan ise anne bakımına en uzun süre ihtiyacı olan, bebeklik ve çocukluk dönemi en uzun canlıdır.

Yeni doğan bebekte beslenme, temizlenme gibi anne bakımlarının yanı sıra, en temel gereksinimlerden biri de dokunulma ihtiyacıdır. Anne ile bebeğin ten teması sosyal, davranışsal ve bilişsel işlevlerin gelişiminde büyük rol oynar. Anne yokluğu ya da herhangi bir sebeple annenin duygusal yakınlığını bebeğe aktaramadığı durumlarda ruhsal ve fiziksel gelişim yavaşlamakta, öğrenme ve bellek bozuklukları ortaya çıkmakta, kız çocuğun ileride annelik yetenekleri zayıflamaktadır. Bu kişiler erişkin yaşamlarında strese dayanıksız ve aşırı tepkili olmaktadır. Psikiyatri kliniğinde sıklıkla rastladığımız anksiyete bozukluklarının altında çoğu kez böyle bir geçmiş yatar. Yetersiz anne bakımında antisosyal kişilik bozukluğu, depresyon, madde bağımlılığı gibi *psikiyatrik* rahatsızlık gelişimi ve özgüven eksikliği görüldüğü bilimsel olarak kanıtlanmıştır.

Sorular:

Anne olmanın benlik duygusu üzerindeki etkisi nedir?

Kadınlar, annelik deneyimleri ve sorumluluklarıyla ilgili neleri ifade edip neleri edemiyorlar?

Hayatlarının kontrolünü kendi ellerinde tutan kadınlar anneliğe geçiş sürecinde neler yaşıyorlar?

ÇAY DEYİP GEÇMEYİN

Sudan sonra en çok içtiğimiz içecek olan çayın ne denli geniş bir lezet dünyası olduğunu, geçtiğimiz günlerde yapılan bir tanıtımda gördük.

Çay, biz Türkler için kahvaltımızın vazgeçilmez parçası, gün boyu va gece de keyifle yudumladığımız bir sıcak içecek. Oysa dünyada o kadar çok çay içme usulü var ki... Asyalılar arasında çay tuzla va tereyağıyla içen toplumlar mı ararsınız, çayı bol buzla serinletici içecek olarak yudumlayan Amerikalıklar mı?

Dünyanın sudan sonra en çok içilen bu ikinci içeceği, ülkesine ve insanına göre kalıktan kalıgagiriyor. İşte bu denli geniş bir tüketim alanı olan çayın aynı derecede zengin birlezzet yelpazesini olduğunu, geçtiğimiz günlerde düzenlenen «İstanbul Çay Zamanı» adlı bir etkinlikte öğrenmiş olduk.

Bu konferensda Lipton'un baş harmancısı, dünyaca ünlü çay eksperı Niick Bunston'u dinledik.

En Önemli Taze Kaynamış Su

Bunston, iyi bir çay denemenin en önemli sıralarından biri olarak, suyun tazekaynamış olmasını gösterdi. Demliğe konacak su, çok kaynamışsa oksijenini yitiriyor ve demlikteki çay yaprakları hemen dibe çöküyor. Çayın tadı suya yeterince geçmiyordu.

Bir başka ipucu. Yeşil çaylarla ilgiliydi. Yeşil çay en iyisi Çinliler yapıyordu. Japon yeşil çayı bir alt kaliteydi. Üçüncü ipucu da. Aromatlı çayı severek içindi: yasemin çayının, iyisi yasemin parçaları olmayan çaydı. İyi yasemin çayında, çiçeğin yaprakları çaylar ise bir alt kaliteliydi.

Busto, daha birçok şey anlattı. Keniya çaylarının az tanıdığını, ama çok nefis olduklarını. Türk çaylarının kalitesi düşürenin makasla kesim olduğunu, öte yandan Türkiye'deki çaylıklarda zararlı böcekler yetişmediği için tarım ilacı kullanılmadığı ve Türk çayında ilac kalıntısı bulunmadığı... Bu gibi detaylar konuşuldukça konuşuldu.

Toplantıdan bir mesaj çıkarmak gerekirse, şunları söylemek mümkün: Çayımızdan, çay keyifimizden ne kadar memnun oldursak olalım, çayda da bin bir çeşitli lezzet olduğunu unutmamalı, onlara kapıya açık tutmayın. Ve hangi çayı içersek içelim, tanıdığı yeterince alabilmesi için onu özenle demlemeliyiz.

Mehmed Yalçın (Milliyet-Pazar)

A. Aşağıdaki sorulara metne göre cevap verin.

1. Metne göre çay içme usulleri nelerdir?
.....
2. Yazar, çayın lezzetinin zenginliğini nerede öğrenmiş?
.....
3. İyi bir çay demlemenin en önemli yanı nedir?
.....
4. Türk çaylarının iyi tarafı nedir?
.....

DİNLEME VE KONUŞMA

Ebru: Aaa bak! Dışarıda ne güzel kar yağıyor!

Tamer: Evet, çok güzeli hem de lapa lapa yağıyor.

Ebru: Canım çay istedi birdenbire. Dışarıda kar yağarken pencerenin önünde oturup çay içerek kar yağışını seyretmeye bayılırım.

Tamer: Ben demliği ateşe koyayım.

Ebru: Yok, yok, benim demlediğim çay çok daha iyi oluyor. Sen demini iyiy ayarlayamıyorsun. Sonradan ilave etmek de hiç iyi olmuyor.

Tamer: Haksın canım, sen çayı demle, bende kuru yemişlerden biraz kabak çekirdeği alıp geleğim. Senin istediğin bir şey var mı?

Ebru: Hşyr, yok. Atkını ve bereni unutma, dışarı çok soğuk. Yürürken dikkat et. Kayıp düşebilirsin, bir tarafın kırılır.

Tamer: Tamam tamam dikkatli olurum, hiç merak etme.

Ebru: Ayakkabıların dışarıda kalsın, çok ıslanmışsın. Yoksa yere mi yuvarlandın?

Tamer: Hayır, yolda liseden bir arkadaşım ile karşılaştık. Daha selamlaşmadan birbirimize kar topu atmaya başladık. Biraz ıslandık belki, ama çok zevkliydı. Haydi gel, seninle de oynayalım.

Ebru: Teşekkürler bu soğukta ıslanmak istemem. Çay hazır, ama önce sen seç kurutma makinesiyle biraz kurulansan iyi olur!

Tamer: Tamam hemen geliyorum. Sen şu paketleri al

Ebru: Başka ne aldın?

Tamer: Biliyorsun, tatlıyı çok severim. Dayanamadım cevizli sucuk aldım biraz.

Ebru: İyi olmuş, ona ben de dayanamam.

Ebru: Haydi çaylarımızı yudumlayalım. Nasıl tavşan kanı gibi olmuş mu?

Tamer: Elime sağlık! Çayı gerçekten güzel demliyorsun. Şu manzaranın keyfine doyum olmuyor

Ebru: Gelecek hafta kayak yapmaya Uludağ'a gidelim mi?

Tamer: Gideceğimiz yerde büyük oteller olmasın, küçük bir dağ evi olsa çok daha güzel olurdu. Öyle değil mi?

Ebru: Elbette. Ben de kalabalık yerlerden sıkılıyorum. Zaten modası geçmiş tatil alışkanlıklarını da değiştirmek lazım. Şölye, baş başa dinleyebileceğimiz güzel manzaralı bir yerde iki gün kalsak yeter. Otellerde tatil yapmak çok zevkli değil.

Tamer: İkimiz de aynı fikirdeyiz. Öyleyse, ben yarın telefon edip yer ayırtarım. Amcamın pansiyon işleten bir arkadaşı var.

Ebru: İşte bu iyi haber! Bebe de şu çaylarımızı tazeleyim...

Aşağıdaki sorulara metne göre cevap verinç

1. Kain lapa lapa yağışı ebruya neyi hatırlatıyor?.....
2. Tamer nereye gidiyor, nasıl dönüyor?.....
3. Tamer ile Ebru hangi konuda görüş birliği içindeler?.....

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

23 – MAVZU. SIFATDOSHLAR (SIFATFİİLLER) (2)

Hozirgi zamon sifatdoshlari

Hozirgi zamon sifatdoshlari uch xil shaklda namoyon bo'ladi, ya'ni **-en**, **-ici**, **-ir** qo'shimchasini olgan holda yasaladi: **çalışan kadın, geçici heves, akar su**.

Ulardan eng faoli hisoblangan **-en** sifatdoshlari ancha chegaralangan hozirgi zamon ifodasi va sodda ish harakat ma'nosiga ega. Ulardan keng ko'lamda sifat va hozirgi zamon sifatdoshlari o'laroq qo'llaniladiganlari quyidagilardir: **geçen yıl, batan güneş, satılan ev, sönmeyen ateş**.

-en sifatdoshlari **-miş** sifatdoshlari kabi egalik qo'shimchalari olmaydi va o'zlari kesim bo'lib kelgan ergash gaplarni bosh gapning bo'laklaridan biriga sifat qiladi: **Bu evi yapan usta Bursa'ya gitti**.

Ular gapda kelishik qo'shimchalari oladi: **"Minareyi çalan kılıfını hazırlar". "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar"**.

Hozirgi zamon sifatdosh qo'shimchalaridan **-ici** sifatdoshlari davomiylilik, odatiylik va kasb-hunar, mashgulot ma'nosida qo'llanadi: **üzücü haber, yeyici adam, yırtıcı hayvan, geçici müdür** kabi. Ular ma'nolariga ko'ra har doim faol va bo'lishli ko'rinishga egadir.

ici sifatdoshlari **-en** sifatdoshlari kabi egalik qo'shimchalari olmasdan o'zlari kesim bo'lib kelgan gapga sifat va olmosh xarakteri beradi: **İki ünlü arasına bir koruyucu ünsüz gelir. İsyani kıskırtıcı ele geçmedi. Peşin alıcıyı tercih ederiz.** kabi.

Hozirgi zamon sifatdosh qo'shimchalaridan yana biri **-ir** sifatdoshlari (ba'zi o'zaklarda **-er**) bo'lib, ularbiroz chegaralangan hozirgi zamon ifodasi va ancha nisbiy ish-harakat ma'nosiga ega bo'ladi. Ularning bo'lishsiz shakli **-mez** qo'shimchasi qo'shilib yasaladi va sifat kabi muayyan otlarni aniqlab, belgilab keladi: **güler yüz, içilir su, olur iş, yenir ayva, çıkmaz hesap, söz dinler çocuk, saygı değer hanım, şaka anlamaz adam** kabi.

-ir sifatdoshlari ham egalik qo'shimchasi olmasdan gap ichida kesim vazifasini bajaradi va gapdagi bir so'zning sifati bo'lib keladi: **Emeğini karşılar bir ücret vereceksin.**

Ular ham qo'shma gaplarda nisbatan kam qo'llanadi.

-ir sifatdoshlari fe'l shaxs qo'shimchalari olib hozirgi kelasi zamon shaklini yasaydi (**bil-ir-sin, yapı-ır, gör-ür-üz**).

Ba'zi turk tilshunoslari **-en (-an)** qo'shimchasini olgan sifatdoshlarni hozirgi-kelasi zamon (**geniş zaman**) sifatdoshi ham deb ataydilar.

Kelasi zamon sifatdoshlari (gelecek sıfatfülleri).

Kelasi zamon sifatdoshlaridan turk tilida saqlanib qolgani **-ecek** qo'shimchasini olgan sifatdoshlardir: **inecek yolcular, verilecek cevap, olmayacak teklif** va hok.

-ecek sifatdoshlari kelasi zamon ifodasi va bir maxsuslik ma'nosida keladi (**gelecek konuk, çalınacak kapı**). Biroq maxsuslik ma'nosida kelganda **-ecek** sifatdoshlari ko'pincha passiv **-ecek** sifatdoshlari o'rnida qo'llanadi: **yatacak yer; içecek su; kaçacak delik; yapacak iş** kabi.

-ecek sifatdoshlari sintaktik nuqtai nazardan olib qaralganda **-dik** sifatdoshlariga o'xshaydi va ular kabi amalda keng qo'llanadi. Aytish mumkinki, ular o'tgan zamon sifatdoshlarining kelasi zamondagi bir parallel shaklini yuzaga keltiradi. Ularning **-dik** sifatdoshlaridan ko'proq o'zlari kelgan gapni sifatlashtirishda keng qo'llanishini aytish mumkin: **Bavulu getirecek adama bin lira veriniz.**

-ecek sifatdoshlari egalik qo'shimchalari olmasdan olmosh sifatida ham qo'llanadi: **“Ondan gelecek Allah’tan gelsin”. Karşıma çıkacağın gözünü patlatırım.**

Bu sifatdoshlar egalik qo'shimchasi olgan holda sifat, ya'ni aniqlovchi bo'lishi mumkin: **ödeyeceğiniz vergi, yapacağı körülük, karşılaşıcağım güçlük** kabi.

Sifatdosh o'zi kelgan gapda aniqlovchi vazifasini bajaradi: **Bu işte karşılaşıcağım güçlükleri yenmeliyim.**

Egalik qo'shimchalari olgan **-dik** sifatdoshlari ham olmosh va masdar sifatida ikki alohida ifodada qo'llanadi:

Ustaya ödeyeceğiniz (şey) eski bir iş karşılığıdır.

Ustaya ödeyeceğiniz (ödeme niyetiniz) bana bildirildi.

Bu oxirgi ikki qo'llanishda ot o'rnini bosuvchi sifatdosh kelishik qo'shimchalari oladi va gapda turli bo'laklarning o'rnini egallaydi:

Söyleyeceğimi unutma = (Unutma o şeyi ki, söyleyeceğim).

Söyleyeceğimi unutma = (Unutma ki, söyleyeceğim).

-ecek sifatdoshlari **-miş** va **-ir** sifatdoshlari kabi shaxs qo'shimchalari olib, (**bil-ecek-siniz**) kelasi zamon shaklini yuzaga keltirgan.

-esi qo'shimchasi bilan yasalgan fe'l aslli otlar ham (**yıkılasi, ölesiye, göresi gelmek**) eski sifatdoshlardir va ular ham **-ecek** sifatdoshlariga mos keladi, lekin ular turg'unlashib, o'z sintaktik vazifasidan mahrum bo'lgan: **Annemi göresim geldi. Senin gülesin tuttu** kabi.

Aşağıdaki atasözlerini sıfatfiil ekleriyle tamamlayınız ve atasözlerinin anlamlarını açıklayınız.

Acık... ne olsa yer, acı... ne olsa söyler. Acık... kudurmuştan beterdir. Acı... çok, ama ekmek ver... yok. Acıyı tatma... tatlıyı anlayamaz. Açıl... solar, ağla... güler. Aç ile eceli gel... söyleşir. Adamlığı olma... zengindense zenginliği olma... adam yeğdir. Ağaç sevgisi olma...

insanda evlat sevgisi olmaz. Ağlama... çocuğa meme vermezler. Ak... su yosun tutmaz (Ak... su pislik tutmaz). Akçasının kıymetini bilme... ödünç versin. Akıllı bil... söyler, deli söyle... bilmez. Akla gelme... başa gelir. Akrabanın akrobaya akrep etmez et... . Allah del.... boğazı aç koymaz. Almayı al... bilir, tadını sat... bilir. Ananın de... dağa taş, gelinin de.... gelir başa. Anası öl... kız, hanım; babası öl... oğlan, bey oldum sanır. Anla.... sivri sinek saz, anlama..... davul zurna az. Anla.... (ile) taş taşı, anlama... (ile) bal yeme. Araba kırılınca yol göster... çok olur. Arı ek... arı, darı ek... darı alır. Arkanı dönersen taş vur... çok olur. Ateş düş.... yeri yakar. Ayda gel.... bökrek yer, günde gel... değnek yer.

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN HAYAT TARZIMIZA ETKİLERİ

Geçmişten günümüze toplumların var oluşlarını, ilerleyişini, bugünkü toplum yapısına nasıl ulaştığımızı incelediğimizde çok açık görmekteyiz ki teknolojik gelişmeler toplum yapısını şekillendirmekte çok büyük rol oynamakta dolayısıyla insan yaşamında etkili bir konuma sahip olmaktadır. Bırakalım geçmişi, sadece günümüz toplum yaşantısını gözlemlemeye kalktığımızda teknolojinin hayatımızda ne gibi bir yeri olduğunu fark etmek ve etkisinin olduğunu söylemek kaçınılmazdır. Ben teknolojinin insan hayatındaki olumsuz etkilerine değinmek istiyorum daha çok. Her zaman şunu söyleriz; bir toplumun ilerlemesi için, toplumsal gelişim için, çağa ayak uydurmak için teknolojinin gelişimi gereklidir. Ben hep şu soruyu soruyorum; Bu kadar gelişimi sağlayan, ilerlemeyi getiren teknoloji bu kadar güzel gibi görünürken nasıl olurda insan yaşamında olumsuz sonuçlar meydana getirebilir? Sanıyorum burada işin içine insanın kendisi girmekte.. Bizler ya ölçümüzü ayarlamayı bilmiyoruz ya da elimizdeki bir malzemeyi doğru kullanmayı bilmiyoruz kendimiz bilmediğimiz gibi çocuklarımızı da, etrafımızdaki bireyleri de doğru yönlendiremiyoruz.

Muhakkak ki her şeyin olumlu bir tarafı olduğu gibi olumsuz bir tarafı da mevcuttur ancak bakıyorum sanki bizler olumlulukları meydana çıkarmamız gerekirken sanki olumsuzluklar için savaşıyoruz.. Yada belki kendimizi kaptırıyoruz.. Peki kendimizi sorgulamamız gerekmiyor mu? Bir şeyleri sorgulamak gerekmiyor mu? Ben düşündüğüm zaman gözlemlediğim zaman aklıma öyle çok soru geliyor ki bunları paylaşmak istiyorum. Neden artık insanlar birbirlerine hiç mektup yazmıyorlar? Neden insanlar duygularını kağıda dökemiyorlar? Neden çocuklarımız internette bir şeyler öğrenmek araştırmak yerine oyun oynamayı veya chat denilen anlamsız aktiviteleri tercih ediyor? Neden cep telefonlarımızı yanımızdan bir dakika bile ayıramıyoruz? Neden konuşmamız gereken şeyleri insanlarla yüz yüze görüşebilmek varken sadece bir mesaj yazmakla yetinebiliyoruz? Öyle çok soru var ki.. Uzmanlarla konuşulduğunda teknolojik gelişmelerin en büyük amacının ‘insan hayatının kolaylaşması’ amaçlı olduğunu söylüyorlar. Peki, farkında mıyız acaba bu kolaylaştırma hareketi insanları nereye götürüyor? Neleri değiştirip neleri kaybettiriyor? Bana öyle geliyor ki insanlar yalnızlığa terk ediliyor.. İnsanlar hazıra alarak emek sarf etmekten uzaklaşıyor.. İnsanlar iletişimden kaçıyor kabuğuna çekiliyor.. En kötüsü insanlar tembelleşiyor.. Artık düğmesine bastığımızda odayı kendisi süpüren elektrik süpürgeleri var; insanın hareket etmesine eğilip kalkmasına gerek kalmıyor.. Komşuluk ilişkileri neredeyse öldü.. Çünkü insanlar bir akşam komşusuna gidip muhabbet etmek yerine önemli dizisini izlemeyi tercih ediyor hatta bir evde her odada ayrı televizyon olup herkes kendi izlemek istediği programı izliyor.. Aile içinde iletişim bu kadar azalırken ortaya bencil, yalnız, sağlıksız bir toplum çıkıyor.. Araştırmaya hevesli öğrenciler yok denebilecek kadar az.. Artık yeni gelişen beyinler kolay yoldan, çaba sarf etmeden bir şeylere sahip olmak zihniyetinde.. Cep telefonları elden hiç düşmüyor.. Artık her evde bir bilgisayar var ama faydalı şeylerden çok oyun oynamalara ve sohbetlere yarıyor.. Çünkü artık insanlar özgüvenlerini yitiriyor.. Artık yüz yüze iletişim kurulamıyor.. Bahanelerin arkasına saklanılıyor, kaçışlar aranıyor. Tüm bu kaçışın bahanelerin altında sevgi arayışı yatıyor.. İnsanlar sevgisiz.. İlgiye muhtaç.. İnsanlar kendilerini bile sevmeyi durumdayken birbirlerini nasıl sevebilirler? Peki toplum böyle nereye gidecek? Diyoruz ya her şeyin başında eğitim geliyor ama esaslı bir eğitim.. Ailede başlayan okulla devam eden hayat boyu süregelen eğitim.. İnsanlarımız ölçüsünü

ayarlayabilecek, kendisine hükmedebilecek, elindekini doğru kullanabilecek bilince ulaşmadan sanıyorum bu ülkede yapılan gelişme adına her güzel şey güzellikten çok zarar getirecek.. Nitekim öyle olmakta..

Teknolojinin özellikle 21 . yy da kaydettiği ilerleme, yadsınamaz boyuttur. Şöyle ki; teknoloji artık hayatımızın her alanında mutfakta, salonumuzda, sokakta hayatımızın her alanında kendini göstermektedir.

Teknolojinin hayatımıza getirdiği yeniliklerin yanı sıra, bizden götürdüğü şeyler yani zararları da var. Öncelikle teknoloji sayesinde insanlar artık hemen hemen her yerden internete girebilmekte ve tüm dünyada yaşanan gelişmelerden anında haberdar olabilmektedirler. Bunun yanında, önceden bir araştırma yaparken kütüphanelerde saatler harcarken, internette çok daha kısa sürede çok daha fazla bilgi elde edinebiliyoruz. Bunu internetin bir yararı olarak görebileceğimiz gibi, zararı olarak da görebiliriz. Evet! Kısa sürede istediğimiz bilgiyi elde edebilmek güzel; fakat bir yandan da bir tıkla bilginin önümüze gelmesi bizim araştırmacı yönümüzün körelmesine yol açmaktadır.

Teknoloji sayesinde toplumsal bilincimiz de artmaktadır. İnsanlar çevresinde olan olaylara karşı daha duyarlı hale gelmektedir. Televizyon, radyo, internet gibi kitle iletişim araçlarıyla sorunlar daha büyük kesimlere hitap etmekte, aynı anda daha çok kişi bilinçlendirilmekte ve amaca giden yolda daha hızlı adımlarla ilerleme sağlanabilmektedir.

Teknolojinin olmadığı bir alan artık yok denecek kadar azdır. Mutfakta kullandığımız araç ve gereçlerin çoğu, çamaşır ve bulaşık makineleri, bir evin salonunda olmamasını yadırgadığımız televizyonlar , internet, iş yerinde kullanılan bir çok makine ve daha aklımıza gelmeyen birçok ürün ,araç ve gereçler teknolojinin ürünüdür. Bunların birçoğu aslında insan hayatını hem kolaylaştırmakta, zamandan tasarruf etmemizi sağlamakta; hem de ne yazık ki insanları tembelleğe alıştırmaktadır.

Teknolojinin çağımızda geldiği nokta her alanda etkisini gösterdiği gibi insan ilişkilerinde de etkisini göstermektedir. Önceden insanlar birbiriyle bir şeyler konuşabilmek için bir yerlerde buluşur, yüz yüze sohbet ederlerdi. Şimdi ise, cep telefonu aracılığıyla veya bilgisayara girip facebook, twitter üzerinden kamera açıp birbirlerini görebiliyor ve yazışabiliyorlar. Böylelikle insanlar artık daha kolay iletişim kurabilmektedir. Ancak bir bakıma da iyi değildir. Çünkü insanlar sosyal medya aracılığıyla veya telefonla sıkıntılarını karşı tarafa iletebildiği için yüz yüze konuşmalar azalmakta, yan yana olabilmenin verdiği samimiyet azalmaktadır. Bunun insani ilişkilere de zarar verdiği kanısındayım.

Teknolojinin yaralarının yanında zararları da göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Teknoloji araçları yüzünden doğaya salınan radyasyon, çeşitli gazlar insan sağlığını olumsuz yönden etkilemekte ve doğayı da kirletmektedir. Ayrıca teknoloji kötü amaçlarla kullanıldığında savaşımlara ve savaşlarda kullanılan yine teknolojinin ürünü olan çeşitli silahlar insanların yaşamını kaybetmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak, teknolojinin özellikle son yy. da gösterdiği gelişmeler neticesinde insan hayatı hem daha kolay bir hale gelmekte hem de insani vasıflar bir o kadar da anlamını yitirmektedir. Tam da bu noktada önemli olan teknolojiyi doğru bir biçimde kullanabilmek, teknolojinin insanlığımızı köreltmesine izin vermeden aksine hem insanlığı hem de insan yaşamını kolaylaştırabilme yönünde bir araç olarak görüp faydalanabilmektir.

Sorular:

1. Neden teknoloji insan yaşamında olumsuz sonuçları meydana getiriyor?
2. Sizce hızla gelişen teknoloji hayat tarzımıza nasıl etkiliyor?
3. Teknolojinin özellikle son yy. da gösterdiği gelişmeler neticesinde insan nasıl hale geldi?

LAPA LAPA KAR

Kar, beyaz, parlak, çoğunlukla altıgen şekilli, buz kristallerinden oluşan bir yağış çeşididir. Buz kristalleri 0 °C altında su buharının Yoğunlaşması ile oluşur.

Çok sayıda kar kristal çeşidi olmasına rağmen hepsi altı köşelidir. Kar tanelerinin kristal yapıları birbirinin tıpa tıp aynısı değildir. Mikroskopla büyütülen kar taneleri üzerinde yapılan araştırmalarda, kristal yapıları birbirinin aynı olan iki kar tanesine rastlanmamıştır. Kar kristalleri üzerinde ilk araştırmaları yapan ABD'li Wilson Bentley, gördüğü muhteşem sanat karşısında adeta büyülenmiş ve elli yıl boyunca sürekli kar kristali fotoğrafı çekmiştir. Elde ettiği 6000 resim içinde kristal yapıları birbirinin aynı olan iki kar tanesine rastlayamamıştır. Daha sonraları diğer bilim adamlarının sürdürdüğü çalışmalar neticesinde şimdiye kadar kar tanecikleri arasında aynı büyüklükte, aynı şekilde ve aynı sayıda su molekülü ihtiva eden iki kristal bile bulunamamıştır.

Karla kaplı ağaçlar.

Kar yağışının görüldüğü yerler:

Her yıl deniz seviyesinden 1.000 metrelik rakımın altında kar yağar.

Her yıl deniz seviyesinden 1.000 metre yükseklikte kar yağar, ancak deniz seviyesinden 1.000 metrelik rakımın altında kar yağabilir.

Sadece deniz seviyesinden 1.000 metre yükseklikte kar yağar.

Kar yağışı görülmez.

Kar kristallerinin şekillerinin çok fazla çeşitlilik göstermesi, popüler olan "birbirine benzer iki tane yok" ifadesine yol açmıştır. İstatistik olarak mümkün olmasına rağmen, yere inerken kristalin maruz kaldığı sıcaklık ve nem çok fazla değişkenlik gösterdiği için aynı şekilde iki kristal oldukça ender oluşur. 1885 yılından itibaren mikroskopla fotoğraflama yöntemi ile ikiz kar kristali arama girişimleri sonucunda bugün binlerce kar kristalinin farklı varyasyonlarını bilmekteyiz. Aynı koşullarda oluşan kar kristallerinin birbirlerine benzer olmaları, oluşum ortamları birbirine ne kadar çok benzerse, o kadar olasıdır. Birbirinin aynısı iki kar kristali 1988 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Wisconsin eyaletinde tespit edilmiştir.

Büyük Britanya Adası'nın tamamı karlarla kaplı iken çekilmiş bir uydu fotoğrafı.

Çapları 2–4 mm, ağırlıkları ise yaklaşık 0,005 gram olan kar tanecikleri havanın gösterdiği direnç sebebiyle süzülerek (limit hızla) yere inerler. Bu inme sırasında tanecikler birbirlerini ittiklerinden yapışmazlar. Özelliklerini koruyarak yere inerler. Bunlar güneş ışığını tamamen yansıttıkları için beyaz olarak görülürler. Kar yağışı genellikle hava sıcaklığı -4 °C ilâ -20 °C arasındayken olur. Bu yağış, sıcaklık sıfırın altında birkaç derece olduğunda ağır, nemli, ebatları bir santimetreye ulaşan parçalar halinde gerçekleşir. “Lapa lapa kar yağması” tabiri bu durum için kullanılır. Atmosfer ile toprağın sıcaklıkları eşit olursa yüzeye ulaşan kar hemen erimez. Toprak sıcaklığı atmosfer sıcaklığının üzerinde ise, yere düşen kar kısa sürede erir.

Dünya üzerinde bir bölgede, kar yağışı olma ihtimali, o bölgenin ekvatordan uzaklık ve deniz seviyesinden yüksekliği ile doğru orantılıdır. Buna rağmen ılıman bölgelerin kara iklimi görülen kısımlarında, ekvatordan uzaklık ve denizden yükseklik şartları yeterli durumda olmasa bile, kar yağışı görülür. Yapılan araştırmalarda bütün yağışların altı veya sekizde birinin kar olarak gerçekleştiği anlaşılmıştır. Karın, tarım toprağını koruması ve nemli tutmasında önemi büyüktür. Kar, yeryüzü ve yeraltı su rezervlerinin ana kaynağıdır.

Kar, -8 °C'de, bitkilerin üzerinde ince bir hava tabakası bırakarak, bu bölgeyi 0 °C olacak şekilde örter. Kış boyunca toprak ve bitkileri donmaktan koruyan kar, ilkbaharda sıcaklığın artmasıyla eriyerek nehirlerle ulaşır. Ayrıca kışın yağın ve dörtte üçü üst kısımlarda kalan kar, yaz kuraklığına karşı da toprağı ve bitkileri korumuş olur. Karda bulunan amonyak, kar erimesiyle birlikte toprakta kalır. Bu amonyak, azot bakterileri tarafından kalsiyum nitrat gibi azottuzlarına çevrilerek bitkilerin azot ihtiyacını karşılar.

Karın parça parça yağması.

Kuru dalların üzerinde bir kaç santimlik dengede duran kar, ağaçları beyaza çaldırıyor. Ne hoş manzaradır parça parça düşen karı izlemek.

Pek çok kişinin zevk içinde kar yağışını izlerken aklına gelir ve allaha dua eder. ‘Allah’ım yalvarırım bu soğukta dışarda kalmak zorunda olan insanlara, hayvanlara sen bir kurtarıcı gönder. onlara sıcak bir kapı aç’ amin. Bugün, hatta bu hafta tüm Türkiye’de kar var. Öyle ki yollar kapanmaya başladı, okullar birçok şehirde tatil edildi.

Peki dışarıda kar yağarken yapılabilecek en güzel şey nedir? Pencere önünde oturup “Ne güzel yağdı ayol” demek, bir fincan kahve ile ısınmak ve tabii ki içinden kar geçen şarkılarla uzun ve keyifli bir yolculuğa çıkmak.

Sorular:

1. Buz kristalleri kaç derecede su buharının Yoğunlaşması ile oluşur?
2. Amonyak nedir?
3. Kar yağarken yapılabilecek en güzel şey nedir?

GAZETA TARJIMASI

Türkiye'de 24 Bin 259 Kişiye Elektronik İzleme Yapıldı

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:15

SAMSUN Cumhuriyet Başsavcısı Ahmet Yavuz, "Elektronik izleme sistemi ile Türkiye genelinde bu güne kadar 24 bin 259 kişinin denetim ve takibi yapılmıştır.

SAMSUN Cumhuriyet Başsavcısı Ahmet Yavuz, "Elektronik izleme sistemi ile Türkiye genelinde bu güne kadar 24 bin 259 kişinin denetim ve takibi yapılmıştır. Aynı anda aktif olarak 2 bin 896 kişinin denetim ve takibi ise devam etmektedir" dedi.

Samsun Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Elektronik İzleme Sistemine Geçişte Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi'nin bölge toplantısı düzenlendi. Toplantı 15 Temmuz Şehitleri Çok Amaçlı Konferans Salonu'nda gerçekleştirildi. Konferansa Samsun Valisi İbrahim Şahin, Cumhuriyet Başsavcısı Ahmet Yavuz, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile adli erkan üyeleri katıldı.

Toplantının açılış bölümünde konuşma yapan Cumhuriyet Başsavcısı Ahmet Yavuz, 20 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5042 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri kanunu ile denetimli serbestlik teşkilatının kurularak hizmet vermeye başladığını belirterek, "2016 yılında Türkiye genelinde mahkeme ve savcılıklardan denetimli serbestlik müdürlüklerine infaz için gelen dosya sayısı 2016 aralık ayı itibarıyla Türkiye genelinde 594 bin 948 olup, Samsun Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne gelen dosya sayısı ise 7 bin 600'dür. 2012 Nisan ayında 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Kanunu'nda yapılan yasal düzenleme ile şüpheli, sanık ve hükümlülerin elektronik sistemlerle izlenebilmesine yasal imkan sağlanmakla beraber ülkemizde elektronik izleme sistemi aktif olarak 2013 yılında ancak faaliyete geçirilebilmiştir. Elektronik izleme sistemi ile Türkiye genelinde bu güne kadar 24 bin 259 kişinin denetim ve takibi yapılmıştır. Aynı anda aktif olarak 2 bin 896 kişinin denetim ve takibi ise devam etmektedir. Samsun Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde ise 2013 yılından bu güne kadar 835 hükümlünün denetim ve takibi yapılmış aktif olarak şu anda ise 160 kişinin denetim ve takibi devam etmektedir" diyerek sözlerine şöyle devam etti:

"Alternatif bir seçenek olan elektronik izlemenin mahkum sayısını yönetmekte ve ihtiyaca göre düzenlemede esneklik sağladığı, ceza infaz kurumunda yoğunluğu azalttığı daha fazla rehabilitasyon aktivitesi imkanı tanıdığı tekrar suç işleme oranlarını düşürdüğü kaynak kullanımını azaltıp başka yatırımların yapılmasına imkan tanıdığı yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Ülkemiz ve ilimizde elektronik kelepçe ile aktif izlenen hükümlülerin suç türlerine baktığımızda bunların yoğunlukla hırsızlık, uyuşturucu, yaralama, cinsel saldırı, fuhuş, yağma, tehdit ve çocuğun cinsel istismarı suçları olduğu görülmektedir. Bakanlığımız ülkemiz genelinde aynı anda 5 bin kişinin denetim ve takibinin elektronik kelepçe sistemiyle yapılmasını hedeflemektedir."

Samsun Valisi İbrahim Şahin ise yaptığı konuşmada denetimli serbestlik sistemini uygulayan Avrupa ülkelerinden örnekler vererek konuşmasına şöyle devam etti: "Ülkemizde de elektronik denetim sistemi belki çok yeni ama uygulanmaya başladığında rakam olarak düşünün 20 bin, 40 bin daha yukarılara çıktığında en azından bu miktardaki insanların hapisanelerde kalması veya yeni hapisaneler yapılması yerine daha sağlıklı bir ceza infaz hukukunun

uygulanmasi anlamına geliyor. Ekonomik boyutunu zaten söyledik ama özellikle küçük yaştaki çocukların cezaevine girmesi aslında cezanın caydırıcılık etkisinin ötesine geçiyor. "

Samsun Denetimli Serbestlik Müdürü Canan Soğukpınar'ın elektronik izleme sistemi ile ilgili bir sunum yaptı.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

24 – MAVZU. RAVISHDOSHLAR (ZARFFİLLER) (1)

Ravishdoshlar turk tilida **zarf-fiiller** (ravish-fellar) deb ataladi. Ba'zi olimlar ravishdoshlarni harakatning holatini ifodalovchi o'ziga xos shakllar - **gerundiumlar** deb ham ataydilar. O'rta maktab dasturlarida ravishdoshlar **bağ fiiller** (bog' fe'llar) deb ham yuritiladi. Ravishdoshlar, sifatdoshlarga teskari o'laroq, fe'lning ot kabi qo'llanilmaydigan, turlanmaydigan, ham fe'llar kabi tuslanmaydigan shakllaridir. Ravishdoshlar holatni ifoda etuvchi fe'l shakllari bo'lib, gapda hol (**zarf tümleci**) bo'ladi. Shuningdek ba'zi ravishdoshlar davomiylilik, payt va sabab ravishi vazifasini bajaradi: **gülerek karşılamak, gelince aramak, alırken düşürmek** kabi.

Ravishdoshlar, har tilda bo'lgani kabi zamon bilan butunlay bog'liq emas. Shu bois harakat nomlariga o'xshaydi, lekin sifatdoshlardan farq qiladi. Ravishdoshlar fe'lning vazifadosh shakli bo'lgani uchun harakat nomi va sifatdoshlar kabi bo'lishsiz va passiv ko'rinishlarga ega bo'ladi: **bilmeyerek konuşmak, bozuldukça yaptırmak, bakılmayalı kötüleşmek** kabi.

Ravishdoshlarning sifatdoshlar kabi egalik qo'shimchalari olgan (**geldiğimizde; yazmayacağım**) va olmagan (**oturalı; duracakken**) shakllari ham mavjud.

Shuningdek, ravishdoshlar harakat nomi va sifatdoshlar kabi otlasha olmaydi (**ötürü; giderek; oldukça**).

Turk tilshunosligida ravishdoshlar ma'nolariga ko'ra 6 guruhga bo'linadi:

1. Bog'lovchi (**-ip** qo'shimchali) ravishdoshlar (**ulama zarffiilleri**)
2. Hol ravishdoshlari (**hal zarffiilleri**)
3. Zidlov ravishdoshlari (**-meden, --ceğine, -mektense, -ceği yerde** qo'shimchali) (**karşıtlama zarffiilleri**)
4. Zamon ravishdoshlari (**zaman zarffiilleri**)
5. Sabab ravishdoshlari (**sebep zarffiilleri**)
6. Qiyoslovchi ravishdoshlar (**karşılaştırma zarffiilleri**)

Ravishdoshlar yasallishlariga ko'ra turlichadir. Ularning maxsus qo'shimchalar olib yasalganlari bilan bir qatorda fe'lning boshqa vazifadosh shakllari (harakat nomi va sifatdoshlar)dan kelishik qo'shimchalari olib yasalganlari yoki yordamchi so'zlar bilan birikma shaklida bo'lganlari ham bor.

Bog'lovchi ravishdoshlar (ulama zarffiilleri)

Bu ravishdoshlar **-ip** (**-ip, -up, -üp;**) qo'shimchasi olib yasaladi: **bakıp, bilip, bulup, görüp; -kalıp, sevip, olup, düşüp; başlayıp, okuyup, söyleyip** va hok. Ular ikki ish harakatning ketma-ket yoki bir vaqtning o'zida bajarilganini bildiradi: **bakıp durmak, sürüp gitmek, kasıp kavurmak, atıp tutmak** va hok.

Aytish mumkin, bog'lovchi ravishdoshlar nutqda teng bog'lovchilarning o'rnini bosa olganligi uchun ularning vazifasini ham bajaradiganday ko'rinadi: ***Birakıp gitti. = Biraktı ve gitti. Kaçıp kurtulduk. = Kaçtık da kurtulduk*** kabi.

Ammo, ravishdoshlarning bu turi har doim ham bog'lovchi vazifasini ado etavermaydi (***Biraktı gitti. Kaçtık, kurtulduk***).

-***ip*** ravishdoshlari, asosan, bog'langan qo'shma gaplarda qo'llanadi: ***«Attan inip ešeğe bindik». Mektubu postaya atıp geri döneceksin.***

-***ip*** ravishdoshlari faqat ravishdosh bo'lib ham qo'llanadi: ***Bunları eve götürüp ne yapacaksın? «Papaza kızıp orucu bozma»*** kabi.

Ba'zan – ***erek*** ravishdoshlari ham -***ip*** ravishdoshlari o'rnida qo'llanadi: ***Birçok da borç bırakarak ayrılmış. Sözüümü kırmayarak kaldı*** kabi.

Ba'zi qo'shma gaplarda -***ip*** va -***erek*** ravishdoshlari birgalikda, ketma-ket qo'llanishi mumkin: ***Erken kalkıp kahvaltı ederek yola çıkmalıyız. Sandığı kırıp parayı alarak kaçmışlar*** kabi.

Hol ravishdoshlari (hal zarffiillari)

Hol ravishdoshlari (***ortaklaşa yaptırmak, yüzerek geçmek, dönerken uğramak, yatmışken kalkmak, düşünmeksizin harcamak, durmadan konuşmak***) fe'l o'zak va negiziga quyidagi ravishdosh qo'shimchalari qo'shilib yasaladi:

-***a***, -***e***. Bu qo'shimcha eng eski ravishdosh qo'shimchalaridan biri bo'lib, hozirgi zamon turk tilida qotib qolgan ravishdosh shakllari yasaydi: ***gide gide, konuşa konuşa, ala ala, güle güle, geze geze, bağıra çağıra, ine çıka*** va hok. Shuningdek, bu qo'shimcha yordamida qo'shma fe'llar va imkoniyat fe'llari shakli yasalgan: ***gidedurmak, öleyazmak; düşünebilmek, düşünememek; yapabilmek, yapamamak*** kabi.

Hol ravishdoshlari yangi turk tilida qayta jonlangan va keng qo'llanib kelinmoqda: ***“Ağzım dilim kurudu, kız yalvara yalvara”. Vura vura çökertecekler. “Düşe kalka haste-i gam, der-i lutf-i yare düştü”*** (klassik adabiyotdan). ***Onu evire çevire kıracaksın.***

-***arak***, -***erek***. Bu qo'shimcha -***a***, -***e*** ravishdoshlarining -***rak***, -***rek*** kichraytiruv sifat qo'shimchasi qo'shib uzaytirilgan shakli bo'lib, yangi ravishdosh shakli hisoblanadi: ***giderek; konuşarak, gülererek; alarak, inleyerek; başlayarak, düşünerek; diyerek; severek*** kabi.

Bu qo'shimcha asosiy ish harakatga hamrohlik qiluvchi yordamchi ish harakatni ifodalaydi: ***“Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak”***(she'rdan). ***Başından kanlar akarak eve döndü.*** kabi.

-***arak***, -***erek*** ravishdoshlarining bog'lovchi ravishdoshlar (-***ip***, -***ıp***, -***up***, -***üp***;) o'rnida ham qo'llanishini yuqorida aytib o'tdik.

-***arak***, -***erek*** ravishdoshlarining chiqish kelishigi qo'shimchasi olib uzaytirilgan shakli ham xalq tilida qo'llanib kelinadi: ***“Tek tek basaraktan, bade süzerekten. İnci dizerekten, gel yarım, gel aman”*** (klassik adabiyotdan).

-***üben***, -***uban*** qo'shimchasi -***erek***, -***arak*** qo'shimchalarining vazifasini bajaradi: ***gel-üben, dur-uban*** kabi. Bu qo'shimchani o'zbek klassik she'riyati namunalarida uchratish mumkin: ***«Har tuning qadr o'lubon, har kuning navro'z o'lsun»*** (A.Navoiy).

Turk tilshunosligida «***İ***» fiili fe'li deb nomlangan «***i***» qo'shimchasidan so'ngra sifatdosh qo'shimchalaridan faqat -***dük*** qo'shimchasi keladi va qoliplashgan shaklda qo'llanadi. «***i***» qo'shimchasining ravishdosh shakli -***ken*** bo'lib, u eski turkchada ***er-gen***, keyinchalik ***i-ken*** bo'lgan va hozirgi zamon turk tilida -***ken*** shakliga kelib qolgan, ya'ni uning «***i***» si tushirilgan: ***oradayken, gençken, öğrenciyken, gelirken, düşünürken, gelmişken, gidiyorken, yapmaktayken*** kabi. Bundan boshqa ravishdosh shakllari yo'q. Undan tashqari, misollardan ham ko'rinib turganidek, bu shakl turkcha singarmonizm qoidasiga bo'ysunmaydi.

Bu ravishdoshlarni boshqa bir nuqtai nazardan qo'shma ravishdosh qo'shimchalari bilan yasalgan hol ravishdoshlari deb ham atash mumkin (-***mişken***, -***irken***, -***icekken***, -***iyorken***, -***meliyken***).

Ular bosh gapdagi kesimning boshqa bir zamonga bog'liq boshqa bir ish-harakat ichida yuzaga kelishini ifodalaydi: **Başlamışken bitirmek, verirken saymak, satacakken caymak, aliyorken durdurmak** kabi.

Hol ravishdoshlari ravishlar kabi qo'shma gaplarda bosh gapdagi fe'l(kesim)ning qay tarzda bo'lganligini ta'kidlashga xizmat qiladi.

NASRETTİN HOCA

Türk fıkralarının vazgeçilmez yüzü **Nasrettin Hoca**, şaka ve esprileriyle yüzyıllar boyunca insanları güldürmeyi başarmış bir kahramanımızdır. Bu yazımızda kahramanımızın **hayatını kısaca** hazırladık. Hoca kısaca kimdir, nerelidir, neler yapmıştır gibi sorulara kısa cevaplar bulacaksınız. İşte kısa bir Nasrettin Hoca biyografisi:

Kısaca Hayatı Özeti:

1208 yılında bugün Eskişehir ilimize bağlı **Sivrihisar**'ın Hortu Köyü'nde doğduğu sanılıyor. Babası **Abdullah Efendi** köyün imamı idi. Ondan sonra da oğlu Nasreddin, kendi köyünde imamlık yaptı. Bu yüzden kendisi **Hoca** diye anılmaktadır.

Hoca ve ailesi **1236**'da Konya'nın Akşehir ilçesine göçtüler. Burada Seyyid Mahmud Hayranî adlı bir veliye bağlandı ve onun derslerine katıldı. Medresede ders verdiği ve kadılık da yaptığı bilinmektedir.

Hoca, 1284 yılında **Akşehir**'de vefat etti. Mezarı Akşehir'deki türbesindedir.

Bununla birlikte Evliya Çelebi, seyahatnamesinde hocadan "El-Mevla Hazret Şeyh Hoca Nasreddin" diye bahseder ve onun I. Murat ve Yıldırım Beyazıt devrinde yaşadığını ileri sürüp alim ve hazır cevaplılığını över.

Nasrettin Hoca'nın Önemi:

Nasreddin Hoca kadar millî kültürümüze mal olmuş ikinci bir kişi yoktur. O, 250 milyonluk Türk dünyasında, İslâm aleminde bilinir, sevilir. Azerbaycan'da Molla Nasreddin, Kazakistan'da Koja Nasreddin, Özbekistan'da Nasreddin Efendi'dir.

Nasreddin Hoca, "efsaneleşmiş bir halk filozofudur". Fıkralarının tamamında sağlam bir dünya görüşü vardır. Herhangi bir aşırılığa onun zıddı ile karşılık verir. Yıkıcı değil yapıcıdır. İnsanı önce güldürür, sonra düşündürür. Her sözünde bir hikmet vardır. Günlük hayatın her safhası onun fıkralarında yer alır.

Nasreddin Hoca, Türk milletinin **mizah anlayışının ve zekasının** sembolüdür. Bu sebeple de, her çağda yeniden ortaya çıkmakta, kendisine ait olmayan fıkralar bile onun adı ile nakledilmektedir.

Nasreddin Hoca hakkında yazılan ilk kitapta (Hikâyat-i Kitab-ı Nasreddin) 43 fıkra var iken, 1676'da yazılan kitapta 112, 1822'de 160, 1958'de ise 445 Nasreddin Hoca fıkrası kayıt edilmiştir. Bugünlerde fıkra sayısının 500'ün üzerinde olduğunu söylemek mümkündür.

Nasrettin Hoca'nın atasözü haline gelen bazı sözleri:

Acemi bülbül bu kadar öter.

Ağaçtan öteye yol gider.

Bilenler, bilmeyenlere öğretsin.

Biz senin gençliğini de biliriz.

Buyurun cenaze namazına.

Dağ yürümezse derviş yürür.
Damdan düşen bilir, damdan düşenin halini.
Dostlar alış-verişte görsün.
El, elin eşeğini türkü çağırarak arar.
Ölme eşeğim ölme...
Parayı veren düdüğü çalar.
Ye kürküm ye!
Yiğidin malı göz önünde gerek.
Yorgan gitti, kavga bitti.

Hocanın gece vakti dili damağı kurumuş, içi yanmış. Mutfağa seğırtmiş ama ilaç için bir dirhem su yok. Bahçeye kuyudan su çekmeye çıkmış. Kuyunun kapağını kaldırıncı ne görsün, ay kuyuda parlıyor.

– Eyvah, ay boğulacak, demesiyle, çengelli ipi alıp gelmesi bir olmuş.

Hoca saatlerce ayı çengelle yakalayıp kuyudan çıkarmak için uğraşmış. Sonunda çengel, kuyu taşma mı takılmış, sahiden aya mı takılmış, çektim gelmez bir ağırlıkla uğraşmış Hoca. Var gücüyle ipe asılınca, sırtüstü yere serilmesin mi? Bir de bakmış ki dolunay gökyüzünde pırıl pırıl parlıyor.

– Çok şükür Allah’ım, demiş, yoruldum ama ayı da boğulmaktan kurtardım.

Hoca’nın oğlu ile başı dertteymiş. Ne söylerse, o tam tersini yapıyormuş. Evlat bu atsan atılmaz, satsan satılmaz hesabı, Hoca da çaresiz katlanıyormuş.

Bir gün, baba oğulun çuvalını eşeğe yükletip değirmenden gelirken, Hoca, şu yoldan gidelim deyince, oğul tam tersi yola eşeği dehlemiş. Önlerine çay çıkmış. Hoca bakmış ki çuval sol yana ağmış; suya düştü düşecek. Ne söylese oğlu aksini yapıyor ya:

Aman oğlum, demiş, çuval sağa kayıyor, düzeltiver!

Aksi oğlun o gün söz dinleyeceği tutmuş; babasının tam dediğini yapmaz mı... Çayda hamur bayramı!

Hoca ne dese haklı:

– Bre ters! Kırk yılda bir düzlüğün tuttu, undan eyledin bizi!

Sorular:

1. Nasrettin Hoca hakkında neler biliyorsunuz?
2. Nasrettin Hoca kaç yaşında vefat etti?
3. Nasrettin Hoca’nın atasözü haline gelen hangi sözlerini biliyorsunuz?

GELECEĞİN EN CAZİP 10 MESLEĞİ

Meslek ve kariyer seçimi, tüm öğrencilerin yanı sıra aileler için de oldukça streslidir. Aileler, çocuklarının iyi bir geleceğe sahip olmasını ve kolayca iş bulmasını isterler. Gençler ise hayallerindeki gibi çalışmayı ve sevdikleri bir işe sahip olmayı seçerler. Yine de hayaller, gerçek dünyanın gerektirdikleri ile birleşince gençler de aileleri gibi daha kolay iş bulup para kazanacakları bir işi yapmaya doğru yönelirler. Peki, bugünü değil de, geleceği düşünmeye ne dersiniz?

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte iş kollarında da değişiklikler meydana geldi. Bilgisayar ve internet sektörünün, hemen her sektörde ön plana çıkması da bu alandaki meslekleri popüler hale getirdi. Bilgisayar ve internet dendiği zaman birçok kişinin alına bilgisayar mühendisliği gelebilir. Oysa bu alanda belki de daha önce duymadığınız yepyeni meslekler bulunuyor. Geleceğin popüler olacak meslekleri arasında da bu meslekler yer alıyor.

Gençler ve kariyer seçimini yapacak olacak öğrenciler için geleceğin popüler mesleklerini sizlerle paylaşmak istiyoruz:

1. Sosyal Medya Uzmanlığı

Sosyal ağları artık küçük – büyük hemen herkes tanıyor. Elbette herkesin bildiği sosyal ağlar, Facebook, Twitter, Instagram gibi isimlerle sınırlı. Oysaki bu sosyal ağlar dışında daha niceleri bulunuyor. Bunun nasıl bir meslek olduğuna gelecek olursak. Şirketler kurumsallık

anlamında, sosyal medya ağlarına oldukça değer vermeye başladı. Bu ağların yönetilmesi, takipçi sağlanması, yeni müşterilere ulaşmak için amaçlarla sosyal medya uzmanlarına gerek duyuluyor.

Marka danışmanlığı, tüketicinin yönetilmesi, kampanyalar gibi konular da sosyal medya uzmanının görevlerinden olacak. Reklam ve pazarlama departmanlarının yeni alması bile konuşulurken, sosyal medya uzmanlarının 5 – 6 yıl içinde oldukça artacağı söylenmektedir.

Sosyal medya uzmanlarının yaratıcı, özgün, meraklı olması oldukça önemlidir. Ayrıca iyi iletişim kurabilen, Facebook, Twitter, bloglar, sözlükler ve forumlarda etkin bir şekilde var olabilen kişiler olmalıdır. İçerik üretebilmeli, kriz yönetimi konusunda tecrübe kazanmalıdır. Stratejiler üretmek, mobil pazarlama ve sosyal medya raporlaması gibi görevlerin altından kalkabilmelidir.

2. Mobil Yazılımcılık

Yazılım işi bazılarına göre basit bir iş gibi görünür. Oysaki oldukça zor olan ve herkesin yapamayacağı bir iştir. Evet, güzel bir kazancı vardır; ama büyük emekler vermeniz de gerekmektedir. Günümüzde bilgisayardan çok mobil kullanıcı olduğunu düşünecek olursak, mobil yazılımcıların gelecekte daha da öne çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Şirketler de işlerini mobil ortama döktüler ve mobil kullanıcı deneyimleri ile ilgili araştırmalar yapıyorlar. Yazılım mühendisliği, uzun yıllar çalışabileceğiniz güvenli meslekler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bilgisayara bağlı kalmaksızın, mobilde de iyi işler çıkarabilecek ve sorunları çözebilecek mobil yazılımcıların ön planda olması pek de şaşırtıcı olmayacaktır.

3. Lojistik Elemanı

Ölmeyecek meslekler arasında lojistik, oldukça önemli bir konumda. Yeni ekonomik yapıyla birlikte şirketlerin, maliyetlerini azaltması, müşteri memnuniyetinin sağlanması gibi konulara odaklanması için lojistik elemanlarına daha da önce kazandıracak. Bu konuların gün geçtikçe önem kazanması da mesleğin popüler hale gelmesini sağlayacak.

Şirketlerin üretim departmanında düzgün işleyişi sürdürmesi için lojistik elemanlarını ön planda tutacakları biliniyor. Amerikan Çalışma Bakanlığı'na göre 2020 yılına kadar mevcut lojistik elemanı sayısı, % 26 oranında artacak.

4. Aktüer

Aktüerler, yalnızca bugünün değil, yarının da finansal belirsizliklerini değerlendirirler. Şirketlerin geleceğe dönük projeksiyon ve stratejik karar konularına önem vermesi, aktüerlere olan ihtiyacın artmasına neden olacak. Özellikle sigortacılık ve bankacılık sektörleri için aktüerler, oldukça önemli bir konuda yer alacaktır. Finans ve banka gibi alanlarda eğitim görüp kendini yetiştirmiş elemanlara olan ihtiyaçlar da bu şekilde giderek artacak. Bankacılık ve finans sektörünün de ölümsüz meslekler arasında yer aldığını unutmamalısınız.

5. Gıda Kimyageri

Ülkemizde Avrupa Birliği Uyum Yasası ile birlikte gıda mühendisliğini tercih eden öğrenci sayısı artış gösterdi. Buna rağmen iş bulma konusunda sıkıntı çektikleri de bir gerçektir. Ama üzmeyi bırakın; çünkü gıda kimyagerleri geleceğin popüler meslek grupları arasında yer alıyorlar. Daha lezzetli yiyecek üretimi, yediklerimizin daha verimli hale getirilmesi için dokularıyla oynanması ve düzeltilmesi gıda kimyagerlerinin işidir. Bu alana gelecekte daha fazla gereklilik olması nedeniyle de, 2020 yılına kadar gıda kimyagerlerine olan ihtiyaç artacak.

6. İş Zekası Uzmanı

Şirketlerin stratejilerini belirleyen, verilerini analiz eden kişiler olarak iş zekası uzmanlarını seçiyorlar. Özellikle bankacılık, finans, hızlı tüketim ve perakendecilik gibi müşteri yoğunluğu olan sektörlerde bu uzmanlara gereksinim duyuluyor. Son yılların en gözde meslekleri arasında yer almasının yanı sıra geleceğin de en popüler mesleklerinden olacak.

Analiz edilmesi gereken çok fazla ham bilginin olduğu şirketler, iş zekası bölümü oluşturuyor. Bu sayede müşterilerin bilgileri derinlemesine inceleniyor, farklı açılardan hazırlanan raporlarla üst yönetimin pazarlama stratejileri birleştirilerek alınacak kararlarda etkili oluyor. Mesleğin adı iş zekası uzmanı, analisti veya mühendisi olarak değişiklik gösterebiliyor. İsim değişmesine rağmen görev ve sorumluluk değişmiyor.

7. Front End Mühendisi

Web sitelerini gezerken kullandığını butonlar ve çeşitli araçlar bazılarımızın dikkatini fazlaca çeker. Bu butonlar yardımıyla nasıl da kolay bir şekilde işlerinizi hallettiğinizi düşünürsünüz. Özellikle online alışveriş sitelerinde gördüğünüz butonlar sizi cezbedebilir. Hatta sitelerin renk tonlarının uyumunu bile farkında olmadan beğenirsiniz. İnternette karşılaştığınız bu ve buna benzer sorularınızın doğru ve net cevabı, size front end mühendisleri tarafından verilmektedir. Bunun ayrı bir iş dalı olduğunu düşünmek bile size garip gelebilir. Ama gelecekte onlara daha fazla ihtiyaç duyulacak.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte mühendislerin daha da değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Gelecekte bu mühendislerin istihdamı % 22 oranında artacak ve oldukça popüler mesleklerden olacak.

8. Etik Hacker

Günümüzde bazı şirketler, güvenlik açıklarını saptamak ve önceden önlem almak için etik hacker'ları kullanıyor. Bu kişilere gelecekte ise çok daha fazla ihtiyaç duyulacak. Kendi verilerini korumak ve sistemlerini daha da güvenli hale getirmek isteyen şirketler, gelecekte bu kişileri istihdam etmeye başlayacak. Bu kişilere ihtiyacın 2020 yılında şimdikinden çok daha fazla olacağı tahmin ediliyor.

9. Veri Madenciliği

Hemen her bilgisayar başına oturduğunuzda veya akıllı telefonunuzu elinize aldığınız birçok arama yaparsınız. İşte bu şekilde oluşan veriler, altın kadar değerlidir. İnternette her gün yapılan aramalar, beğeniler, ne istediğiniz veya neye nasıl tepkiler verdiğiniz veri madenciliği adındaki yeni bir meslek tarafından oldukça önemlidir. Bu veriler işlenip, en iyi pazarlama raporları oluşturulur ve şirketlere sunulur. İşte bu şirketler için de bu işi yapan kişiler oldukça önemlidir. Bu mesleğe sahip olmak için bilgisayar mühendisliği okuyabilir ve veri madenciliği alanında açılacak bölümlere yönelebilirsiniz. Özel kurslar sayesinde de kendinizi geliştirmeniz mümkündür.

10. Yeni Medya

Günümüzde iletişimi nasıl sağlıyorsunuz veya uzaktaki bir yakınınızla nasıl haberleşiyorsunuz. Elbette hemen hepimiz hem görüntülü hem de sesli olarak görüşme yapabildiğimiz interneti tercih ediyoruz. Aynı zamanda yanınızdan ayırmadığınız cihazlarla internete bağlanarak tüm dünyadan da anlık haberlere ulaşabiliyorsunuz. İşte bu internet dünyası da, yeni medya adında bir meslek grubunu doğurdu.

Bilgisayar, internet ve telekomünikasyon teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bilgiler, her an, her yer istenen yere ulaşabiliyor ve yayılabiliyor. Bilgi sistemlerinin yaratıcı sanatlar ve bilimle ilişkisinden doğan bu kolaylık sayesinde dünyanın diğer ucundaki birisiyle görüşebiliyorsunuz. Bir iş toplantısını bu şekilde gerçekleştirebiliyorsunuz. Bu şekilde de medya sektöründe farklı bir çalışma alanı oluştu. Günümüzün medya profesyonelleri, geleneksel medya ortamlarının yanında çevrimiçi yayıncılık, etkileşimli reklam, dijital görsel tasarım gibi birçok sanal medya ortamlarında içerik üretimi ve yönetimi konusunda yetkin olmaya başladı.

Sorular:

1. Sizin için en cazip meslek hangisidir?
2. Sizin için hangi meslek uygun?
3. Cazip meslek dediğinde neler anlıyorsunuz?

GAZETA TARJIMASI,

Otomot Endüstrisi İhracatında Önemli Artış 20 Şubat 2017 Pazartesi 12:16

Türkiye'nin toplam ihracatı 2016 yılında yüzde 1 oranında azalırken, otomotiv endüstrisi ihracatı yüzde 13 oranında artış gösterdi Otomotiv Sanayii Derneği 2016 yılı dördüncü çeyrek dönemi otomotiv sanayii dış ticaret raporunu açıkladı.

Türkiye'nin toplam ihracatı 2016 yılında yüzde 1 oranında azalırken, otomotiv endüstrisi ihracatı yüzde 13 oranında artış gösterdi Otomotiv Sanayii Derneği 2016 yılı dördüncü çeyrek

dönemi otomotiv sanayii dış ticaret raporunu açıkladı. Buna göre; 2016 yılında Türkiye toplam ihracatı yüzde 1 oranında azalırken, otomotiv endüstrisi ihracatı yüzde 13 oranında artış gösterdi ve toplam ihracat içerisinde yüzde 16,8'lik pay ile ilk sıradaki yerini korudu. 2016 yılında Türkiye toplam ihracatı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 1, ithalatı ise yüzde 4 azaldı. Bu dönemde dış ticaret açığı 63 milyar dolar seviyesinden 56 milyar dolar seviyesine geriledi.

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) 87 kapsamında belirlenen otomotiv dış ticaret verilerine göre ihracat geçen seneye göre yüzde 13, ithalat ise yüzde 2 oranında arttı. 2015 yılında 80,9 milyon dolar olan açık kapatıldı ve 2016 yılında dış ticaret 1,96 milyar dolar seviyesinde fazla verdi. Geçen seneye göre 2016 yılında, otomobil ihracatı yüzde 21, ithalatı ise yüzde 7 oranında arttı. Bu dönemde otomobil dış ticaret açığı 1,48 milyar dolar seviyesine geriledi.

2016 yılında GTİP bazında dış ticaret dengesi verileri içerisinde; dış ticaret fazlası yaratan ilk 10 sektörün analizine bakıldığında, 87 GTİP'li Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı' dış ticaretinin dış ticaret fazlası yaratan altıncı sektör konumunda olduğu görüldü.

Türkiye toplam dış ticaretinde dış ticaret fazlası yaratan ilk 10 sektör, dış ticaret fazlası yaratan tüm sektörler içerisinde yüzde 74 paya sahip oldu. Son 10 yıllık dış ticaret verilerine göre; otomotiv sektörü 2011 ve 2015 yılları haricinde dış ticaret fazlası verdi. Otomotiv sektörünün son 10 yıllık dış ticaret dengesi ortalaması 1,6 milyar dolar değerinde gerçekleşti. 2016 yılı dış ticaret dengesinin aylık gelişimine göre; otomotiv sektörü Mart ve Mayıs ayları haricinde dış ticaret fazlası verdi. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise yıl toplamında 1,11 seviyesinde gerçekleşti.

OTOMOTİV ANA VE YAN SANAYİ İHRACATI

Uludağ İhracatçı Birlikleri (UIB) tarafından OSD için özel olarak analiz edilen Otomotiv İhracatı kapsamında; UIB Türkiye geneli otomotiv endüstrisi sınıflandırmasına kıyasla 'Römork ve Yarı Römork', 'Tarım Traktörü' verileri dahil edilmekte; 'Kullanılmış Araçlar', 'İki Tekerlekli Taşıtlar', 'Demiryolu Taşıtları' hariç tutuldu.

2016 yılında geçen yıla göre otomotiv ana sanayi ihracatı yüzde 18, yan sanayi ihracatı ise yüzde 4 oranında artış gösterdi. Toplam otomotiv ihracatı ise yüzde 12 artarak 24,25 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

25 – MAVZU. RAVISHDOSHLAR (ZARFFİLLER) (2)

Zidlov ravishdoshlari

(Karşıtlama zarffilleri - -meden, -ceğine, -mektense, -ceği yerde)

Türk tilshunosligida qo'shma gap ichida ergash gapni bo'lishsizlik munosabatida bosh gapga boglaydigan ravishdoshlarga zidlov ravishdoshlari deyiladi.

Bo'lishsiz ravishdoshlardan biri fe'l, yana biri esa ot qo'shimchasini olgan fe'l vazifadosh shakllaridir: **–madan, -meden; –maksızın, -meksizin**. Har ikki qo'shimcha qo'shma gap ichidagi ergash gapning amalga oshmasligi, faqat bosh gapninggina amalga oshishini ifodalaydi: **Çekinmeden söyleyebilirsiniz. Hiç aldırmaksızın devam ettiler.**

Bu ma'noda türk tilshunosligida ularni «yo'qlik ravishdoshlari» ham deyishadi. Faqat **–meden** ravishdoshlari ba'zan fe'lning zamon nuqtai nazaridan oldin kelishi ma'nosida ham

qo'llanadi: *"Canakkale'ye varmadan koptu kıyamet". "Gün doğmadan meşime sepi seven neler doğar"*.

Bunday qo'llanish chog'ida **-meden** ravishdoshlarining eski usmoniy turkchasi **-medin** (aslida **-medin** ham uch xil **me-** **-t-** **-in** qo'shimchalarining birlashishidan yuzaga kelgan bo'lishi mumkin) shaklidan o'zlashganligi ma'lum bo'ladi: *"Çok alametler belürdi gelmedin"*.

-meden ravishdoshlari fe'lning harakat nomi va sifat-dosh shakllaridan yasaladi va ikki gap orasida ziddiyat va qarama-qarshilik ma'nosini ifodalaydi: *oturacağına, beklemektense, öveceği yerde, bildiği halde, kızmakla beraber, üşümesine rağmen, anlasa da, istese bile* kabi.

Bulardan egalik olmoshi qo'shimchasi olganlari turlanadi: *Evde oturacağına çalışsın. Onu beklemektense kendin yap. Seni öveceği yerde kötüliyor. Soruyu bildiğiniz halde niçin sustunuz? Bahçede üşümemize rağmen biraz daha çalıştık* va hok.

Payt ravishdoshlari (zaman zarffiilleri)

Payt ravishdoshlari o'zlari kesim bo'lib kelgan ergash gapni zamon munosabatida bosh gap bilan bog'lashga xizmat qiladi. Payt ravishdoshlarining ko'pchiligi sifat-doshlardan yuzaga keladi (**-dikça, -dikçe, -dukça, -dükçe, -tikça, -tikçe, -tukça, -tükçe**): *yazdikça, geldikçe, okudukça, gördükçe, yaptıkça, gittikçe, tuttukça, düştükçe; oldukça, öldükçe, başladıkça* kabi.

Zamon ravishdoshlari bosh gap kesimining yuz berish vaqti nuqtai nazaridan o'zidan keyin (ketma-ket)kelishini ifodalaydi: *Yağmur başlayınca kaçtık. "Başına gelince anlarsın"* kabi.

Zamon ravishdoshlari yasovchi qo'shimchalaridan yana biri **-ince** (**-inca, , -unca, -ünce**) dir: *bakınca, bilince, bulunca, görünce; -kalınca, sevince, olunca, düşünce* kabi. Ular bosh gapdagi fikrni tabiiy natija sifatida ko'rsatadi: *"İki gönül bir olunca samanlık seyran olur". "Göz görmeyince gönül katlanır"* (Xalq ogzaki ijodidan).

-ince qo'shimchali zamon ravishdoshlari bitim (tugash, nihoyaga yetish) ma'nosida eskirib qolgan va hozirgi zamon turk tilida ishlatilmaydi. Masalan: *Bu iyiliğini ölünce unutmam*. Bu gapdagi *ölünce* ravishdoshi hozirgi zamon turk tilida *ölünceye dek; ölünceye kadar* shaklida ishlatiladi.

E'tiborli tarafi shundaki, **-ince** qo'shimchali zamon ravishdoshlari bitim (tugash, nihoyaga yetish) ma'nosida, **-guncha** (**-kuncha, quncha**) shaklida hozirgi zamon o'zbek tilida to'la saqlangan: *Bu yaxshiligini o'lguncha unutmayman*.

Sharqiy Onado'lu shevalarida **-ende** ravishdosh qo'shimchalari keng qo'llanadi: *«Yaz gelende çıkam yayla başına»*

-içek, -ıcak ravishdosh qo'shimchasi **-ince** qo'shimchasining bir turidir. Bu qo'shimcha hozirgi paytda faqat shevalarda saqlanib qolgan: *al-ıcak, gel-icek, bilme-y-icek*.

-ışın (**-ışın, -üşün, -uşun**) qo'shimchasi Onado'lu shevalarida **-ince** qo'shimchasining o'rnida qo'llanadi: *gel-ışın, başla-y-ışın*.

O'tgan zamon qo'shimchasining so'roq shakli bilan hozirgi kelasi zamon qo'shimchasi bo'lishli- bo'lishsiz ikkilanmasi ham birlashmalar sifatida ketma-ketlik ma'nosidagi ravishdoshlarni yuzaga keltiradi: *Dayım darıldı mı selamı keser. Gelir gelmez beni arasın*.

-dikçe ham eng ko'p qo'llanadigan zamon ravishdoshi qo'shimchasidir:

Ankara'ya geldikçe bize uğra. Görüştükçe daha iyi anlaşacaksınız. İnsan kazandıkça hırsı artıyor. Bu kafayı değiştirmedikçe işin düzelmez.

-dikçe ravishdoshining **-diği müddetçe** shakli ham mavjud: *Onu aradığımız müddetçe o da bizi aradı*.

Ravishdoshlar gapda har doim hol (**zarf tümleci**) vazifasini bajaradi. Ular o'ziga aloqador gap bo'laklari bilan birga so'z birikmalari tashkil etadi va bu birikmalar gapda har doim hol vazifasini bajaradi: *Bir milletin kültürü yükseldikçe, ferdi hürriyetin tatbikat sahaları genişler ve çoğalır* (Atatürk). Bu gapda kesim bo'lgan *genişler ve çoğalır* so'zlari va *bir milletin kültürü yükseldikçe* so'z birikmasi bir ravishdosh shakli va unga bog'liq bo'laklardan yuzaga kelgan hol birikma (ravishdosh oboroti)dir. Bunday birikmalar gaplarda ravish holi bo'ladi.

Zamon ravishdoshlaridan yana biri turk tilida teng zamon ravishdoshlari (**eşzaman zarffiilleri**)dir. Ular bosh gapdagi fe'l uchun zamon boshlang'ichini namoyon etadi. Ular **-eli**

qo'shimchasi bilan yasaladigan ravishdoshlardir. **-eli** qo'shimchasi **beri** va **-den beri** ning sinonimidir: *gördüm göreli, gideli, konuşmayalı, görmeyeli* va hok.

«*Ağam sen gideli yedi yıl oldu*». *Görmeyeli şişmanlamışsınız.*

Bu ravishdoshlar **beri** yordamchi so'zi qo'shilib ham qo'llanadi: *Bu geçit yapıları beri kazalar azaldı. Ayrılarıdan beri yazmadı.* kabi.

Ba'zan **-eli** qo'shimchasi bilan yasaladigan ravishdoshlar fe'lining o'tgan zamon qo'shimchasidan keyin qo'shiladi: «*Bu fani dünyaya geldim geleli, bir atı severim, bir de gözeli*».

Ko'makchili birikma shaklidagi **-dikten beri, -diğinden beri** ravishdosh shakllari ham boshlang'ich ravishdoshlar jumlasiga kiradi: *Bunu farketdikten beri huzursuzdu. Bunu aldığınızdan beri görünmediniz.*

Zamon ravishdoshlaridan yana bittasi bitish ravishdoshlari (**bitim zarffiilleri**) dir. Ular bosh gapdagi fe'l uchun zamon nihoyasini ko'rsatadi. Yuqorida **-ince** qo'shimchali ravishdoshlarning eskirgan bituv (tugash) ravishdoshi ma'nosiga ham ega bo'lganini ta'kidlab o'tdik: *ölmüş unutmamak, doyunca yemek.* Keyinchalik **dek** va **kadar** ko'makchilari vositasida yasalgan ko'makchili birikmalar bu ma'noda keng tarqalgan. Bunday birikmalarda **değin** ko'makchisiga ham duch kelinadi. Jo'nalish kelishigi qo'shimchasi talab etuvchi **-ince, -en, -esi** ravishdosh qo'shimchalari bilan teng qimmatga ega bo'lgan ko'makchili birikmalar yasashdir. Bugungi kunda turk tilida bu shakllardan uchitasi sinonim sifatida keng qo'llanib kelinmoqda: *gel-inceye kadar = gel-ene kadar = gel-esiye kadar.*

Eng ko'p qo'llaniladigan **-inceye** shakli **dek** va **değin** ko'makchilarini ham olgan: *Hava açıncaya kadar yola çıkamam. Siz gelinceye dek bekleyecek* kabi.

Asosan, ogzaki nutqda uchraydigan **-ene** shaklining qo'llanishi ham shunga o'xshaydi: *Sen kalkana kadar ben işi yarılarım. Babam gelene değin beklersin.*

Ko'makchi olmasdan qo'llanuvchi **-esiye** shakli aslida qiyoslovchi ravishdoshlar yasaydi: *öldürüşye dövmek x öldürürçesine dövmek.* Faqat bu yerda ko'makchi olgan holda zamon ravishdoshi bo'lib keladi: *Ustan dönesiye değin sen boş oturma. Aklını alasıya kadar çok dayak yer* kabi.

Payt ravishdoshlaridan yana biri bosh gapdagi fe'lining zamon nuqtai nazaridan oldin kelganini ko'rsatuvchi ravishdosh qo'shimchasi (**öncelik zarffiilleri**) ni olib yasaladi. Yuqorida hol ravishdoshlari deb aytib o'tilgan **-meden** qo'shimchali ravishdoshlarning ayni paytda ish harakatning oldindan ro'y berishini ifodalovchi shaklda qo'llanishini ham ta'kidlash joiz: *Eve gelmeden koptu kıyamet.*

Hozirgi zamon turk tilida **-me** va **-mez** shakllarining **önce** va **evvel** ko'makchilarini olgan shakli ham shu ma'noda qo'llanadi: *Müdür olmazdan evvel böyle konuşmuyordu.*

Payt ravishdoshlaridan oxirgisi bosh gapdagi fe'ning zamon nuqtai nazaridan keyin kelganini ko'rsatuvchi «so'ngralik» ni ifodalovchi ravishdosh qo'shimchasi (**sonralik zarffiilleri**) ni olib yasaladi. Ular **-dik** sifatosh qo'shimchasiga **-sonra** ko'makchisi keltirilgan holda yasaladi (*ver-dikten sonra*): *Emekli olduktan sonra Bursa'da yerleşti.*

Bu **-dikten sonra** ravishdosh shakli ba'zi bosh gap ichida kelganida so'roq shaklini oladi: *Parasını verdikten sonra ne der?*

Sabab ravishdoshlari (sebeb zarffiilleri)

O'zlari kesim bo'lib kelgan ergash gapni sabab va natija ma'nosida bosh gapga bog'lovchi ravishdoshlarga sabab ravishdoshlari deyiladi: *olmakla, olduğundan, olduğu için, olacağından dolayı* kabi. Biroq bu ravishdoshlardan ba'zilari farqli ma'nolarda ham kelishi mumkin.

a) **-mekle** ravishdoshlari ma'nolari va qo'llanishlariga ko'ra turlichadir. Ular umumiy qo'llanishda ravishdoshlar **-le** qo'shimchasining vosita, sabab ma'nosini muhofaza qiladi va o'zi kesim bo'lib kelgan gapdagi ish harakatning amalga oshishi uchun sabab bo'ladi. Yangi turkchada bu qo'shimcha **-meyle** shaklida namoyon bo'ladi: *Haber göndermeyle beni sevindirdiniz. Bu dilekçeye imzalamakla bize yardım etmiş oluyorsunuz.*

Bu yerda ma'no jihatdan natija oldingi planga chiqqani uchun bu gapni natija jumlasini deyish mumkin.

Usmonli turkchasida keng ko'lamda sabab va ulashtiruv ravishdoshlari o'laroq qo'llanilgan **–mekle** va undan ham eski bo'lgan **–megin** shakllari hozirgi zamon turk tilida o'z o'rnini **–diğinden** (*diğindan, düğünden, duğundan*) ravishdoshiga bo'shatib bergan: **Tasvip olunmakla iadeten takdim kılındı. Ferman buyurulmagın mucibince amel oluna.**

b) **–dik** va **–dik** sifatdoshlarining egalik qo'shimchasi olgan chiqish kelishigi shakllari bo'lgan **–diğinden** va **–ceğinden** ravishdoshlari hozirgi zamon turk tilining eng keng tarqalgan sabab ravishdoshlari bo'lib qolgan. Ular ikki zamon va shaxslarga ko'ra o'zgargan yagona shaklda qo'llanadi: **Misafir geldiğinden sinemaya gidemedik. Huyunu bildiğimden ısrar etmedim. Yalnız olacağımızdan fazla yiyecek almadım.**

Bu ikki fe'l vazifadosh shaklining ravishdosh bo'lmagan qo'llanishlari ham mavjud va ularni aslo aralashtirib yubormaslik kerak: **Başaracağınızdan eminim. Hasta olduğundan haberim yoktu.**

Onado'lu shuvalarida bu ravishdoshlarning jo'nalish kelishigi shaklidagilari ham uchraydi: **Köyde doktor olmadığına hastalığı anlaşılamadı.**

v) Xuddi shu sifatdoshlarning egalik qo'shimchalari va ba'zi ko'makchilar olgan holda tashkil etilgan ko'makchili shakli ham sabab ravishdoshlari bo'ladi. Bulardan eng ko'p qo'llaniladiganlari yana zamon va shaxslar bo'yicha tuslanadigan **–diği için** va **–eceği için** ko'makchili birikmalardir: **Geciktığınız için sıranızı kaybettiniz. Alınacağı için söylemedim** kabi.

g) Xuddi shu tarzda ko'makchili birikmalar yana **–dik** va **–ecek** sifatdoshlariga va **–me** harakat nomlariga egalik qo'shimchalari, hamda **dolayı, ötürü, dolaysıyla, sebebiyle** kabi ko'makchilar olgan holda tashkil etiladi va sabab ravishdoshlari sifatida qo'llanadi: **Sizi rahatsız ettiğimden dolayı özür dilerim. Ayrılacağından ötürü üzgün görünüyor. Ziyaret etmemizden dolayı memnun oldular. Evlenmeleri dolaysıyla bir hediye lazım. İzimli bulunmanız sebebiyle işler aksadı.**

Qiyoslovchi ravishdoshlar (karşılaştırma zarffiülleri)

O'zlari kesim bo'lib kelgan ergash gapni bosh gap orqali anglashilgan fikr bilan qiyoslovchi ravishdosh shakllariga qiyoslovchi ravishdoshlar deyiladi. Bu ravishdoshlar ma'no jihatdan ikkiga bo'linadi: 1. **haqiqiy qiyoslovchi ravishdoshlar (gerçek karşılaştırma zarffiülleri)** va 2. **yordamchi qiyoslovchi ravishdoshlar (tutmaca karşılaştırma zarffiülleri)**. Birinchisi ikki ish harakatni to'g'ridan to'g'ri qarshilashtiradi (**bildiği gibi yapmak, istediği kadar almak**). Ikkinchisida esa qiyos haqiqiy emas, bir farazdir (**kaçar gibi yapmak, yemiş kadar almak**).

a) haqiqiy qiyoslovchi ravishdoshlar **–dik** va **–ecek** sifatdoshlariga egalik qo'shimchalari, hamda **gibi** va **kadar** ko'makchilari qo'shilgan holda tashkil etiladi: **–diği gibi, –diği kadar, –eceği gibi, eceği kadar.**

Bulardan **gibi** ko'makchisi vositasida yasalganlari qiyoslashda o'ziga xoslik namoyon etadi va haqiqiy qiyoslovchi ravishdoshlari bo'ladi: **Hepsi söylediğim gibi çıktı. Yarın göreceğiniz gibi bahçemiz bakımsız.**

kadar ko'makchisi qo'shib yasalganlari esa qiyoslovda ko'plikni ifodalaydi va haqiqiy ko'plik qiyoslovchi ravishdoshlari deb nomlanadi: **Onun anlattığı kadar geniş değil. Bundan götürebileceğimiz kadar alalım.**

Haqiqiy qiyoslovchi ravishdoshlar boshqa bir qo'llanishda bosh gapga teng yoki o'xshash ish-harakatni unga ilova sifatida ifodalab keladi: **Zeynep liseyi bitirdiği gibi üniversite giriş sınavlarını da kazandı. Çıkarınızı gözettiğiniz kadar ülkenizi de düşünmelisiniz.**

Usmonli turkchasida yanada kengroq ma'nodagi **–diğince** ravishdoshi bor edi. Uni hozirgi zamon turk tilidagi **–diği nispette** ko'makchili birikma shaklida uchratish mumkin. Bu shakl ham qiyoslovchi, ham payt ravishdoshi sifatida qo'llaniladi: **“Dilin tuttugunca kişi dinç olur”. “Veli gussa yedüklerince biter”.**

b) yordamchi qiyoslovchi ravishdoshlar **–miş, –ir, –ecek**, ba'zan esa **–iyor** fe'l negizlariga **–ce** va **–cesine** qo'shimchalari yoki haqiqiy qiyoslovchi ravishdoshlarida bo'lgani kabi faqat egalik qo'shimchalari olmasdan **gibi, kadar** ko'makchilari keltirilib yasaladi: **kudurmuşça, görmemişçesine, anlamazca, koparırcasına** kabi.

Bu sifatdosh negizlarining uzaytirilgan va yordamchi ravishdoshlik ifodalari **–miş** qo'shimchasi olgan shakllari ham uchraydi: **Vuracakmışcasına davrandı. Bilirmişçesine söze karışma** kabi.

Ko'makchili birikmalar vositasida yasalgan yordamchi qiyoslovchi ravishdoshlar ko'makchilariga ko'ra haqiqiy qiyoslovchi ravishdoshlar kabi asl va ko'plik turlariga bo'linishi mumkin: **Tanımış gibi baktı. Görür gibi oldum. Yerleşmiş kadar rahattık** va hok.

Bularning ham negizi **–miş** bilan uzaytirilgan shakllari bor: **Uyuyormuş gibi yaptı. Birakacakmış gibi başlıyor.**

Nihoyat, **-esi** sifatleri ham jo'nalish kelishigi bilan yordamchi qiyoslovchi ravishdoshlarini tashkil etishi mumkin: **patlayasıya, öldüresiye, çıldırasıya** va hok.

Shuningdek qiyoslovchi ravishdoshlarning ba'zi boshqa ko'makchili birikmalar bilan yasalgan shakllari ham uchraydi: **söylediğim tarzda, verdiğim ölçüde, takacağı boyda** va hok.

Lütfen aşağıdaki basit cümlelere -erek (-arak) ulacı ekleyerek birleşik cümleler kurunuz.

Örnek: Ali etrafına bakıyor. Ali yürüyor.

Ali nasıl yürüyor? - Ali etrafına bakarak yürüyor.

Ahmet gülüyor. Ahmet bana bakıyor.

Ahmet bana nasıl bakıyor? -

Kardeşim yürüyor. Kardeşim okula gidiyor.

Kardeşim okula nasıl gidiyor? -

Çocuk koştu. Çocuk gitti.

Çocuk nasıl gitti? -

Cümleleri –ip zarffiil ekiyle birleştirin.

Örnek. Şemsiyemi alayım. Geleyim. Şemsiyemi alıp geleyim.

1) Polis, arabasından indi. Yanımıza geldi.

.....

2) Birbirimize fıkralar anlatıyoruz. Gülüyoruz.

.....

3) Sınavdan önce çok çalışıyor. Sınıfı geçiyor.

.....

4) Eşimle alış veriş yaptık. Marketin servisiyle eve döndük.

.....

5) Kahvemi içiyorum. Evden çıkıyorum.

.....

6) Telefon et. Anneni çağır, gelsin.

.....

7) Bütün Asya'yı dolaştık. Geldik.

.....

8) Kardeşim, mağazaya girdi. Ayakkabıların fiyatını sordu.

.....

Cümleleri –ip, -madan, -mayıp zarffiil ekleriyle birleştirin.

Örnek: Derslerime çalışmadım. Babamı kızdırdım.

Derslerime çalışmayıp babamı kızdırdım.

1) Adam kapıyı çalmadı. Aniden içeriye girdi.

.....

2) Filmden sonra ışığı söndürdüm. Yatağa girdim.

.....

3) Boş ver, bugün de işe gitmeyelim. Sinemaya gidelim.

.....

4) Şu mektubu sekretere bırak. Odana git.

.....
5) Yol boyunca hiç konuşmadık. Yolculuk yaptık.

.....
6) Az sonra annemden özür dilerim. Gönünü alırım.

.....
7) Niçin yazıyı bilgisayarda yazmadın? Daktiloda yazdın.

“SABRIN SONU SELÂMETTİR”

Sabır bir insanın sahip olması gereken en önemli özelliklerden bir tanesidir. Sabırlı olan kişiler başlarına gelen kötü olaylarda isyan etmeden beklemeyi ve mücadele etmeyi bilir. Bu şekilde davranan insanlarsa bir gün mutlaka sıkıntılardan kurtulacak ve huzura kavuşacaktır. Sabır ile beklemeyi bilen kişiler isteklerine kavuştuklarında çok mutlu olurlar. Hayatın olumsuzluklarını kendilerine verilmiş ola bir sınav olarak görenler bu sınavı başarı ile geçtiklerinde çok büyük bir huzura kavuşurlar. Ancak her olumsuz olayda isyan edip bu olayları büyüten kişiler ise hem içinde bulundukları durumu daha da büyütür hem de kendilerini daha fazla huzursuz ederler. Kötü olaylardan sonra mutlu olabilmek için bu durumlarda olayları fazla büyütmeden çıkış yolları aramalı çözümü bulduktan sonra ise gerekli zamanı sabrederek geçirmek gerekmektedir. Sabır insanın sahip olması gereken en önemli özelliklerden bir tanesidir. Bu nedenle sabırlı olmayı bilmek gerekmektedir.

Sabrın sonu selâmet,
Sabır hayra alâmet.
Belâ sana kahretsin;
Sen belâyâ selâm et!

Sabır, incecik sırat;
Murat içinde murat.
Sabır Hakka tevekkül.
Sabır hakka itimat.

Sabırla pişer koruk,
Yerle bir olur doruk.
Sabır, sabır ve sabır,
İşte Kur'anda buyruk!

Bir sır ki âşikâre,
Avcı yenik şikâre.
Yalnız, yalnız sabırda
Çaresizliğe çare...

Necip Fazıl Kısakürek

ALİŞİR NEVAİ (1441-1501)

Alışir Nevai Türk dünyasının büyük mütefekkiridir. O 1441'de Herat'ta doğdu. Nevai bilgin hakan ve şair Hüseyin Baykara ile birlikte büyüdü. O değişik devlet hizmetlerinde bulunarak Hüseyin Baykara tarafından sevilip sayılması sebebiyle bütün Türk dünyasında tanınmıştır. Konağını şair, yazar ve bilim adamlarına açması, orada yapılan sohbetler "Nevai sohbeti" deyiminin yüzyıllar boyu kullanılmasına sebep olmuştur.

Alışir Nevai, döneminde Arapça ve Farsça'ya yönelen Türk şairlerine karşı Türkçe'yi, Türk dilinin zenginliklerini savunan büyük bir şairdir.

Sadece şair değil aynı zamanda iyi bir bilginidir. Ailesinden gelen ve devlet hizmetinden elde ettiği servetinin tamamını fakir ve ihtiyaç duyanlara ayırmıştır. Kurduğu vakıfların sayısı yüze, bıraktığı medrese, han, hamam, kervan saray gibi eserlerin tamamı yaklaşık beş yüzü bulmaktadır.

Alişir Nevai'nin etkisi ölümünden sonra da devam etmiş, kullandığı mecazlar ve anlatım tekniği Nevai dili, olarak XIX yüzyıla kadar gelmiştir. Alishir Nevai saygıyla anacağımız bir şahıstır.

Eserleri içinde en önemlisi mensur eserler kısmında işleyeceğimiz Muhakemetü'l-Lügateyn'dir. Bunun dışında ünlü Farsça yazar Nizami'nin Hamse'sine dayanarak yazdığı beş mesneviden oluşan Hamse, ayrıca da Fars bilgini Feridüddin Attar'ın Mantıku't-Tayr'ına dayanarak yazdığı Lisanü't-Tayr, dörtlü Divan, şairlerin hayatıyla ilgili Mecalisü'n-Nefais, Türk şiirinin özellikleri anlatılan Mizanü'l-Evzan yer almaktadır.

GAZETA TARJIMASI

Dha İstanbul - İstanbul'da Son 4 Yılın En Fazla Uyuşturucu Hapın Ele Geçirildiği Operasyon Kamerada

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:11

Haber: İhsan YALÇIN / İstanbul DHABüyükçekmece'de düzenlenen uyuşturucu operasyonunda bir evde 241 bin 'Captagon' adı verilen uyuşturucu hap ele geçirildi.

Haber: İhsan YALÇIN / İstanbul DHA

Büyükçekmece'de düzenlenen uyuşturucu operasyonunda bir evde 241 bin 'Captagon' adı verilen uyuşturucu hap ele geçirildi.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlüğü ve Büyükçekmece İlçe Emniyet Müdürlüğü ekipleri, Büyükçekmece'de geçtiğimiz hafta uyuşturucu tacirlerine yönelik operasyon düzenledi. Baskın yapılan adreste yapılan aramalarda 48 kilogram ağırlığında 241 bin 605 'Captagon' adlı uyuşturucu hap, ruhsatsız tabanca ve hassas terazi ele geçirildi. Aramalarda Narkotik dedektör

köpekleri 'Maya' ve 'Fırtına' da kullanıldı.

3 KİŞİ TUTUKLANDI, 1 KADIN ARANIYOR

Polis kamerası tarafından da kaydedilen operasyonda gözaltına alınan M.A.S. (34), H.P. (34), Ü.B. (46) çıkarıldıkları mahkemece tutuklandı, H.C. (35) isimli kadın ise aranıyor.

ORTADOĞU'YA GÖNDERECEKLERDİ

Piyasa değeri 4 milyon lira olan uyuşturucu hapların Ortadoğu ülkelerine gönderileceği belirtildi. Ayrıca ele geçirilen 241 bin adet hapın, İstanbul'da 2013'ten bu yana yakalanan en yüksek miktarda uyuşturucu hap miktarı olduğu öğrenildi

Ereğli Köylerinde Parke Çalışması

20 Şubat 2017 Pazartesi 12:11

Ereğli ilçesine bağlı Danışmentli köyünde sokaklar parke taşlarla kaplanıyor.

Ereğli ilçesine bağlı Danışmentli köyünde sokaklar parke taşlarla kaplanıyor.

Muhtar Ahmet Karadeniz, AA muhabirine yaptığı açıklamada, mahalleliyi çamur ve tozdan kurtarmak için ara sokakların parke taşıyla kaplama işlemlerinin devlet vatandaş işbirliğiyle devam ettiğini belirtti.

Köyde yaşanan altyapı sorunlarının çözümü noktasında Ereğli Kaymakamı Nazım Madenoğlu ve il genel meclis üyelerine teşekkürlerini ifade eden Karadeniz, şunları söyledi:

"Merkez ve Aşağı Mahallede şu an için parke taşı döşeme çalışmalarımız sürüyor. Yaklaşık 1,5 kilometrelik alanda yaptığımız çalışmaların kısa sürede tamamlanması ile vatandaşlarımız rahat bir nefes alacak. Göreve geldiğimiz günden bu yana köyümüzün gerek alt, gerekse üstyapı sorunlarının çözümü için çaba harcıyoruz."

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

26 – MAVZU. TURK TILIDA QO'SHIMCHALAR VA ULARNING TURLARI (TÜRKÇEDE EKLER VE ONLARIN ÇEŞİTLERİ)

A) İSİM ÇEKİM EKLERİ: İsimlerin çekimlenmesi sırasında aldıkları çekim ekleridir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için "İsim Çekim Ekleri" adlı sayfamıza bakabilirsiniz.

1) Çokluk Eki: İsimlerin sayı bakımından çokluğunu bildirirler. Türkçede eskiden beri yaygın çokluk eki -lAr ekidir. Birçok isim çekim eki bir isimle veya bir fiille bağlantı kurarken çokluk eki diğer kelimelerle bir bağlantı kurmaz. İsimlere gelerek çokluk anlamı katar. Türkçede, bazı dillerde görülen ikilik ve üçlük sayı sistemi görülmez. Çokluk eki kelimeye çokluk (güller), abartı (sıcaklar), aile (Hasanlar) gibi anlamlar katar.

Örnek: Elmalar, kitaplar, sayılar, çiçekler, kavramlar, havalar, aşklar...

2) Hal Ekleri: İsmi yer, yön, zaman ve mekân gibi çeşitli yönlerden belirtmek, onun belirli özelliklerini göstermeye yarayan durum ekleridir. Durum ekleri asıl çekim kategorisini oluşturur. Durum ekleri fiillerle ilişkiyi yansıtır. Bazı durum ekleri (belirtme durum eki) sentaktik bir zorunluluktan dolayı kullanılırken bazıları fiilin anlamını daha iyi verebilmek amacıyla cümlede yer alır. Kadın çiçeği suladı gibi bir cümlede belirtme durum eki bir zorunluluktan dolayı yer alır. Çocuklar bahçede oynadı gibi bir cümlede ise bulunma durum eki sentaktik bir zorunluluktan dolayı değil fiilin anlamına katkı sağlamak için kullanılmıştır.

Örnekler: Kitabı ver. (belirtme hali)

Yola bak. (Yönelme hali)

Evden geliyorum. (Çıkma hali)

Sende kaldı. (Bulunma hali)

Sıradan insanlarla işim olmaz. (Sıfat yapmıştır ve bu yüzden yapım eki olmuştur)

Bunlar gözde çocuklardır. (Sıfat yapmıştır ve bu yüzden yapım eki olmuştur)

Sudan sebeplerle yanıma gelme. (Sıfat yapmıştır ve bu yüzden yapım eki olmuştur)

3) İyelik ekleri: Eklendiği isimlerin kime ait olduğunu ifade eder. Türkçedeki diğer bir isim kategorisi ise iyelik ekleriyle sağlanır. Türkçedeki iyelik ekleri aşağıdaki gibi verilebilir:

Örnekler: Kitabım, kitabın, kitabı, kitabımız, kitabınız, kitapları iyelik eklerini, ismin başına benim, onun, bizim, sizin, onların zamirlerini getirerek bulabiliriz.

Bu ekler, nesne veya kavramların bir başka nesne ya da kavrama ait olduğunu gösterir. Bu ekler neredeyse bütün isimlere gelebilir. Bu eklerin ilişki kurdukları unsur isimden önce gelir (benim kedi, senin çocuğun).

4) İlgi ekleri (Tamlama Ekleri): "ın, in, un, ün" biçimindedir. Belirtili isim tamlaması kurar.

Örnek: kapı-n-ın kol-u , müdür-ün oda-sı

5) Eşitlik Eki: "-ca, -ce" biçimindedir.

Örnek: Sence bu doğru mu?, Çocukça davranma...

6) Ek eylem Ekleri: İsim soylu sözcükler yüklem yapma göreviyle kullanılan eklerdir.

Örnek: iyi-y-im, iyi-sin, iyi-dir, iyi-y-iz, iyi-siniz, iyi-dirler.

B) FİİL ÇEKİM EKLERİ: Fiillere gelen ekler isimlere gelenlerden oldukça farklıdır. İsimlere gelen çekim kategorilerinin çoğu fiile bağlanırken fiillere gelen eklerin böyle bir işlevi yoktur. Fiil kök veya gövdesine getirilen ekler sırasıyla zaman/kip ve kişi ekleridir. Fiil kök veya gövdelerinin çekimsiz hali emir kipi 2. teklik kişiyi ifade eder. Geleneksel anlayışta fiil çekimi haber ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayrılır. Fakat bu ayrım Türkçedeki zaman ve kip kavramlarını açıklamada yeterli değildir. Burada fiil çekiminin ifade ettiği şeyler üzerinde durulmayacak, sadece çekimle ilgisi açısından konuya kısaca değinilecektir.

1) Zaman ekleri (Bildirme Kipleri): Fiillerde hareketin yapıldığı zamanı bildirir.

Örnek: gel-miş (Duyulan geçmiş zaman)

oku-du (görülen geçmiş zaman)

gid-i-yor (şimdiki zaman)

yat-acak (Gelecek geçmiş zaman)

Şimdi gelir (Geniş geçmiş zaman)

2) Dilek kipleri: Fiillerde dilek, şart, istek, gereklilik... gibi anlamları karşılayabilmek için getirilen kip ekleridir.

Örnek: Gider-se-m gelmem (Dilek-şart kipi)

Biraz daha oturayım (istek kipi)

Ders çalışalım (istek eki)

Artık git-meli-y-im (Gereklilik kipi)

Bunları da oku-sun (Emir eki)

Dışarı çıkın (Emir eki)

3) Şahıs Ekleri: Fiildeki eylemi gerçekleştiren şahsı belirtmek için getirilen eklerdir. Fiillerde kip eklerinden sonra gelirler.

Örnek: Geliyor-um, çalışmalı-sın, yaptı- okusak-k , üzülür-üz koşacak-sınız yürüdü-ler.

YAPIM EKLERİ:

İsim ya da fiil kök veya gövdelerine gelerek onlardan başka isim ya da fiil türeten eklerdir. Yapım ekleri eklendiği sözcüğün anlamını da türünü de değiştirir. Her zaman çekim eklerinden önce gelir. Yapım eki almış bir sözcüğe türemiş sözcük ya da gövde denir. Eğer sözcük yapım eki almışsa basit yapıldır sözcük çekim eki olsa da basittir.

1) İsimden İsim Yapım Ekleri: İsim kök veya gövdelerine eklenerek, yeni bir isim gövdesi oluşturan eklerdir.

lık: kömür-lük, göz-lük , kulak-lık ...

lı: Şehir-li , para-lı , ağaç-lı , baş-lı ...

sız: su-suz, para-sız, ev-siz,

cü: göz-cü, sanat-çı, yol-cu, simit-çi,

ce: Türk-çe İngiliz-ce

daş: Çağ-daş, arka-daş, yol-daş

üncü: üç-üncü beş-inci

msı: acı-msı ekşi-msi

cil: et-cil ben-cil insan-cıl

şın: sarı-şın

sal: kum-sal kadın-sal

ıt: yaş-ıt

cağız: kız-cağız çocuk-cağız

cık: az-ı-cık küçük-cük

tı: horul-tı cıvıl-tı

2) İsimden Fiil Yapan Ekler: İsim köklerine veya gövdelerine gelerek onlardan fiil türetir.

la: su-la, taş-la, uğur-la

al: çok-al, az-al, dar-al

l: doğru-l, sivri-l

a: kan-a, yaş-a, tür-e, boş-a

ar: yaş-ar, mor-ar, sarı-ar

da: fısıl-da, horul-da, gürül-de

at: yön-et, göz-et

ık: geç-ik, bir-ik

ımsa: az-ımsa, benim-se, kücü(k)-mse

kır: fış-kır, hay-kır

lan: ev-len, rahat-la

laş: şaka-laş, der-leş, çocuk-laş

sa: su-sa, garip-se önem-se

3) Fiilden İsim Yapan Ekler: Fiil kök veya gövdelerine gelerek isim yapan eklere denir.

ca: düşün-ce, eğlen-ce

ocak-ecek: giyecek, yok-ocak, aç-ocak

ak: yat-ak, kaç-ak, dur-ak,

ga: böl-ge, bil-ge, süpür-ge,

gan: çalış-kan, unut-kan, kay-gan

gı: sev-gi, çal-gı, as-kı

gıç: bil-giç, dal-gıç, başlan-gıç

gın: yor-gun, bil-gin, bez-gin, bit-gin

ı, -i: yaz-ı, öl-ü, yap-ı, çat-ı, kok-u, doğ-u

ıcı-ici: yap-ıcı, gör-ücü, al-ıcı, sat-ıcı,

ık-ik: kes-ik, aç-ık, göç-ük,

ım-im: say-ım, seç-im, öl-üm, ölç-üm

ın-in: yığ-ın, ak-ın, tüt-ün, ek-in,

nç: gül-ünç, sev-inç

ıntı: es-inti, çık-ıntı, dök-üntü,

ıt: geç-it, yak-ıt, ölç-üt,

ma: gülmeyi severim , konuşmayı bil.

mak: gelmek, gitmek

tı: belir-ti, kızar-tı,

4) Fiilden Fiil Yapan Ekler: Fiil soylu kelimelerden yeniden fiil yapan eklere denir.

dır: gül-dür, yap-tır, koş-tur,

ala: kov-ala, silk-ele,

er: gider, çık-ar,

ımsa: gül-ümse, an-ımsa,

ın: gez-in, gör-ün, sev-in, taşı-n,

EKLERLE İLGİLİ GENEL UYARILAR

1) “-i” 1.tekil kişi ekiyle, bu eke benzeyen diğer ekler karıştırılmamalıdır. Bu yapı Osmanlılardan kalmadır. (Fiilden isim y.eki)

Örnek: Evi yandı. (3.t.k.iyelik eki)

Evi yaktı. (İsmi -i hali)

2) Çekim ekleri eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmez. Fakat isim çekim eklerinden olan -de ve -den hal ekleri eğer sıfat olarak kullanılırsa yani sıfat yapımında görev alırsa o zaman ismin anlamını değiştirir ve yapım eki olur.

Örnek: Okuldan geliyorum. (Çıkma durum eki)

Senin gibi bir candan arkadaşım yok. (Sıfat yaptığı için yapım ekidir.)S İ

Yalandan bir kavga çıkardılar. (Sıfat yaptığı için yapım ekidir) İ

- Sıradan insanlarla işim olmaz.
Sende bir şeylerim kaldı.(Bulunma durum eki)
Bunlar,gözde öğrencilerdir. (Sıfat yaptığı için yapım ekidir)
- 3) 1.Tekil kişi eki olan -m ile bu eke şekilce benzeyen diğer ekler birbiri ile karıştırılmamalıdır.
Örnek: Seçimi kim kazandı? (F.i.yapım eki)
Bir dilim ekmek verir misin? (F.i.y.eki)
Bu işten dilim çok yandı. (1.t.k.i.eki)
Sana saçımı süpürge ettim.
Ama ben daha çok küçüğüm. (Ek-fiil)
O benim kalemim. (Tamlayan durum eki)
Beni bırakıp gitme küçüğüm. (1.k.i.eki)
- 4) 2. kişi iyelik eki olan -n ile buna şekilce benzeyen diğer ekler karıştırılmamalıdır.
Örnek: Aklın neredeydi? (2.t.kişi iyelik eki)
Bu yıl ekin ekmeyeceğiz. (F.i.y.e.)
Buraya gelin. (2.ç.kişi emir eki)
Yurdun soruları bitmiyor. (İlgi eki)
Turistler, bu yıl Türkiye'ye akın edecek. (F.i.y.e.)
- 5) İsim-fiil eki olan -ma,-me ile f.f. yapan olumsuzluk eki karıştırılmamalıdır.
Örnek: Yürümeyi severim.(İsim-fiil)
Onunla biraz konuşmayı dene.(İsim-fiil)
Artık benimle konuşma.(F.f.yapan olumsuzluk eki)
Peşimden gelme.(F.f. yapan olumsuzluk eki)
- 6) “L” fiilden fiil yapım ekiyle “L” isimden fiil yapım eki birbirine karıştırılmamalıdır.
Örnek: Artık günler kısaldı.(İ.f.y.e.)
- 7) “Ş” fiilden fiil yapım ekiyle (işteşlik eki), “ş” fiilden isim yapım eki (isim-fiil) birbiriyle karıştırılmamalıdır.
Örnek: Hep birlikte güleştüler.(F.f.y.e.) (işteşlik eki)
Bir süre öylece bakiştık.(F.f.y.e.) (işteşlik eki)
Not: “-ş” karşılıklı ya da birlikte yapılma anlamı veriyorsa f.f. yani “işteşlik eki” dir.
- 8) İsimden isim yapım eki olan “-cı” ile fiilden isim yapım eki ici birbiriyle karıştırılmamalıdır.
Örnek: Yolcu var mı?(i.i.y.e.)
Kalıcı bir işin yok mu?(f.i.y.e.)
- 9) Fiilden isim yapım eki olan “-sal” ile isimden isim yapım eki olan “-sal” birbiriyle karıştırılmamalıdır.
Örnek: Kumsal (i.i.y.e.) Gör-sel (f.i.y.e.)
Evren-sel (i.i.y.e.) işit-sel (f.i.y.e.)
- 10) İsimden fiil yapan “-imse” ile F.F.yapan “-imse” karıştırılmamalıdır.
Örnek: Ben-imse (i.f) Gül-ümse (f.f)
Öz-ümse (i.f) An-ımsa (f.f)
- 11) Türkçede önce yapım eki sonra çekim eki gelir.
Örnek: Kork-u-yor-um taşlıklar
Bunun istisnaları da olabilir.
Annemsiz gitmem.
- 12) Bir sözcük birden çok yapım eki alabilir.
Örnek: Gözcülük, korkulu, dalgah, ışıksız, örtülü...

ÖZBEKİSTANIN GELECEĞİ BÜYÜK DEVLET

Özbekistan, binlerce yıl birikmiş ve zenginleşmiş tarihi bir medeniyete sahiptir. Özbekistan’da sadece Orta Asya değil belki de dünya uygarlığına katkıda bulunmuş düşünürler, bilim ve devlet adamları, şairler yaşamış, icat etmiş ve büyük eserler yazmıştır. Bu miras

günümüze kadar ulaşmış kıymetli bilimsel ve edebi kitaplar, minyatürler, emsalsiz mimari eserlerden oluşmaktadır.

Daha önceki yazılarımda bu dost ve kardeş ülkenin siyasal, toplumsal ve anayasal sistemi ile birlikte kısa tarihini de değerli okuyucularıyla paylaşmıştım.

Ekonomik Alandaki Gelişmeler

Özbekistan 2012 yılında bağımsızlığının 20. yılını kutlamaktadır. Bu yıl içinde Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) da 20. yılını kutlayacaktır. BDT, kurulduğu ilk yıllarda çok ciddi sıkıntılar ve zorluklar yaşamıştır. Üye devletlerin her biri zor şartlar altında bağımsızlıklarının temellerini hazırlamaya çalışmıştır. Özbekistan da bu devletlerden bir tanesidir. Çünkü Sovyetler Birliği'nin dağıldığı dönemde Özbekistan, yalnızca ham madde üretimine dayalı ve Sovyetlere bağımlı bir ekonomik sisteme sahipti.

Sovyetler Birliği'nin pamuk üretiminde tek söz sahibi otorite olması sebebiyle Özbekistan ekonomisi gerekli ivmeyi yakalayamamıştır. Özbekistan bağımsızlıktan önce Sovyet devletleri içinde kişi başına düşen milli gelir sıralamasında son sırada yer almaktaydı. Ancak bugün Özbek devleti gelişen ufku ile birlikte uluslararası toplumda konumunu değiştirmiş, birçok yönü ile tüm dünyanın ilgisini ve saygınlığını kazanmıştır. Bağımsızlığının 20. yıldönümünde Özbekistan, evrensel normlar uyarınca reformlar uygulamaya koymuştur ve geliştirdiği kendine özgü ekonomi modelini sürdürmektedir. Özbekistan'da anayasal kurumlar yenilenmekte, hukukun üstünlüğü yerleşmekte, ekonominin siyaset üzerindeki etkisi artmakta, siyasi, ekonomik ve sosyal reformlar planlı ve aşamalı bir süreçle gerçekleştirilmektedir.

Özbekistan'ın Nüfusu

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında Rusya ve Ukrayna'dan sonra en kalabalık nüfusa sahip olan Özbekistan'ın nüfusu 30 milyona yaklaşmıştır. Ocak 2012'de Özbekistan'ın nüfusu 29 milyon 550 bin olarak açıklanmıştır. Özbekistan Devlet İstatistik Kurumu verilerine göre ülke nüfusunun % 52'sine yakını şehirlerde yaşamaktadır. Ülkede nüfusun % 35'ini 15 yaş altı, % 5'ini ise 65 yaş üstü kişiler oluşturmaktadır. Ülkede erkek nüfus, az bir farkla kadın nüfusunun önünde seyretmektedir. Özbekistan nüfusunun, 2020'de 35 milyona yaklaşması beklenmektedir. 130 dolayında ayrı halkın yaşadığı ülkede Tacikler ve Ruslar azınlık durumundaki en kalabalık iki unsur konumundadır.

Sağlık ve Turizm Sahalarında Yapılan Reformlar

Özbekistan'da Devlet bütçesinin yüzde 17,7'si ve GSYİH'nin yüzde 4,1'i sağlık sisteminin masraflarına tahsis edilmektedir. Aynı zamanda sağlık sisteminin altyapısını güçlendirmek için 700 milyon dolarlık yabancı ülkelere kredi ve teknik yardım alınmıştır. Son üç yılda sağlık sisteminin masrafları 2,5 kat artırılmıştır. Bu çabaların sonucu olarak 1991'den bu yana ortalama yaşam süresi 67'den 73'e çıkmış, kadınlarda 75'e kadar yükselmiştir. Sağlık sisteminin geliştirilmesi için yakın gelecekte ise çeşitli kaynaklardan 1,5 milyar dolarlık kaynak tahsisi öngörülmektedir

GELECEĞİ OLMAYAN MESLEKLER

Mâlum; sınav mevsimi başlıyor. Çocuklar, meslek liselerine girebilmek için gençler ise üniversite sınavında ter dökecek. Tüm sınavların amacı aynı; ilerde geçerliliği olan, toplum içinde saygın, maddi getirisi elverişli bir meslek edinebilmek. Ülkemizdeki yanlış bir algı nedeniyle ne yazık ki gençler büyük çoğunlukla üniversiteye yöneliyor. Oysa, ülkemizin üniversite mezunundan çok mesleğinin ehli kişilere ihtiyacı var. Elinizi sallarsanız elektrik mühendisine çarpıyor ama iyi bir elektrik teknisyeni ya da elektrikli eşya tamircisi arayacak olsanız bulunmuyor. Ve emin olun, işinin ehli bir elektrikçi, çoğunlukla işsiz ya da başka iş yapmaya çalışan mühendislerden daha iyi kazanıyor. İyi bir sekreter bulmak nerdeyse imkânsız artık. Çoğu üniversite mezunu gençler bu mesleğe dudak büküyor ama eskisi gibi sekreterlik okulları revaçta olmadığından bu işin ehlini bulmak da güçleşiyor. Üniversite okumanın tüm kapıları açtığını ve adeta insanı bir üst sınıfa taşıdığını düşünmek, gençleri meslektaşlardan uzaklaştırıyor. Çünkü, bir bölüm okumanın insanı o kişinin meslek erbâbı yapmadığını kimse hesaba katmıyor. Üniversiteler, ancak meslekler için "aday" yetiştirir. Kendi ailemden örnek vermek

istiyorum; benim eşim de elektrik mühendisliği mezunu, üstelik Teknik Üniversite'den ama sadece bir yıl bu alanda çalışıp sonra yöneticiliğe yöneldiği için hiçbir zaman "meslek" olarak elektrik mühendisi olmadı. Elbette belli meslekler için mutlaka üniversite diploması gereklidir ama unutmayın, yeterli değildir. Kaldı ki, usta-çırak ilişkisiyle ya da meslek liseleriyle edinilen çok geçerli ve önemli meslekleri de unutmamak gerekir.

Bunları unutun!

Gelelim, yakın gelecekte kaybolacak mesleklere...

İşte "Oxford"a göre 20 yıl sonra yok olacak o meslekler:

Yüzde 90 yok olacağı ön görülen meslekler

- Laboratuvar teknisyenliği
- Muhasebecilik
- Taksi-Otobüs şoförlüğü
- Tele pazarlamacılık
- Tezgâhtarlık
- Teknik gazetecilik
- Emlâkçılık
- Satış elemanları
- Hastane çalışanları (Doktorlar hariç)

YAŞLI ÇOBAN VE ELMA AĞACI

Yaşlı çoban sürüsünü otlatmak için yaylaya çıktığında tepeye yakın bir elma ağacının altında dinlenir ve eğer mevsimiye, onunla konuşarak:

“Hadi bakalım evladım, derdi. Bu ihtiyarın elmasını ver artık”.

Ve bir elma düşerdi, en güzelinden, en olgunundan. Yaşlı adam sedef kakmalı çakısını çıkartarak onu dilimlere ayırır ve küçük bir tas yoğurtla birlikte ekmeğine katık ettikten sonra, babasından kalan Kuran'ını okumaya koyulurdu.

Çoban, bu ağacı yirmi yıl kadar önce diktiğinde sık sık sular, bunun için de büyükçe bir güğüme doldurduğu abdest suyundan geriye kalanı kullanırdı. Elma ağacının kökleri, belki de bu sularla kuvvet bulmuş ve kısa sürede serpilip meyve vermeye başlamıştı. Çoban o zamanlar henüz genç sayıldığından şöyle bir uzandı mı en güzel elmayı şıp diye koparırdı.

Fakat aradan geçen bunca yıl içinde beli bükülüp boyu kısalmış, ağacınkiyse bir çınar gibi büyüyüp göklere yükselmişti. Ama boyu ne olursa olsun, ağaç yine de yavrusu değil miydi? Onu bir evlat sevgisiyle okşarken :

“Ver yavrum, derdi, gönder bakalım bu günkü kısmetimi.”

Ve bir elma düşerdi hiç nazlanmadan, yıllar boyu hiçbir gün aksamadan.

Köylüler, uzaktan uzağa gözledikleri bu hadiseyi birbirlerine anlatıp yaşlı çobanın veli bir zât olduğunu söylerlerdi.

Yaşlı adam, ağacın altında dinlenip namazını kıldığı bir gün, yine elmasını istedi. Ancak dallar dolu olmasına rağmen nedense birşey düşmemişti. Sonra bir daha, bir daha tekrarladı isteğini. Beklediği şey bir türlü gelmiyordu. Gözyaşları, yeni doğmuş kuzuların tüylerini andıran beyaz sakalını ıslatırken, ağacın altından uzaklaşıp koyunların arasına attı kendini. Yavrusu, meyve verdiği günden bu yana ilk defa reddediyordu onu. İhtiyar çobanın beli her zamankinden fazla bükülmüş, güçsüz bacakları da vücudunu taşıyamaz olmuştu. Hayvanlarını usulca toplayıp köye doğru yöneldiğinde, aşağıdaki caminin her zamankinde daha nurlu minarelerinden yankılanan ezan sesiyle irkildi birden. Yeniden doğmuştu sanki çoban. Birşey hatırlamıştı.

Çocuklar gibi sevinerek ağacın yanına koştu ve ona şefkatle sarılırken :

“Canım” dedi, hıçkırıp ağlayarak.

“Benim güzel evladım, mis kokulum. Şu unutkan ihtiyarı üzmeden önce neden söylemedin, bu günün Ramazan'ın ilk günü olduğunu ?”

Cüneyd Suavi

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

27 – MAVZU. KO'MAKCHILAR (EDATLAR)

Yordamchi so'zlar turk tilida **edatlar** yoki **takılar** deyiladi. Ular har tilda bo'lgani kabi turk tilida ham vazifa bajaruvchi so'zlardir. Agar otlar va fe'llar ma'noli so'zlar bo'lsa, yordamchi so'zlar ma'noga ega bo'lmagan, faqat ma'lum grammatik vazifani bajaruvchi so'zlardir. Ular mustaqil so'zlarni bir-biriga bog'lab, ular bilan birgalikda ma'no kasb eta oladi: *Ayı **gibi** adam, araba **ile** geldim, Aliye **göre** değil, rüzgara **karşı** açık* kabi.

Yordamchi so'zlar shakllariga ko'ra so'zlar, vazifalariga ko'ra esa kelishik qo'shimchalari holatida bo'ladi, masalan: *Alı **için** getirdim.* = *Alı'ye getirdim.* *Hayvan **gibi** saldırmış.* = *Hayvanca saldırmış* kabi.

Turk tilining grammatikasiga oid kitoblarda qadimgi turk tilida yordamchi so'zlar deyarli bo'lmaganligi, ularning keyinchalik o'zlashtirilib yoki ba'zi mustaqil so'zlarning qoliplashuvi natijasida shakllanganligi va sonlari ortib borganligi aytiladi.

Co'z turkumlari ichida eng tor qamrovni tashkil etuvchi yordamchi so'zlar, asosan, ikki manbadan yuzaga kelgan. Birinchisi – yordamchi so'z sifatida qo'llanadigan ravishlar, ikkinchisi – kelishik qo'shimchasi shaklidagi o'rin-yo'nalish otlaridir. Yordamchi so'zlar turlanmas, tuslanmas, ya'ni qo'shimcha olmaydigan so'zlardir.

Yordamchi so'zlarni ravishlarga parallel shaklda tor doirada guruhlashtirish mumkin:

1. O'zak shaklida bo'lgan yordamchi so'zlar;
2. Otdan yasalgan yordamchi so'zlar;
3. Fe'ldan yasalgan yordamchi so'zlar;
4. Joy, yo'nalish otlaridan yuzaga kelgan yordamchi so'zlar kabi.

1. O'zak shaklida bo'lgan yordamchi so'zlar

Ushbu guruhni bir bo'g'inli yoki tahlil qilinishi qiyin bo'lgan va ba'zi o'zlashgan yordamchi so'zlar tashkil etadi: **dek, için, beri, kadar, dair, rağmen, ait** kabi.

2. Otdan yasalgan yordamchi so'zlar

Bu guruhni eski va yangi shakl yasovchi qo'shimchalar yordamida yasalgan va ko'pchiligi ravish bo'lgan so'zlar tashkil etadi: **üzere, sonra, yukarı, başka, değil, yana, nispetle, önce, yollu, gibi** kabi.

3. Fe'ldan yasalgan yordamchi so'zlar

Ushbu guruhni eski, yangi ravishdoshlar va ba'zi ravish shakllari tashkil etadi: **ölçüye göre, gözlük ile, camiden öte, vazife diye, güneşe karşı, havadan dolayı, bundan ötürü, sorumlu olarak** kabi.

4. Joy, yo'nalish otlaridan yuzaga kelgan yordamchi so'zlar.

Bu guruhni yuqorida ham sanab o'tilgan, yangi turkchada yordamchi so'zlar guruhini kengaytirgan va boyitgan ba'zi shakllar tashkil etadi.

Turk tilshunosligida yordamchi so'zlarning uchta turi ajratiladi: bog'lovchilar (**bağlam edatları**), ko'makchi-yuklamalar (**son çekim edatları**) va undov so'zlar (**ünlem edatları**).

Mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar.

“EN SON HANGİ KİTABI OKUDUNUZ VE NASIL BULDUNUZ”

Kitap, bilgi dostudur. Bizi hiç görmediğimiz, hiç gitmediğimiz erlere yerlere götüren kitaplar bizlere hayal bile edemediğimiz dünyaların kapılarını açar. Kitap, bilgidir; kitap erdemliliğin en önemli yardımcılarından. Kitap okuyan insan kendini geliştirir. Her kitapta yeni bilgilerle donanarak pırıl pırıl parlayan bir dünya görüşüne sahip olur. Basın yayın kuruluşlarının günümüzde sayısının artmış olması basılan kitap sayısının da artmasını sağlamıştır. Bu kadar fazla kitabın kitapçıların raflarında yer aldığı bir çağda kitap okumamak insanın kendine yapacağı en büyük kötülüktür. Kitap okuyan insanı hem kendini yetiştirir hem de pek çok konuda bilgi sahibi olarak topluma faydalı bir birey haline gelir. Kitap okuyan insanlar, içinde yaşadıkları toplumun da değerini de artırır. Daha kültürlü, daha bilgili bir toplum oluşturarak çağın gereklerine uyum sağlar.

Toplum olarak çok fazla kitap okumayı sevmiyoruz. Bizlere pek çok kapının anahtarını sunacak olan kitap okuma alışkanlığı gençlere küçük yaşlarda kazandırılmalıdır. Özellikle aileler çocuklarını kitap ile küçük yaşlarda tanıştırmalı, kendileri de kitap okuyarak çocuklarına örnek olmalıdır. Kitap okuyan insanlar kendilerini geliştirir, hayatta daha önemli mevkilere gelerek rahat bir hayat yaşama şansını yakalar. Kitaplardan edinilen bilgiler, tecrübe ile birleştiğinde ısıt ısıt parlayan her konuda bilgisi olan bireyler ortaya çıkar. Güzel bireyler, güzel toplumlar; güzel toplumlar, güzel bir dünya demektir.

Kitabın her türlü insanı işler, zihnimizi pek çok yönde geliştirerek bir cevher haline getirir. Romanlar insanın hayal dünyasını geliştirir, şiir ruhumuzu besler, tarih kitapları bize geçmişimizi öğreterek geleceğe daha sağlam adımlar atmamızı sağlar. Bilim kurgu kitapları belki bir gün olmaz olur haline getirir, bilimin gelişmesine katkıda bulunur. Okuyan insan dili düzgün kullanmayı da öğrenir. Kendisini doğru şekilde ifade eden insanlar toplumla olan ilişkilerinde de sorun yaşamazlar.

Hangi açıdan bakılırsa bakılsan kitap okumak kişiye değer katar. İnsana hiçbir zarar vermediği gibi kişiye birçok fayda sağlar. Bu sebeple kitap okumak bir alışkanlıktan öteye bir yaşam tarzı olmalıdır. Kitap okuma alışkanlığı küçük yaşlarda kazanılarak ömür boyu devam ettirilmelidir.

İnsanlar okumayı öğrenmelerinden itibaren kitaplarla iç içedir. Elimize aldığımız her kitap bize bambaşka dünyaların kapılarını açar, her biri bizi farklı bilgilerle aydınlatır. Kitap okuma alışkanlığı kazanabilmek için bu konuda istekli olmak gerekir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırabilmek için anne babalara çok iş düşmektedir. Bütün gün televizyon izleyip çocuğundan kitap okumasını isteyen ebeveynler ne kadar uğraşsalar da çocuklarına bu alışkanlığı kazandıramazlar. Bunu başarabilmek için ilk önce kendileri kitap okumalı, çocuklarına örnek olmalıdırlar.

Dünyayı daha güzel hale getirebilmenin tek yolu iyi ve güzel şeyleri insanlara aşlamak, bilgi ile cehaleti yok etmektir. Bunu başarabilmenin en kolay yolu ise kitap okumaktır

Sorular:

1. Kitaplar bizim için neyleri açar?
2. Ne zaman kitapla tanışmalıyız?
3. Kitap alışkanlığı kazanabilmek için neler yapmalıyız?

İBORALAR VA ULARNING MA'NOLARI

•**efkar dağıtmak** Sıkıntıyı gidermek, üzüntüyü yok etmeye çalışmak.”Sahile efkâr dağıtmak için inmiş olmalı.”

•**açık kapı bırakmak** Gerekğinde bir konuya yeniden dönebilme imkânı bırakmak, kesip atmamak, ileriye düşünerek ılımlı davranmak.”Bu kadar kesin konuşmayalım, açık kapı bırakalım da iyi düşünebilme fırsatları olsun.”

•**can atmak** Herhangi bir şeye sahip olmayı, ya da herhangi bir şeye erişmeyi çok istemek.”Top oynamaya can atıyordu.”

•**pabucu dama atılmak** Kendisinden üstün birinin çıkmasıyla gözden düşmek, değer ve itibarını kaybetmek.”Yeni bir elektrikçi aldılar, desene Murat'ın pabucu dama atıldı.” •**baltayı taş**

vurmak Bilmeyerek karşısındakini kıracak söz söylemek, pot kırmak.”Baltayı taşa vurunca öyle utandı ki sormayın gitsin.”

•**acı söz** İnsanın gönlünü inciten, onuruna dokunan ağır söz.”Bu acı sözlerine kim katlanır sanıyorsun?”

•**uçan kuştan medet ummak** Pek sıkıntıda bulunup, bu sıkıntıdan kurtulmak için her türlü çareye, olmadık yerlere başvurmak, yardım istemek.

•**büyümüş de küçülmüş** Davranışları, konuşması yaşının üstünde olan, büyükler gibi hareketler yapan çocuk.”Aman yarabbim, şunun söylediği sözlere bakın hele, büyümüş de küçülmüş sanki!

•**çam devirmek** Farkında olmadan karşısındakini kıracak ya da kötü bir sonuca yol açacak söz söylemek, davranışta bulunmak. “Onun da çam devirmede üstüne yok hani.”

•**ateş püskürmek** Çok öfkeli olmak, ağır sözler söylemek. “Öğretmen kapıyı kıran öğrencilere ateş püskürdü.”

•**ağır basil** Ciddî, olgun, hareketlerinde ölçülü, işlerini düşünce taşıyan kimse.”Ağır başlı olmak insana üstün meziyetler kazandırır.”

•**başını alıp gitmek** Nereye gideceğini bildirmeden, izin almadan gitmek. ”İçine düştüğü sıkıntıdan kurtulamayan adam başını alıp gitti.”

•**ağzından bal akmak** Çok tatlı, hoş gider biçimde konuşmak.”Konuş, konuş hele; ağzından bal akıyor.”

•**burun kıvrırmak** Önem ve değer vermemek, küçümsemek, beğenmemek.”Önüne konan yemeklere burun kıvrırıp sofradan kalktı.”

•**baş (başına) kakmak** Yapılan iyiliği yüzüne vurarak birisini üzme, incitmek.”Üç kuruş verdi, üç gün geçmeden başına kaktı.”

•**içi cız etmek** Ansızın içi sızlamak, çok üzölmek.”O zavallı ihtiyarı birden bire karşımda görünce içim cız etti.”

•**başına çorap örmek** Bir kimseye, haberi olmadan, kötü duruma sokucu davranışta bulunmak, alt etmek için gizlice plân kurmak.”Onun başına bir çorap örecekler diye korkuyorum.”

•**ayıkla pirincin taşını** Bir işin oldukça karışık, dolaşık, içinden çıkılması güç olduğunu anlatmak için kullanılır.”Durup dururken adama olmadık sözler söylemiş, şimdi ayıkla pirincin taşını!”

•**baklayı ağzından çıkarmak** Sabrı tükenip o zamana kadar sakladığı şeyleri söylemek.”Yeter artık, çıkar ağzından şu baklayı!”

•**armut piş, ağzıma düş** Bir işin hiç emek harcamadan olmasını, kendiliğinden hazır olup ayağına gelmesini bekleyenlerin durumunu anlatmak için kullanılır.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O‘quv qo‘llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

28 – MAVZU. BOG‘LOVCHILAR (BAĞLAÇLAR)

So‘zlar, so‘z birikmalari, gaplarni shakl va ma‘no jihatdan bir-biriga bog‘lovchi yordamchi so‘zlarga bog‘lovchilar (*bağlam edatları* yoki *bağlamlar*, ba‘zan *bağlaçlar*) deyiladi.

Turk tilining tuzilishi boshqa tillarga nisbatan ancha ixcham, gaplarning ko‘pi sodda bo‘lgani sabab bog‘lovchilarning soni juda ko‘p emas. Yuqorida ta‘kidlanganidek, bog‘lovchilar boshqa tillardan o‘zlashish va qoliplashish natijasida yuzaga kelgan.

Turk tilida nutqda faol qo‘llanuvchi bog‘lovchilar, asosan, quyidagilardir: **ve, ama, chunkü, ya da, fakat, eğer, veya, lakin, oysa, yahut, ancak, oysaki, veyahut, yalnız, halbuki** kabi.

Bog'lovchilar tuzilish va shakl jihatdan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shunga ko'ra ularni quyidagilarga bo'lish mumkin:

Asl bog'lovchilar: *ve, ama, de, eğer, lakin, yani, meğer, hem...* kabi.

Yasama bog'lovchilar: *üstelik, yalnız, ancak, örneğin, gerçekten, açıkçası, kısacası* kabi.

Qo'shma (murakkab) bog'lovchilar: *öyleyse, oysa, neyse, kimbilir, yoksa, veyahut, meğerse, nitekim* kabi.

Birikma bog'lovchilar. Ba'zi bog'lovchilar va so'zlar birikib, bog'lovchi birikmalarini hosil qiladi. Ayniqsa, **ki** bog'lovchisi bir qancha so'z va bog'lovchilar bilan birikkan holda qo'shma bog'lovchilar hosil qiladi. Ularning o'zini ham alohida uch guruhga bo'lish mumkin:

1) **ki** bog'lovchisi bilan yasalgan bog'lovchilar: *halbuki, oysaki, mademki, sanki, şöyle ki, yeter ki, demek ki, farzet ki, tut ki, şu var ki, kaldı ki, ne var ki, değil mi ki* kabi.

2) so'z birikmasi shaklidagi bog'lovchilar: *bunun için, bundan dolayı, bu yüzden, bu bakımdan, buna göre, o halde, bundan başka, bununla birlikte* kabi.

3) takroriy bog'lovchilar: *ne... ne, hem... hem, gerek... gerek, ya... ya, olsun... olsun, ama... ama, kah...kah, ister... ister* kabi.

Bu bog'lovchilarning anchasi turk tiliga boshqa tillarda o'zlashtirilgan, faqat keyinchalik ba'zilar turkcha so'zlar bilan almashtirilgan yoki yangi turkcha aslli bog'lovchilar yasalgan. Shu bois gapda bir o'zlashgan bog'lovchini sof turkcha bog'lovchi bilan almashtirish mumkin bo'ladi.

Turk tilida bog'lovchilarning quyidagi asosiy turlari ajratiladi: *teng bog'lovchilar (sıralama bağlaçları), ayiruv bog'lovchilar (ayırtlama bağlaçları), qiyoslovchi bog'lovchilar (karşılaştırma bağlaçları)* va bog'lovchi so'zlar (*sümle başı edatları*).

Teng bog'lovchilar (sıralama bağlaçları)

Bu **ve, ile, ila** bog'lovchilari bo'lib, ular ketma-ket kelgan so'z, so'z birikmasi va gaplarni teng («va») bog'laydi, ularni siralaydi: *sen ve ben, Ali ile Veli, üç ila beş* va hok.

ve bog'lovchisining qadimgi turk tilida **ve, u, ü, vu, vü** shakllari ham bo'lgan: *yar u ağyar, fakr u zaruret, Leyla vü Mecnun* kabi.

O dürüst, namuslu ve iyi bir insandı.

Ahmet Hukuk Fakültesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsünden mezun olmuştur.

Özgür gece gündüz ders çalıştı ve sonuçta üniversiteyi kazandı.

ve va **ila** bog'lovchilari turk tilida ba'zan bir xil vazifani bajarib keladi. Masalan: *Hüseyin ile Ayşe birlikte sinemaya gittiler. Hüseyin ve Ayşe birlikte sinemaya gittiler* kabi.

Ayiruv bog'lovchilari (ayırtlama bağlaçları)

Ya, ya da, veya, yahut, veyahut, mi ...mi kabi ayiruv bog'lovchilari turk tilida teng bog'lovchilar sirasiga kiritiladi. Bunda bir-biriga teng bo'lgan, bir-birining o'rnini bosa oladigan ikki so'z, bo'lak bir-biriga bog'lanadi, taqqoslanadi: *ya olacak ya olmayacak, dün ya da bugün, elma veya armut, bugün yahut yarın, Ahmet mi Mehmet mi* kabi.

Bu guruhga kiritilgan **ya da** bog'lovchisining so'nggi paytlarda teng bog'lovchi emasligi ta'kidlanmoqda. Bu hol ushbu bog'lovchining **ya bu, ya şu, ya da o** misolida bo'lgani kabi qo'llanilishi bilan isbotlanib, bu bog'lovchining ko'proq qiyoslovchi bog'lovchilar sirasiga kiritilishi maqsadga muvofiqligi aytilmoqda.

Qiyoslovchi bog'lovchilar (karşılaştırma bağlaçları)

Qiyoslovchi bog'lovchilar turk tilida *karşılaştırma bağlaçları* yoki *yinelenen bağlaçlar* («ikkilangan bog'lovchilar») deb yuritiladi. Ular ikki yoki undan ortiq so'z, gap bo'lagi yoki sodda gapni, xususan, qarama-qarshi ma'nodagi bo'laklarni bir-biriga bog'lab, gap ichida juft-juft bo'lib qo'llanadi. Qiyoslovchi bog'lovchilar quyidagilardir: *ya ... ya (ya ... ya...ya), ya ... ya da, hem ... hem (hem ... hem... hem de), ne ... ne (ne ... ne... ne de), da ... da (de), gerek... gerek (gerekse), ister...ister (isterse), olsun... olsun: Ya gelecek, ya gelmeyecek. Ya bu deveyi güderiz, ya da bu diyardan gideriz. Hem okuyor, hem yazıyor (Hem okuyor, hem yazıyor, hem de dinliyor). O ne okuyor, ne çalışıyor, evde oturuyor. Seni de beni de insan saymıyor,*

Gerek uçakla, **gerek(se)** otobüsle olsun, o yolculuğu çok severdi. **İster** inan, **ister** inanma. Zengin olsun, fakir olsun, hepimizi aynı Tanrı yaratmıştır kabi.

Qiyoslovchi bog'lovchilar takrorlanib kelganda, undan keyin **da (de)** kelishi ham mumkin: ... **ya da**, ...**hem de**, ...**ne de** va hok.

Shuningdek, qiyoslovchi bog'lovchilar sirasiga quyidagi shakllarni ham kiritish mumkin: **bir ... bir, ha ... ha, bazı ... bazı, kimi ... kimi, diler ... diler, bazen ... bazen** kabi. Masalan: Kadın **bir** güler bir ağlardı. **Bazen** getirir, **bazen** de geri götürürdü. Güneş **kah** bulutlar arasından görünür, **kah** kaybolur kabi. O **kah** bizden yana, **kah** başkalarından yana olur va hok.

Qiyoslovchi bog'lovchilarning turk tilidagi yana bir nomi almashuv bog'lovchilari (**almaşma bağlaçları**) dir.

Ta'kidlash kerakki, **ne ... ne** bog'lovchisi bo'lishsizlik ifoda etgani uchun u bilan birga qo'llangan fe'l, asosan, bo'lishli bo'ladi: **ne** beni **ne** seni düşünüyor, **ne** Türkçe biliyor, **ne** Özbekçe kabi.

“GENÇLİKTE TAŞI TAŞI İHTİYARLIKTA YE AŞI”

Gençler ve yaşlılar. Bu iki neslin farkı olduğunu biliyorum ve şimdi anlatmaya çalışayım.

Gençlik sözünü duyduktan sonra hemen harika ve güzel bir zaman zaman diye düşünürüz. Tabi ki gençken biz mutluyuz, eğlenmek için bir yerlere gideriz, kendimizi özgür hissederiz. Gençlik insanın hayatının mutlu bir parçasıdır. Ama gençken çok eğlenmeyelim, diskolara gitmeyelim ve artık sorumluluk sahibiyiz, bunu anlayalım. Bazı gençler büyükleri dinlemezler, kendilerini büyük gösterirler. Büyükler gençlere bunu yap, şunu yapma derse gençler hemen sıkılırlar, büyüklerin sözlerini keserler ve ‘biliyorum derler. Bazen gençler ‘biliyorum’ diyebilmeli, çünkü yaşlıların tavsiyeleri, siteimleri gençlerin hayatlarına engel olmaz. Yaşlıların, büyüklerin sözlerini dinlemek zorundayız, çünkü onlar gençlerden daha çok bilirler, acılar çekerler, gözyaşları dökerler. Gençler onların hayatlarındaki hataları dinlemeli, onların hatalarından ders almalılar. Günümüzde bazı gençler annelerine, babalarına kulak vermezler sonra hayatları alt üst olur, çok zorluk çekerler. Mesela, eğer ben üniversitede devamsızlık yaparsam tabi ki annem benim gitmemi ister, her gün söyler, çünkü anneler hiç bir zaman çocuğuna kötülük dilemez, çocuğunun kötü alışkanlıklar edinmemesini ister. Gelecekte arkadaşlarım varlıklı yaşam geçirirler, ben ise pişman olurum. ‘Niçin annemin sözünü dinlemedim?’ diye söylenirim. Yaşlılar, büyükler her zaman gençlere iyilik dilerler, iyi bir insan olmamız için bize akıl verirler, biz ise onlara darılmamalıyız ve akıllanmamalıyız.

Benim anneannem var. O 68 yaşında. Torunlarına hayatındaki olayları anlatırken bazen çok üzülüyor. Bir erkek arkadaşı varmış, o anneannemi seviyormuş ve bir gün o anneanneme sevdiğini söylemiş ve evlenme teklifi etmiş. Anneannem (üniversitedeyken) o zaman çok ciddiymiş, ona tokat atmış ve ‘Benimle hiç bir zaman konuşma!’ diye gitmiş. İki ay o adam anneannemi gözlüyormuş, ona yaklaşmaktan korkuyormuş. Sonunda kendisini öldürmüş. Şimdi anneannem bu olayı anlatırken pişman olur. ‘Ben onun teklifini kabul etseydim, belki o yaşayabilirdi. Niçin ben öyle davrandım, bilmiyorum?’ diye kendi kendisine söyler. Bence hiç kimsenin geçmişte olaylara, davranışlara, sözlere pişman olmaması gerek, çünkü o artık geçmiş, o gün, o durum tekrar oluşamaz. Anneannem de o olayı değiştiremez ve o adam artık canlanamaz.

Hepimiz birbirimize bağlıyız, birbirimizin davranışlarımızı bozmalıyız, her zaman yaşlıların, büyüklerin sözlerini dinleyelim, bazı yaşlılar gibi pişman olmayalım. kaynak turkceogretmeni Hiçbir genç, yaşlanmak istemez ve her yaşlı gençliğine dönmek ister. Dün bir daha geri gelmeyecektir. Bu nedenler yaşadığımız günün değerini bilmeliyiz. Gençken farklı, yaşlıyken farklı hisseder ve yaşarız. Önemli olan genç ya da yaşlı olmamız değil hayatımızı güzelyaşadığımızı düşündürecek davranışlarda bulunmamızdır.

Sorular:

1. Gençlik sizce nedir?
2. Niçin gençler yaşlıların, büyüklerin sözlerini dinlemek zorunda?

3. Kimler sadece bizim için iyilik ister?

YAŞAYAN BİLGİSAYAR ÜRETİLDİ

Yüzyılımızın belki en önemli buluşu olan bilgisayarlar, artık günlük yaşantımızın her aşamasına girmeye başladı. Bu cihazlar önceleri belirli amaçlar için kullanılabilmesine karşılık, zaman içinde boyutlarının küçülmesi ve ucuzlaması sonucunda her alanda kullanılır olmuştur.

Bilgisayar tarihçesine bir göz atarsak, bilgisayar fikrinin çok eskilere dayanmadığını görürüz. Daha 1830’larda Charles Babbage(1792-1871) fark makinasını ve ardından analitik makinayı yapmasıyla hesaplama işlerinin elektro mekanik araçlara yaptırılması ve sonuçların elde edilmesi görüşü doğmuştu. Charles Babbage yaptığı bu makinalar ile başarılı sonuçlar elde edememesine rağmen, bilgisayarların temelinin onun tarafından atıldığı kabul edilmektedir.

1850 yılında George Boole kendi adıyla anılan ve sadece 1 ve 0 rakamlarının kullanıldığı Boole Cebiri sistemini bularak, bilgisayarların gelişimi üzerinde önemli rol oynamıştır.

1890’da Herman Hollerith tarafından, delikli kartlarla bilgilerin yüklenebildiği ve bu bilgiler üzerinde toplama işlemlerinin yapılabilirdiği bir elektro mekanik araç geliştirdi. Bu hesaplayıcı ABD’nin 1890 nüfus sayımında başarılı biçimde kullanıldı.

İlk analog bilgisayar 1931 yılında Vannevar Bush tarafından gerçekleştirildi. Buna karşılık, ilk sayısal bilgisayarı George Stibiz 1939’da New York’taki Bell Laboratuvarında üretti. Stibiz ikili sistemi bu makineye uygulayarak kompleks sayılarla aritmetik işlemler yapılmasını sağladı.

Bilgisayarlar konusunda en önemli ve hızlı gelişmelerin 2. Dünya Savaşından sonra başladığı görülüyor. Haward Aitken IBM ile işbirliği yapmak suretiyle 1944’de MARK I’i tamamladı. Bu bilgisayar küçük kapasiteli olmasına rağmen o günün koşullarında büyük bir başarı olarak kabul edildi. MARK I’e bilgiler delikli kartlarla veriliyor ve sonuçlar yine delikli kartlarla alınıyordu.

Bir grup bilim adamı tarafından 1945’de ENIAC isimli bir bilgisayar yapıldı. ENIAC askeri amaçlar için geliştirildi. Radyo lambaları kullanılıyordu ve MARK I’e göre oranla oldukça hızlıydı. Bu bilgisayar ile elektronik bilgisayara geçiş başlamış ve mekanik donanım yerini elektronik devrelere bırakmıştır.

Ticari amaçlarla kullanılabilen ve seri halde üretimi yapılan ilk bilgisayar UNIVAC I oldu. Bu bilgisayarın giriş-çıkış birimleri manyetik bant idi ve bir yazıcıya sahipti. Aynı yıllarda IBM 701 bilgisayarı piyasaya çıktı. Bu bilgisayarın vakum tüplü ve basit biçimde programlanabilen bir yapısı bulunuyordu. IBM firması 1958 den itibaren bilgisayarda vakum tüpleri yerine diot ve transistörleri kullanmaya başladı. Buna bağlı olarak daha küçük, hafif ve daha az ısınan bilgisayarlar pazarlandı. Ayrıca bilgi depolama ortamları olarak disk ve tamburlar kullanılmaya başlandı.

1964 yılından itibaren transistörlerin yerini bütünleşik devrelerin alması bilgisayar alanındaki gelişmelere ivme kazandırmış; daha hızlı, güvenilir ve maliyeti daha ucuz bilgisayarlar üretilmeye başlanmıştır. 1970 yılından itibaren geniş çapta bütünleşik devrelerin kullanılmaya başlanmasının bilgisayar devrimine yeni boyutlar kattığı görülmüştür. Özellikle 1993 yılından itibaren geniş bellekli ve hızlı bilgisayarlar yanısıra güçlü programlama dilleri ve işletim sistemlerinin ortaya çıktığı dikkatleri çekmektedir. Artık eski bilgisayarlarda kullanılan çekirdek bellek yerine daha ucuz manyetik iç bellekler kullanılmakta ve bilgisayar maliyetleri gün geçtikçe düşmektedir.

Sorular:

1. Charles Babbage kaçınıcı yılda fark makinesini yarattı?
2. ENIAC isimli bilgisayar kaçınıcı yılda yapıldı?
3. Bilgisayar hakkında yine neler biliyorsunuz?

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili garammatikasi. O’quv qo’llanma. Toshkent, 2006.

3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

29 – MAVZU. UNDOV SO'ZLAR (ÜNLEMLER)

Tilda his-hayajon, sevinch, alam, iztirob, nafrat, qo'rquv, hayrat va shunga o'xshash insonga xos boshqa ruhiy holatlarni ifodalovchi, shuningdek, birini chaqirish, bildirilgan fikrni tasdiqlash yoki rad etish, so'rash, ko'rsatish, tabiatdagi tovushlarni taqlid shaklida, bir so'z vositasida ifodalash uchun nutqda qo'llanadigan yordamchi so'zlarga undov so'zlar deyiladi.

Nutqda undov so'zlarning ifoda qobiliyati benihoya kuchlidir. Ulardan ba'zilari yakka holda qo'llangan holda, keng ma'no ifodalashi mumkin. Ular nutqda gapdan alohida, mustaqil holda qo'llanganda yozuvda ularning oxirida undov belgisi qo'yiladi: **Ah! Evet!** kabi. Nutqda, ko'pincha, undov so'zdan keyin u tuyg'u va tilakni izohlovchi bir gap keladi: **Oh! Hava biraz serinledi. Hah! tam istediğim gibi. Haydi! işinize bakın** kabi. Undov so'zlarning gap oxirida kelganligini ham uchratish mumkin. Masalan: **Lafı uzatmayalım, haydi! Fazla konuşuyorsun, be!** kabi.

Turk tilshunosligida undov so'zlar besh kichik guruhga ajratiladi: undov so'zlar (**ünlemler**), xitob va chaqiriqni ifodalovchi so'zlar (**seslenme edatları**), so'roqni ifodalovchi undov so'zlar (**sorma edatları**), ko'rsatish, ishorani ifodalovchi undov so'zlar (**gösterme edatları**), javobni ifodalovchi undov so'zlar (**cevap edatları**).

Undov so'zlar (Ünlemler)

Undov so'zlar his-hayajonni (**ah, vah, eyvah, ay, oh, heyret, vay, oy, of, püf, aferin, hah, sakın, hop, haydi, pişt, aman** va hok), atrofimizdagi olam, jonli tabiatdagi tovushlarni (**pat, küt, çat, miyav** va hok.) taqlid shaklida ifodalovchi so'zlardir.

Undov so'zlar mustaqil so'z turkumlariga juda yaqin turuvchi yordamchi so'zlardir. Buni, ushbu so'zlardan ba'zilarining masdar kabi qo'llanishi (undov so'zlardan yasalgan fe'llar) misolida ko'rish mumkin: **of-lamak, püf-lemek, çat-lamak, miyav-lamak** kabi.

Xitob va chaqiriq so'zlar (seslenme edatları)

Xitob va chaqiriqni ifodalovchi so'zlar hech qanday ma'noga ega bo'lmaydi. Ular faqat vosita vazifasini bajaradi: **a, ey, ay, oh, hey, ya, yahu, a be, be, ulan, hu** va hok. Bunday so'zlar har doim kuchli berib, talaffuz qilinadi.

So'roq ifodalovchi undov so'zlar (sorma edatları)

Turk tilida so'roqni ifodalovchi undov so'zlarning soni juda kam: **hani, acaba, acep, ha, hah, hi, hıh**. Ularga **nasıl, neden, niçin** kabi so'roq olmoshlarini ham ilova qilish mumkin. Nutqda bu undov so'zlar ham kuchli urg'u bilan talaffuz qilinadi.

Ko'rsatish, ishorani ifodalovchi undov so'zlar (gösterme edatları)

Bu so'zlar bir shaxsni, bir narsani ko'rsatish uchun qo'llanadi. Ular ham son jihatdan kamchilikni tashkil qiladi. Hozirgi zamon turk tilida ko'rsatishni ifodalovchi, eski turkchadan saqlangan **uş** yordamchi so'zining o'rin-payt kelishigi qo'shimchasi (**-de, -te**) olgan yagona shakli – **işte** so'zi borligi ham ta'kidlanadi.

Hozirgi paytda turk tilining shevalarida saqlanib qolgan **aha, daha, deha, te, nah** kabi undov so'zlarni ham ushbu guruhga kiritish mumkin. Shu o'rinda bugungi kunda ham turk tilida qo'llanib kelayotgan, ko'rsatishni ifodalovchi yana bir eski - **ta** undov so'zini aytib o'tmoq joiz (o'zbek tilidagi «**To uygacha yayov ketdim**» misolidagi **to** so'zi).

Javobni ifodalovchi undov so'zlar (cevap edatları)

Ushbu turga kiruvchi undov so'zlar tasdiq yoki inkorni ifoda etadi: **evet, hayır, yok, değil, peki, hay hay** kabi. Shuningdek, bu guruhga **he, efendim, tabii, elbette** kabi so'zlarni ham kiritish mumkin. Bulardan **efendim** so'zini olsak, ushbu so'z ayni vaqtda nutqda xitob, murojaat, savolni ham ifodalab keladi.

Türk tilida *iyi, güzel, olur, olmaz, oldu* kabi mustaqil soʻzlar ham javobni ifodalovchi undov soʻz sifatida qoʻllanadi. Javob undov soʻzlari ham har doim kuchli urgʻu bilan aytiladi. Turkcha *gerçekten (hakikaten), kuşkusuz (şüphesiz), belki, demek* soʻzlari türk tilshunosligida undov soʻzlar jumlasiga kiritiladi (oʻzbek tilshunosligida bu soʻzlarni modal soʻzlar deb ataymiz).

Türk tilida aslida mustaqil soʻz boʻlgan, lekin nutqda undov soʻz vazifasida qoʻllanib kelinayotgan *aferin, Allah, Allah, Tanrım, Yarabbi, yazık, sakın* soʻzlaridan tashqari, *Allah aşkına, Aman Tanrım, Aman Yarabbi, Allahını seversen, hadi canım sen de, hadi oradan* kabi turgʻun birikmalar ham nutqda undov maʼnosida, bir soʻz kabi qoʻllanadi.

GELENEKLERE NEDEN DEĞER VERİLİR?

Gelenek ve görenekler; bir toplumda, bir toplulukta çok eskilerden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.

Gelenek kavramına sosyal bilimlerin farklı alt disiplinlerinin yaklaşımları ile geleneksel toplumların yükledikleri anlamlar arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunur. Sosyal bilimler geleneğe toplumların yaşadıkları coğrafya, iklim vb. gibi dışsal koşullara uyum sağlamak amacıyla türetilmiş, beşeri kaynaklı "inşa"lar, "icat"lar olarak bakarken geleneksel toplumlar kendi geleneklerinin kaynağını mitsel atalar, kahramanlar ve tanrı gibi kutsal da görürler. Sosyal bilimlerde daha fenomenolojik bir yaklaşımla gelenekleri salt işlevsel özellikleri yönüyle görüp kökenlerini bu işleve bağlayan açıklamaların yanı sıra, gelenekleri belirli bir anlam bütünlüğünü yansıtan fenomenler olarak değerlendiren yazarlar da vardır. Her ne kadar bu yazarlar da geleneğin kaynağını kutsalda görmemekteyseler de onun sadece işlevsel boyutuna indirgenemeyeceğini iddia etmişlerdir. Özellikle Avrupa'da aydınlanma çağı sonunda gelişen Tarih anlayışı ve Tarihselcilik perspektifi geçmişe ilişkin (ve günümüzdeki de) her düşünce, anlayış (konsept) ve tavrın kaynağını dönemin diğer olgularının bütünselliği içinde aramak yönünde bir eğilimin gelişmesine yol açmıştır. Aydınlanmanın kaynağı evrimci görüşe kadar giden ilerlemeci tarih perspektifini de geçerli kılan bu perspektif sosyal bilimlerde hakim görüş olarak varlığını sürdürmektedir.

Gelenek üç bağlamda ele alınabilir. ilki geçmiş yaşam biçimlerinin içinde yaşanan ana taşıdıkları maddi ve manevi değerler bütünüdür. bu sosyolojik anlamda en fazla rağbet gören izahdır. Beşeri düzlemde toplumu tüm dinamikleri ile inşa eden güçtür.

ikincisi ise geleneğin özünü teşkil ettiği ifade edilen kutsalla olan ilişkiden dolayı geleneğin zengin ve kutsal değerler içeren köklü yanıdır ki, bu anlamda gelenek ilkinden farklı olarak hem fenomenolojik hem de ilahi bir yön taşır. bu sosyolojik ve beşeri anlamından çok daha farklıdır.

üçüncüsü ise geleneğin postmodernist yaklaşımlarla ele alınmasından kaynaklanan aletsel, işlevsel yani kullanıma açık madde yönüdür. Bu anlamıyla gelenek bir anlamlar birikimidir (deposodur). Kendisinden her bakımdan yararlanmaya açık bir hinterlandtır. bahsettiğimiz yönü geleneğin dışsal-formel yönüdür ki sanat ve edebiyata tesir eden bir başka yön de budur.

Ezoterizmde gelenek, "geçmişte insanlığa çeşitli yollar ve irtibatlarla verilmiş, dinsel, ezoterik, okült, mitolojik ve folklorik (masal, dans vs.) biçimlere bürünerek, sözlü ve yazılı halde, günümüze dek aktarılagelmiş hakiki (hakikatlere ait) bilgiler bütünü" olarak tanımlanır. Dolayısıyla, bu kapsamlı anlamıyla gelenek, ezoterizmde örf, adet, anane ile veya mitoloji ile eş anlamlı sayılmamakta, fakat bunlarda bulunan derin bilgileri de içermektedir.

Sorular:

1. Gelenek kavramına sosyal bilimlerin farklı alt disiplinlerinin yaklaşımları ile hangi anlamlar arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunur?
2. Gelenek kaç bağlamda ele alınabilir?
3. Gelenek görenek nedir?

İŞ DÜNYASI

İşletmecilik; Yönetim ve taktik olarak farklı olmakla birlik de birçok bakımdan askeri bir birlik den farkı yok. Tek farkları sonuç olarak birinde hataları kanla diğerinde nakit kayıp ederek ödenir. Her ikisi de hayatı öneme sahip bireysel ve kurumsal olarak. Planlama ve uygulama ne kadar net ve detaylı olursa başarı oranı o kadar iyi olur. Özellikle Doğuda vatani görevini yapmış bir insan bunu gözünde canlandırması son derece kolay olacak.

Öncelikle işletme kurulmadan önce veya yeninden yapılanmaya giden firmalar çok iyi bir planlama yapılmalı ve bu planı en iyi şekilde uygulamaya konulmalıdır. Ne kadar detaylar net olursa uygulama oranı da o kadar yüksek olur. Her ihtimal göz önüne alınmalı ve bunu uygulayacak kişinin yöneticilik ve işletmecilik bakımından bilgili olunmalı. Birilerinden danışmanlık hizmeti alınacaksa bu işi daha önce yapmış birilerinin düşüncelerini almanız ve kendinizi bunu hazırlamanız son derece önemlidir.

İş planı yapılması gereken faaliyetlerin bir metnidir kendisi değildir. Harita bir arazını fotoğrafıdır kendisi olmadığı gibi Planı icra ederken yeni kurulan işletmelerin tecrübeli elaman temin etmesi daha iyidir. Elemanların şirketin faaliyet gösterdiği alana göre bir zaman eğitime gönderilmeli ve ondan sonra görev verilmeli ve bu eğitimler gelişmelere göre devam edilmelidir. Özellikle büyük firmalarda hangi elamanın hangi alanda görevi en iyi şekilde yerine getireceği tespit edilmeli ve ona göre organize edilmelidir.

İşletmenin gelecek de neler olacağını bilmesi için çok iyi bir bilgi kaynaklarını kullanarak rakiplerini ve müşterilerini analiz edilmeli ve ona göre hareket ederek avantajlı konuma gelinir. Rakiplerin ne yaptığını, fiyatlarını, elamanlarının yeteneklerini, kullandığı üretim yöntemlerini, kaynaklarını, zayıf ve güçlü yanlarını tespit ederek nereden ne zaman ne gibi hareketlerde bulunacağını planlamalı ve karşı tedbirler uygulanmalı. Aynı durum müşterilerinde de geçerli onları sürekli takip ederek ihtiyaçlarınızda olası değişkenlikleri ve işletme hakkında ki düşünceleri alınarak ona göre gerekli görülen eylemler yapılmalı. Sizin sektörde ki herkesi rakip görmek de hatadır. Bazılarından ortak hareket ederek yardımlaşmalı.

İş dünyasında fark yaratmak için her zaman rakipleri ve müşterileri takip etmek iyidir. Ancak ondan daha iyisi de ilk olmak ve avantajlarından yararlanmak için yenilikçi ürünler / hizmetler sunulmalı . Bunun için araştırmalı ve en iyi ürünü geliştirmek için çalışmalar yapılmalı sizin yakaladığınız bir noktayı rakipleriniz veya müşterileriniz görmemiş olabilir. Yenilikçi ürünler ve hizmetler her zaman çok fazla müşteri getirmiştir.

Sorular:

1. İşletmecilik nedir?
2. İşletmenin gelecek de neler olacağını bilmesi için neylere göre hareket ederek avantajlı konuma gelinir?
3. İş dünyasında fark yaratmak için neler yepılrsa iyi olur?

Matnni tarjima qiling.

SEVGI

Otobüs yolcuları elinde beyaz bir baston taşıyan genç ve güzel kadının otobüse binişini içten gelen bir sempati ile izlediler..

Basamakları geçti. Bos olduğu söylenen koltuğu el yordamı ile buldu. Oturdu.. Çantasını kucağına aldı. Bastonu koltuğa yasladı. 34 yaşındaki Susan, bir yıldır görmüyordu. Bir yanlış teşhis sonucu görmez olmuş, birden karanlık bir dünyanın içine düşmüştü. Öfke.. Kızgınlık.. Kendine acıma..

Hayatta tek dayanağı artık kocası Mark'tı.. Mark hava kuvvetlerinde subaydı. Susan'ı bütün kalbi ile seviyordu. Susan gözlerini kaybedince, Mark karısının içine düştüğü umutsuzluğu

hemen farketmişti. Ona yeniden güç kazanması, kaybettiği kendine güvene yeniden sahip olması için yardım etmeliydi. Susan gene kendi kendine yeterli olduğuna inanmalı, kimseye bağımlı olmadan yasayabilmeliydi.

Sonunda Susan'ı isine dönmeye ikna etti. Peki ama evden işe nasıl gidecekti?.. Genelde otobüsle giderdi. Ama şimdi koca kenti bir uçtan ötekine tek başına geçmekten korkuyordu. Mark her sabah onu arabası ile işe bırakmayı önerdi. Kendi işi tam aksi yönde olduğu halde.. İlk günler Susan kendini rahat hissetti. Mark da,

"Görmüyorum, artık hiçbir işe yaramam" diyen karısını çalışmaya başlattığı için mutluydu. Ama bir süre sonra Mark işlerin iyi gitmediğini farkettil. Başkasına bağımlı yaşamın Susan'ı mutlu etmesi mümkün değildi. İşe eskiden olduğu gibi kendi başına otobüsle gitmeliydi. Ama Susan hala o kadar hassas, o kadar kırılgan, o kadar öfkeliydi ki.. Ne yapabilirdi?.. "Otobüs" lafı ağzından çıkar çıkmaz, Susan öfkeyle haykırdı..

"Nasıl yaparım?.. Görmüyor musun ben körüm!.. Nerde olduğumu nerden bilirim, nereye gittiğimi nasıl anlarım.. Galiba sana ağır gelmeye başladım, beni başından atmaya çalışıyorsun.."

Duydukları Mark'ın kalbini fena halde kırdı. Ama ne yapacağını biliyordu..

"Her sabah ve akşam otobüsünü arabamla takip edeceğim. Sen bu yolculuğu tek başına yapmaya hazır olana dek sürecek bu.."

Tam iki hafta Mark, Susan'ın otobüsünün arkasından gitti.. İki hafta boyu karısına görme dışındaki duyularını nasıl kullanacağını anlattı. Özellikle duymanın pek çok sorunu çözeceğini izah etti. Kulakları ona nerede olduğunu söyleyebilirdi. Yeni yaşam tarzına alışmasına yardımcı olabilirdi. Otobüs şoförü ile ahab olursa, her şey kolaylaşır, şoför her gün ona önde bir yer bile ayırırdı.

Nihayet Susan, yolculuğu tek başına yapmaya hazır olduğunu hissetti.

Pazartesi sabahı geldi.. Ayrılırken, otobüsünün geçici eskortu kocasına, hayattaki en büyük dostuna sarıldı.. Gözleri yaşla doluydu Susan'ın.. Kocasına öyle teşekkürle doluydu ki.. Onun sabrı, sadakati, desteği ve sevgisiyle umutsuzluk uçurumundan nasıl çıkmış, nasıl yeniden hayata dönmüştü.. "Allahaismarladık" dedi kocasına ve uzun zamandan beri ilk defa ters yönlerde yola çıktılar. Pazartesi.. Salı.. Çarşamba.. Her gün mükemmel geçti Susan için.. Kendini hiç bu kadar iyi hissetmemişti. Yapıyordu.. Başarıyordu.. Tek başına başarıyordu.. Kendi kendine gidip gelebiliyordu iste..

Cuma sabahı, Susan her günkü gibi otobüse bindi.. Ofisinin karşısındaki durakta inerken bilet parasını uzattı şoföre.. "Sizi kısıkanıyorum bayan" dedi, şoför..

Susan şoförün başkasına hitap ettiğini düşündü.. Bir körün gıpta edilecek nesi olabilirdi ki?.. "Neyimi kısıkanyorsunuz benim" diye sordu şoföre..

"Sizin kadar sevmek, sizin kadar şefkat ve sevgiyle korunmak çok hoş bir duygu olmalı bayan" dedi şoför..

"Nasıl yani" dedi, Susan.. "Bir haftadır, her sabah yakışıklı bir subay kösede duruyor ve siz otobüsten inene kadar izliyor. Yolu kazasız geçmenize bakıyor, ofisinize girene kadar oradan ayrılmıyor. Sonra size bir öpücük yolluyor, elini sallıyor ve yürüyüp gidiyor. Siz çok talihli bir kadınsınız bayan.."

Mutluluk göz yaşları Susan'ın yanaklarından akmaya başladı. Ve birden hatırladı.. Mark'ı hiç görmüyordu ama, bir haftadır yanında olduğunu hem de öyle kuvvetli hissediyordu ki..

Talihli, gerçekten çok talihli idi. Öyle bir armağan vermişti ki ona hayat, görmekten daha değerliydi.. Bu armağanın varlığına inanması için görmesi gerekmiyordu. Sevginin aydınlatmayacağı hiçbir karanlık yoktu çünkü..

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.

5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

30 – MAVZU. SINONIMLAR (EŞANLAMLI KELİMELELER)

Ma'nosi bir-biriga yaqin, lekin shakli turlicha bo'lgan so'zlar sinonimlar deb yuritiladi. Ular bir so'z turkumiga oid bo'lib, bir narsa yoki hodisani turli belgilariga ko'ra yoki turli nuqtai nazardan ifodalaydi. Misollar: *gök - felek - sema - hava; fakirlik - yoksulluk - sefalet; gün - güneş; kalp - yürek - gönül.*

Shuni unutmashlik kerakki, sinonimlar bir narsa yoki hodisani ifodalasa-da, lekin ular orasida nozik ma'no farqlari mavjud. Masalan: *fakirlik - yoksulluk - sefalet* so'zlaridan *fakirlik* moddiy ta'minlanmaganlikni bildirsa, *sefalet* so'zi hech vaqosi yo'q, och-nochorlikni bildiradi, *yoksulluk* esa yo'qotadigan narsasi yo'q, kunini arang o'tkazuvchi kishiga nisbatan qo'llaniladi.

Sinonimlar yig'indisi sinonimik qator deyiladi. Masalan: *insan - kişi - adam - kimse - şahıs; dost - arkadaş - ortak; yemek - aş, yaşlı - koca - ihtiyar.* Sinonimik qatorda ma'nosi barcha uslublar uchun umumiy, betaraf so'z dominanta bo'ladi. Qolganlarining ma'nosi o'sha asos so'zga qiyosan olinadi. Chunonchi, berilgan sinonimik qatorlarda *insan, dost, yemek, yaşlı* so'zlari dominantadir.

Nutqda, badiiy adabiyotda fikrni ta'sirli, ixcham ifodalashda sinonimlarning ahamiyati beqiyos. Shuning uchun shoir va yozuvchilar ulardan ustalik bilan foydalanadilar. Turkiy tillarda, xususan, turk tilida sinonimlarning taraqqiy etganligi uning uslubiy jihatdan boy va imkoniyatlarining kengligidan dalolat beradi. Tilni sinonimlarsiz tasavvur etib bo'lmaydi.

Lütfen aşağıdaki eş anlamlı kelimeleri okuyunuz. Kelimelerin anlam özelliklerini açıklayarak defterinize aktarınız.

Kelime - sözcük - söz; sözlük - lügat; talih - kader; kafa - baş - kelle; tencere - kazan; kadın - bayan - hatun - hanım; ücret - ödeme; kıyafet - kılık; sembol - simge - timsal; duygu - his; bilgi - bilim; hisse - pay; yer - toprak; hudut - sınır; hak - hukuk; ışık - nur - ziya. Irak - uzak; önemli - mühim; özel - mahsus - hususi - mühim; iyi - hoş - hayırlı; sıcak - ısı. Bükmek - eğmek; dyumak - iştirmek; havlamak - ürmek; bakmak - görmek; seyretmek - izlemek; yaşamak - oturmak.

Lütfen eş anlamlı kelimeleri bulunuz.

Affetmek, özür dilemek, bağışlamak, hoş görmek.

Kaynaşma, anlaşma, sulh, barış.

Cumhurbaşkanı, vekil, başbakan, bakan.

Tebrik etmek, teşvik etmek, övmek, kutlamak.

Alim, filosof, bilgi, gezgin.

Doktor, hastabakıcı, hemşire, hekim.

Mağlup etmek, savaşmak, yenmek, perişan etmek.

Anlam, manevi, marka, mana.

Kitabevi, matbaa, yayinevi, basımevi.

Zorunlu, yetkili, görevli, mecburi,

Dil, konuşma, lisan, söz.

Muhit, mahalle, cadde, çevre.

İŞ VERİMLİLİĞİ NASIL ARTTIRILIR?

İş yerindeki verimliliğinizin artması, geri dönüşümlerinizin daha artmasını sağlayacağı gibi iş yerindeki çalışma ortamının da daha verimli olmasını sağlayacaktır.

İş yerindeki zamanın iyi ve kaliteli bir şekilde değerlendirilmesi oldukça önemlidir ve bu zamanın iyi bir şekilde değerlendirilmesi hem çalışanların hem de şirketin verimliliğini artırır.

Verimliliği artırmanın sırrı uzun saatler çalışmak değil, akıllıca çalışmaktır. Birçok kişi uzun saatlerini harcayarak kendini işe adadığını düşünsede, yapılan işte alınan

verimlilik çok yüksek olmayabilir. Bunun nedeni ise gerekli verimliliğin sağlanmamasıdır. Şirket yöneticileri olarak hem kendi veriminizi hem de çalışanlarınızın verimini artırmak için bazı önlemler alabilir ve çalışanlarınızı bu yöntemlerle teşvik edebilirsiniz.

Görev başına harcanan süreye limit koyun

Her bir görev başına, çalışanların ne kadar süre harcadığını takip edin ve bu süreyi limitleyin. Bu görevlerin yapımı sırasında birçok dikkat dağınıcı unsur, kişilerin işlerine odaklanmalarının önüne geçebileceği için her görevin yapılması için belli bir zaman limitinin olması gerekmektedir.

İlk etapta çalışanlarınız bu değişime ayak uydurmakta zorlanabilirler; fakat bu limitlerin koyulması ve bunlara uyulması, çalışanların tüm dikkatlerini bu işe vermelerini sağlayacaktır.

İş zamanı sosyal medyadan uzaklaşın

Mesai saatleri içerisinde sosyal medya kullanımı birçok çalışanın dikkatini ciddi oranda dağıtmaktadır. Birçok şirket bunun önüne geçmek için, şirket içi internet ağında bu mecralara girişleri yasaklasa dahi bu sorunun önüne geçemeyebiliyor.

Burada yapılması gereken, çalışanlara bu durumun neden önemli olduğunu ve sosyal mecraların kendi verimliliklerini nasıl düşürdüğünü anlatmak olmalıdır. Devamlı olarak bu mecraların kontrol edilmesi, işlerin tamamlanamamasına ya da olması gerekenden daha uzun sürede bitmesine neden olur. Bu nedenle de bir önceki maddede bahsettiğimiz, görev başına belli bir zaman limiti koyma koşulu, çalışanların dikkatlerini dağıtmadan işlerine odaklanmalarını sağlayacaktır.

Gereksiz toplantıları hayır deyin

Özellikle kurumsal iş yerlerindeki toplantılar verimliliğin en büyük düşmanlarından biridir. Sabahtan akşama kadar farklı farklı toplantıların yapılması ve bu toplantıların uzun sürmesi, işlerin yürümemesine neden olur.

Verimliliğin artabilmesi için bu toplantıların sayısının azaltılması ve gerekmedikçe bu toplantıların düzenlenmemesi gerekiyor.

Eğer devamlı toplantı yapılması gereken durumlar söz konusuysa bu toplantıların süresinin maksimum 15 dakika olmasına özen gösterin. Birçok kişi toplantıya hazırlıksız geldiği için bu toplantılar uzun sürebiliyor ve konunun dışına çıkılarak süre daha da uzayabiliyor.

İş yerindeki verimliliğin artması için bu toplantılara da belli bir süre limiti koymanız lazım. Aksi takdirde çalışanlarınız toplantıdan toplantıya koşarken, ellerindeki işleri yapmaya vakit bulamayacaklardır.

Aynı anda birden fazla işe odaklanmayın;

Günümüzün sorunlarından biri de multi-tasking ya da aynı anda birden fazla işle uğraşmaktır. İşlerin yoğunluğu nedeniyle birden fazla işe yoğunlaşan çalışanlar, kafalarını tam anlamıyla toplayamadıkları için, daha kısa sürede yapılacak işleri, daha uzun sürelerde tamamlarlar. Bu nedenle çalışanların aynı anda birden fazla işe odaklanmalarına sebep olmayacak şekilde yönetilmeleri gerekiyor.

Yoğun bir tempo dahi olsa, çalışanların görevleri tek tek ele alarak, daha hızlı bir şekilde bu işleri bitimelerine yardımcı olmanız, hem onların stresini azaltacaktır hem de verimliliği artıracaktır.

Çalışanlarınız, şirketinizi ayakta tutanlar kişilerdir ve onlara bu şekilde yaklaşmak ve davranmak onları mutlu edeceği için, mutlu bir şirket ortamı sağlar. Bu da tabii ki geri dönüşümlerinize olumlu bir şekilde yansımaktadır.

Sorular:

1. Görev başına harcanan süreye limit koymak gerek mi? Neden?
2. İş zamanı sosyal neden medyadan uzaklaşmalı?
3. Hangi toplantıları gereksiz diyebiliriz?

HAYDİ ŞİRKETLER DOĞAYA

Vinçler, çelik halatlar, pusulalar ve yenilecek bir orman... Kariyerleri için tüm bunlarla baş edenler de komando değil, klimaya alışık plaza çalışanları...

Onlar, meslek içi eğitimi kapsamında 'trophy' yapıyor. Türkiye'de özel şirketler artık personel eğitiminde 'outdoor' yani 'doğa' sporlarını tercih ediyor. Belgrad Ormanı'nda; halatlar yardımıyla dereleri aşarak bidon ve lastikler taşıyan, ağaçlara tırmanan, ellerinde pusulalar demir çubuklar arasında oradan oraya koşuşturan, vinç ve çelik halatlar yardımıyla mahsur kalan arkadaşlarını kurtarmaya çalışanlar görürseniz şaşırmayın. Birlikten güç doğuyor Camel Trophy'nin Türkiye elemelerini gerçekleştiren ekipler, bu alanda çadırlar kuruyor, parkurlar oluşturuyor. Belirtilen günde saat 07.00'de ormana gelen çalışanlar, 10'ar kişiden 6 gruba ayrılıyor. Her grup farklı renklerde yelek giyiyor. Ve 'eğlence' başlıyor..Önce üç saat boyunca; pusulalarla yön bulma, düğüm atma, halat bağlama, vinç kullanma gibi teknik eğitim veriliyor. Amaç; takımınızla doğru kararlar vererek yön bulma, fiziksel etap, grit ve grup etaplarından oluşan 4 parkuru en kısa sürede bitirmek. Şirketler elemanları arasından en az 60 kişilik bir ekip oluştururken, Özsan Eğitim ve Danışmanlık şirketi de, Belgrad Ormanı'nda bir alan kiralyor. Parkur epey zorlu. Ardından fiziksel etaba geçiliyor. Ağaçlar arasına kurulu salıncaklardan, halatlar ve kütükler üzerinden ilerleyerek derenin karşı tarafına geçiliyor. Ve sıra 'grit'e geliyor. Uzun demir çubuklar arasında bir gezintiye çıkıyor ve yön bulma kabiliyetinizle doğru harfe ulaşıyorsunuz. Bunu da geçerseniz, en zorlu etapta, grupta buluyorsunuz kendinizi. Yapmanız gereken, odun yığınları arkasında mahsur kalan iki arkadaşınızı kurtarmak. Önce odunlardan bir 'tripod' yani 'üç ayak' kuruyorsunuz. Ardından çelik halatı ağaca bağlıyor, odun yığınlarına değmeden arkadaşlarınızı bir bir karşıya geçiriyorsunuz. Tüm bunları başarırsanız, kasalarındaki tatlı sızılar ve zaferin keyfi ile 'trophy'yi tamamlıyorsunuz. Tam 17 noktadan oluşan bir kilometrelik yön bulma parkurunun bir saatte tamamlanması gerekiyor. Liderler böyle ortaya çıkıyor A&C Özsan Eğitim ve Danışmanlık ortağı Ayşegül Özsan, şirket çalışanlarının katıldığı bu 'trophy'nin ülkemizde ilk kez gerçekleştiğini belirterek, etkinlik hakkında şunları söylüyor: 'Bu tür aktiviteler ile amacımız gizli kalmış yetenekleri ve liderleri ortaya çıkarmak. Oluşturulan takımın iş yaşamlarında da doğru ve hızlı hareket etmesini sağlamak. Şirket personeli yarışırken, biz de onların hareketlerini izliyor, kişisel özelliklerini not alıyoruz. Bunları daha sonra onlara gönderiyoruz.

Sorular:

1. Belirtilen günde saat 07.00'de ormana gelen çalışanlar, 10'ar kişiden kaç kişiye ayrılıyorlar?
2. Şirketler elemanları arasından en az kaç kişilik bir ekip oluşuyor?
3. Kaç noktadan oluşan bir kilometrelik yön bulma parkurunun bir saatte tamamlanması gerekiyor?

IBORALARNI YOD OLING.

Büyük sözüme tövbe! – uncha-buncha muammoni hal etolaman, lekin xudodan so'raymanki, men yechimini topolmaydigan mushkulotga yo'liqtirmasin.

Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz. –ba'zi insonlar sodir etgan harakatlaridan zavq olib, buni takror-takror amalga oshirishdan zerikmaydi. Bu odatini esa tark etishni xayollariga ham keltirmaydi

Abdal (derviş) tekkede, hacı Mekke'de bulunur. – har kim o'z kasbi, layoqatiga mos yerda kerak va o'sha yerda hozir-u nozir bo'ladi.

Acele ile menzil alınmaz.– shoshilib, tezklikda amalga oshirilgan ishdan yaxshi natija kutib bo'lmaydi. Har bir vazifani bajarish uchun alohida vaqt va e'tibor talab qilinadi.

Adam adamdan korkmaz, utanır (hatır sayar).– biror kishi o'ziga nisbatan qilingan yomonlikga darhol javob bermasa, demakki bu uning ojizligidan emas, balki unga adovatda bo'lgan shaxsning yuzxotiri uchun qarshi harakatga kirishmaganligidadir.

Alçak yer yigidi hor gösterir.– sifatsiz yer yigitni xor ko'rsatadi. Elindeki imkânları sınırlı olan, basit bir görevde bulunan kimse ne kadar değerli olursa olsun kendini gösteremez; kişiliğini, yeteneğini kanıtlayıp lâıyk olduğu yere gelemmez. Bu durumda onun önemsiz görülmesine, etkisiz kalmasına, yitip gitmesine sebep olur.

Can çıkmayınca huy çıkmaz.Huy, insanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünüdür. İnsanla birlikte var olmaya başlar; insan büyüdükçe, huy da onun benliğine iyice yerleşir; kişiliğinin bir parçası hâline gelir. İster eğitim, ister başka bir yolla olsun, kişinin huyunu değiştirmek mümkün değildir; kişinin ölümüne kadar öylece devam eder.

Canı yanan eşek attan yürük olur.Herhangi bir durumdan ötürü canı yanıp acı çekmiş olan kimse, aynı durumla bir daha karşılaşmamak için kendisinden beklenilenin üstünde bir çaba gösterir. Öyle ki altından kalkamaz sanılan işleri bile başarır, çok iyi sonuçlara ulaşır.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

31-MAVZU. ANTONIMLAR (ZIT ANLAMLI KELİMELER)

O'zaro zid tushunchalarni ifodalaydigan so'zlar antonimlardir. Bunda bir so'z mazmunan ikkinchi so'zga zid qo'yiladi. Masalan: iyi - kötü, güzel - çirkin, hafif - ağır, kolay - zor, doğru - yanlış, gerçek - yalan, uzun - kısa, beyaz - siyah, gülmek - ağlamak.

Antonimlik faqat bir-birini inkor qilishdangina iborat emas. Antonimlar belgi-xususiyat, miqdor, o'rin, payt, harakat-holatni ifodalovchi so'zlarda ko'p uchraydi.

Antonimlar nutqda juft holda kelib yangi bir tushunchani ifodalash xususiyatiga ega. Masalan: *Bu hayatta iyi kötü günleri yaşadım. Bu dağlardaki uzun kısa yolları iyi biliyorum.*

Lütfen zıt anlamlı kelimeleri bulunuz.

Hızlı, sabırsız, yavaş, telaş.

Akıllı, bilgili, acemi, deli,

İstemek, almak, vermek, sormak.

Uygun, zor, anlaşılmaz, kolay.

Kirli, temiz, lekeli, iğrenç.

Konuşmak, tartışmak, sohbet etmek, susmak.

Artmak, büyümek, eksilmek, genişlemek.

Taze, bayat, solmuş, kurumuş.

Dost, kardeş, düşman, arkadaş.

Çürük, bozulmuş, eski, yeni.

Zararlı, zavallı, yararlı.

Zengin, tutumlu, fakir, cömert.

Yatmak, uzun, yanlış, güzel, yaşlı, açık, büyük, beyaz,

Ak, uzak, var, eski, evli, alçak. İyi, küçük, genç, tatlı

Aşağı, yer, beyaz, sıcak, gece, sabah.

ÇOCUKLARA EĞİTİM NASIL VERİLMELİ

Anne ve babalar maalesef çocuklarının eğitimlerinin okul yaşına geldiğinde başlayacağına inanıyorlar ve bu da pek çok çocuğun okul öncesi alması gereken bazı temel eğitimlerin kaçmasına neden oluyor. Halbuki gelecekte çocuğunuzun tüm bir eğitim hayatını ve sonrasında günlük yaşantısını etkileyecek pek çok konuda evde alınan okul öncesi eğitimin etkisi vardır ve

bu eğitimin doğru verilmesi durumunda çocukların öğrenme kapasitelerini yükselttiği bilinenler arasındadır.

2 yaşına gelen çocukların renk, sayı, şekil, hayvanlar gibi konuları öğrenebilmeleri için tekrarlamalar ve oyunlar gerekmektedir. Zira bu yaşlardaki çocuklar oyunlarında yaratıcılığı değil tekrarlama ve taklit yöntemlerini kullanırlar. Yani sizin yaptığınız davranışları yahut evde, dışarıda, televizyonda gördükleri diğer şeyleri taklit ederek onlar gibi davranarak oynamaya çalışırlar.

Bu taklit oyunları sırasında onun nelerle ilgilendiğini ve nasıl davrandığını gözleyerek çocuğunuzun hangi alanlarla ilgili olduğunu, ne tip oyunlardan hoşlandığını tespit edebilirsiniz. Ayrıca bir konuya odaklanma konusunda henüz kendini geliştirmemiş olan çocuğunuzun oynadığı oyunlardan çok kolay bir şekilde sıkıldığını farkedebilirsiniz. Her ne kadar bu oyunlar ilgi alanlarına dahil olsa da sıkılan çocuklar aslında kendilerine uygun öğretici oyunlarla teşvik edilmeleri durumunda konsantrasyonlarını da geliştirebiliyorlar.

İlk olarak renkler ve şekillerle birlikte oynadığı oyunlar zaman içerisinde gelişecek ve kendi kendine oyunlar yaratabilmeye de başlayacaktır. Önemli olan sizin onun ihtiyaç duyduğu bu zeka ve yetenek geliştirici oyunlara erişimini sağlamanız.

Renk ve şekiller aşamasını geçtikten sonra sayılarla devam edebileceğiniz çocuğunuz kısa süre içerisinde sayılara ve sayıların anlamlarına da vakıf olacaktır.

Elbette çocuğun evdeki eğitimi sadece sayılar, renkler ve şekiller gibi konularla tamamlanmıyor. Gelecekte sorumluluk sahibi bir birey olabilmesi için ev içerisinde yaptığı şeylerin sonuçlarını öğrenmesi ve ufak tefek de olsa sorumluluklar alması gerekiyor. Oyuncakları ile oynadıktan sonra belli bir noktada toplaması, yatağa gitme ve kalkma saatlerinin belli bir düzende olması ve bu saatlere kendisinin uymaya çalışması, yemek sofrasına tüm aile bireyleri ile birlikte katılması gibi pek çok sorumluluk geliştirici durum da çocukların evde öğrenmeleri gerekenler arasında yer alıyor.

Sorular:

1. Kaç yaşlardaki çocuklar oyunlarında yaratıcılığı değil tekrarlama ve taklit yöntemlerini kullanırlar?
2. Çocuk renk ve şekiller aşamasını geçtikten sonra neyleyi öğrenmeli?
3. Çocuklar gelecekte sorumluluk sahibi bir birey olabilmesi için neyleyi bilmeli?

YANLIŞLIK

Etrafımızda başarılı insanlar vardır; iş dünyasında başarılıdır, eğitim hayatında başarılıdır, sporda başarılıdır, çalışma hayatında başarılıdır? Başarılı insanlara gıpta ile bakarız. Ne kadar başarılı insan, nasıl başardı acaba deriz. Başarının sadece o insanlara mahsus olduklarını düşünürüz, o insanların başarılarını çevre şartlarına, aile durumlarına, maddi durumlarının yerinde olmasına, bazen şansa bağlarız. Hangi sebebin başarıyı getirdiğini düşünüyör isek o imkana sahip insanların hepsinin de başarılı olmaları gerekmez mi?

Zengindi imkanları vardı bir çok dersten özel ders aldı tabî ki başarılı olacaktı deriz; öyleyse bütün zengin insanların çocuklarının, bütün özel ders alanların başarılı olmaları gerekmez miydi?

Ailesi çok ilgili tabî ki başarılı olacaktı deriz; öyleyse bütün çok ilgili ailelerin çocuklarının daha başarılı olmaları gerekmez miydi?

Çok çalıştı tabî ki başarılı olacaktı deriz; öyleyse başarılı olmak için sadece çalışmak yetseydi bir çok çalışan insanın başarısız olmaması gerekmez miydi?

Nasıl başarılı olunacağını biliyordu tabî ki başarılı olacaktı deriz; öyleyse nasıl başarılı olunacağını bilen kişilerin hepsinin de başarılı olmaları gerekmez miydi?

İyi bir eğitim almıştı, falanca okulda okuyordu tabii ki başarılı olurdu deriz; öyleyse iyi bir eğitim almış veya falanca okuldan mezun öğrencilerin hepsinin de çok başarılı olmaları gerekmez miydi?

Dış etkenler ne kadar başarılı ya da başarısız olacağımız belirleyemez sadece etkiler ama sonucu tek başına belirleme gücü yoktur. Eğer sonucu belirleyebilmiş olsaydı, buna yeterli olabilseydi yukarıdaki örneklerdeki kişilerin hepsinin de başarılı olmaları beklenirdi. Dış etkenler bir çok birey için aynı iken sonuçta kişilerin başarıları nasıl farklı oluyor? Aynı şartlar bir insanın daha çok çalışması için sebep olurken bir başka kişi için de başarısız olması için gerekçe olabiliyor. Olaylara bakış açımız sonucu belirler, aynı olaylara farklı farklı tepki verdiğimiz için sonuçlarda kişilerin algılarına göre farklılık gösterebiliyor.

Aynı olumsuz şartlara sahip iki kişiden birisi çok başarılı olabilirken, bir diğeri başarısız olabiliyor. Aynı olumsuz şartlar bir kişinin çok başarılı olmasına neden olurken, bir başka kişinin başarısız olmasına sebep olabilir.

Tanıdığım iki kardeş vardı; maddi sıkıntılar içerisinde olan bir ailenin iki çocuğu idiler. Anne babalarının eğitim seviyeleri düşük, eğitimlerini sağlamaları için oturdukları köyde okul yok, her gün karda, yağmurda, çamurda 4-5 km. yürümek zorunda kalan 2 kardeşten birisi bu zorluklar içerisinde üniversiteyi bitiriyor, büyük bir kuruluştaki üst düzey yönetici oluyor. Diğer kardeş ise okuyamıyor, eğitimini tamamlayamıyor ve köyde kalarak hayatını çiftçilik yaparak sürdürüyor.

Üst düzey yönetici olan kardeşe “bu şartlar altında buralara kadar nasıl yükselebildin bu nasıl oldu?” diye sorduğumda “bu şartlarda başarılı olmam, bu hayat şartlarından kendimi, ailemi ve sevdiğim insanları kurtarmam gerekiyordu onun için başarılı olmaktan başka çarem yoktu.” demiştir.

Köyde kalan eğitim alamayan kardeşe de “neden buradasın şimdi daha farklı konumlarda olamaz mıydın, Bunu başaramaz mıydın?” diye sorduğumda bu kişi de başarısız olma sebebi olarak yaşadığı şartları göstererek.”bu şartlarda nasıl başarılı olabilirdim ki?” diye cevap verdi.

Başarılı olması konusunda birçok mazeret ortaya koyan öğrencilerimize bu bahanelerini sıraladıktan sonra ben de “o zaman senin başarılı olman için herkesten daha çok sebebin var.” derim. Bu olumsuzluklar bir çok insanı motive de edebilmektedir, yine bir çok insanı başarısız da kılabilir. Başarılı ya da başarısız olabilmek tamamen kişinin kendi kararı, iradesi ve çalışmasına bağlıdır.

Öyle öğrenciler vardır dershaneye gider, özel dersler alır ama başarılı olamaz. Öyle öğrenciler de vardır ki belki dershaneye bile gitmeden başarıya ulaşırlar. Şartlar nasıl olursa olsun, her şey öğrenciye bağlı, başarı öğrencinin kendisine kalmış bir şeydir.

Öğrenci başaracağına inanmazsa dershanenin de , özel derslerinde, ailenin ilgisi ve olumlu tutumlarının da faydası olmayacaktır. Başarılı olacağına inanmak başarının birinci ve olmazsa olmaz basamağıdır.

Öğrenci başarmak için gereken birinci değere sahipse yani, başaracağına inansa bile kendisi için gerçekçi ve gerçekleştirilebilir bir hedefe de sahip olması gerekir. Kendimize ait bir hedefimiz yoksa ortaya koyacağımız bir başarıdan da söz edemeyiz.

Yanlış hedef kişiye zarar verir! nasıl mı?

Tecrübeli avcı, av sezonu açılınca acemi avcılardan üçünü yanına alıp ormana gitmiş. Onlara avcılığın sırlarını, inceliklerini anlatacaktı. Küçük bir deliğin yanına gelmişler. Tecrübeli avcı: “Böyle yerlerde tavşanlar bulunur. Tüfeğin namlusunun ucuyla bu delikleri karıştırın. Sonra içeriden çıkan tavşanı benim gibi avlayın.” demiş...

Daha sonra küçük bir inin önüne gelmişler. Tecrübeli avcı: “Bu küçük inlerde tilkiler yaşar. Bu durumda içeriye taş atın. Tilki dışarıya çıkacaktır. Sonra onu böyle avlarsınız.” demiş...

Az sonra büyükçe bir mağaranın önüne gelirler. Tecrübeli avcı: “Burada ayı gibi büyük hayvanlar barınır. Bu hayvanlar tehlikelidir. Onları tahrik etmemek gerekir. Bu durumda, mağaranın önüne yatın ve içeriden hayvanın çıkmasını bekleyin.” demiş...

Bunun üzerine dört arkadaşı mağaranın önünde pusuya yatarlar. Ertesi gün gazetelerde garip bir haber manşete çıkar: “Dört avcıyı tren ezdi!”

Meğer tecrübeli avcı ve arkadaşları ayı ini diye bir tren tünelinin önüne yatmışlar.

Başarıya ulaştıracak üçüncü basamak ise başaracağımıza inanarak, kendimize ait olan hedefe ulaşmak için bir plan içerisinde çalışmaktır. Doğru bir plan, pes etmeden ısrarlı çalışma bizi hedefe ulaştıracaktır. Başarılı olan kişilerde bu üçlü sistemin sağlandığını görürüz. Bu sisteme sahip olmadan başarıya ulaşılabileceğini düşünmek oturduğumuz yerden bir mucize gerçekleşmesini beklemeye benzer.

Bundan evvel bir şeyler nasıl başarılmışsa aynı yöntemi uygulamamız bizi başarıya götürecektir. Başarılı olmuş kişilerin sistemini hayatımıza uyguladığımızda bizler de aynı başarıya ulaşırız. Nasıl ki iyi bir yemek yapmanın gerekli malzemeleri, bir kuralı, bir sistemi, yapılış sırası varsa, başarılı olmanın da gerekli malzemeleri, belli bir sistemi ve izlenecek yolu vardır. Yapılması gereken yapılması gerekenleri uygun sıra ve metodla yerine getirmektir?

Bizim de elimizde tava, yağ, tuz, yemek malzemesi, ocak var, bunlarla neler yapabileceğimizi de biliyoruz, bu malzemeler ile kimlerin nasıl beğenilen yemekler yaptıklarını da biliyoruz ve elimizdeki bütün bu malzemelerden iyi bir yemek yapamıyorsak bunu nasıl izah edebiliriz?

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O‘quv qo‘llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

32- MAVZU. OMONIMLAR (SESTEŞ KELİMELE)

Omonimlar talaffuzi va yozilishi bir xil, ammo ma’nosi turlicha bo‘lgan so‘zlardir. Masalan: *aç* - och (qorin ochligi); *och* (buyruq); *kalıp* - qolip; *fe’lning ravishdosh shakli*; *kapama* - yopish (eshikka nisbatan); *yopma*- (buyruq mayli); *it* - hayvon; *sur*-, *siljit*- (buyruq); *metin* - matn; *metin*, *mustahkam*; *saçma* - pala-partish. tartibsiz; *sochma*- (buyruq); *gelme* - kelish (harakat nomi); *kelma*- (buyruq); *gitme* - ketish (harakat nomi); *ketma*- (buyruq); *dahi* - hatto; *dohiy*; *dahil* - birgalikda; *ichki*; *tat* - tot, maza, ta’m; *totib ko‘r*- (buyruq); *dayatma* - majburlash, zo‘rlash; *zo‘rlama*- (buyruq mayli).

Maqollarda keltirilgan so‘zlarning omonimlarini ajratib yozing va ma’nolarini izohlang.

Yılanın sevmediği ot deliğinin ağzında biter.

Yavaş tükürüğün sakala zararı var.

Yağmurda düşmanın koyunu, dostun atı satılsın.

Yabancı koyun kenara yatar.

Er olan ekmeğini taştan çıkarır.

Erken kalktım işime - şeker kattım aşıma.

İt derisinden post olmaz.

Erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer.

Erkeğin şeytanı - kadın (Kadın erkek için şeytan gibidir).

Zararın neresinden dönülse, kardır.

Yuvayı yapan dişi kuştur.

Yuyucunun hakkı eline geçsin de ölü ister cennete gitsin, ister cehenneme.

Yük altında eşek anırmaz.

Yüksek dağın başı dumanlı olur.
Yürük ata kamçı olmaz.
Yüzü güzele kırk günde doyulur, huyu güzele kırk yılda doyulmaz.
Yumurtlayan tavuk bağırkan olur.
Yol bilen kervana katılmaz.

BİR ÖĞRETMENLİK HATIRASI

Okul müdürümüz, öğretmenler günü münasebetiyle bir konuşma yapmamı rica etti. Oldum olası bu tür konuşmalardan sıkılırım. Hele bunları yazıya dökmek, konuşmaktan daha ağır gelir bana. Verilen vazifenin mesuliyeti ile zihnimi yoklamaya, ilk öğretmenlik yıllarımı hayal etmeye başladım. Başımdan bir sürü hâdise geçmişti. Bunlardan hangileri arkadaşlarımızın daha çok hoşuna gider, onlar üzerinde bir tesir meydana getirir diye, yaşadığım hâdiseleri hayal süzgecimde elemeye başladım. Bunları düşünürken yılların ne kadar çabuk geçtiğinin bir kere daha farkına vardım. Sonunda bir talebemle alâkalı hatıramı anlatmaya karar verdim. Öğretmenliğe bir üniversite hazırlık dershanesinde başlamıştım. Girdiğimiz ders saatlerine ilâve olarak derslane programı gereği etüt vb. faaliyetlerle bir hayli yoğunluk. Bütün bu yorgunlukların yanında talebelerin ümit dolu bakışları, etrafımızda soru sormak için pervane oluşları, açıklanan bir soru sonrası mutluluklarının yüzlerine yansması, bizlere şevk ve heyecan veriyordu. Talebelerin başarı durumlarını tartıştığımız öğretmenler toplantısında, danışmanı olduğum sınıftan bir talebenin davranışları birkaç toplantıdır gündeme geliyordu. Birçok arkadaş, bu talebenin uyumsuzluğu, derslere yeteri kadar çalışmaması ve arkadaşlarına kötü örnek olması sebebiyle dershaneden atılması gerektiğini düşünüyordu. Arkadaşlarımızın haklı gerekçeleri vardı. Konuşmalar sonrası bütün bakışlar bana yöneldi. Son söz söylenmeden, benden de bir fikir bekleniyordu. Söz konusu talebeyle geçen sürede arzu ettiğim samimiyeti tesis edememiştim. Şikâyetlerle alâkalı olarak talebeyle birkaç defa konuşmuştum; ama ona pek tesir edememiştim. Dolayısıyla kendimi suçlu hissediyordum. Ayrıca sınıftan birinin bu durumda olması nefsimde de ağır geliyordu. Arkadaşlarıma şikâyetlerinde haklı olduklarını, fakat talebenin atılması kararını vermeden ona son bir şans daha verilmesini rica ettim. Arkadaşlar talebeye bir şans daha vermeyi kararlaştırdılar. Sabahleyin talebeyi yanıma çağırdım. Talebemin anne-babası yurt dışında çalışıyordu. Ailesi, talebemi yurt dışında ahlakı bozulur diye, ilkokuldan itibaren dedesinin yanına göndermişti. Talebem ve ailesi sadece yaz tatillerinde beraber olabiliyorlardı. Talebem, anne-babasından ayrı kalma ve dedesinin hoşgörülü yaklaşması sebebiyle, biraz haylaz yetişmişti. Odaya geldiğinde dağınık bir hâli vardı. Hâl hatır sorduktan sonra hemen konuya girdim. Bu sefer durumun ciddi ve dershaneden atılmasının söz konusu olduğunu söyledim. Ama benim ona inanıp, güvendiğimi belirttim. “Sen istersen başarısın. Annen ve baban senden neler bekliyorlar kim bilir? Onlar gurbet ellerde çalışırken hep senin geleceğini düşünerek ümitle yaşıyorlar. Onların seni ne kadar sevdiğini, başarısız olunca ne kadar üzüleceklerini tahmin edebiliyor musun?” dedim. - Bırak ya hocam, o kadar sevselerdi, beni küçük yaşlardan itibaren Türkiye’de bırakmazlardı! - Olur mu öyle şey, anne ve babanın seni ne kadar sevdiğini asla tahmin edemezsin. Her anne ve baba çocukları için yaşar. Biraz gerçekçi düşün. Onlar seni özlemiyorlar mı sanıyorsun? Sen kendinle yaptığın savaşı kazanmaya bak. Ben senin başaracağına inanıyorum. Sen de inan olmaz mı? Bir dene en azından. Hatırım için dene olmaz mı? Ben sana inanıyorum, güveniyorum. Sen istersen başarısın. Konuşmamızın sonunda ikna olmuşa benziyordu. “Deneyeceğim hocam!” dedi. Aradan geçen zaman içinde gerçekten dediklerini yapmıştı. Kurallara uyan bir öğrenci oldu ve zaman içinde imtihanlarda aldığı puanlar da yükseldi. Sonunda Anadolu’da bir üniversitenin kamu yönetimi bölümünü kazandı. Göttürdüm, okula kaydını yaptırdım. Hattâ parası çıkmadı, harç parasını da ben verdim. Ertesi yıl başka bir şehirde çalışmaya başladım. İşlerimin yoğunluğundan dolayı o talebeyi bir daha ne arayabildim, ne de sorabildim. Aradan yıllar geçti. O da birçok talebe gibi sonu tatlıya bağlanan hatıralar arasında kaybolup gitmişti, tâ ki bir gün cep telefonum çalana kadar. Telefonun öbür tarafında kendini tanıtmaya çalışıyordu: - Hocam nasılsınız, beni hatırladınız mı? Hani şu haylaz talebeniz Yasin. Hani bana güvenmiştiniz. İnanmıştınız ya,

hani... Elbette hatırlamıştım. Meğer bizim delikanlı memleketimdeki bir vakfının başkanı olmuş. Fakir gençlere burs buluyorlarmış. Çalışmaları esnasında karşılaştığı babamın soyadı dikkatini çekmiş. Ondan telefonumu alarak beni bulmuş. Öğretmenliğin herhâlde en mutlu hadisesi bir talebenizin sizi hatırlayıp vefa göstermesi olsa gerek. Hoşbeşten sonra konuşmamız devam etti: - Hocam beni okula kaydettirirken ödediğiniz para vardı ya. Ben o borcumu ödemek istiyorum. Ama paranın değeri epey düştü, değerli bir metaa çevirmem lazım sanırım. Hocam isterseniz o paranızı bizim eğitim vakfına aktarayım mı ne dersiniz? - Seni uyanık! Borcun falan yok! Öğrencilere iyi bak, o zaman borcunu ödemiş olursun. İkimizi de tesiri altına alan derin bir mutluluk ve heyecanla telefon sohbeti sona erdi. Kaderin hoş bir cilvesi. Nereden nereye...! Memleketim dünün kabına sığmayan yaramaz delikanlısına emanet. Az bir itmeyle ivme kazanmış ve başarmıştı. İnanmak ve inandırmak yetmişti onun için. Sanırım bu hatıramı öğretmen arkadaşlarımla paylaşabilirdim. Şimdi öğretmenliğe olan inancım ve güvenim bir kez daha tazelenmişti. Bu moralle konuşmamı daha iyi hazırlayabilirdim. Kalemimi elime aldım, bu tatlı hatıranın verdiği şevkle başladığım yazıda önce, tarihteki bütün büyük kahramanların bir öğretmenin elinde yetiştiğini, öğretmenlerin kendi çağlarına damgasını vurduğunu, milletimizin öğretmenlerine vefalı davrandığını, öğretmenin bitmeyen bir tebeşir gibi gönüllere şekil verdiğini, mukaddes değerlerin emanetçisi olduğunu, cehalet karanlığına savaş açtığını, milletini yaşatma duygusu ve adanmışlık hissi ile donanmış olduklarını anlattım. Gece yarısında seslerin yerini sükûta bıraktığı anlarda yazım da tamamlanmıştı. Sonra zihnimi yokladım. Bende iz bırakan talebelerimi düşündüm bir bir. Kim bilir şimdi neredeler? Yıldızlar gibi yurdun hatta dünyanın değişik yörelerine serpilmiş talebelerimizle elbette bir gün bir yerlerde buluşacağız.

DİPTEYİM, SONDAYIM

Motivasyonu düşük bir arkadaş grubu ile bir hafta boyunca 36 saatte 2-3 saat uyku sürekli ayakta çalışmaktan ayaklar nasır bağlar, tüm eklemler ağırır, üzerine çıktığın juride kendinden bir parçayı bırakarak verdiklerini konu ile ilgisiz, veya yetersiz bulunması ile biten moralin verdiği 0 noktasına varmak. Hayatta uğramaktan en çok korkulan yer. Başarının insanı yükselttiği özgüven düzeyini yerle bir eden bir sarsıntı. Korkusuyla beraber insanda performans kaygısı oluşturan, seri halinde başa geldiğinde insanda panik atak ve ileri seviye psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet olabilen durum. Başarısızlık bireye göre değişebilir. benim öyle bir kaygım yok, rahat adamım ben diyenin bile korktuğu bir çöküş senaryosu bir rezil oluş hikayesi vardır. bu durumun etki şiddeti aileye ve yetişme tarzına göre değişebilir. Herkese göre değişen; referans noktası olmayan;olumlu bakıldığında mutlak başarıya götürecekt; nedenleri incelendiğinde ve fark edildiğinde insanı büyüten; hayatın olmazsa olmazlarından olan kavram. ve çok ilginç bir şekilde; başarısızlık hissedilenin her an başarı olma olasılığı vardır.

örnek: hedefi değiştirildiğinde; yolculuk takvimi: 2 günde c noktasına varılacak ama 2 gün sonra ancak b noktasına varıldı. sonuç: başarısızlık. bir dakika; bir bakalım b de neler varmış? evet b de olmak çok zevkli. o zaman bu başarıdır; başarısızlık değil. "Hayatin her döneminde her insanın magruz kaldığı durum" kalibiyle sıkca duyulan/sahit olunan kanımca sabirdan baska ilaci olmayan bir kavram.

Her gerçek başarının temelinde yatar. hiç başarısızlığa uğramadan yükselmek, tecrübesizlik yüzünden ilk başarısızlıkta daha yüksekte düşmek anlamına gelecektir. her başarısızlık Edison'un bakış açısıyla ele alınmalı, yapılabilecek yanlış sayısını azalttığı düşünülmelidir. Gerçekte olmayan kavram. başarısız olmak da bir başarıdır aslında. başarısızlık başarısız olmayı başarmaktır.

AYASOFYA MÜZESİ

Dünyanın en büyük ve en önemli şaheserlerinden biri olan Ayasofya, 1600 yıllık süreç içerisinde hem Hristiyan hem de İslam dünyasına hizmet vermesi bakımından oldukça ilgi çekici bir yapıdır.

Ayasofya'nın bugüne gelinceye dek ilginç bir serüveni vardır. Çeşitli tarihlerde meydana gelen yangın, deprem, çökme gibi nedenlerle ya tamamen yıkılmış ya da tahrip olmuş, ama günümüze kadar gelen şekliyle yeniden imar edilmiştir. Nitekim, bugünkü gördüğümüz Ayasofya bazı eklemelerle aynı yerde yapılan üçüncü kilisedir.

Büyük Kilise adıyla da bilinen ilk yapı 360 yılında II. Constantius döneminde yaptırılmıştır. Kilise 404 yılında birayaklanma sırasında çıkan yangında tahrip olmuş. II. Theodosius tarafından inşa edilen ikinci kilise de 532'deki Nika isyanı sırasında tamamen yakılmıştır. Aynı yıl yapımı Büyük Justinianus tarafından tekrar başlatılan kilise, 537 yılında yeniden ibadete açılır. Kilisenin yapımında dönemin tanınmış mimarlarından Antemios baş mimar, Miletli Isidoros ise yardımcı olarak görev almışlardır.

Ayasofya kapladığı 7.570. metre karelik bir alanla zamanın en büyük kilisesiydi. Nitekim o zamandan günümüze kadar Ayasofya'dan büyük yalnızca üç kilise yapılabilmıştır. Kilisenin en önemli yanı olan oval dev kubbe yerden 65 m. yükseklikte olup, çapı 32m.'dir.

29 Mayıs 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u almasından önce 916 yıl Patriklik kilisesi olarak kullanılan Ayasofya, fetihle birlikte camiye çevrildi. Resimlerin ve mozaiklerin üzeri badanayla kaplatıldı, minber ve mihrap ile zamanla etrafına dört minare eklendi. Kubbedeki metal haç yerini hilale bıraktı.

Ayasofya, Türk'ler için de hep bir ibadethane görevini yapmıştır. Yapının bahçesi Osmanlılar'ca bir devlet mezarlığı gibi görülmüş, bu nedenle Sultan II. Selim, III. Murat, III. Mehmet ve I. Mustafa ile bazı şehzadelere ait türbeler yaptırılmıştır. Bu eklemeler kilisenin orijinallliğini bozmadığı gibi koruma açısından da yararlı olmuştur.

Ayasofya, Cumhuriyet döneminde Atatürk tarafından müzeye dönüştürülmüş ve ziyarete açılmıştır. Bugünkü Ayasofya, 1500 yıllık tarihe tanıklık eden görkemli bir eser olarak ziyaretçileri beklemektedir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

33 – MAVZU. CHETDAN OLINMA SO'ZLAR VA ATOQLI OTLAR IMLOSI (YABANCI SÖZCÜKLER VE ÖZEL ADLARIN YAZIMI)

Leksikologiya- tilshunoslikning lug'at sostavini tekshiradigan bo'limidir. Tilda mavjud bo'lgan barcha so'zlarning yig'indisi – lug'at tarkibi yoki leksika deyiladi. Leksikologiya- leksikani ichki va tashqi jihatdan tekshiradi. Leksikologiyani asosan 3 ta, ya'ni umumiy leksikologiya, qiyosiy leksikologiya va xususiy leksikologiyalarga ajratiladi. Umumiy leksikologiya hamma tillar uchun umumiy bo'lgan leksik qonun-qoidalarini o'rganadi. Qiyosiy leksikologiya ikki yoki undan ortiq tillarning leksik qonun-qoidalarini bir-biriga taqqoslab o'rganadi. Xususiy leksikologiya esa faqat ayrim bir tilga xos leksik qonun-qoidalarinigina o'rganadi. Xususiy leksikologiyani o'z navbatida ikkiga, tarixiy leksikologiya va ta'sviriy leksikologiyaga bo'linadi.

Til qandaydir bir sinfnin mahsuli emas, balki butun jamiyat mahsulidir. Til butun jamiyat sinflari uchun aloqa qilish quroli bo'lib, xizmat qiladi va hech qanday sinfga qaram emas. Biroq sinflar boshqa ijtimoiy sinflardan farq qilish uchun tilning leksikasidan o'z ehtiyojlari uchun foydalanishga urinadilar, o'zlarining maxsus terminlarini hosil qiladilar, mavjud iboralar ishlatadilar, bunda ular mavjud so'zlarga boshqa ma'no beradilar.

Leksikalogiya- tilshunoslikning til lug'at tarkibi, ya'ni muayyan bir tilning leksikasini o'rganuvchi bo'limi. Leksikalogiya har bir so'zni yolg'iz holda emas, balki boshqa so'zlar bilan bog'liq holda o'rganadi. Fan va texnika, inson tafakkuri va siyosiy hayotning, xalqlar o'rtasidagi madaniy va savdo aloqalarining rivojlanishi bo'lishqa tildan ko'plab so'zlarni o'tkazishga imkoniyat tug'diradi. O'zlashtirma so'z yoki so'z elementi bu shubhasiz boshqa begona tildan o'zlashtirib olingan. Xalq boshqa bir xalq tilida paydo bo'lgan tushuncha va so'zni o'zlashtirib olish bilan birga, shu predmet va tushunchani ham qabul qilib oladi. Bu leksik o'zlashtirma deyiladi. Masalan: fransuz tili ingliz tilidan quyidagi so'zlarni o'zlashtirib olgan: dock, sloop (dengizga oid), producer, sun- light (kinoga oid). Ayrim paytlarda fransuz tili boshqa tillardan yangi ma'noli so'zlarni o'zlashtirib oladi va an'anaviy so'zlarning eski ma'nosiga yangi ma'no qo'shadi. Masalan: jalousie so'zi o'zining ikkinchi "forscha" ma'nosini italiyan tilidagi gelosia so'zidan o'zlashtirilgan; convention va parlement so'zlari o'zining siyosiy ma'nosini ingliz tilidan o'zlashtirgan.

Tillar hatto bir- birlaridan so'zlarning ma'nosini o'zlashtirib oladi. O'zlashtirishning bu turi kalka deb ataladi. Masalan; fransuz tilidagi bas- bleu so'zini ingliz tilidagi bleu- stocking so'zidan o'zlashtirilgan; chou- fleur so'zi italyan tilidagi cavolfiore so'zidan o'zlashtirilgan. Shubhasiz, bir xalq tilining boshqa tillardan so'z o'zlashtirishi boshqa xalqning ma'daniy, siyosiy va iqtisodiy tasiri natijasida yuzaga keladi. Shuning uchun ham italyan tilidan o'tgan ko'pgina so'zlar XVI va XVIII asrlarga to'g'ri keladi. Ingliz tilidan o'tgan so'zlar XVIII-XIX-asrlarga to'g'ri keladi. XX- asrda ko'pgina ruscha so'zlar fransuz tiliga kirib keldi. IX- XV asrlarda ham fransuz tili lotin va hatto boshqa tillardan so'z o'zlashtirib olganini ko'rish mumkin. So'zlarni boshqa tillardan o'zlashtirilishi bir tildan ikkinchi tilga to'g'ridan- to'g'ri o'tgan bo'lishi yoki ikkinchi til vositasida o'zlashtirilgan bo'lishi mumkin, masalan: fransuz tili hussar so'zini vengr tilidan nemis tili orqali; azur, caracane, orange so'zlarini fors tilidan arab tili vositasida; albatross, veranda so'zlarini Portugal tilidan ingliz tili orqali o'zlashtirib olgan, biroq clown, boxe, ticket so'zlarini ingliz tilidan bravo, aquarelle; pittoresque so'zlarini italyan tilidan to'g'ridan- to'g'ri o'zlashtirgan. Fransuz tili juda qadimgi madaniyatga ega bo'lgan arab tilidan ham ko'gina so'zlarni o'zlashtirgan. XII asrdayoq arab tilidan o'tgan quyidagi so'zlarni: amirat, cotton, gazelle, hazard, jupe, matelas; XIII asrda – arsenal, alcool, almanach fransuz tili leksikasida uchratishimiz mumkin. Bu avvalo, Fransiya bilan Yaqin Sharq o'rtasidagi savdo aloqalari arab tilidan so'zlarni o'zlashtirishga keng imkoniyat tug'dirdi. Bu asosan aniq predmet va maxsulot nomi bo'lib, shu predmet yoki maxsulot bilan birga uning nomini o'zlashtirgan; sirop, cotton, elixir. Matematika va astronomiyaning taraqqiyoti lotin tili orqali fransuz tiliga bir necha so'zlarni olib kirdi; Masalan: algebra, chiffre, azimuth, zenith, gourbi. smola, toubib, coran, calif, emir, satin, abricot.

DEPRESYONUN DÖRT AŞAMASI

Depresyon kendinizi umutsuz hissetmenize ve çaresiz görmenize sebep olur, fakat ne hissettiğinizi değiştirebilmek için yapabileceğiniz birçok şey var. Yardım ve destek alarak depresyonu yenebilir ve hayatınızı geri alabilirsiniz.

İyileşmenin anahtarı küçük adımlarla başlamak ve bir günde yapmanız gerekenleri birer birer yapmaktır. Depresyon hakkında bilgi edinmek- belirtilerini, sebeplerini ve tedavi yöntemlerini anlamak- başlangıç için iyi bir noktadır.

Depresyonu Anlamak

İşaretler, belirtiler, sebepler ve tedaviler

Zaman zaman moralinizin bozulması yaşamın normal bir parçasıdır. Fakat ne zaman ki umutsuzluk sizi avucu içine alır ve gitmekte inat ederse, işte o zaman depresyonda olabilirsiniz. Geçici "hüzün"den biraz fazlası, depresyonun şiddetinin az olduğu zamanlarda bile görevlerinizi yapmayı zorlaştırır ve hayattan zevk almanızı engeller. Hobiler ve arkadaşlar eskiden olduğu gibi sizi çok fazla ilgilendirmez, her zaman yorgunsunuzdur ve sadece bir günü geçirmek sizin için çok yorucu olabilir. Depresyonda olduğunuzda herşey size umutsuz gelir, fakat yardım ve destek alarak kendinizi daha iyi hissedebilirsiniz. Ancak öncelikle, depresyonu anlamamız

gerekmektedir. Depresyonu öğrenmek- işaretleri, belirtileri, sebepleri ve tedavileriyle beraber depresyonu yenmenin ilk adımıdır.

Depresyon Nedir?

Hepimiz duygudurumumuzda yükselme ve düşmeler yaşarız. Üzüntü hayatın zorluklarına ve hayal kırıklıklarına verilen normal bir tepkidir. Bir çok insan bu tür duyguları açıklamak için “Depresyon” terimini kullanır fakat depresyon üzüntüden daha fazlasıdır.

Bazı insanlar depresyonu “bir kara deliğin içinde yaşamak” olarak ya da bir felaketin olmasını bekleme hissi olarak tanımlarlar. Yine de, depresyondaki bazı insanlar kendilerini üzgün bile hissetmezler. Daha çok donuk, boş ve hissiz olurlar. Erkekler ise sinirli, agresif ve huzursuz hissedebilirler.

Belirtiler ne olursa olsun, Depresyon normal bir üzüntüden farklıdır çünkü tüm günlük hayatınızı meşgul eder, iş yapabilme, ders çalışma, yemek yeme, uyuma ve eğlenme gibi faaliyetlerinizi etkiler. Umutsuzluk, çaresizlik ve değersizlik çok yoğundur ve pek azalma göstermez.

Depresyonda mısınız?

Eğer aşağıdaki belirtileri kendinizde görüyorsanız ve bunlar geçmeyecek gibi görünüyorsa depresyonda olabilirsiniz. Uyuyamıyor ya da aşırı derecede uyuyorsanız. Dikkatinizi toplamada güçlük yaşıyorsanız ve daha önceden kolay görülen görevler şimdi zor geliyorsa

Kendinizi çaresiz ve umutsuz görüyorsanız. Ne kadar denesiniz de olumsuz düşüncelerinizi kontrol edemiyorsanız. İştahınızı kaybettiyseniz ya da kendinizi yemeden alı koyamıyorsanız. Her zamankinden daha kolay sinirlenebiliyorsanız, kendinizi daha agresif görüyorsanız. Normalden daha çok alkol tüketiyor ve diğer zararlı alışkanlıklara yöneliyorsanız.

“Hayat yaşanmaya değmez” gibi düşünceleriniz varsa (Bu durumda acilen yardım isteyin)

Depresyonun Semptom ve İşaretleri

Depresyonun görülme şekli kişiden kişiye değişir, ancak ortak bazı semptom ve işaretler de bulunmaktadır. Önemli olan nokta bu semptomların normal hayatın sıkıntıları arasında olabileceğini hatırlamaktır. Fakat semptomların sayısı ve şiddeti arttıkça ve süresi uzadıkça depresyonda olma ihtimaliniz artmaktadır. Bu semptomlar altından kalkılamaz ve işlev bozucu olduğunda yardım arama zamanı gelmiş demektir.

Sorular:

1. Depresyon nedir?
2. Depresyonun tanısı
3. Depresyon tanısında kullanılan temel ölçütler nedir?

STANFORD

Kaba saba, soluk, yıpranmış giysiler içindeki yaşlı çift, Boston treninden inip utangaç bir tavırla rektörün bürosundan içeri girer girmez, sekreter masasından fırlayarak önlerini kesti. Öyle ya, bunlar gibi ne idüğü belirsiz taşralıların Harvard gibi üniversitede ne işleri olabilirdi ? Adam yavaşça rektörü görmek istediklerini söyledi. İşte bu imkansızdı. Rektörün o gün onlara ayıracak saniyesi yoktu.

Yaşlı kadın çekingen bir tavırla, "Bekleriz" diye mırıldandı... Nasıl olsa bir süre sonra sıkılıp gideceklerdi.

Sekreter sesini çıkarmadan masasına döndü. Saatler geçti, yaşlı çift pes etmedi. Sonunda sekreter dayanamayarak yerinden kalktı.

"Sadece birkaç dakika görüşünüz. Yoksa gidecekleri yok" diyerek rektörü iknaya çalıştı. Anlaşılan çare yoktu. Genç rektör isteksiz bir biçimde kapıyı açtı. Sekreterinin anlattığı tablo içini bulandırmıştı. Zaten taşralılardan, kaba saba köylülerden nefret ederdi. Onun gibi bir adamın ofisine gelmeye cesaret etmek !.. Olacak şey miydi bu ?

Suratı asılmış sinirleri gerilmişti. Yaşlı kadın hemen söze başladı. Harvard'da okuyan oğullarını bir yıl önce bir kazada kaybetmişlerdi.

Oğulları burada öyle mutlu olmuştu ki, onun anısına okul sınırları içinde bir yere, bir anıt dikmek istiyorlardı. Rektör, bu dokunaklı öyküden duygulanmak yerine öfkeleni. "Madam" dedi, sert bir sesle,

"Biz Harward'da okuyan ve sonra ölen herkes için bir anıt dikecek olsak, burası mezarlığa döner..." "Hayır, hayır" diyerek haykırdı yaşlı kadın. "Anıt değil... Belki Harward'a bir bina yaptırabiliriz".

Rektör, yıpranmış giysilere nefret dolu bir nazar fırlatarak,

"Bina mı?" diyerek tekrarladı,

"Siz bir binanın kaç mal olduğunu biliyor musunuz? Sadece son yaptığımız bölüm yedi buçuk milyon dolardan fazlasına çıktı..." Tartışmayı noktaladığını düşünüyordu. Artık bu ihtiyar bunaktan kurtulabilirdi. Yaşlı kadın sessizce kocasına döndü. "Üniversite inşaatına başlamak için gereken para bu muymuş? Peki, biz niçin kendi üniversitemizi kurmuyoruz, o halde?" Rektörün yüzü karmakarışıklı.

Yaşlı adam başıyla onayladı. Bay ve Bayan Leland Stanford dışarı çıktılar. Doğu California'ya, Palo Alto'ya geldiler. Ve Harward'ın artık umursamadığı oğulları için onun adını ebediyen yaşatacak üniversiteyi kurdular. Amerika'nın en önemli üniversitelerinden birini... STANFORD'u...

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

34-MAVZU. JOY NOMLARINING IMLOSI (COĞRAFİK TERİMLERİN YAZIMI)

Toponimika (lotincha topos — joy, onoma — ism) — jo'g'rofiy nomlarning paydo bo'lishi, rivojlanishi, o'zgarishi va to'g'ri yozilishini o'rganuvchi fan.

Toponimika (yun. topos — joy va onyma — ism, nom) — onomastikatt joy nomlari (geografik atoqli nomlar)ni, ularning paydo bo'lishi yoki yaratilish qonuniyatlarini, rivojlanish va o'zgarishini, tarixiyetimologik manbalari va grammatik xususiyatlarini, ularning tuzilishini, tarqalish hududlari hamda atalish sabablarini o'rganuvchi bo'limi. Muayyan bir hududdagi joy nomlari majmui — toponimiya, alohida olingan joy nomi esa toponim deb ataladi. Toponimlar ham, til leksikasining bir qismi sifatida boshqa hamma so'zlar singari til qonuniyatlariga bo'ysunadi, lekin o'zining paydo bo'lishi va ba'zi ichki xususiyatlari jihatidan jamiyatning kundalik moddiy va ma'naviy holati, iqtisodiy turmushi, orzu va intilishlariga aloqador bo'lib, ma'lum darajada boshqa guruh so'zlardan farq qiladi. Shu bilan birga, toponimlarda milliy tilimizga xos bo'lgan qadimiy fonetik, leksik va morfologik elementlar ko'proq saklangan bo'ladi. Joyning tabiiy geografik sharoiti (relyef), aholining etnik tarkibi, kishilarning kasbi va mashg'uloti, qazilma. boyliklar, tarixiy shaxslar va voqealar toponimlar vujudga kelishining asosiy manbalari hisoblanadi.

Toponimiya til tarixi (tarixiy leksikologiya, dialektologiya, etimologiya va boshqalar)ni tadqiq etishda muhim manba hisoblanadi, chunki ba'zi toponimlar (ayniqsa, gidronimlar) arxaizm va dialektizmlarni o'zgartirmasdan barqaror saqlab qoladi, ko'pincha muayyan hududda yashagan xalklarning substrat tillariga borib taqaladi. T. xalklarning tarixiy o'tmishi xususiyatlarini jonlantirishga, ularning joylashish chegaralarini belgilashga, tillarning o'tmishdagi tarqalish hududlarini, madaniy va iqtisodiy markazlar, savdo yo'llari va sh. k. geografiyasini tavsiflashga yordam beradi. Toponimlarning amaliy transkripsiyasi, ularning

dastlabki asosga ko‘ra hamda bir xil yozilishi, boshqa tillarda berilishi T.ning amaliy jihatida hisoblanadi.

Toponimlar yirik yoki mayda ob‘yektlarning nomlari ekanligiga qarab makrotoponimlar va mikrotoponimlarga ajratiladi: makrotoponimlar — keng hududlar, katta ob‘yektlar (materiklar, okeanlar, tog‘lar, cho‘llar, daryolar, shaharlar, qishloqlar va shu kabi)ning atokli otlari; mikrotoponimlar — kichik ob‘yektlar (jarliklar, tepaliklar, quduqlar, ko‘chalar, qo‘rg‘onlar va shu kabi) ning atokli otlari. Lekin toponimlarni bunday tasnif qilish shartli, chunki ko‘pincha makrotoponim bilan mikrotoponimni farqlash qiyin.

Turli xil geografik ob‘yektlarni atovchi nomlarning kategoriyalariga muvofiq ravishda T.ning quyidagi bo‘limlari ajratiladi: gidronimika — suv havzalari: daryo, kanal, soy, ariq, buloq, ko‘l kabilarning nomlarini o‘rganuvchi soha; oykonimika — aholi yashash maskanlari va ularning qismlari: qishloq, mahalla, guzar, ko‘cha, ovul, qo‘rg‘on nomlarini o‘rganuvchi soha; oronimika — yer yuzasining relyef shakllari: tof, cho‘qqi, qoya, qir, tepa, qiya nomlarini tekshiradigan soha; urbanonimika — shahar ichidagi har qanday ob‘yektlar nomlarini o‘rganuvchi soha; kosmonimika — Yerdan tashqaridagi ob‘yektlar (osmon jismlari) nomlarini o‘rganuvchi soha va boshqa

ANTIKA EŞYA

Eski Zamanlardan kalma, tarihi değeri olan ve çok nadir bulunan Eşya, mobilya, obje ve aksesuar. Antika, İtalyanca bir kelimedir. Osmanlıda Antika yerine “Giranbaha tuhaf tefarik” (pahası ağır, az bulunuz, hoşa giden mümtaz eşya) diye tabir edilirdi. On dokuzuncu Yüzyılın sonralında Osmanlıca Türkçesine girdi sonrasında Türkçede kaldı ve çok kullanılır oldu

Tarih boyunca kurulan ülkeler ata yadigari eşyaları korumak ve muhafaza etmek amacıyla, saklamaları, antikaya duyulan önemi artırmıştır. Ayrıca bazı insanların da eski eşyaları ve eski eserleri çok fazla merak vardı. Bu merak duymaların neticesinde paha biçilmez antika eşya koleksiyonları oluştu. Devletlerin yıkılması, yangın, sel, deprem gibi felaket ve doğal veya doğal olmayan olayların neticesinde, bunlardan birçoğunun yok olmasının veya zarar görmesi ile neticelenmiştir. Birde Ailesinden kalan eşyaların kıymetini bilmeyen, bu antikaların değerini ve ehemmiyetini anlamayan mirasçıların eline düşenler tamamen elden çıkmıştır.

Osmanlı Devletinin kuruluşundan yıkılışına kadar muhafaza edilebilen eserler, müzelerimizde korunmaktadır. Bunların hepsi birer tarihi eserdir. Arkeoloji lkemizde gelişmeden önce, kazılarda çıkan pek çok eşya, kıymetini bilemediğimiz için yabancı ülkelere kaçırılmaktadır. Pek çok eserimiz bu sebeplerden dünya devletlerinin müzelerini süslemektedir.

(devletimiz tarihi eserlerimizi kaçırıp kendi ülkesine götüren ülkelere baskı yaparak, alınan birçok tarihi eserlerimizi geri almıştır)

Günümüzde Tüm lkeler kendi tarihlerini yansıtan eserleri ülke dışına çıkmasını yasaklamıştır. Devletler, antika ve tarihi eşyalar ile müze kurup geliştirerek turizmini geliştirmek için uğraşmıştır.

İlkçağ, Türk, İslam ve Osmanlı eserleri sayesinde yurdumuz, dünyanın en zengin antika koleksiyonlarına sahip Devletidir.

Antika toplayan, satın alan ve satan, yani ticaretini yapan kişilere antikacı denir. Antikacılar; tarih, sanat tarihi, arkeoloji gibi ilimlerde bilgileri olup sorduğunuzda nasıl oluşmuş, nasıl gelişmiş, kimin döneminde, imal edilmiş, bilgi verecek kişilerdir. Türkiye’de 19. yüzyılda antikacılık müstakil serbest meslek haline geldi. Daha önceleri müstakil olmamakla beraber, çeşitli eşyanın ticaretini yapan kişiler tarafından alınıp satılırdı. Bilhassa, Kapalıçarşı İç Bedesten esnafı, bu işle meşgul olur geçim kaynağı antikacılıktı. Halen İç Bedesten’de antika eşya, mobilya, obje alınıp satılmaktadır. Antika eşyanın değeri, tarihi, estetiği, işçiliği ve kullanıldığı dönemin sanatını, mimarisini yansıtmasıyla da ilgilidir. Bu bakımdan yüksek paralar verilerek alınıp satılmaktadır. Değerinin bu kadar yüksek olmasından kaynaklı ki antika piyasası oldukça gelişmiştir. Günümüzde birçok müzayede firması açık artırma ile satış yapmaktadır. Ve bu internet üzerinden milletler arası çapta yapılmaktadır.

Bizde devreye burada giriyoruz, Antika alanlar diye açtığımız web sitemizin genelinde antika hakkında bilgi paylaşımı olup siz değerli müşterilerimize; antika hakkında bilgi sunup satacağınız; Antika eşya, mobilya, objeler hakkında bilgi sahibi yapmak ve satacağınız antika eşyanın nasıl bir değere sahip olduğunu bilerek satmanızı sağlamaktır.

Günümüzde kullanılan telefonlar dâhil, İnternette Akıllı telefonlar ile her türlü Bilgiyi, Görseli takip edip hakkında bilgi sahibi olabiliyorsunuz. Bizim amacımızda burada başlıyor siz değerli müşterilerimizi antika alanlar sayfası ile oturduğunuz yerden antika hakkında her türlü bilgi ve fiyat öğrenmeyi kolaylıkla sağlamıştır.

Milletler arası çapta müzayede işi ile uğraşan birçok müzayede şirketi vardır ve bu müzayedelerde yapılan satışlarda, rekor fiyatlara antika satışı yapılmaktadır. Değerlerini ancak uzmanların ve piyasanın tayin etmesi sebebiyle antika, şirketler, hatta kişiler için bile yatırım aracı olmuştur.

Zaman zaman antika eşya alım-satımı ile uluslar arası Para hareketleri hakkında iddialar vardır. Bu iddialar müzayede şirketlerinin kıymetini ve şöhretini artırmakta olduğu iddia edilmiştir.

Sorular:

1. Osmanlılarda antika yerine hangi kelime kullanılırdı?
2. Antika kelimesi hangi dilden alınmış?
3. Antika kolleksiyonların çoğunu harab olmasına neler sebep oldu?

ANIT AĞAÇ

Anıt ağaçların bilimsel tanımı "Yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçüleri üzerinde boyutlara sahip olan, yöre folklorunda, kültür ve tarihinde özel yeri bulunan, geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında iletişim sağlayabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlar, anıt ağaçlardır." biçiminde

yapılmaktadır (ASAN 1992). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, bir ağacı anıt yapan özelliklerin başında fiziksel boyutlar gelmektedir. Özellikle çap ve boy gibi doğrudan göze hitap eden fiziksel özellikler bu konuda en etkin belirleyicidir. Ancak, izleyenlerde takdir ve hayranlık duygusu uyandırmak suretiyle birey ve toplum psikolojisini etkilese de bu iki ölçüt, yani çap ve boy, bir ağacı anıtlı yapmak için yeterli değildir. Çünkü anıt ağaçların kuşaklar arasında bağ kurabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olması da zorunludur. Salt bu zorunluluk nedeniyle ki kavak, söğüt, kızılğaç gibi ağaçlar ne denli hacimli ve görkemli olursa olsunlar anıt sayılamazlar (ASAN 2007).

Diğer taraftan, çalı ve bodur ağaç formunda olan (kermes meşesi, şimşir, sandal vb.) ve ne kadar yaşarsa yaşasın, çap ve boy gibi görsel ölçütler yönünden doyurucu olmayan, yöre kültürü ve tarihi açısından herhangi bir anlam taşımayan yaşlı ağaçlar da, bilimsel açıdan ne denli önemli olursa olsun anıt ağaç sayılmazlar. Çünkü albenisini artıran renkli çiçekleri yoksa veya ilginç bir yaprak oluşumuna sahip değilse, kendisini izleyen sıradan insanlar için betonlaşan çevrede yeşili ve doğayı anımsatan canlı bir varlık olma dışında hiçbir anlam ifade etmezler.

Hiç kuşku yok ki, anıtsal nitelik taşımasalar da, yerleşim alanlarının içinde ve hemen bitişiğindeki yeşil doku üzerinde bulunan, doğal peyzajı bütünleyerek görsel kalitesini yükselten, tek veya sıra ve gruplar halindeki ağaçlar da özellikle büyük şehirler ve metropoller için hayati önem taşımaktadır. Toplum sağlığı ve çevre etiği yönünden, bu ağaçların da koruma altına

alınmasının gereği tartışmasıdır. Ancak, üstün kamu yararının ortaya çıkması halinde bunların taşınması, bunun mümkün olamaması halinde ise kesilerek kendilerinden vazgeçilmesi mümkündür. Koruma statülerinde görülen bu farklılık nedeniyle, sadece varlıklarını garanti altına alabilmek amacıyla, böyle ağaçları anıt ağaç statüsü içine sokmanın teknik ve bilimsel açıdan yanlış olacağı ortadadır. Sözgelimi, kent ulaşım sisteminde yeni bir düzenleme ya da okul, hastane veya kamu yönetimi için gerekli bir bina kompleksinin inşasına olanak vermek amacıyla bu ağaçların, koruma değeri daha düşük olan ayrı bir statü altında düşünülmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak; anıt ağaç, sahip olduğu özelliklerden ötürü her türlü önlem alınarak mutlak surette korunması ve doğal miras olarak gelecek nesillere bırakılması zorunlu olan ağaçtır. Kamu yararı açısından en yüksek değere sahip olan bu ağaçlar, amacı ne olursa olsun her türlü çevre düzenlemesinde "Muhafazası Mutlak Zorunlu" olan nesneler niteliğindedir. Hiçbir gerekçe ile kesilmeleri ya da bir başka yere taşınmaları mümkün değildir. Bu noktada gözetilmesi gereken en önemli ölçüt, "Üstün Kamu Yararı"dır. Bu nedenle, korunması mutlak zorunlu olan "Anıt Ağaç" ile korunmasında fayda görülen "Korunmaya Değer Ağaç" kavramlarını birbirine karıştırmamak gerekmektedir.

Türkiye’de Bulunan Anıt Ağaçlar

- Eskişehir, İnönü’deki Oklubalı Ardıçları
- Kütahya, Domaniç’teki Mızıkçam,
- Bursa’daki Alufeli Çınar, *
- Hatay,Bedirge’deki Yavuz Selim Meşesi,
- İstanbul, Sultanahmet’deki Şecer-i Vak vak Çınarı
- Antalya, İbradı’nın Kestaneleri,
- İstanbul, Gülhane’deki Taşlıçınar,
- İzmir, Beyköy, Beydağındaki Mengerli Çınarı
- Bolu, Güvemköydeki Uşaklı çam
- Bursa, Orhan Camii avlusundaki “Eskicibaba Çınarı
- Aydın, Selatin Köyünün tepesindeki zeytin ağacı
- Eskişehir, Hamamyolu Caddesinde bulunan Doğu Çınarı
- İzmir, Salihli Bozdağ Subatan Yaylasında bulunan Doğu Çınarı

GAZETE TERCUME

İstanbul emniyeti 700 personel alımı ne zaman?

İstanbul Emniyet Müdürlüğü bünyesinde istihdam edilecek 700 Çarşı ve Mahalle Bekçisi (CMB) alımı için başvurular başladı

İstanbul’un 39 ilçesinde görevlendirilmek üzere alımı yapılacak olan Çarşı ve Mahalle Bekçisi adaylarının yazılı ve sözlü sınava katılacakları, bu sınavlarda başarılı olan ve sağlık koşulları elverişli olanların İstanbul Emniyet Müdürlüğü bünyesinde göreve başlayacakları bildirildi.

Başvuru yapan adayların lise ve dengi okul mezunu olmaları, son bir yıldır İstanbul’da ikamet etmeleri, askerliklerini yapmış olmaları, 30 yaşından gün almamış olmaları isteniyor.

Adayların, 24 Şubat tarihine kadar İstanbul’daki ilçe emniyet müdürlüklerine hafta sonları da dahil her gün mesai saatlerinde başvurabilecekleri kaydedildi.

13 Mayıs 2016 tarihinde İBB tarafından onaylanan proje, yeniden meclis gündemine geldi. Mecliste yeniden tartışma yaratan rapora abu, güzergah kuzeye kaydırıldı, tünel hattı Maçka Parkı’nın altından geçirildi. Öte yandan plan notlarına, park sınırlarının korunacağına yönelik ibare eklendi.

199 AĞACI TAŞIYACAĞIZ

Proje hakkında bilgi veren Ulaştırma ve Trafik komisyonu başkanı Mahmut Yeter, ‘Ne Maçka Parkı’nda, ne ortadaki refüjde, ne de oradaki yeşil alanda en ufak bir küçülme söz konusu

değil. Yaklaşık 199 ağacı taşıyacağız. Bunların tümü de yerlerine konulacak açıklamasında bulundu.

‘PROJE EN İNCE AYRINTISINA KADAR DÜŞÜNÜLMÜŞ

Beşiktaş ilçesinden Bağımsız Meclis Üyesi seçilen Hüseyin Avni Sipahi, planı yapanlara teşekkür ederek, ‘Gönül rahatlığı ile oy kullandık. Sanki Beşiktaş’ın tek parkı varmış gibi davranılıyor. ‘Tek yeşil alanı mahvoluyor’ denmesini tepki ile karşılıyorum. Çünkü Beşiktaş’ın birçok parkı vardır. Proje son halinde en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş. İyi bir hizmet olacağını düşünüyoruz. Yapanların ve yaptıranların eline sağlık diye konuştu.

CHP, ARAÇ TRAFİĞİNİ ARTTIRACAĞI İÇİN RET VERDİ

CHP adına söz alan Yunus Can, abul edilen plana da olumsuz yönde oy kullanmalarını şu sözlerle açıkladı: ‘İstanbul’un trafik karmaşası plansız yatırımlarla çözülemez. Lastik tekerlekli araçların geçişini ve yoğunluğunu arttıracak her türlü özel taşımacılığa karşıyız. Bu tür yüksek maliyetli yatırımlar İstanbul’u halihazırda sıkıntıya düşürecek. Çözüm olmayacak beyhude bir yatırımdır. Lastik tekerlekli araçların yoğunluğunu arttıracak her türlü tünel yapılaşmasına karşı olduğumuz, trafiğe hiçbir şekilde abu olamayacağı düşüncesiyle karşıyız.

Konuşmaların ardından oylamaya sunulan rapor oyçokluğu ile abul edildi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O‘quv qo‘llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

35-MAVZU. FRAZELOGIK BIRLIKLAR – IBORALAR (DEYİMLER)

So‘z birikmalari ikki xil bo‘ladi: erkin birikmalar va turg‘un birikmalar. Erkin birikmalar nutq jarayonida tuziladi. Ular tarkibidagi so‘zlarning o‘rnini almashtirish, uslubiy talabdan kelib chiqib, boshqa so‘z bilan o‘zgartirish ham mumkin.

Turg‘un birikmalar esa muayyan qoliplidir. Ularning uzvlari barqaror bo‘lib, o‘zgarish shakliga kelib qolgan bo‘ladi. Turg‘un birikmalar bir tushunchani ifodalovchi atama yoki obrazlilikka boy bo‘lgan iboralaridir.

Biror qismi yoki yaxlit holida ko‘chma ma’noda, obrazlilikka boy bo‘lgan turg‘un birikmalar *iboralar (frazelogizmlar)* deyiladi. Ular ayni holida xotirada saqlanadi.

Turk tilida iboralar *deyimler* deyiladi. Turk tilshunosligida iboralar shakl va ma’no jihatdan o‘rganiladi. Iboralarning shakli deyilganda ularning qay turkumga oidligi, morfologik va sintaktik tizimi tushuniladi. Mazmuni deyilganda ularning ma’nosi, ko‘chma ma’no tashish xususiyati, semantik guruhlari nazarda tutiladi. Masalan, *göze girmek* iborasining shakliy tomoni uning fe‘l turkumiga oid ekanligi, masdar shaklida bo‘lganligi, ma’no tomoni esa mehnati bilan hurmat qozonganlikni anglatishidir.

Turk tilida iboralar birikma shaklida, ba’zan jumla shaklida bo‘lishi mumkin. Hatto qo‘shma gap bichimidagi iboralar ham bor. Misollar: *El kaldırmak* - qo‘l ko‘tarmoq, *kafa yormak* - bosh qotirmoq, *iştahı açılmak* - ishtahasi ochilmoq, *kulak kabartmak* - qulog‘ini tik qilmoq, *boyun bükme* - bo‘ysunmoq, *kaş çatmak* - qosh chimirmoq, *sözüne bağlı* - so‘zida turadigan, *çenesi düşük* - chakagi ochiq, *devede kulak* - dengizdan tomchi.

Başı göklere ulaşmak - boshi ko‘kka yetmoq, *Saman altından su yürütmek* - zimdan ish qilmoq, *Dişe dokunacak bir şey yok* - pichoqqa ilingulik bir narsa yo‘q, *İki sözü bir yere*

getirememek -ikki so'zni qovushtira olmaslik, *Bir kulağından girip, öbür kulağından çıkmak* - bir qulog'idan kirib, ikkinchisidan chiqib ketmoq.

ALİŞTIRMALAR

Lütfen aşağıdaki deyimlerin anlamlarını açıklayınız ve onlarla cümleler kurunuz.

El etek öpmek - qo'l-etak o'pmoq, ele avuca sığmaz - qo'l-hovuchga sig'mas, evin içinde cinler top oynuyor - bo'm bo'sh, her eser rüzgara uymak - har esar shamolga moslashmoq, kokusunu almak - hidini olmoq, kolu kanadı kırılmak - qo'l-qanoti qayrilmoq, kuyruk kısmak - dumini qismoq, pabuçlarını eline vermek - jilovini birovning qo'liga bermoq, para akıtmak - pul sovurmoq, beş para etmemek - besh chaqaga arzimastlik.

Astari yüzünü geçmek - astari avrasidan ham oshmoq (astari avrasidan ham qimmat), sakalı ele vermek - o'z ixtiyorini birovga bermoq, şeytana uymak - shaytonning gapiga kirmoq, ekmeğine yağ sürmek - birovning noniga yog' surmoq, göz altına almak - hibsga olmoq, hayal kırıklığına uğramak - xayoldagi narsa chil-parchin bo'lmoq, köşeye dönmek - omadi kelib, ishlari yurishib ketmoq, umutsuzluğa kapılmak - umidsizlikka tushmoq, tam üstüne basmak - taxmindagi to'ppa-to'g'ri chiqmoq, şaşkına çevirmek - lol qoldirmoq, üstünde durmak - qarorda qat'iy turmoq, yerine oturtmak - joyiga tushirmoq.

Post elden gider korkusu - o'z terisidan ajrash qutqusi, postu kurtarmak - o'z terisini qutqarmoq, ortalığı karıştırmak - suvni loyqalatmoq, ön plana sürmek - ilgari surmoq, tıngır elek - tıngır taş - bo'm-bo'sh joy, hakkından gelmek - bas kela olmoq, rezil etmek - sharmisor qilmoq, çene çalmak - ko'p gapirmoq, mehşeri gürültü yapmak - do'zax janjalini ko'tarmoq, kıl payı kurtulmak - qil bahona qutilmoq, kıyameti koparmak - qiyomatni qo'pormoq, kara kara düşünmek - og'ir o'yga tolmoq, gözleri üzerine çekmek - birovlar nigohini o'ziga tortmoq, gün ışığına çıkarmak - fosh qilmoq, dozu kaçırmak - me'yoridan oshirmoq.

ÇEVRE BİLİNCİ NASIL OLUŞTURULUR

İçinde bulunduğumuz ve yaşadığımız ortamı çevre olarak isimlendiriyoruz. Peki, nedir bu

“çevre” dediğimiz olgunun gerçek anlamı, içerdikleri ve bize sundukları. Bunları biz ne kadar biliyoruz ve nasıl algılıyoruz ve bu çerçevede çevremize nasıl bir yaklaşımda bulunuyoruz.

Çevreyi en basit anlamıyla canlı ve cansız varlıkların beraber bulundukları ortam olarak düşünebiliriz. Bu beraberlik sayesinde bir etkileşim olmaması kaçınılmazdır. İnsanoğlunun var oluşundan bu yana da bu etkileşim başlamış ve devam etmektedir. Etrafımıza baktığımızda toprak, su, hava gibi ana unsurları ve bunlarla iç içe olarak süregelen bitkiler, hayvanlar, diğer canlılar ve en önemlisi

biz insanları da tamamlayıcılar olarak görebiliriz. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için içinde bulundukları çevreden faydalanmak zorundadırlar. Fakat bu durum insan yeni şeyler keşfettikçe ve kendisini geliştirmeye devam ettikçe gereğinden fazla artış göstermeye başlamış ve şu an da en tepe noktaya ulaşmıştır. Biz insanlarda bilinçsizlik söz konusudur ve ihtiyaç olunandan fazla tüketim ve bunun karşılığında ise yerine konulmayan-konulamayan- doğal kaynakların hızla azalması ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu kaynak tüketimi yeni üretimleri ve milyonlarca ürünü ortaya çıkartmak adına yapılmaktadır. Her yeni elbise, eşya, araba vb. ismini saymakla bitiremeyeceğimiz bu “zorunlu ihtiyaçlarımız?”, “olmazsa olmazlarımız?” sebebiyle çevremizde ki sınırsız olarak düşünülen ama aslında sınırlı olan değerlerimizi çok hızlı bir şekilde tüketirken

kirlilik denilen bir şeyi de zamanla tanıma fırsatı bulmuş olduk ve şu günlerde hayatımızın seyrini değiştirmesine katkı sağlamaya da devam ediyoruz.

Çevreyi kirletiyoruz! Doğayı katlediyoruz! Evet, biz bunları yapıyoruz. Aslında kendimize, geçmişimize, bugünüme ve geleceğimize ihanet ediyoruz. Çevremiz, yani bizim nefes aldığımız, doğduğumuz, doyduğumuz ve bizi içinde barındıran bu yapı, bu yaşam alanımız en değerli varlığımız olması gerekirken biz bunu sağlayamıyoruz ya da aslında bilerek sağlamıyoruz. Sağlayamıyoruz çünkü gerekli olan “**çevre bilinci**” birçok insanda maalesef yok. Bunun artırılması lazım fakat halen yeterli bilinçlendirme çalışmaları yapılıyor denilemez çünkü bunu yapması gereken birçok kurumlar ve kuruluşlardaki kişiler bilinçsiz. Hal böyle olunca da istenilen sonuca ulaşmak bir hayalden öte değil. Sağlamıyoruz çünkü bu işimize gelmiyor. Evet, bazıları için çevre ikinci hatta son sıralarda yer alıyor.

En basit noktadan başlarsak kişinin yere attığı sigara izmariti ya da bir ürünün ambalajı onun için bir sorun teşkil etmiyor; o sadece onu elinden çıkartmayı düşünüyor o an ve birkaç adım ötede olan çöp kutusu bile onun için bir şey ifade etmiyor. Çünkü onu bilerek yere atıyor. Bu en masum olan çevre kirliliği ortaya çıkaran olaylardan birine örnek olarak verilebilir. Bunun yanında asıl büyük sorun ise büyük çaplı sanayi tesislerinin hammadde tüketimlerinin sonucunda ortaya çıkan büyük çaplı kirlilikler. Havaya, suya ve toprağa üretimleri ile paralel olarak büyük miktarlarda kirletici madde veriyorlar. Eskiye nazaran gelişen teknoloji ve getirilen yeni yasalar sayesinde bir azalma var fakat hala suyumuz, havamız ve toprağımız oluşan kirlilikle karşı karşıya yani biz karşı karşıyayız.

Dünyamız bizim için değerli. Bizim yaşam kaynağımız, evimiz, aslında her şeyimiz o. Fakat biz ona onun bize gösterdiği cömertliği, sevgiyi ve saygıyı göstermiyoruz. Bilinçlenmek için çaba harcamıyoruz. Gidilmesi gereken yolda ilerlemek yerine tam tersini yapıp başımıza üstesinden gelemeyeceğimiz derter açıyoruz. Ama doğayı anlamaya çalışsak, çevremize yeterli özeni göstersek ve ona ihtiyacı olduğu gibi önem versek birçok sıkıntıdan kurtulmuş olacağız. O, dün ve bugün olduğu gibi yarında yine bizimle olacak. Her birey kendi sorumluluklarını bilmeli

ve bu sorumluluklar ne yapması gerektiriyorsa o şekilde bir şeyler yapmalı.

Bilinçli olmanın önemi burada devreye giriyor. Neler yapmalıyız ki bilinçli olalım ve çevre bilincine sahip bireyler olalım. Onlarca üzerinden geçilmesi gereken nokta var aslında ama ilk akla gelenler şunlar olmalı diye düşünüyorum:

- Geri dönüşüm ve yeniden kullanıma önem vermeliyiz(Doğada ki kaynakların daha az tüketilmesini sağlarız)

- Enerji ve su dikkatli

kullanmalı ve gerekirse tasarruf yapmaya dikkat etmeliyiz(Enerjide dışa bağımlıyız ve ayrıca su zengini değil nerdeyse su fakiri bir ülke sayılabiliriz)

- Plastik ve benzeri ürünleri kullanmaktan kaçınmalıyız(100 yıl kadar doğada kalabiliyorlar ve canlılara büyük zararları var)

- Aşırı tüketimden kaçınmalıyız ve doğal malzemelerden yapılmış ürünleri tercih etmeliyiz(Doğal olanlar daha sağlıklı ve kullanım süresi dolduğunda tekrardan doğaya dönmesi daha kısa süre alıyor)

• Ağaç dikmenin önemini kavramalı ve kavratmalıyız(Unutmayalım bir kişi yılda 7 ağaç tüketir. Bunu ve daha fazlasını yerine dikmemiz lazım)

• Sahip olduğumuz bilinci başkalarına da aşılamalıyız. Ağaç yaşken eğilir sözünü bizlerde çocuklarımız için uygulamalı ve onları daha küçükken çevre bilincine sahip bireyler olarak yetiştirmeliyiz. Annelerimize, babalarımıza ve öğretmenlerimize büyük görev düşüyor bu konuda.

Birey olarak, toplum olarak ulaşmamız gereken nokta sürdürülebilir bir yaşam, sürdürülebilir bir çevre olmalı. Bunun için bugün neler yapmalıyız, çevre bilincimizi nasıl daha üst seviyelere taşıyabiliriz, insanları nasıl daha bilinçli yapabiliriz. Bir arayış içinde olmalı ve doğru yönde gitmeli ve herkesi bu yöne davet etmeliyiz. Ancak bu şekilde köyümüz, şehrimiz, ülkemiz ve dünyamız bizim o sevdiğimiz haliyle kalabilir ve gelecek için hem bize hem yeni nesillere bir miras olarak kalabilir.

Çevreyi; canlı-cansız varlıkların bir arada bulundukları, birbirlerini etkiledikleri ve birbirlerinden etkilendikleri ortam olarak tanımlayabiliriz. Hava,su,toprak ve insan bu ortamın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Ne havanın, ne suyun,ne de toprağın kendi kendine kirlenmeyeceği herkes tarafından bilinen yadsınamaz bir gerçektir.İnsanoğlu kimi zaman bilerek fakat önemsemeyerek, kimi zaman da farkında olmadan çevreyi oluşturan diğer unsurları kirleterek dünyanın ve dünya üzerindeki canlı yaşamının geleceğini tehlikeye atmaktadır.Tüm dünya üzerinde çevre kirliliği ile ilk kez nüfusu kalabalık ve hızla artan, nüfusun yoğun olduğu kent ve endüstri merkezlerinde karşılaşmış ve bu kirliliklerin hızla dünyaya yayılmaları, çevrenin kirlenmesine ve bozulmasına neden olmuştur.Çevre kirliliği konusunda toplumun en küçük birimi olan aileden, eğitimcilere, yerel yönetimlerden vatandaşlara kadar toplumun her kesiminden ve her yaştan insana çok büyük sorumluluklar ve görevler düşmektedir.Bu durumda; şimdi ve gelecek kuşakların temiz hava soluyabilmeleri, sağlıklı ve temiz su içebilmeleri, kırlarda çocuklarımızın rahatça oynayabilmeleri, topraklardan bol ve bereketli ürün alınabilmesi için bireylerin, tek tek ve örgütlü bir şekilde sorumluluklarını bilmeleri ve ona göre davranmaları gerekmektedir. Geleceğini düşünen herkes çevreyi temiz tutmalı ve korumalıdır. Çevreyi temiz tutmanın yolu bireysel sorumluluk duygusundan, çevre bilincinin oluşmasından, oluşturulmasından geçer.

Çevre bilincine sahip olmak, temel insan haklarının eşitlik ve adalet ilkelerini içine alan çağdaş insan davranışlarının çerçevesini oluşturmaktadır. Çağdaş insanın çevre bilinci, kendi içinde duyduğu bireysel sorumluluk duygusunu etrafındaki insanların da duyması için çaba göstermeyi de gerektirmektedir.

Anayasamızın 56. Maddesinde "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir" denilmektedir. Bu nedenle her insan çevreci olmak ve bu sorumluluğu taşımak zorundadır. Henüz vakit varken ve geç kalmadan, "bana ne" demeden hepimiz bu çabanın içinde olmalıyız. Hep birlikte sevgiye dayalı, çevreye saygılı bir geleceğe merhaba diyelim.

TARİHTEN BİR SAYFA

aydınlatan en önemli kanıt, Başkan'ın kendi emriyle kaydettirdiği telefon dinlemeleridir. Öyle ki, ses kayıtlarının dinlenmesinden sonra kendi yandaşı olan Cumhuriyetçi cephe dahi Nixon'a sırtını dönmüştür. 1974 tarihinde Başkan Nixon ses kayıtlarını Yüksek Mahkeme'ye sunduktan sonra Watergate olayı ile ilgili ilişkileri ve şantaj iddiaları iyice belirginleşmiştir. Fakat daha sonra yapılan incelemelerde ses kayıtlarından bazılarının silindiği (18 saatlik eksik) anlaşılmıştır. Komplonun arkasından çıkan Amerika Devlet Başkanı Nixon, 8 Ağustos 1974 tarihinde yaptığı Ulusa Sesleniş ile Başkanlıktan istifa edeceğini açıklamıştır. Başkan seçilene kadar pes etmeden savaştan Nixon, Watergate soruşturmasının suçlusu olduğu anlaşılınca bütün kamuoyunun gözünden düşmüştür.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

36- MAVZU. KO'CHMA MA'NO (MECAZ ANLAM)

Mecaz anlam nedir, cümle örnekleriyle konu anlatımını sizler için hazırladığımız bu sayfada bulabilirsiniz. Mecaz anlam, sözcükte anlam konusunun bir alt başlığıdır ve kelimelerin cümle içerisinde kazandıkları anlamı karşılayan bir dil bilgisi terimidir. Mecaz anlam, bir sözcüğün aklımıza gelen ilk anlamından ilgi veya benzetme sonucunda uzaklaşarak kazanmış olduğu yeni anlamlara verilen addır. Yani sözlükte ilk sırada gelen anlamın dışında kalan, genellikle soyut bir anlam taşıyan ve gerçek anlamdan tamamen uzaklaşarak ortaya çıkan anlamlara denir.

Gerçek anlamın bir bakıma tersi gibi düşünebileceğiniz mecaz anlam, kelimenin temel anlamına uzak bir ilgiye sahip olabilir veya bu anlamıyla bir çeşit benzerlik kurularak oluşturulur. Örneğin “sıcak” kelimesinin akla ilk gelen karşılığı “ısısı yüksek olan, soğuk karşıtı” şeklinde olur. İşte bu kelimenin gerçek anlamıdır. Mecaz anlam ise, bu anlamdan tamamen uzaklaşarak ortaya çıkan “samimi, dostça, sevgi dolu” anlamıdır. “Gezimizin rehberi çok sıcak bir insandı.” cümlesinde rehberin vücut sıcaklığı belirtilmediği için, bu kelime gerçek anlamdan uzaklaşarak “sevgi dolu, içten” anlamını karşılayarak mecaz anlamda kullanılmıştır.

Cümleler arasından mecaz anlamı bulun

1. Cesaretimin kırılmasına sen sebep oldun.
2. Ortalıkta savaş kokusu vardı.
3. Senin aşkın da beni kuruttu be güzelim.
4. Onun bu pişkinliğine bir anlam veremedik.
5. Sokakta keskin bir kömür kokusu var.
6. Kara haber tez duyulur.
7. Yazılıdan zayıf alınca dersten iyice soğudum.
8. İnce davranışlarıyla hepimizin gönlünü fethetti.
9. Boş sözlerle beni oyalamayın.
10. Galiba dün akşam annemi kırdım.
11. Bana hediye alman çok ince bir davranıştı.
12. Yaşadığımız bunca karanlık günlerden sonra aydınlık günler bizi bekliyor.
13. Boş laflara karnım tok benim.
14. İki arkadaş koyu bir sohbe dalmıştı.
15. Arkadaş, bu kız seninle oynuyor.

ÇOCUKLAR EVLİLİĞİ KURTARIR (MI?)

EVLİLİKLER eskidikçe, münakaşalar, anlaşmazlıklar arttıkça, flört döneminin ateşi azalınca neredeyse bütün evli çiftlerin üzerinde anlaştığı bir önyargı vardır. "Çocuğumuz sayesinde evliliğimiz kurtuldu" veya "Çocuklar nedeniyle birlikteliğimiz sürüyor" şeklinde ifade edilir bu önyargı.

Bu neredeyse tartışmasız kabul edilen bir nosyondur, adeta bir bilimsel gerçek muamelesi yapılır bu önyargıya.

Ancak ilişkiler üzerine yapılan bilimsel çalışmalar ve araştırmalar, evliliklerde mutluluğun çocuklar geldikten sonra önemli oranda düştüğünü ortaya çıkardı.

Hemen itirazları görür gibi oluyorum, çoğunuz "Ama çocuklarımız bizim evliliğimize gerçekten de neşe kattı" diyeceksiniz. Bu konuda bir tartışmam olamaz. Ben de aynı şeyi hissediyorum. Ayrıca tabii ki çocuklarımız bizim için ayrı bir mutluluk kaynağı. Onlarsız hayatı bile düşünemeyiz. Ama burada tarihsel süreç içindeki bir trendden bahsediyorum, yani söz konusu olan bireysel deneyimlerimiz değil, çok kontrollü şekilde yapılmış olan araştırmaların sonuçlarını inceliyoruz bugün.

1980'lerden bu yana yapılmış olan bir düzineden fazla çalışma gösterdi ki, çiftler anne ve baba olduklarında evliliklerindeki mutsuzluk daima artmış

Rutgers Üniversitesi'nde yapılmış olan bir başka çalışma, bugün Amerikalıların büyük bölümünün evliliklerinde en mutlu oldukları dönemlerin, çocuklar doğmadan önce ve büyüyüp evden ayrıldıktan sonra olduğunu gösteriyor.

Verdiğim örneklerin çoğunluğunun Amerika'dan olduğunun ve ülkemizde farklı koşulların bulunduğu farkındayım, ama ilişkiler konusunda ve evlilik çalışmalarında Amerika çok önde gidiyor. Orada bu konu çok ciddi araştırılıyor ve bazı global trendleri tespit etmek için onların yaptığı araştırmalara başvurmak kaçınılmaz oluyor.

Ayrıca en iyi istatistikler de onlarda bulunuyor. Şu da var; az çocuklu orta sınıf Türklerdeki koşulların Amerikan orta sınıfına benzediğini söyleyebiliriz ve bu nedenle orada tespit edilen bazı trendler buraya da uyacaktır.

İLK ÇOCUK EN ZORU

Bu noktada bana çok ilginç gelen bir tespitten bahsetmek istiyorum. Yapılan çalışmalara göre evlilikler üzerinde en fazla stresi, ilk doğan çocukların yarattığı ortaya çıkmış. Yani evliler, ilk bebeğin, evliliğin üzerine getirdiği stresi atlattıkları takdirde ikinci ve üçüncü çocuğa çok daha hazır oluyorlarmış ve evlilikleri de ilk yılların stresinden kurtulup daha mutlu olabiliyorlarmış. Ben tek çocuk babası olarak, "Keşke o yılları atlattıktan sonra ikinci çocuğu da yapsaymışız" dedim. Ama tabii ki bende yaş engeli vardı, bu sadece bir fantezide kalmak zorundaydı.

İlk çocuk doğduktan sonra bebeğin yaşamının ilk üç yılında, annelerin evliliklerinden duydukları tatminde yüzde 67'lik bir azalma oluyormuş.

Bunun nedeni ne? Annelik hepimizin bildiği gibi kadına müthiş güzel duygular veren bir şey; peki o güzel duyguları evliliklere yansıtmak mümkün olmuyor mu? Olmuyorsa neden olmuyor? Akla gelen mantıklı soru bu.

ÇOCUĞUN EVLİLİĞE EK STRESİ

Maalesef olmuyormuş; aksine annelik duygularını yaşarken kadın ve baba, çocuğun varlığının evliliklerine eklediği ilave stresleri de karşılamak zorundalar. Geçen haftalardaki yazılarımda evliliğin zaten çok zor bir ilişki olduğunu ve bunun üzerinde kafa yorulup çalışılması gerektiğini anlatmıştım. Bu bir gerçek ve bir de o ortama ayrıca büyük ilgi gerektiren bebek gelince, anne ve babanın evliliklerine verebilecekleri enerji azalıyor. Böylece daha önce zaten zorlanmakta olan evlilikler daha da zor hale gelebiliyor.

Ayrıca evliler arasında daima tartışma konusu olan ev içi-ev dışı zamanın kullanılması üzerine tartışmalar da bebekle birlikte sertleşebiliyor. Eğer kadın, anne olmadan önce çalışıyorsa annelik ona daima engel çıkarıyor. Philip Longman "Empty Cradle" adlı kitabında, anne olmanın kadına, çocuk başına hayatı boyunca kazanabileceği ücretlerde yüzde 5 ila yüzde 9 arasında düşüş getirdiğini hesaplamış. Yani üç çocuk yaptığınız takdirde kadının hayatı boyunca ücret düşüşü yüzde 27'leri bulabilecek.

Bununla birlikte bebek geldikten sonra babanın ev işi yükünde yüzde 37'lik bir artış oluyormuş. Annenin ev işi yükündeki artış ise yüzde 64'e varabiliyormuş. Kadın ile erkek, çocuk sahibi olmadan önce bile ev işi yükünü alma-dışarıda çalışma meselesi üzerine zor anlaşır. Bir de bebek geldikten sonra, verdiğim istatistikler de gösteriyor ki kadının üzerinde çok büyük eşitsiz bir yük oluyor.

Bebek geldikten sonra kadınlar eğer işlerini tamamen bırakmazlarsa haftada ortalama 11 saat daha az çalışıyorlarmış. Babalar ise bebekten sonra işlerinde sadece haftada 12 dakikalık kısıntı yapıyorlarmış. Bu eşitsiz yük dağılımı, kadınların hayat boyu kazançlarındaki düşüşü de açıklıyor. Ayrıca zaten stresli olan evlilik ilişkisinin bebekle birlikte neden daha da streslendiğini ve mutsuzluğun arttığını da görüyoruz.

EVLİLİK YÖNETİMİ

Bütün bunları duyunca ve bu tür istatistikleri çok okuyunca bebek yapmaktan vaz mı geçeceğiz yani? Tabii ki hayır. Gerekirse bir süre cinsel ilişkiden eskisi kadar zevk almamayı bile kabul edeceğiz ve anneliğin bize verdiği bütün coşkuyu ve mutluluğu, evlilikte yaşanabilecek sıkıntıların bozmasına izin vermeyeceğiz. Unutmayalım ki o tür sıkıntıların hepsi geçici ve bebek geldikten bir süre sonra o sıkıntılar bitiyor, çiftler de çok daha mutlu olabilecek bir ortamda ikinci çocuğa hazır olabiliyorlar.

ÇOCUĞUNUZ ARKADAŞSIZ KALMASIN

Mahallenin çocukları neşeli kahkahalar atarak, birlikte oyun oynarlarken, sizin çocuğunuz bir kenara çekilip somurtuyorsa, canınız sıkılır. Onun fazla içine kapanık biri olarak yetişmesini istemezsiniz. Evet, çocuğunuz mutlaka arkadaş edinmeli. Bu konuda ona siz de yardımcı olmalısınız.

Çocukların bazıları sosyal bakımdan geri kaldıkları için arkadaş edinemezler. Bazı çocuklar, yaşlılarıyla oyun oynamaya can atarlar, ama oyunların nasıl oynandığını bilmedikleri ya da o oyunlarda başarılı olamadıkları için bir kenara itilirler. Çocuklar da reddedilmek korkusu yüzünden arkadaş edinmek için girişimde bulunmazlar.

Çocuklar arasındaki öğrenme ve beceri farkı da arkadaş edinmeyi zorlaştıran faktörlerden biri. Öz güveni olmayan çocuklar, arkadaş edinmekte zorlanırlar. Başkaları onları eleştirdiği zaman çok acı çeken çocuklar, eleştiriden de korkarlar. Bu yüzden de arkadaş edinmek için girişimde bulunmazlar.

Çocuklarınızın arkadaş edinmelerini elbette istersiniz. Hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın, çocuğun yalnız kalması canınızı sıkar. O halde, çocuğunuzun arkadaş edinmesine yardımcı olmak da size düşüyor. Bu iş, iki çocuğu birbiriyle tanıştırmak kadar basit değil.

Çocuğa arkadaş edindirme girişimi, küçük yaşlarda başlamalı. Oyun çağındaki çocuğa sosyal beceriler kazandırılmalı. Başka çocuklara karşı kibar ve anlayışlı davranması öğretilmeli.

ÇOCUĞUM GÜVEN İSTER

Anne ve baba, çocuğa, onu kayıtsız şartsız, çok sevdiklerini kabul ettirirlerse, çocuğun kendine güveni artar. Büyükleri tarafından sevildiğini bilmek çocuğu eziklikten kurtarır. Çocuğa evde bazı sorumluluklar vermek, onun kendi güvenini artırır. Arkadaş edinme zamanı geldiği zaman da kendine güvenen çocuk bir yaşıtıyla ilişki kurmakta zorlanmaz.

Çocuğunuz kendi kendine arkadaş bulamıyorsa, bu işi halletmek de size düşecek. Apartmanda ya da yakın çevrede oturan çocukları zaman zaman evinize davet edin. Çaylı toplantılar düzenleyip, çocukların birbirleriyle kaynaşmalarını sağlayın. Çocuğunuz önceleri, evine gelen konuk çocukları yadırgayacaktır. Ama bu tür toplantılar sıklaştıkça, o da evni gelen konuklarla ilgilenip dost olmaya başlayacaktır. Çocuğun okulda bazı faaliyetlere katılmasını sağlamak da olumlu sonuçlar verir. Çocuğunuz, okulda üyesi olduğu topluluktan kendine uygun arkadaş seçmekte zorlanmayacaktır. Okulda derslerini aksatır diye bu kuruluşlara girmesini engellemek çok yanlış olur.

Okulda okuyan çocuğun arkadaşsız kalması, elbette hoş a gitmez. Bu konuyu öğretmenle de tartışmalısınız. Öğretmen, çocuğunuzun genel davranışı hakkında size bilgi verebilir. Çocuğa arkadaş edindirme çabalarını öğretmenle birlikte yürütmenin büyük yararları var.

Çocuğunuzun arkadaş bulmasını sağlamaya çalışırken bir noktaya dikkat etmelisiniz: Çocuğunuz yaşça kendisinden hayli büyük ya da küçük çocuklarla sürekli temas içinde olmamalı. Kendi yaşitlarıyla arasında kurulabilecek dostluk onun için çok önemlidir. Yaşı fazla büyük biriyle arkadaşlık etmek, çocuğun vakitsiz büyümesine yolaçabilir. Yaşı fazla küçük olan biriyle arkadaşlık da çocuğa zarar verebilir. Ama çocuk arkadaşsız kalacağına kendinden büyük ya da küçük çocuklarla beraber olmasına göz yumabilirsiniz. Arkadaşsızlık çocuğu ruhsal bunalıma itebilir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili garammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

37- MAVZU. XATLAR VA UNING TURLARI (MEKTUP VE ONUN ÇEŞİTLERİ)

Xatlar juda xilma-xil bo'lib, muassasalar, korxonalar, tashkilotlar orasida xizmat aloqalarini amalga oshiruvchi asosiy hujjat sanaladi. Xat orqali bajariladigan masalalar ko'lami

juda keng bo'lib, bunday yozishmalar vositasida turli ko'rsatmalar so'rovlar javoblar tushuntirishlar, xabarlar, takliflar, iltimoslar, kafolatlar beriladi yoki qabul qilinadi.

Xatlar rasmiy va shaxsiy bo'lib ulardan quyidagi o'rinlarda foydalaniladi.

Rasmiy xatlar tashkilotda ish yuritish jarayonida qo'llaniluvchi hujjatlarning umumiy miqdoriga nisbatan 80% ni tashkil etadi.

Xizmat xatlari xususiyatlarga ko'ra o'zaro farqlanadi. Xatlarni bajaradigan vazifasiga qarab quyidagi turlarga bo'lish mumkin.

1 Javob xatni talab qiluvchi xatlar (da'vo xatlar, so'rov xatlar, iltimos xatlar)

2 Javob xatni talab qilmaydigan xatlar (ilova xat, eslatma xat, tasdiq xat, axbarot xat, kafolat xat va boshqalar).

Ushbu xatlar ma'lum bir maqsadda yoziladi: kafolat xatlarda-kafolat berish ifodalansa, ilova xatlarda-xatga ilova qilinayotgan hujjatlar haqida axborot beriladi. Biroq shunday xatlar borki aynan bir xat mazmunidahan kafolat berish ham iltimos, ham eslatish ma'nolari ifodalaniladi.

Rasmiy xatlar bosma ish qog'ozlariga yoziladi. Xat agarda oddiy qog'ozga yozilsa uning chap tomonidagi yuqori burchagiga xat jo'nataytgan muassasa nomi ko'rsatilgan to'rtburchak muhr qo'yiladi.

Har qanday rasmiy xati mantiqiy jihatdan o'zaro bog'liq uch qismdan iborat bo'ladi.

Xatning birinchi (kirish) qismida, odatda xat bilan tegishli muassasaga murojaat qilishga majbur etuvchi asosiy sabab ko'rsatiladi.

Ikkinchi qismida xatda qo'yilayotgan masalani hal qilish zarurligi dalillar asosida bayon qilinadi.

Xatning uchinchi (xulosa) qismida esa xat yozishdan ko'zlangan asosiy maqsad ifodalaniladi.

Qoidaga ko'ra xizmat xatlari bir betdan oshmasligi lozim.

Xizmat xatlari ikki nusxada yoziladi va imzolanadi.

Birinchi nusxa jo'natilib ikkinchi nusxa muassasaning o'zida saqlanadi.

Xizmat xatlari matnidan so'ng xatga imzo chekuvchi rahbar lavozimining nomi aniq ko'rsatilishi kerak.

Hujjat muassasa rahbari tomonidan imzolanadi.

Xatda bayon qilingan masalalar bo'yicha javobgarlik bir necha shaxs zimmasiga yuklatilgan bo'lsa imzolar soni ikki va undan ortiq bo'lishi mumkin.

MEKTUP

Mektup, yaziya yuklenmiş kalıcılıktır, yazıldığı zamanın ötesine ve üçüncü şahıslara aktarılabilirliktir. Bu onun tesir gücünü arttırır. Ona günü birlik iletişim fonksiyonunun ötesinde bir vesika değeri ve hatta yazarına ve üslubuna göre belki de bir edebi metin kıymeti kazandırır.

Edebi telefon ve yahut telsiz konuşmalıyoktur. Olsa da yaziya dökülmediği için uçucudur. Oysa edebiyatta mektup bir edebi tür sayılmaktadır.

Fuzuli'nin meşhur Şikayetname'si üzerinden geçen yüzlerce seneye rağmen hala bizimdir, bizim zenginliklerimizdendir. Bugün hala bize en azından "Selam verdim, rüşvet değildir, diyü almadılar" cümlesiyle bir şeyler söylemektedir. Bu şikayetini Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi'ye telefonla bildiren bir Fuzuli bizim için ne ifade ederdi? Toplamı binlerce sayfa tutan mektuplarına karşılık Magosa'da ahabıyla telsizleşen bir Namık Kemal'in edebi ve tarihi değerinin bir cebhesi noksan kalmazmıydı! **Prof.Dr. M. Fatih ANDI**

MEKTUP

Rasim, bir akşam okuldan döndüğü sırada, kendi ismine gelmiş bir zarf buldu. İçinde, çiçekli bir kâğıt üstüne şu satırlar yazılıydı: "Rasim Bey, ben sizi uzaktan uzağa seven bir genç kızım. Çok güzel olduğumu korkmadan söyleyebilirim. Dünyada en büyük emelim sizin tarafınızdan sevilme ve sizinle evlenmektir. Fakat yaşlarımız çok küçük olduğu için zannederim ki birkaç sene beklemek gerekecek. Şimdilik kendimi size tanıtmayacağım. Mektuplarınızı

adresine taahhütlü olarak gönderiniz. Benim çok mutaassıp bir beybabam vardır ki sokağa çıkmama çok az müsaade eder. Bununla birlikte belki bir gün ayaküstü görüşebiliriz. Kendimi şimdiden nişanlınız saydığım için sizinle görüşmeyi fena ve ayıp bir şey saymıyorum. Evde yalnızlıktan çok canım sıkılıyor. Mektuplarınız benim için bir teselli olacaktır.” On altı yaşına gelmiş her okul çocuğu gibi Rasim için de hayatta sevilip sevmekten daha önemli bir şey yoktu. Bu mektubu okur okumaz yüreğine bir ateş düştü. Tanımadığı bu kızı deli gibi sevmeye başladı. O gece sinemaya gidecekti, vazgeçti, erkenden odasına çekilerek kendisini seven bu genç kıza uzun bir mektup yazdı. Mektubu posta kutusuna attığı zaman birdenbire on yaş büyümüş gibi gurur duyuyordu. İsminin Bedia olduğunu söyleyen bu genç kız, Rasim’in mektuplarına düzenli olarak cevap veriyor, eğer bir iki gün geciktirecek olursa kıyametleri koparıyordu. “Sizi ne kadar sevdiğini ve sizin mektuplarınızdan başka tesellisi olmadığını söyleyen zavallı bir kızın gözlerini yollarda bırakmak doğru olur mu? Hem mektuplarınızı çok kısa yazıyorsunuz. Bir rica daha: Mektuplarınızı biraz okunaklı yazıyla yazamaz mısınız?” Genç okullu, akşamları erkenden odasına kapanıyor, sevgilisine kendini beğendirmek için saatlerce müsveddeler yaparak kitaplar gibi uzun mektuplar yazıyordu. Bedia aynı zamanda meraklı bir kızdı. Bazen şöyle sorular sorduğu da oluyordu: “Evlendiğimiz zaman tatilimizi geçirmek için acaba İtalya’ya mı gidelim, İsveç’e mi? Bu iki memleket acaba nasıldır? Halkı nasıl yaşar, ne iş görür? Oralara gitmek için hangi denizlerden hangi memleketlerden geçilir?” Yahut da “Sen Abdülhak Hamit Bey’in Eşber’ini okudun mu? Nerelerini en çok beğendiysen yaz da ben de okuyayım...” Genç okullu, nişanlısına karşı küçük düşmemek için coğrafya ve edebiyat kitapları karıştırıyor, onun istediği bilgiyi toplamak için günlerce çırpınıyordu. Bedia bir mektubunda ona şöyle darıldı: “Sizinle muhakkak görüşmeye karar vermiştim. Dün okul dönüşünde yolunuzu bekledim. Fakat bir genç kızın nişanlısı olduğunuzu hatırlamamış, çok fena giyinmişsiniz. Üstünüz başınız, ayakkabınız çamur içindeydi. Çocuk gibi arkadaşlarınızla mı boğuşunuz acaba? Bunu görünce sizi mahcup etmekten korkarak yanınıza gelemedim.” Rasim fena hâlde utandı ve üzüldü. O günden sonra olağanüstü dikkat ve özenle giyinmeye başladı. Bedia bir kere de onun okuldan çıkar çıkmaz eve gitmemesinden, geceye kadar sokakta dolaşmasından şikâyet etmişti. Acaba kendisi evde onun için ağlarken, o, başka kızların peşinde mi geziyordu? Rasim dünyada Bedia’sından başka hiçbir kızı sevemeyeceğini yeminlerle yazdı ve sokakta dolaşmaya, tesadüf ettiği kızlara göz ucuyla bile bakmaya cesaret edemez oldu. Bir akşam, Rasim’in annesi Nedime Hanım kocası Ahmet Bey’i matemli bir çehre ile karşıladı, ağlamaklı bir tavırla: “Ah bey, başımıza gelenleri sorma. Oğlumuzu Bedia isminde bir kız musallat olmuş. Bugün Rasim’in odasını düzeltirken mektuplarını buldum. Evladımız elden gidiyor. Bir çare bul.” Ahmet Bey’de hiçbir meraklanma işareti görünmüyor, tersine kıs kıs gülüyordu. Sesini alçaltarak: “Korkma hanım.” dedi, “Oğlana aşk mektuplarını yazan kız benim! Oğlandaki haylazlık arttıkça artıyordu. Ne okuldaki öğretmenler ne ben, bütün gayretimize rağmen ona doğru dürüst yazmayı bile öğretmiyorduk. Nihayet düşünün düşünün bu çareyi buldum. Rasim’in kıza yazdığı mektuplar sayesinde yeni yazıyı mutlaka öğreneceğinden ve bu sene sınıfı geçeceğinden eminim. Doğrusunu istersen, ben de eski yazıyı bir zamanlar sana mektup yaza yaza öğrenmiştim.”

SİZCE ÇOCUKLAR NASIL ORTAMDA YETİŞMELİ?

Çocuğunu gerçekten seven her anne-baba, çocuğun özgüven sahibi olmasını ister. Onun, yetişkinliğinde hayata karşı güçlü durmasını, huzurlu-mutlu bir hayat yaşamasını ister Çocuğun bu yüzden kendi bildiği doğruları ile çocuğunu yetiştirir. Oysaki bu yalnızca çocuğu ile kurmuş olduğu doğru iletişime bağlıdır.

Kurulan iletişim anlam verme sistemini etkiler. İletişim yalnızca konuşmak değildir, Doğan Cüceloğlu’nun deyimi ile iletişim, anlam alışverişidir. Yaptığınız, söylediğiniz, söylemediğiniz, vücut dilinizle ifadeleriniz o an ki ruhsal durumunuz, aklınıza her ne geliyorsa her şey karşı taraf için bir mesaj niteliğindedir ve onunla iletişim halindesinizdir. Çocuk, kendisine yaklaşılın iletişim diline bağlı olarak kendisi ve çevresi hakkında bir takım yargılara, anlamlara ulaşır. Bu yargılar ile benlik bilinci oluşmaya başlar. Anne-babanın çocuğu ile olan

sağlıklı iletişimi çocuğun benlik algısını olumlu yönde etkiler ve özgüveni yüksek bir birey haline gelir.

Kalplere girebilmek

Kalplere giren sevgi
Öyle yürekten öyle içtendirki
Silemez kimse vaz geçiremez
O kurşun kalemle yazılmaz
Silgiyle bir saniyede silinmez
Kalpdeki sevgi Allahdan gelir
Helede vefalının gönlünde yer etmişse
Mutluluk huzur olur
Öyle mutlulukki nazar ile bakılır
Ölene kadar gözler sevgiyle bakar
Bütün sevgi sözlerle şiir bestelenir
Aşkda hesap olmaz
Kalplere giren sevgide ayrılık düşünülmez
Geçici heves değildir aldatılmaz
Ruh kabul etmişse yerini yabancı doldurmaz

FATMA DURAN

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

38 – MAVZU. INSHO YOZISH QOIDALARI (KOMPOZITSYON YAZMA KURALLARI)

Insho arabcha so'z bo'lib, «yaratish», «bino qilish», «qurish» ma'nosini beradi. Hozirgi tilimizda bu so'zning ma'nosi ancha torayib, asosan, o'quvchi va talabalar tomonidan yoziladigan «ijodiy yozma ish» ma'nosida qo'llanadi.

Insho muallifning ma'lum bir mavzu asosida o'z fikrlarini yozma shaklda bayon qiluvchi kichik bir asardir. Inshoda muallifning so'z qo'llash mahorati, fikriy, tafakkuriy ko'nikmasi, bilim va dunyoqarashi, savodi namoyon bo'ladi.

Insho mazmun-mohiyatiga ko'ra 3 turli bo'ladi:

1. Adabiy mavzudagi insholar.
2. Adabiy-ijodiy mavzudagi insholar.
3. Erkin mavzudagi insholar.

Adabiy mavzudagi insholarga adabiyot darsligida qayd qilingan, o'qituvchi tomonidan tushuntirilgan mavzular asosida yoziladigan insholar kiradi.

Adabiy-ijodiy mavzulardagi insholarga adabiyot darslarida o'tilgan ma'lumotlarga o'quvchining ijodiy munosabati (shaxsiy fikrlari) qo'shib ifodalanadigan insholar kiradi.

Erkin mavzulardagi insholar adabiyot fani dasturida qayd etilmagan mavzularda yoziladi. Boshqacha aytganda, o'quvchining ma'lum bir mavzuga oid bilimlari, axloqiy-tarbiyaviy, ijtimoiy-siyosiy dunyoqarashi, fikr va mulohazalarini aks ettiruvchi insholar erkin mavzudagi insholardir.

İKİ KARDEŞ HİKAYESİ

İki erkek kardeş babalarından kalma çiftlikte birlikte çalışıyorlardı. Kardeşlerden biri evliydi ve beş çocuğu vardı. Diğer kardeş bekarı. Her günün sonunda iki erkek kardeş ürünlerini ve karlarını eşit olarak bölüşürlerdi.

Günün birinde bekar kardeş şöyle düşündü;

- Ürünümüzü ve karımızı eşit olarak bölüşmemiz hiç adalatlı değil. Ben bekarım ve pek fazla ihtiyacım yok. Kardeşimin geniş bir ailesi var. Onun daha fazla ihtiyacı olur.

O günden sonra bekar olan kardeş her gece evinden çıkıp, bir çuval tahıl gizlice erkek kardeşinin evindeki tahıl deposuna götürmeye itti.

Bu arada evli olan kardeş de kendi kendine;

- Ürünümüzü ve karımızı eşit olarak bölüşmemiz hiç de doğru değil. Ben evliyim, eşim ve çocuklarım var ve yaşlandığım zaman onlar bana bakabilirler. Fakat kardeşim yaşlandığı zaman ona bakacak hiç kimsesi yok. İlerde onun daha fazla ihtiyacı olacak.

Böylece evli olan kardeş de her gece evinden çıkıp, bir çuval tahıl gizlice erkek kardeşinin tahıl deposuna götürmeye başladı. İki kardeş de yıllarca ne olup bittiğini bir türlü anlayamadılar. Sonra, bir gece iki kardeş birbirlerinin deposunda tahıl taşıırken karşılaştılar. O anda olan biteni anladılar. Çuvalarını yere bırakıp birbirlerini kucakladılar.

Hayatın akışında kardeşlik bencilce sadece kendini düşünmek değil başkalarını dadüşünmek ve kardeşçe paylaşmaktır

TATİL PROGRAMI

Emine Hanım, kışın Uludağ'da güzel bir tatil yapmıştı. Yazın da aynı şekilde iyi bir tatil yapmak istiyordu. O Gönül Hanım ve Cengiz Bey'le konuştu. Nerede tatil yapacaklarına bir türlü karar veremediler. Cengiz Bey, Antalya'ya gitmekte ısrarlıydı. "Antalya'ya gidersek hem güzel bir tatil yapar, hem de çevrede bulunan tarihi eserleri görürüz",- diyordu. Emine Hanım ise tatil için Marmaris'i düşünüyordu. Marmaris'te bir kaç gün kalıp Bodrum, Köyceğiz, Fethiye gibi yakın yerleri de gezmek istiyordu. Aralarında uzun uzadıya tartışılar, sonunda bir turizm bürosuna gidip sormaya karar verdiler.

Turizm bürosunun genç müdürü onları dikkatle dinledi. Sonra gülererek: "Ben size Mavi Yolculuğa çıkmanızı tavsiye edeceğim",- dedi. Mavi Yolculuğa çıkarsanız hepinizin istediği olur. Güzel bir yata binersiniz, Marmaris, Bodrum, Fethiye, Antalya gibi yerleri dilediğiniz gibi gezersiniz. Üstelik sahil boyunca antik kentleri görür, ormanları gezer, masmavi, billur gibi tertemiz denizlerde yüzersiniz. Yolunuzun üzerinde rastlayacağınız ıssız adalara uğrar, Robenson gibi yaşarsınız. Şehrin kalabalık gürültüsünden, radyo, televizyon, gazeteden uzak gerçek bir tatil yapar, kafanızı dinlendirirsiniz.

Emine Hanım sevinçle: "Tam benim istediğim tatil",- dedi. Ama Cengiz Bey mutlaka Antalya'ya gitmek istiyordu. Bu sebeple bir türlü anlaşamadılar. Cengiz Bey ve Gönül Hanım Antalya'ya gitti. Emine Hanım da İbrahim Bey ve Mehmet Bey'le Mavi Yolculuğa çıkmaya karar verdiler.

KALBİN DÜŞMANLARI

Günlük beslenmede yağ ve kolesterol içeren besinlerin dengeli tüketilmesinin kalp sağlığı açısından büyük önem taşıdığı bildirildi.

Acıbadem Adana Hastanesi Beslenme ve Diyet Uzmanı Fadime Özgök Şenses, son yılların en önemli sağlık sorunlarının başında gelen koroner kalp hastalıklarının, ani ölümlerin birincil nedenleri arasında yer aldığını belirterek kalp sağlığı için beslenme alışkanlıklarında dikkat edilmesi gereken noktaları anlattı.

Kolesterolün hem vücutta yapıldığını, hem de dışarıdan hayvansal kaynaklı besinlerle alındığını hatırlatan Şenses, bitkisel ürünlerin ise kolesterol içermediğini söyledi. Şenses, doymuş yağ ve kolesterol oranları yüksek besinleri tüketmenin kandaki kolesterol düzeyinin yükselmesini etkileyen önemli nedenler arasında yer aldığını bu nedenle kolesterol içeren

sakatatlar (beyin, böbrek, karaciğer, dil, vb), yumurta sarısı, sucuk, salam, sosis, pastırma, kırmızı et, tavuk-balık derisi, tavuk ve balık eti, süt, yoğurt, peynir, kaymak, krema, tereyağı, kuyruk yağı ile içyağı gibi besinleri mümkün olduğunca az tüketmek gerektiğini vurguladı.

ETİN YANINDA BOL SALATA TÜKETİN

Beslenme ve Diyet Uzmanı Fadime Özgök Şenses, kolesterol içeren besinlerin tüketiminde porsiyon kontrolü gerektiğine dikkat çekerek, “Kolesterol içeren besinlerden kırmızı eti haftada en fazla 2-3 defa tüketmek, onun yerine tavuk ve balık etini tercih etmek, yine süt, yoğurt, peynir gibi besinlerin de yarım yağlı olanlarını yemek faydalı olacaktır. Gıdaları kontrollü tüketirken, lif oranı yüksek besinleri tercih etmek, bu besinler içerisindeki yağ ve kolesterolün emiliminin azalmasını sağlayacaktır. Bu nedenle hayvansal kaynaklı gıdalarla birlikte bol salata, az işlem görmüş tahılların tercih edilmesi daha sağlıklı olacaktır” dedi.

AYÇİÇEK VE ZEYTİNYAĞI TÜKETİN

Kalp sağlığı için tekli doymamış ve çoklu doymamış yağların önerildiğini söyleyen Beslenme ve Diyet Uzmanı Fadime Özgök Şenses şu tavsiyelerde bulundu:

“Örneğin yemeklerimizi ay çiçek yağı ile hazırladıysak, salatalarımıza 1 tatlı kaşığı kadar zeytinyağı eklemek veya gün içerisinde omega içeriği yüksek yağlı tohumlardan tüketmek iyi bir tercih olacaktır. Tabii yağlı tohumlar kalori açısından yüksek oldukları için sınırsızca kullanmamaya dikkat etmek gerekiyor. 10 adet fındık veya 2 adet tam ceviz yemek 1 tatlı kaşığı yağ tüketmeye eş değerdir. Dolayısıyla sınırsız bir şekilde tüketilmesi, vücutta yağın depolanmasına ve kolesterol seviyesinin yükselmesine neden olacaktır.”

Tekli doymamış yağ asitlerinin önemli kaynaklarının kanola, fındık ve zeytinyağı olduğunu söyleyen Şenses, çoklu doymamış yağ asitlerinin en önemli kaynaklarının ise bitkisel sıvı yağlar (mısırözü yağı, soya yağı, ay çiçek yağı) ve balık olduğunu kaydetti.

KARIN ÇEVRESİNDE YAĞ BİRİKİMİ RİSKLİ

Vücuttaki fazla yağ miktarı oranının kalp sağlığı için tehlike oluşturduğunu söyleyen Fadime Özgök Şenses, şöyle devam etti:

"Ancak yağın miktarı kadar, biriktiği bölge de çok önemli. Kalp sağlığı için karın çevresindeki yağ birikimi, kalça ve vücudun diğer bölgelerindeki yağ birikiminden çok daha yüksek risk taşıyor. Bu risk için bel çevresinin ölçülmesi basit ama doğru bir yöntemdir. Kadınlarda 80, erkeklerde ise 94 cm. üzerinde olan bel çevresi kalp sağlığı açısından tehlike sinyali anlamına geliyor.”

Beslenme alışkanlığının yanı sıra su tüketimine de dikkat etmek gerektiğini ve günlük 8-10 bardak su içilmesinin sağlık açısından çok önemli olduğunu söyleyen Şenses, kişinin sporu da hayatına dahil ettiğinde kalp sağlığını korumak adına en önemli adımları atmış olacağını sözlerine ekledi.

KALBİN DÜŞMANLARI

Sigara tüketimi. Kalp damar hastalıklarından ve bu hastalıkların yol açtığı ölümlerden korunmak için atılacak ilk adım sigara ve dumanından uzak durmaktır.

Kolesterol. Kolesterol kontrolü sağlamak için beslenmede doymuş yağ oranının azaltılması tekli ve çoklu doymamış yağ asitleri içeren yağların oranının artırılması besinler yoluyla alınan kolestrole dikkat edilmesi posa içeren yiyecekler ile meyve-sebze tüketiminin artırılması gerekiyor.

Yüksek tansiyon. Yüksek tansiyona yol açan nedenlerin başında alınan fazla kilolar gelmektedir.

Aşırı alkol tüketimi. Aşırı alkol tüketimi tansiyonu yükselten bir diğer etmendir. Günde belli bir miktarda üzerine çıkılmaması gerekir.

Kontrolsüz şeker hastalığı. Şeker hastalarında damar sertliği daha sık ve erken yaşta görülmektedir. Şeker hastalığı kontrolünde diyet ve ezgersiz ilaç tedavisinin yanında önemli rol oynamaktadır.

Şişmanlık. Şişmanlık tedavi edilmediğinde hipertansiyon kolesterol yüksekliği ve şeker hastalığı gibi kalp damar hastalığı riskini artırmaktadır.

Hareketsizlik. Yapılan araştırmalarda düzenli egzersiz yapmanın ve yüksek bir efor kapasitesine sahip olmanın azalmış kalp ve damar sorunları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Stresli yaşam. Yüksek stres vücut direncinin düşmesine sebep olur.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2006.
2. Hamidov X. Turk tili grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
3. Xudoyberganova Z., Hamidov X. Turk tilining nazariy grammatikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
4. Aminova L. Turk tilidan tarjima amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2010.
5. Hamidov X., Rixsiyeva G. Turk tili. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.
6. Korkmaz Z. Turkiye Turkcesi grameri. Sekil Bilgisi. Ankara 2007.

Mustaqil ta'lim topshiriqlari:

I semestr		
1	“Turk tilida ot soʻz turkumi va uning turlari”	Turk tilida ot soʻz turkumi haqida maʼlumot berish va ularni misollar yordamida mavzuni yoritib berish.
2	“Tatlılar sofranın süsüdür”	Turk milliy shirinliklari, qandolat mahsulotlari haqida maʼlumot berish, ularning turkcha nomlarini oʻrganish.
3	“Turk tilida sifatlar”	Turk tilida sifat soʻz turkumi haqida maʼlumot berish va ularni misollar yordamida mavzuni yoritib berish
4	“Tabiatı korumak herkesin temel görevidir”	Tabiat hodisalari va ularning turkcha nomlarini oʻrganish, har bir hodisa haqida qisqacha toʻxtalib oʻtish.
5	“Vatana hizmet – âli saadet”	Vatanga xizmat qilish, uning rivojlanishi uchun har bir fuqaro oʻzini maʼsul deb bilishi haqida mulohaza bildirish, xizmat nomlarini turkcha izohlab berish
6	“Bayram barışa yakışır”	Bayramlar haqida toʻxtalib oʻtish va ularning turkcha nomlarini oʻrganish.
7	Turk tilida feʼlning vazifadosh shakllari	Turk tilida harakat nomi, sifatdosha va ravishdosha soʻzlar va ularning qoʻllanilishini oʻrganish hamda ularni misollar yordamida yoritib berish.
8	Bilginin efendisi olmak için çalışmanın kölesi olmak lazim.	Ilm-u marifatga ega boʻlish uchun tinmasdan mehnat qilish kerakligi va mashaqqatlarni yengib oʻtish haqida mulohazalar yuritish.
9	Nasihatın hayatımızdaki yeri	Yoshlar keksalardan nimalarni oʻzlashtirishlari lozim va ularga keksalarning nasihatları nechogʻlik zarur ekanligi haqida mushohada yuritish.
10	Turk tilida feʼlning murakkab shakllari	Turk tilida feʼlning murakkab shakllarini qanday hosil qilinishi va ularning qoʻllanilishini oʻrganish
11	Tarihsel şehirlerin insanlık hayatındaki yeri	Tarixiy shaharlar va joylar va ularning insoniyat hayotidagi oʻrni haqida toʻxtalib oʻtish.
12	Iboralar va ularning qoʻllanilishi	Tilda iboralarning qoʻllanilishi va ularning muloqotdagi ahamiyati haqida toʻxtalib oʻtish va iboralarni misollar yordamida oʻrganish

GLOSSARIY

	Turkcha	Ruscha	Inglizcha	O'zbekcha
1.	Dil bilgisi	Грамматика	Grammar	Grammatika - tilning Grammatik qurilishini o'rganadi. Uning tarkibiga morfologiya va sintaksis kiradi
2.	Ad durumu ekleri	Падежные окончания	Case ending	Kelishik qo'shimchalari - otlarni boshqa so'zlarga tobe qilib bog'lash uchun xizmat qiladigan qo'shimchalar
3.	Adıl (zamid)	Местоимение	Pronoun	Olmosh - gap ichida ot, sifat, son, ravish, gap o'rnida qo'llanila oladigan, aniq lug'aviy ma'noga ega bo'lmagan so'z turkumi
4.	Araç durumu	Творительный падеж	Instrumental	Vosita kelishigi - ko'makchilar va o'rin-payt, chiqish kelishiklari qo'shimchalari jamlanmasi
5.	Ara cümle	Пояснительное предложение	Parenthesis sentence	Kiritmali gap - so'zlovchi bir fikrni ifodalayotgada, qo'shimcha axborot berishi uchun

				qoʻllaniladi
6.	Azlık-çokluk belirteci	Наречия, называющие частоту действия	Adverb of quantity	Miqdor ravishi - harakat, holatning, belgining daraja-miqdorini bildiradi
7.	Bağımlı sıralı cümle	Сопредельное предложение	Juxtaposed sentence	Ketma-ket bogʻlangan qoʻshma gap - bir turdagi uch va undan ortiq qoʻshma gaplar yegʻindisi
8.	Bağlaç	Союз	Conjunction	Bogʻlovchi - gapdagi uyushiq boʻlaklar va qoʻshma gap tarkibidagi soda gaplarni oʻzaro bogʻlashga xizmat qiladi
9.	Basit cümle	Простое предложение	Simple sentence	Sodda gap - bir kesimlik belgisi, mazmuniy va ohang tugalligiga ega gap
10.	Belirteç	Наречие	Adverb	Hol - kesim ifodalagan ish-xarakat, holat, voqea-hodisaning oʻrni, payti, miqdor-darajasi, sababi, maqsadi kabi xususiyatlarini ifodalab keladi
11.	Belirtme durumu	Абсолютный падеж	Absolutive accusative	Tushum kelishigi - ot doim oʻtimli feʼl bilan bogʻlanadi va

				vositasiz to'ldiruvchi vazifasini bajaradi
12.	Birleşik cümle	Сложносочиненное предложение	Compound sentence	Qo'shma gap - ikki va undan ortiq sodda gapning o'zaro grammatik va mazmuniy munosabatidan tashkil topgan gap
13.	Cümle bilgisi (söz dizimi)	Синтаксис	Syntax	Sintaksis - so'z birikmalari, gaplarning qurilishi va ifoda xususiyatlarini o'rganuvchi til bo'limi
14.	Cümle	Предложение	Sentence	Gap - biror voqea hodisa haqidagi xabarni, so'roqni yoki buyruqni ifodalovchi asosiy sintaktik butunlik
15.	Cümle cümlesi	Сложноподчиненное предложение	Sentence clause	Ergash gap - qismlarri ergashtiruvchi bog'lovchilar yoki shunday bog'lovchi vazifasidagi so'zlar yordamida bog'langan qo'shma gaplar
16.	Çıkma durumu	Отделительный падеж	Ablative	Chiqish kelishigi - “-dan” qo'shimchasini olib, sabab holi yasab keladi
17.	Cümle öğeleri	Члены предложения	Parts of sentence	Gap bo'laklari - gapda so'zlar o'zaro Grammatik munosabatga kirishib, gap bo'laklarini hosil qiladi
18.				Teskari tartibli gap (inversiya) - gap

	Devrik cümle	Инвертирован- ный предложение	Inverted sentence	tarkibida gap bo‘laklarining teskari tartibda joylashishi
19.	Dilek kipi	Сослагательное наклонение	Subjunctive mood	Shart mayli - kesimi shart maylidagi fe’llar orqali ifodalangan gaplar
20.	Durum zarfı	Наречие образа действия	Adverb of manner	Ravish holi - ish- xarakatning qay tarzda bajarilganligini bildirib, qanday? qay ahvolda? so‘roqlariga javob bo‘ladi
21.	Edat (ilgeç)	Постпозиция	Postposition	Ko‘makchi - ot, olmosh, harakat nomi, sifatdoshlardan keyin kelib, ularni hokim so‘zga bog‘lash uchun xizmat qiladi
22.	Emir cümlesi	Повелительное предложение	Imperative sentence	Buyruq gap - kesimi buyruq maylidagi fe’l bilan ifodalanib, buyurish, da’vat qilish ma’nolarini bildirgan gap
23.	Eşit nesne	Равносильный дополнение	Equal object	Uyushgan to‘ldiruvchi - gapdagi ikki va undan ortiq to‘ldiruvchi bir xil ma’noni bildirib, sanash ohangiga ega bo‘lib kelishi
24.	Eşit özne	Равносильный существительное	Equal subject	Uyushgan ega - gapdagi ikki va undan ortiq ega bir xil ma’noni bildirib, sanash ohangiga ega bo‘lib kelishi

25.	Eşit tümleş	Равносильный дополнение	Equal complement	Uyushgan hol - bir necha holning o‘zaro sanash ohangi bilan, gap ichida teng bog‘lanib kelishi
26.	Geçmiş zaman	Простое прошедшее время	Past simple tense	O‘tgan zamon - harakat va holatning gap aytilayotgan vaqtdan oldin bo‘lganligini bildiradi
27.	Eşit yüklem	Равносильный сказуемое	Equal predicate	Uyushgan kesim - gap tarkibida ikki va undan ortiq kesimning mavjudligi
28.	Eylemlik (isim fiil, mastar)	Инфинитив	Infinitive	Harakat nomi - fe‘ning otga moslangan shakli
29.	Gerçek özne	Существующий подлежащее	Real subject	Ega (gapda mavjud bo‘lgan ega) - gapda shaxsi mavjud bo‘lgan gap
30.	Girişik cümle	Сложноподчиненное предложение	Complex sentence	Aralash turdagi qo‘shma gap - tarkibida bog‘langan, ergashgan, bog‘lovchisiz qo‘shma gaplar mavjud bo‘lgan gap
31.	Zarf	Наречие	Adverb	Ravish - harakat-holatning bajarilish tarsi, payti, o‘rni kabi belgilarini bildiruvchi so‘zlar
32.	Sıfat	Имя прилагательное	Adjective	Sifat - otga bog‘lanib, uning belgisini bildiradigan so‘zlar

33.	İsim	Имя существительное	Noun	Ot - shaxs, narsa ma'nolarini, joy nomlarini bildiruvchi so'zlar
34.	Eylem	Глагол	Verb	Fe'l - shaxs yoki narsalarning harakat, holatini bildirib kelgan so'zlar
35.	Zamir	Числительное	Numeral	Son - narsalarning sanog'ini va tartibini bildiruvchi so'zlar
36.	Kalma durumu	Местный падеж	Locative	O'rin-payt kelishigi - "-da" qo'shimchasi bo'lib, harakatning bajarilish o'rini izohlab keladi
37.	Koşul cümlesi	Условное выражение	Conditional clause	Shart ergash gapli qo'shma gap - ergash gapning kesimi shart mayli shaklidagi fe'llar ifodalangan gap
38.	Nesne	Дополнение	Object	To'ldiruvchi - fe'lga bog'lanib, kimga? nimaga? kimdan? nimadan? kimni? nimani? kabi so'roqlarga javob bo'luvchi gap bo'lagi
39.	Açıklayıcı	Комментаторник	Appositive	Izohlovchi - aniqlovchining alohida bir ko'rinishi bo'lib, bunda izohlovchi ot boshqa bir otni izohlaydi, ya'ni boshqa nom bilan ataydi
40.	Olumlu cümle	Позитивное	Positive sentence	Tasdiq gap - darak, xabar ma'nosini bildiruvchi gaplar

		ВЫСКАЗЫВАНИЕ		
41.	Olumsuz cümle	Отрицательное предложение	Negative sentence	Inkor gap - fe'lga “-ma” bo‘lishsizlik qo‘shimchasini qo‘shish yordamida yasalgan gap
42.	Özne	Подлежащее	Subject	Ega - gap kesimining qo‘shimchalaridan anglashilib turgan shaxs-son ma’nosini aniqlashtiruvchi bo‘lak
43.	San	Обращение	Apposition	Undalma - so‘zlovchining nutqi qaratilgan shaxsni bildiradi
44.	Sıralı cümle	Сочинённое предложение	Coordinative sentence	Ketma ket bog‘langan qo‘shma gap - bir turdagi uch va undan ortiq gaplardan tashkil topgan qo‘shma gap
45.	Soru cümlesi	Вопросительное предложение	Interrogative sentence	So‘roq gap - so‘roq olmoshlari, so‘roq yuklamalari, so‘roq ohangi bilan aytilgan gap
46.	Temel cümle	Главное предложение	Main sentence	Bosh gap - qo‘sham gap tarkibida asosiy ma’no tashuvchi gap
47.	Yan cümle	Придаточное предложение	Subordinate clause	Ergash gap - ergashtiruvchi bog‘lovchilar bilan ifodalangan gap
48.	Ünlem	Междометие	Interjection	Undov - his-hayajon, buyruqni ifodalovchi so‘zlar

49.	Tümce (cümle)	Предложение	Sentence	Gap - biror voqea, hodisa haqida xabarni, so‘roqni, buyruqni ifodalovchi asosiy sintaktik butunlik
50.	Tümce öğeleri	Член предложения	Parts of sentence	Gap bo‘laklari - gapdagi so‘zlar o‘zaro Grammatik munosabatga kirishib, gap bo‘laklarini hosil qiladi, gap bo‘laklari vazifasini faqat mustaqil so‘zlargina bajaradi